

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Миронюк Станіслав Васильович

УДК 911.3:332.1:331.101.262(477.85)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

106 – Географія
10 – Природничі науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 С.В. Миронюк

Науковий керівник – Косташук Іван Іванович,
доктор географічних наук, професор

Чернівці – 2026

АНОТАЦІЯ

Миронюк С.В. Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України, Чернівці, 2026.

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано комплексне вирішення науково-практичної проблеми, пов'язаної з дослідженням географічних особливостей формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, визначенням чинників його розвитку, просторових закономірностей формування та територіальних диспропорцій, а також розробленням рекомендацій щодо підвищення ефективності використання інтелектуальних ресурсів у системі регіонального розвитку.

Наукове дослідження виконувалося упродовж 2022–2026 рр. відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри географії України та регіоналістики географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Робота виконана в межах кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332).

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в сучасних умовах формування економіки знань, інтенсивної цифровізації суспільства, розвитку інноваційної діяльності та посилення конкуренції між регіонами саме інтелектуальний потенціал населення стає одним із ключових ресурсів соціально-економічного розвитку територій. Інтелектуальні ресурси суспільства формуються на основі освітнього рівня населення, науково-дослідного потенціалу, культурного розвитку, рівня професійної підготовки та

здатності до інноваційної діяльності. Саме вони визначають спроможність територіальних громад ефективно використовувати людський капітал, розвивати економіку, забезпечувати інноваційний розвиток і підвищувати якість життя населення.

Для Чернівецької області проблема формування інтелектуального потенціалу є особливо актуальною. Регіон характеризується прикордонним положенням, поліетнічним складом населення, різноманітністю природно-географічних умов, поєднанням гірських, передгірських та рівнинних територій, а також значними внутрішньорегіональними соціально-економічними відмінностями. У таких умовах формуються різні можливості доступу населення до освітніх, культурних та інноваційних ресурсів, що зумовлює просторову нерівномірність формування інтелектуального потенціалу.

Важливим чинником актуалізації проблеми є також процес децентралізації, який передбачає передачу значної частини управлінських повноважень органам місцевого самоврядування. У цих умовах територіальні громади отримують більшу відповідальність за планування власного розвитку, формування освітньої та інноваційної інфраструктури, підтримку підприємництва та створення умов для розвитку людського капіталу. Водночас сучасні воєнні виклики та соціально-економічні трансформації суттєво впливають на формування інтелектуального потенціалу регіонів, посилюючи міграційні процеси, змінюючи структуру зайнятості населення та створюючи нові виклики для системи освіти і науки.

Метою дисертаційного дослідження є виявлення та наукове обґрунтування географічних особливостей формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, визначення територіальних відмінностей його розвитку та розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності управління інтелектуальними ресурсами в системі регіонального розвитку.

У роботі узагальнено теоретико-методологічні підходи до трактування поняття «інтелектуальний потенціал» у працях українських і зарубіжних учених. Проаналізовано еволюцію наукових підходів до розуміння інтелектуального потенціалу як важливого ресурсу розвитку суспільства, що формується на основі освітніх, наукових, культурних та інноваційних ресурсів. Обґрунтовано суспільно-географічний зміст категорії «інтелектуальний потенціал територіальної громади» та визначено його основні складові.

Запропоновано авторське трактування інтелектуального потенціалу територіальної громади як сукупності освітніх, наукових, соціально-культурних і інноваційних ресурсів населення, що формуються у певному географічному середовищі та забезпечують розвиток людського капіталу, інноваційної активності та конкурентоспроможності території.

У дисертації здійснено аналіз чинників формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. До основних чинників віднесено демографічні процеси, рівень освітнього розвитку, науково-інноваційну діяльність, культурно-історичні особливості, транспортну доступність, прикордонне положення регіону, міграційні процеси, соціально-економічний розвиток та рівень урбанізації. Досліджено вплив кожної з цих груп чинників на формування та розвиток інтелектуального потенціалу населення.

Проведено комплексний аналіз сучасного стану інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Досліджено освітній потенціал громад, зокрема мережу закладів дошкільної, загальної середньої, професійної та вищої освіти. Проаналізовано соціально-культурний потенціал територій, який формується через діяльність закладів культури, бібліотек, музеїв, мистецьких установ, громадських організацій та інших культурно-освітніх інституцій.

Окрему увагу приділено аналізу науково-інноваційного потенціалу регіону, зокрема діяльності закладів вищої освіти, науково-дослідних установ,

інноваційних центрів, а також ролі науково-освітніх інституцій у формуванні інтелектуального середовища регіону. Визначено роль закладів вищої освіти як центрів концентрації інтелектуальних ресурсів та генерації нових знань.

У дисертації проведено оцінювання рівня сформованості інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Для цього використано систему показників, що характеризують освітній рівень населення, рівень розвитку освітньої інфраструктури, науково-дослідну активність, доступність освітніх послуг та інші соціально-економічні характеристики територій.

На основі проведеного аналізу здійснено типізацію територіальних громад Чернівецької області за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу. Виділено групи громад із високим, середнім та низьким рівнем його сформованості. Встановлено, що найвищий рівень інтелектуального потенціалу характерний для міських територіальних громад, у яких зосереджені основні освітні та наукові центри регіону. Натомість для гірських і периферійних громад характерні нижчі показники розвитку інтелектуальних ресурсів через обмежений доступ до освітніх і культурних інституцій.

У роботі визначено основні проблеми формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області. До них належать депопуляція населення, міграційний відтік молоді та висококваліфікованих кадрів, нерівний доступ до освітніх послуг, недостатній розвиток інноваційної інфраструктури та цифрових технологій, а також територіальні диспропорції в розвитку освітніх і культурних ресурсів.

Обґрунтовано стратегічні напрями підвищення рівня інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Серед них – розвиток освітньо-інноваційної інфраструктури, підтримка молоді та науковців, модернізація системи освіти, розвиток цифрових технологій, стимулювання підприємницької діяльності та посилення транскордонного співробітництва.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні суспільно-географічних підходів до вивчення інтелектуального потенціалу

територіальних громад як важливого чинника регіонального розвитку. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні стратегій розвитку територіальних громад, програм соціально-економічного розвитку, оптимізації освітньої мережі та підвищення ефективності використання людського капіталу.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, освітня інфраструктура (мережа), освітній та науковий потенціал, лідерський потенціал, здобувачі освіти, географічна освіта та наука, ЗНО (зовнішнє незалежне оцінювання) та НМТ (національний мультипредметний тест), рівень освіти, наукові та професійні кадри, професійні компетентності, цифровізація освіти, безперервний професійний розвиток, децентралізація, територіальна громада, національна безпека та післявоєнна відбудова.

ABSTRACT

Myroniuk S. Geographical features of the formation of the intellectual potential of communities in Chernivtsi Oblast. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 10 “Natural Sciences”, specialty 106 “Geography”. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2026.

The dissertation provides a theoretical substantiation and proposes a comprehensive solution to the scientific and practical problem related to the study of the geographical features of the formation of the intellectual potential of territorial communities in Chernivtsi Oblast, the identification of the factors influencing its development, spatial regularities of its formation and territorial disparities, as well as the development of recommendations aimed at increasing the efficiency of the use of intellectual resources within the system of regional development.

The research was carried out during 2022–2026 in accordance with the research plans of the Department of Geography of Ukraine and Regional Studies of the Faculty of Geography at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. The work was conducted within the framework of the departmental research topic “Spatial planning and transformation processes of regional development of the Carpathian-Podillian regions of Ukraine” (state registration No. 0121U100332).

The relevance of the research topic is determined by the fact that in modern conditions of the formation of a knowledge-based economy, intensive digitalization of society, the development of innovation activities and increasing competition between regions, the intellectual potential of the population becomes one of the key resources for socio-economic development of territories. Intellectual resources of society are formed on the basis of the educational level of the population, research potential, cultural development, professional training and the ability for innovative activity. These resources determine the capacity of territorial communities to effectively use human capital, develop the economy, ensure innovative development and improve the quality of life of the population.

For Chernivtsi Oblast, the problem of the formation of intellectual potential is particularly relevant. The region is characterized by a border location, a polyethnic population structure, diversity of natural-geographical conditions, a combination of mountainous, foothill and plain territories, as well as significant internal socio-economic disparities. Under such conditions, different opportunities for access of the population to educational, cultural and innovative resources are formed, which leads to spatial unevenness in the formation of intellectual potential.

An important factor in the actualization of this issue is also the decentralization process, which involves the transfer of a significant part of managerial powers to local self-government bodies. In these conditions, territorial communities receive greater responsibility for planning their own development, forming educational and innovation infrastructure, supporting entrepreneurship and creating conditions for the development of human capital. At the same time, modern wartime challenges and socio-economic transformations significantly affect the

formation of intellectual potential in regions, intensifying migration processes, changing the structure of employment and creating new challenges for the system of education and science.

The purpose of the dissertation research is to identify and scientifically substantiate the geographical features of the formation of the intellectual potential of territorial communities in Chernivtsi Oblast, to determine territorial differences in its development and to develop recommendations for improving the efficiency of intellectual resource management in the system of regional development.

The research generalizes theoretical and methodological approaches to the interpretation of the concept of “intellectual potential” in the works of Ukrainian and foreign scholars. The evolution of scientific approaches to understanding intellectual potential as an important resource of social development formed on the basis of educational, scientific, cultural and innovative resources is analyzed. The socio-geographical content of the category “intellectual potential of a territorial community” is substantiated and its main components are determined.

The author proposes an interpretation of the intellectual potential of a territorial community as a set of educational, scientific, socio-cultural and innovative resources of the population that are formed within a specific geographical environment and ensure the development of human capital, innovation activity and territorial competitiveness.

The dissertation analyzes the factors influencing the formation of intellectual potential in territorial communities of Chernivtsi Oblast. The main factors include demographic processes, the level of educational development, scientific and innovation activities, cultural and historical features, transport accessibility, border location of the region, migration processes, socio-economic development and the level of urbanization. The influence of each of these groups of factors on the formation and development of the intellectual potential of the population is examined.

A comprehensive analysis of the current state of the intellectual potential of territorial communities in Chernivtsi Oblast has been carried out. The educational

potential of communities has been studied, including the network of preschool, general secondary, vocational and higher education institutions. The socio-cultural potential of territories has been analyzed, which is formed through the activities of cultural institutions, libraries, museums, art institutions, public organizations and other cultural and educational institutions.

Particular attention is paid to the analysis of the scientific and innovation potential of the region, including the activities of higher education institutions, research organizations, innovation centers, as well as the role of scientific and educational institutions in the formation of the intellectual environment of the region. The role of higher education institutions as centers of concentration of intellectual resources and generators of new knowledge has been determined.

The dissertation evaluates the level of formation of the intellectual potential of territorial communities in Chernivtsi Oblast. For this purpose, a system of indicators characterizing the educational level of the population, the level of development of educational infrastructure, research activity, accessibility of educational services and other socio-economic characteristics of territories has been used.

Based on the conducted analysis, a typology of territorial communities of Chernivtsi Oblast according to the level of development of intellectual potential has been carried out. Groups of communities with high, medium and low levels of its formation have been identified. It has been established that the highest level of intellectual potential is characteristic of urban territorial communities where the main educational and scientific centers of the region are concentrated. At the same time, mountainous and peripheral communities demonstrate lower indicators of intellectual resource development due to limited access to educational and cultural institutions.

The research identifies the main problems in the formation of intellectual potential of communities in Chernivtsi Oblast. These include depopulation, migration outflow of youth and highly qualified specialists, unequal access to educational services, insufficient development of innovation infrastructure and

digital technologies, as well as territorial disparities in the development of educational and cultural resources.

Strategic directions for increasing the level of intellectual potential of territorial communities in Chernivtsi Oblast are substantiated. Among them are the development of educational and innovation infrastructure, support for youth and researchers, modernization of the education system, development of digital technologies, stimulation of entrepreneurial activity and strengthening of cross-border cooperation.

The theoretical significance of the research lies in deepening socio-geographical approaches to the study of the intellectual potential of territorial communities as an important factor of regional development. The practical significance of the work lies in the possibility of using the obtained results by state authorities and local self-government bodies when developing strategies for the development of territorial communities, socio-economic development programs, optimization of the educational network and increasing the efficiency of human capital utilization.

Keywords: intellectual potential, educational infrastructure (network), educational and scientific potential, leadership potential, learners (students), geographical education and science, External Independent Testing (EIT) and National Multi-Subject Test (NMT), level of education, scientific and professional personnel, professional competencies, digitalization of education, continuous professional development, decentralization, territorial community, national security and post-war recovery.

Список публікацій здобувача за темою дисертації
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:

1. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Інтелектуальний потенціал територіальних громад Вижицького району Чернівецької області як основа їх інноваційного розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*, (3), 41–54. (Внесок авторів: **Костащук І. І.** Формування наукової концепції та методичне керівництво, аналіз наукових джерел, узагальнення результатів, написання тексту статті; **Миронюк С. В.** Збір і обробка статистичної та аналітичної інформації, аналіз соціально-економічних показників територіальних громад).

2. Миронюк, С. (2025). Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (853), 44–53.

3. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Наукові підходи визначення поняття інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії. *Український журнал природничих наук*, (13), 170–179. (Внесок авторів: **Костащук І. І.** Розробка теоретико-методологічних засад і наукових підходів, аналіз джерел, узагальнення результатів, написання тексту статті; **Миронюк С. В.** Аналіз соціально-економічних і суспільно-політичних умов формування інтелектуального потенціалу, систематизація матеріалів, участь у висновках і написанні тексту).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Костащук, І., Миронюк, С. (2023). Чинники формування інтелектуального потенціалу учнів в умовах дистанційного навчання. *Історична географія в Україні: матеріали Всеукраїнського наукового семінару пам'яті професора Володимира Круля (21–22 вересня 2023 р.)* (с. 113-115). (Внесок авторів: **Костащук І.** Формування ідеї дослідження, визначення основних чинників та узагальнення результатів; **Миронюк С.** Аналіз

особливостей дистанційного навчання, систематизація матеріалів і участь у підготовці тез).

2. Myroniuk, S. (2024). Territorial Aspects of Educational Complex Development in Chernivtsi Region within the Framework of Decentralization. *Abstracts of the IV International Scientific and Practical Conference* (pp. 83–88). Stockholm, Sweden.

3. Миронюк, С. (2024). Національний мультипредметний тест, як складова розвитку інтелектуального потенціалу регіону: територіальні зміни та динаміка участі. *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 16–18 травня 2024 р.) (с. 213–217).

4. Миронюк, С. (2024). Особливості формування інтелектуального потенціалу учнів ЗЗСО Чернівецької області. *Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, географічної освіти, екології, туризму та сфери гостинності в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 9–10 травня 2024 р.) (с. 46–49).

5. Миронюк, С. (2025). Інтелектуальний потенціал населення як наукова категорія. *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.) (с. 125-127).

6. Миронюк, С. (2025). Особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Вижницького району Чернівецької області. *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.) (с. 280-284).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Височан, Л. М., Костащук, І. І., Пасічник, М. Д., Бузей, О. В., & Миронюк, С. В. (2023). Екологічна освіта як важливий інструмент сталого

розвитку майбутнього і сьогодення. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 16(34), 36–46. (Внесок авторів: **Височан Л. М.** Формування ідеї дослідження, наукове керівництво та узагальнення результатів; **Костащук І. І.** Розробка теоретичних засад екологічної освіти в контексті сталого розвитку, участь у написанні тексту; **Пасічник М. Д.** Аналіз освітніх практик формування екологічної компетентності майбутніх учителів; **Бузей О. В.** Систематизація педагогічних підходів та аналіз навчально-методичних матеріалів; **Миронюк С. В.** Узагальнення сучасних викликів екологічної освіти та участь у формуванні висновків статті).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	16
ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	26
1.1. Особливості тлумачення інтелектуального потенціалу в працях різних вчених	26
1.2. Інтелектуальний потенціал населення як суспільно-географічна категорія	34
1.3. Методика суспільно-географічного дослідження інтелектуального потенціалу регіону	39
Висновки до розділу 1	44
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	47
2.1. Характеристика чинників формування інтелектуального потенціалу населення регіону.....	47
2.2. Аналіз факторів, що впливають на розвиток інтелектуального потенціалу Чернівецької області	56
2.3. Місце Чернівецької області за рівнем інтелектуального потенціалу серед регіонів України	76
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	106
3.1. Соціально-культурний потенціал.....	106
3.2. Освітній потенціал територіальних громад Чернівецької області	110
3.2.1 Дошкільний потенціал.....	110
3.2.2. Загальноосвітній потенціал.....	112
3.2.3. Позашкільний потенціал	131

3.2.4. Система вищої та фахової освіти	138
3.3. Науково-інноваційний потенціал	142
3.4. Оцінка рівня сформованості навичок і компетентностей населення територіальних громад Чернівецької області.	152
Висновок до розділу 3.....	158
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	162
4.1. Типізація громад за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу.....	162
4.2. Виокремлення основних проблем формування інтелектуального потенціалу Чернівецької області в умовах війни.....	166
4.3. Стратегічні напрями модернізації інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області в умовах післявоєнної відбудови	174
4.3.1. Освітньо-інноваційна модернізація як основа відтворення людського капіталу	174
4.3.2. Цифрова трансформація та впровадження технологій штучного інтелекту як чинник розвитку інтелектуального потенціалу громад	181
Висновки до розділу 4	184
ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	190
ДОДАТКИ.....	209

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГІС – географічні інформаційні системи

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗДО – заклади дошкільної освіти

ЗЗСО – заклади загальної середньої освіти

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання

ЗПО – заклади професійної освіти

ЗФПО – заклади фахової передвищої освіти

НМТ – національний мультипредметний тест

ТГ – територіальна громада

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах саме інтелектуальний потенціал населення, а саме освітній рівень, професійні компетентності, інноваційна активність, здатність до підприємництва та самоорганізації є одним із ключових ресурсів конкурентоспроможності територіальних громад. Для Чернівецької області, яка має прикордонне положення й помітні внутрішньорегіональні соціально-економічні диспропорції, питання просторової нерівномірності накопичення та використання знань і підготовки професійних кадрів набуває особливої ваги. Водночас тривала депопуляція та старіння населення, трудова еміграція, а також нерівний доступ до якісної освіти й соціальної інфраструктури посилюють “відтік інтелекту” та ускладнюють реалізацію стратегій місцевого розвитку.

Додаткової значимості дана проблема набуває в контексті децентралізації та посилення відповідальності громад за планування власного розвитку, управління освітньою мережею, підтримку підприємництва, цифровізацію послуг і формування локальних ринків праці. За цих умов науковообґрунтована оцінка просторових чинників формування інтелектуального потенціалу (поселенська структура, транспортна доступність, близькість до центрів освіти й зайнятості, прикордонні контакти, специфіка гірських громад тощо) є необхідною для визначення реальних можливостей громад, виявлення зон ризику та зростання, а також для розроблення адресних управлінських рішень. Практична актуальність дослідження полягає у можливості використання результатів для підготовки стратегій розвитку громад, районів та області загалом, оптимізації освітньої та інноваційної інфраструктури, підвищення привабливості територій для молоді й фахівців та зміцнення людського капіталу як передумови сталого регіонального розвитку. Тому тема дисертаційного дослідження є досить актуальною, має значне теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведене дисертаційне дослідження є безпосередньо дотичним до проблематики науково-дослідної роботи, що здійснювалася в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича на кафедрі географії України та регіоналістики. Зокрема, роботу виконано в межах кафедральної наукової теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є виявлення та наукове обґрунтування географічних особливостей формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, визначення впливу різних чинників на територіальні відміни його формування, а також розроблення рекомендацій для підвищення ефективності управління інтелектуальними ресурсами в системі регіонального розвитку громад. Відповідно до мети перед нами було поставлено такі завдання:

- 1) узагальнити теоретико-методологічні підходи до трактування поняття «інтелектуальний потенціал територіальної громади» та уточнити його зміст у суспільно-географічному контексті;
- 2) систематизувати чинники формування інтелектуального потенціалу громад та визначити їхній вплив у межах Чернівецької області;
- 3) розробити систему показників і методику оцінювання рівня інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області;
- 4) проаналізувати просторово-територіальні відмінності формування інтелектуального потенціалу громад досліджуваної області;
- 5) провести типізацію територіальних громад Чернівецької області за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу;
- 6) виявити основні проблеми та ризики відтворення інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області;

7) обґрунтувати напрями підвищення інтелектуального потенціалу громад і розробити практичні рекомендації для органів місцевого самоврядування та регіональної політики.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дисертаційного дослідження є інтелектуальний потенціал територіальних громад Чернівецької області. Предметом дослідження виступають чинники його формування та територіальні диспропорції.

Методологія і методи наукового дослідження. Методологічною основою наукового дослідження слугували положення Конституції України, Законів України: «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших нормативно-правових актів, а також Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року та інших документів органів державної влади та місцевого самоврядування.

Теоретичною основою наукового дослідження інтелектуального потенціалу громад були праці таких українських вчених: Ю.О. Білоуса, П.А. Вірченка, К.В. Дарчука, В.О. Джамана, Н.В. Заблотовської, С.І. Задворного, С.П. Запотоцького, М.Д. Заячука, О.Г. Заячук, Т.В. Ємчук, Г.І. Єремії, П.О. Кобиліна, І.І. Ковтунік, І.О. Колотухи, О.В. Колотухи, А.О. Корнуса, О.Г. Корнус, І.І. Костащука, А.В. Кузишина, О.І. Мамчур, Т.В. Нич, В.М. Носаченка, Т.Г. Погребського, І.В. Поплавської, С.О. Пугача, І.І. Ровенчака, І.Р. Рудакевича, І.А. Скриль, В.В. Стецького, Н.І. Флінти, Л.П. Царика, О.С. Чубрей та багатьох інших. Серед іноземних науковців варто відмітити таких: Стюарт Томас Алегзандер, Бонтіс Нік, Едвінссон Лейф, Мелон Майкл Стеварт, Свейбі Карл-Ерік, Нонака Ікуджіро, Такеучі Хіротака, Буазо Макс Генрі, Друкер Пітер Фердинанд, Форє Домінік та багатьох інших.

Основними теоретико-методичними підходами дисертаційного дослідження є геопросторовий, історико-географічний та системно-структурний, що забезпечують комплексний аналіз формування, відтворення та реалізації інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької

області. Дослідження виконувалося із застосуванням як загальнонаукових, так і конкретно-наукових методів.

Серед загальнонаукових методів використовувалися, такі як аналіз і синтез, індукція та дедукція, описовий метод, вивчення літературних, статистичних та інших джерел, аналогія, моделювання, конкретизація, узагальнення та інші, що дали змогу з'ясувати сутність інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії, визначити його структуру, а також охарактеризувати його просторові відмінності та використання в громадах області.

Із групи конкретно-наукових методів застосовано такі як порівняльно-географічний (для виявлення спільних і відмінних рис формування інтелектуального потенціалу в громадах різних типів – міських, селищних, сільських, гірських, прикордонних тощо), історико-географічний (для аналізу етапів і передумов становлення освітньо-культурного середовища та кадрової бази регіону під впливом різних історичних подій та суспільних змін), картографічний (для відображення просторового розподілу показників інтелектуального потенціалу та виявлення його територіальних диспропорцій), геоінформаційний (для збору, зберігання, обробки й візуалізації геопросторових даних і побудови тематичних картосхем).

Для узагальнення результатів нами було використано методи типізації (виокремлення типів територіальних громад Чернівецької області за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу), класифікації (групування чинників формування інтелектуального потенціалу), а також математичної обробки статистичних даних (розрахунок коефіцієнтів та інших відносних величин) для отримання достовірних кількісних показників і формування оцінок інтелектуального потенціалу громад.

Під час проведення дослідження використовувалися такі програмні засоби QGIS, CorelDraw, Microsoft Office Excel та інші інструменти для обробки статистичних матеріалів, геоінформаційного аналізу та підготовки картографічних і аналітичних результатів.

Інформаційна основа наукового дослідження. Інформаційно-джерельну базу даного наукового дослідження сформували матеріали Головного управління статистики у Чернівецькій області, документи Чернівецької обласної військової адміністрації, паспорти територіальних громад Чернівецької області, відкриті дані OpenStreetMap та Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, а також різноманітні літературні й інтернет-ресурси.

Обґрунтування вибору території дослідження. Вибір теми зумовлений її високою актуальністю в умовах децентралізації, воєнних викликів та потреби післявоєнного відновлення регіонів України. Інтелектуальний потенціал громад є ключовим нематеріальним ресурсом розвитку, що визначає спроможність забезпечувати якісні послуги, утримувати й залучати людський капітал, підтримувати інноваційність, конкурентоспроможність і стійкість локальних систем.

Чернівецька область є показовою для такого дослідження через поєднання контрастних природно-географічних умов (гірські, передгірські й рівнинні території), різних типів розселення населення, поліетнічності та прикордонного положення, а також помітних внутрішньорегіональних відмінностей у соціально-економічному розвитку. Це формує виразну просторову неоднорідність інтелектуальних ресурсів, а саме концентрація освітніх і культурних можливостей у центрах поєднується з проблемами периферійності, міграційного відтоку, демографічного старіння та нерівного доступу до освіти й цифрової інфраструктури в сільських і гірських громадах. Дослідження теми дає змогу виявити територіальні закономірності формування інтелектуального потенціалу. Отримані результати можуть стати основою для практичних рішень щодо підвищення спроможності громад і забезпечення сталого регіонального розвитку області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

✓ обґрунтовано географічний підхід до дослідження інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області як

просторово-диференційованої системи, що формується під впливом різних чинників;

- ✓ здійснено просторову типізацію територіальних громад досліджуваної області за рівнем інтелектуального потенціалу;

- ✓ визначено географічні закономірності формування інтелектуальних ресурсів у межах області;

удосконалено:

- ✓ понятійний апарат дослідження шляхом уточнення змісту категорії «інтелектуальний потенціал територіальної громади» у географічному, економічному та педагогічному вимірі;

- ✓ методичний підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу громад на основі поєднання статистичних показників, паспортів громад і геоінформаційних даних, що підвищує порівнюваність результатів між громадами;

- ✓ підходи до виявлення територіальних диспропорцій через врахування доступності освітніх послуг;

отримало подальший розвиток:

- ✓ уявлення про роль міграційних процесів, маятникової мобільності та транскордонних зв'язків у формуванні й відтворенні інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області;

- ✓ підходи до обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення рівня інтелектуального потенціалу громад;

- ✓ практичні рекомендації щодо зменшення центр-периферійних диспропорцій у межах області шляхом підвищення доступності освітніх і культурних ресурсів в першу чергу у гірських та віддалених територіальних громадах.

Теоретичне значення одержаних результатів. Полягає в поглибленні географічного розуміння інтелектуального потенціалу територіальних громад як просторово організованого соціально-економічного явища. У роботі уточнено зміст і структуру категорії «інтелектуальний потенціал громади» та

обґрунтовано її зв'язок із територіальними відмінностями розселення, рівнем урбанізації, периферійністю, транспортною доступністю, освітньою мережею й інституційним середовищем. Виявлені закономірності та типологічні відмінності громад Чернівецької області розширюють теоретико-методологічні підходи суспільної географії до аналізу людського капіталу, соціальної інфраструктури та регіонального розвитку, а також формують підґрунтя для подальших досліджень просторових диспропорцій і механізмів відтворення інтелектуальних ресурсів у регіонах України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання органами місцевого самоврядування в самих громадах, а також районними радами, Чернівецькою обласною військовою (державною) адміністрацією, Чернівецькою обласною радою для обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Отримані висновки та типізація громад можуть слугувати основою для визначення пріоритетів у розвитку освітньої мережі, підвищенні доступності та якості освітніх послуг, підтримці педагогічних кадрів і молоді, зменшенні міграційного відтоку та стимулюванні зайнятості. Результати доцільно застосовувати під час підготовки стратегій розвитку громад, програм їх соціально-економічного розвитку, просторового планування, формування проєктних заявок на грантове фінансування, а також для моніторингу територіальних диспропорцій і оцінювання ефективності заходів у сфері людського капіталу та соціальної інфраструктури.

Дисертаційні напрацювання використані Чернівецькою обласною радою при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік, а також при розробці заходів, щодо вдосконалення просторової організації мережі закладів освіти різних ступенів та видів (довідка про впровадження, №01-12/23-256 від 26 лютого 2026 року, додаток Ц.1). Результати досліджень використовуються при викладанні нормативних курсів «Географія населення

і розселення», «Обробка результатів регіональних досліджень», «Просторове планування транскордонних регіональних систем», «Основи територіального планування» та інших вибіркових дисциплін ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження, №16/19-759-26 від 19.02.2026, додаток Ц.2). Також результати дисертаційного дослідження використані при формулюванні узагальнюючих висновків завершального звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на тему: «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України», номер державної реєстрації №0121U100382 (довідка про впровадження, №16/19-762-26 від 19.02.2026, додаток Ц.3).

Особистий внесок здобувача. Виконане дослідження є самостійною науковою роботою, у якій реалізовано авторське бачення щодо вдосконалення теоретико-методичних засад суспільно-географічного аналізу інтелектуального потенціалу територіальних громад, а також виявлення особливостей його формування, функціонування та розвитку (на прикладі громад Чернівецької області). Усі використані ідеї, положення й результати інших дослідників належним чином процитовано та забезпечено відповідними посиланнями в тексті роботи й публікаціях. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, у даному дослідженні використано лише ті наукові ідеї, підходи та висновки, які отримано автором особисто.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дослідження було представлено й апробовано на 6 наукових конференціях — 1 національного та 5 міжнародного рівнів, зокрема: 1) всеукраїнському науковому семінарі пам'яті професора Володимира Круля «Історична географія в Україні» (м. Чернівці, 21-22 вересня 2023 р.); 2) The IV International Scientific and Practical Conference "Innovative research and perspectives of the development of science and technology", January 29-31, 2024, Stockholm, Sweden;

3) міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика», присвяченій 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського (м. Чернівці, 16-18 травня 2024 р.); 4) міжнародній науково-практичній конференції «Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, географічної освіти, екології, туризму та сфери гостинності в Україні» (м. Львів, 9–10 травня 2024 р.); 5) IV міжнародній науково-практичній конференції «Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки», приуроченій 35-літтю утворення географічного факультету в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.); 6) Міжнародній науково-практичній конференції «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика», присвяченій 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 10 наукових праць (з яких 6 є одноосібними і 4 у співавторстві). Серед публікацій 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з яких 1 є одноосібною і 2 у співавторстві), 1 стаття, яка частково відображає результати дисертації та 6 тез апробаційного характеру в матеріалах конференцій та семінару (з яких 5 є одноосібними і 1 у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 257 сторінок, в т. ч. 187 сторінок основного тексту. Дисертація містить 6 таблиць, 3 схеми, 25 рисунків (з них 16 картосхем, 2 діаграми і 7 графіків) та 20 додатків. Список використаних джерел налічує 194 найменування, з яких 22 іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Особливості тлумачення інтелектуального потенціалу в працях різних вчених

Інтелектуальний потенціал сьогодні розглядається як один із ключових ресурсів розвитку суспільства та економіки. З переходом до інформаційної епохи знання та інтелект набули пріоритету над традиційною матеріальною економікою. Якщо в індустріальній економіці головну роль відігравали природні ресурси і капітал, то нині визначальними чинниками є інтелектуальний капітал (Stewart, 1997), який включає в себе інтелектуальний розвиток та інтелектуальний потенціал. В результаті інтелектуальний потенціал нації, як сукупна здатність суспільства до генерації та використання знань, став фундаментом прогресивного розвитку суспільства.

Поняття «інтелектуальний потенціал» використовують у різних галузях – соціології, економіці, філософії, педагогіці, психології, освіті, географії та інших. Кожна дисципліна акцентує окремі грані цього феномену: від колективної інтелектуальної спроможності суспільства до індивідуальних когнітивних здібностей. Водночас міждисциплінарні дослідження сходяться на думці, що розвиток інтелектуального потенціалу є вирішальним для інновацій, конкурентоспроможності та добробуту, зокрема якості життя населення.

Сьогодні, коли Україна перебуває в стадії війни із РФ, а також відбувається процес децентралізації, безумовно, що важливим аспектом розвитку територіальних громад в усіх регіонах є їх інтелектуальний потенціал та інші економічні ресурси (земля, праця, капітал тощо). Саме в період післявоєнної відбудови важливим чинником економічного та соціального відновлення та зростання буде наявність висококваліфікованих працівників із високим рівнем освіти, в тому числі професійної, вмінь, знань, навичків тощо.

Тому виокремлення розуміння для наукових досліджень інтелектуального потенціалу територіальних громад є досить важливим та перспективним напрямом наукових досліджень.

Ідеї про визначальну роль інтелекту у розвитку суспільства мають глибоке коріння. Ще на початку XX ст. у філософських концепціях (наприклад, В. Вернадського) з'явилася думка про ноосферу, як сферу людського розуму, хоча сам термін «інтелектуальний потенціал» тоді не вживався. У другій половині XX ст., із зростанням ролі в суспільстві та економіці науки і технологій, наближені поняття до інтелектуального потенціалу, почали вживатися як наукові категорії. Так, економісти США, Нобелівські лауреати Теодор Шульц і Гері Беккер запровадили теорію людського капіталу (1960-ті рр.), що оцінює знання та навички людей як форму капіталу (Schultz, 1961, Schultz, 1963, Becker, 1964). Паралельно у західноєвропейській країнах розвивалася ідея «суспільства знань» (Ф. Махлуп, П. Друкер, Д. Белл та ін.), що підкреслювала зростаюче значення інформації, освіти і наукового потенціалу в економічному розвитку будь якого регіону, держави чи світу загалом. Зокрема, економіст Фріц Махлуп у 1962 р. здійснив обчислення «виробництва знань» в економіці США (Machlup, 1962), а соціолог Даніел Белл у книзі “Настання постіндустріального суспільства” (1973) обґрунтував зміщення економічного центру ваги до знання та інформації (Bell, 1973).

У вітчизняній науці близькими були поняття «науково-технічний потенціал» та «інтелектуальні ресурси», якими оперували в контексті вивчення науково-технічної революції. Після здобуття Україною незалежності увага змістилася до проблем розвитку національного інтелектуального потенціалу як чинника інтеграції у світову економічну систему. Уже напочатку 2000-х років українські вчені (В. Геець, Б. Патон, В. Куценко, Б. Маліцький, Є. Марчук, А. Жарінова тощо) активно досліджували формування та використання інтелектуального потенціалу, спираючись як на

власні наукові дослідження, так і на значний доробок зарубіжних вчених, переважно економістів.

Історичні оцінки інтелектуального потенціалу суспільств проводились як через якісні аналізи, так і кількісні показники. Цікавим є приклад пізнього періоду Радянського Союзу, коли обчислений індекс – «коефіцієнт інтелектуалізації молоді» продемонстрував падіння Союзу з 3-го місця у світі (1950-ті роки) на 57-ме (станом на 1987 р.). Цей спад відображав системні проблеми у формування та відтворенні інтелектуальних ресурсів, що згодом проявилось у масових еміграціях молодих перспективних науковців та фахівців за кордон, що отримав назву «міграція сірої речовини» або «відплив умів». Отже, історичний досвід засвідчує, що без належної уваги до розвитку та утримання інтелектуального потенціалу жодне суспільство не може забезпечити стійкий суспільний, економічний, культурний, інформаційний розвиток.

Найбільш вивченим поняття «інтелектуальний потенціал» є серед економістів (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «інтелектуальний потенціал» як економічної категорії

№	ПБ вченого	Країна	Визначення	Посилання
1	Геєць Валерій Михайлович; Семиноженко Володимир Петрович	Україна	сукупність знань, досвіду, умінь і здібностей, що формують основу інноваційної економіки	(Геєць і Семиноженко, 2006)
2	Філіппова Світлана Валеріївна; Ковтуненко Ксенія Валеріївна	Україна	система взаємодії знань, освітньо-наукового простору та інтелектуального капіталу	(Філіппова і Ковтуненко, 2013)
3	Бутнік-Сіверський Борис Сергійович; Тищенко Вікторія Федорівна	Україна	сукупна здатність суспільства продукувати нові знання і трансформувати їх у соціально-економічний розвиток регіонів чи держав	(Бутнік-Сіверський, 2003); (Тищенко, 2014)
4	Ткаченко Володимир Андрійович	Україна	економічна категорія, що відображає можливість реалізації інноваційного капіталу	(Ткаченко, 2008)

5	Стюарт Томас Александр	США	невидимі активи, що здатні створювати додану вартість у майбутньому	(Stewart, 1997)
6	Бонтіс Нік	Канада	знання, інформація, інтелектуальні власності та досвід, які можна застосувати для створення багатства	(Bontis, 1999)
7	Едвінссон Лейф; Мелон Майкл Стеварт	Швеція	потенціал компанії, зосереджений в її людях, процесах і стратегіях, що ще не став капіталом	(Edvinsson & Malone, 1997)
8	Маліцький Борис Андрійович; Попович Олександр Сергійович	Україна	сукупність науково-технологічного та освітнього ресурсів, здатних забезпечити перехід до економіки знань	(Маліцький і Попович, 2005; Попович, 2005)
9	Руус Йоган; Руус Гьоран; Драгонетті Нікола Карло; Едвінссон Лейф	Швеція	потенціал до створення цінності за рахунок інтелектуальної діяльності працівників	(Roos et al., 1997)
10	Сіденко Світлана Володимирівна	Україна	сукупність знань, досвіду, інноваційного середовища, що сприяє підвищенню продуктивності	(Сіденко, 2023)
11	Свейбі Карл-Ерік	Австралія / Швеція	невидимі активи, пов'язані зі знаннями працівників, які можуть бути використані в процесі створення вартості	(Sveiby, 1997)
12	Нонака Ікуджіро; Такеучі Хіротака	Японія	здатність організації створювати нові знання та поширювати їх усередині компанії	(Nonaka & Takeuchi, 1995)
13	Буазо Макс Генрі	Велика Британія	ефективне розповсюдження та засвоєння знань в економічному середовищі	(Boisot, 1998)
14	Друкер Пітер Фердинанд	США	головний економічний ресурс епохи інформації, що перевершує капітал і працю	(Drucker, 1993)
15	Форе Домінік	Франція/ Швейцарія	основа для формування економіки знань, що базується на інтелектуальних ресурсах	(Foray, 2004)
16	Ситник Йосиф Степанович	Україна	це приховані знання та навички економічної системи для здійснення інтелектуальної, організаційної, технічної, наукової, соціальної, управлінської діяльності, котрі можуть реалізувати себе у формі інтелектуального капіталу на ринкових засадах	(Ситник, 2012)

Економіка, а також суміжні науки – управління та адміністрування, менеджмент організацій підходять до інтелектуального потенціалу з точки зору ресурсів, що забезпечують інновації, продуктивність і конкурентоспроможність підприємств (Жарінова, 2013). У цьому контексті інтелектуальний потенціал часто розглядається як початкова база для формування інтелектуального капіталу, який охоплює знання, вміння, досвід працівників (людський капітал), а також нематеріальні активи організацій (патенти, технології, бренди, ноу-хау, ділову репутацію). Варто відмітити, що в сучасних дослідженнях, інтелектуальний потенціал підприємства (компанії) – це поєднання здібностей носіїв знань (персоналу) і спроможності самої компанії створювати умови для реалізації цих здібностей, їх розвитку та перетворення на активи (Лапотков, 2024).

Варто зазначити, що на рівні організації вчені-економісти виділяють різні компоненти інтелектуального потенціалу підприємства. Наприклад, для ІТ-компаній запропоновано наступну структуру:

- первинні компоненти – це знання і навички персоналу, а саме їх професійні компетенції та технічні знання, корпоративна культура і командний дух, мережа зв'язків і партнерство, науково-дослідна діяльність тощо.
- вторинні компоненти – це насамперед результати реалізації знань, до яких відносять об'єкти інтелектуальної власності (патенти, авторські права), ділову репутацію, бренд компанії, технології та рішення, інноваційні продукти, що були створені на основі первинного потенціалу (Лапотков (2024)).

Таке розмежування підтверджує думку, що інтелектуальний потенціал є багатоаспектним і охоплює як ресурсну складову (людські та інформаційні ресурси), так і результативну складову (інтелектуальний продукт і активи).

Економіко-географічні дослідження вводять поняття інтелектуальної економіки – сукупності господарств, де основним ресурсом виступають знання і творчі здібності людей. Розвиток такої економіки знань можливий

лише за умови ефективного використання наявного інтелектуального потенціалу ключових інституцій та постійного відтворення цього потенціалу через систему освіти і інновацій.

Таким чином, економічний підхід обґрунтовує інтелектуальний потенціал як стратегічний нематеріальний ресурс, інвестування якого приносить довгострокові вигоди. Це визначає і практичні аспекти, а саме необхідність державної підтримки освіти та науки, стимулювання інновацій, захисту прав інтелектуальної власності.

Соціологи розглядають інтелектуальний потенціал переважно в масштабах суспільства, соціальних груп і класів. Вони аналізують його як ресурс соціального розвитку, пов'язаний із рівнем розвитку освіти, науки, інтелігенції та «креативного класу», та наголошують, що інтелектуальний потенціал суспільства є важливою умовою соціального прогресу, а його зростання – запорука підвищення якості життя населення. З позицій соціології стверджується, що чим більше в суспільстві високоерудованих людей і більше ідей, тим вищий його інтелектуальний потенціал.

У соціологічних дослідженнях поняття часто набуває колективного виміру, тому що інтелектуальний потенціал суспільства визначається сукупністю людських, матеріальних і фінансових ресурсів, залучених у сферу науки й освіти. Соціологи здебільшого пропонують саме таке визначення, наголошуючи, що воно охоплює дві взаємопов'язані сфери інтелектуального життя – науку та освіту. З соціологічної точки зору, важливим є не лише наявність інтелектуальних ресурсів, але і ступінь їх залучення до суспільної практики. Тому він обґрунтовує необхідність наукового вимірювання та прогнозування інтелектуального потенціалу суспільства, особливо в умовах трансформації соціальної структури (Миронюк, 2025; Костащук, 2025; Костащук, 2025).

Для оцінки інтелектуального потенціалу вчені-соціологи досить часто використовують індекс інтелектуального потенціалу суспільства на основі двох складових – індексу освіти та індексу науки. До таких показників

належать: рівень освіти населення; кількість студентів у країні чи регіону, громаді; обсяги фінансових витрат на освіту; чисельність працівників у сфері науки та частка інвестицій у науку в відсотках до ВВП.

В цілому, соціологічний підхід трактує інтелектуальний потенціал як сукупний індикатор розвитку людського потенціалу суспільства, тісно пов'язаний із поняттям людського розвитку та індексом людського потенціалу (Human Development Index), котрий включає рівень освіти народу поряд з економічними і демографічними чинниками.

Філософи підходять до поняття інтелектуального потенціалу більш узагальнено, розглядаючи його як прояв творчої сутності людини і міри її духовного розвитку. У гуманітарному дискурсі інтелектуальний потенціал тісно пов'язують із поняттям «духовно-інтелектуального розвитку» суспільства. Так, українські науковці П. Перерва та Є. Марчук вводять широке поняття «гуманітарного потенціалу нації», визначаючи його через комплекс показників – від рівня фізичного та психічного здоров'я народу до моралі, духовності й інтелектуального розвитку (Перерва, 2018). Інтелектуальний потенціал виступає складовою гуманітарного потенціалу, що включає освіту, науку, інформаційні ресурси (бібліотеки, бази даних), зв'язок та інтелектуальну власність. Такий підхід підкреслює, що інтелектуальний розвиток не ізольований від морально-культурного контексту:, що пояснюється тим, що рівень освіченості та науки в суспільстві взаємопов'язаний із духовними цінностями, креативністю і соціальною згуртованістю.

Варто зазначити, що філософський погляд також акцентує увагу на ролі інтелектуальної еліти як носіїв потенціалу. Носії високого інтелекту (мислителі, вчені) часто ставали рушіями суспільних перетворень. Це підводить до ідеї, що формування інтелектуальної еліти – це важлива умова реалізації інтелектуального потенціалу нації. Від освіти й виховання молодих талантів, від здатності суспільства плекати інноваторів та мислителів залежить, чи буде здійснено потенціал ідей та знань у практичному житті.

З позицій психології та педагогіки інтелектуальний потенціал трактується як характеристика окремої особистості – її розумові здібності, задатки та можливості інтелектуального розвитку (Височан, 2023). У психології під інтелектуальним потенціалом індивіда часто розуміють рівень інтелектуальних здібностей. Традиційним кількісним показником тут слугує коефіцієнт інтелекту (IQ). Зокрема, у зарубіжній практиці прийнято вважати, що високий інтелектуальний потенціал мають особи з IQ понад 130 балів за стандартними тестами. Водночас психологи наголошують, що інтелект ширший за вузько вимірюваний IQ і може проявлятися у різних видах обдарованості (логіко-математичній, вербальній, просторовій, емоційній тощо).

Сучасні дослідження розвитку інтелектуального потенціалу особистості приділяють увагу як спадковим, так і середовищним (соціально-побутовим) факторам. Інтелектуальний потенціал визначається в психології як сукупність пізнавальних процесів і розумових здібностей, що дають змогу людині успішно розв'язувати когнітивні завдання і досягати успіху в різних сферах життя. Ці здібності залежать від вроджених даних (генетична складова) і від впливу середовища – сім'ї, освіти, культури, релігії, соціуму, окремих колективів, друзів тощо. Так, генетичні особливості мозку можуть задати певний діапазон можливостей, але реалізація цього потенціалу значною мірою залежить від навчання і стимуляції у критичні періоди розвитку. Педагоги підкреслюють виняткову роль перших років життя дитини, коли формуються нейронні зв'язки, а також роль мотивуючого і розвивального середовища протягом шкільного навчання.

З педагогічної точки зору, завдання освіти – максимальне розкриття інтелектуального потенціалу кожного учня. Існують спеціальні методики визначення інтелектуального потенціалу учнів, а саме психологічні тести, олімпіади, творчі конкурси, портфоліо досягнень. Ми в своїх практичних дослідженнях рівня інтелектуального потенціалу регіонів України та територіальних громад Чернівецької області використовуємо показники

зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), а також національного мультипредметного тесту (НМТ).

У галузі вищої освіти поняття інтелектуальний потенціал студентів перш за все пов'язують з формуванням навичок критичного мислення, креативності, здатності до дослідницької діяльності тощо. Педагоги і науковці розробляють програми, спрямовані на розвиток цих якостей – від інтерактивних методів навчання до залучення студентів у наукові гуртки і стартап-проекти та інші види практичної та теоретичної діяльності.

Як зазначають фахівці, стратегія розвитку інтелектуального потенціалу молоді має включати тренування мислення, підтримку мотивації до пізнання, виховання самостійності у навчанні. Такий цілісний психолого-педагогічний підхід дозволяє підготувати нове покоління фахівців, здатних реалізувати свій інтелектуальний потенціал у професійній діяльності й суспільному житті.

1.2. Інтелектуальний потенціал населення як суспільно-географічна категорія

Інтелектуальний потенціал сьогодні розглядається як один із ключових ресурсів розвитку суспільства та економіки. З переходом до інформаційної епохи знання та інтелект набули пріоритету над традиційною матеріальною економікою. Якщо в індустріальній економіці головну роль відігравали природні ресурси і капітал, то нині визначальними чинниками є інтелектуальний капітал (Stewart, 1997), який включає в себе інтелектуальний розвиток та інтелектуальний потенціал. В результаті інтелектуальний потенціал нації, як сукупна здатність суспільства до генерації та використання знань, став фундаментом прогресивного розвитку суспільства. Поняття «інтелектуальний потенціал» використовують у різних галузях – соціології, економіці, філософії, педагогіці, психології, освіті, географії та інших. Кожна дисципліна акцентує окремі грані цього феномену: від колективної інтелектуальної спроможності суспільства до індивідуальних когнітивних

здібностей. Водночас міждисциплінарні дослідження сходяться на думці, що розвиток інтелектуального потенціалу є вирішальним для інновацій, конкурентоспроможності та добробуту, зокрема якості життя населення. Сьогодні, коли Україна перебуває в стадії війни із рф, а також відбувається процес децентралізації, безумовно, що важливим аспектом розвитку територіальних громад в усіх регіонах є їх інтелектуальний потенціал та інші економічні ресурси (земля, праця, капітал тощо). Саме в період післявоєнної відбудови важливим чинником економічного та соціального відновлення та зростання буде наявність висококваліфікованих працівників із високим рівнем освіти, в тому числі професійної, вмінь, знань, навичків тощо. Тому виокремлення розуміння для наукових досліджень інтелектуального потенціалу територіальних громад є досить важливим та перспективним напрямом наукових досліджень. Ідеї про визначальну роль інтелекту у розвитку суспільства мають глибоке коріння (Миронюк, 2025, Особливості...).

У результаті опрацювання наукових джерел виокремлено три основні підходи до трактування поняття «інтелектуальний потенціал»: ресурсний, структурно-функціональний та результативний.

Ресурсний підхід ґрунтується на розумінні інтелектуального потенціалу як сукупності наявних інтелектуальних ресурсів суспільства. Його представники (зокрема В. Куценко, І. Каленюк, А. Красовська та ін.) розглядають інтелектуальний потенціал як систему знань, умінь і здібностей населення, а також як розвинену мережу освітніх установ, рівень матеріально-технічного забезпечення, доступ до інформаційно-комунікаційної інфраструктури, бібліотечних ресурсів та мережі Інтернет. У межах цього підходу акцент робиться на кількісних і якісних характеристиках інтелектуальних ресурсів території.

Структурно-функціональний (цільовий) підхід, представлений у працях С. Мочерного, В. Прошака, І. Моїсеєнка, О. Стефанишина, В. Мурашка та інших дослідників, зосереджується на здатності інтегрувати інтелектуальні

ресурси для досягнення визначених соціально-економічних цілей. У межах цього підходу інтелектуальний потенціал трактується не лише як сукупність наявних ресурсів, а як система, що функціонує та реалізується через взаємодію її складових. Так, Г. Река визначає інтелектуальний потенціал як сукупність знань, умінь, творчих здібностей особистості та її освітньо-кваліфікаційного рівня, які забезпечують здатність до засвоєння, відтворення й продукування нових знань (Река, 2009). Л. Диба розглядає інтелектуальний потенціал як спроможність суб'єкта господарювання створювати, накопичувати й ефективно використовувати інтелектуальні ресурси з метою забезпечення розвитку та конкурентоспроможності (Диба, 2011).

Результативний підхід акцентує увагу на кінцевих ефектах реалізації інтелектуального потенціалу, зокрема на його впливі на інноваційність, економічне зростання та стратегічний розвиток регіону. У цьому контексті інтелектуальний потенціал розглядається як основа формування стратегічного потенціалу території та чинник підвищення її конкурентних переваг.

Узагальнення наведених підходів дозволяє зробити висновок, що спільними структурними елементами інтелектуального потенціалу в усіх трактуваннях є знання, рівень освіти та професійна компетентність, які становлять базис його формування та реалізації в умовах регіонального розвитку.

Важливим аспектом нашого дослідження є встановлення розуміння поняття «інтелектуальний потенціал» як суспільно-географічної категорії.

Згідно з підходом відомих економ-географів М. Паламарчука й О. Паламарчука, інтелектуальний потенціал України становить складову суспільства, що зосереджена на вирішенні як теоретичних, так і практичних завдань розбудови держави, розвитку національної економіки та підвищення якості життя населення. У межах цього потенціалу ними виокремлюються соціальні групи – зокрема виробнича (інженери й фахівці економічної сфери), гуманітарна (педагоги, працівники культури, охорони здоров'я, спорту),

наукова (наукові кадри вищої школи та академічної сфери), адміністративна (управлінці, юристи, фінансисти) і військова інтелігенція (Паламарчук, 1998).

Т. Нич вважає, що поняття інтелектуальний потенціал в соціальній географії варто трактувати як сукупність основних параметрів освітніх, наукових, культурних, креативних здібностей, які характеризують здатність певної території забезпечувати належний рівень соціально-економічного розвитку країни, регіону (Нич, 2017).

Варто відмітити, що суспільна географія досліджує насамперед територіально-просторові особливості розміщення та використання інтелектуального потенціалу. Тут поняття набуває територіального виміру, і вчені говорять про інтелектуальний потенціал регіону, територіальної громади, окремого населеного пункту, країни і навіть світу. Географи аналізують, як освітні та наукові ресурси розподілені по території, які регіони є локомотивами інтелектуального розвитку, а які – аутсайдерами в цьому плані.

Інтелектуальний потенціал регіону чи території визначають як системну сукупність освітнього, наукового, інноваційного та культурного потенціалів, зумовлених історично і чинниками розвитку даної території. Фактично, це інтегральна характеристика здатності регіональної спільноти створювати і накопичувати нові знання, технології, продукти. Вона залежить від наявності в регіоні навчальних закладів, науково-дослідних установ, висококваліфікованих кадрів, інноваційних підприємств, а також від ступеня їх взаємодії між собою. Кількісно інтелектуальний потенціал регіону можна оцінити через систему показників, аналогічних національним, а саме: частка населення з вищою освітою, чисельність науковців і інженерів, обсяг інноваційної продукції, кількість заявок на патенти тощо. Для комплексної оцінки іноді застосовують індекси, які поєднують кілька вимірів – освітній, науково-технічний, інформаційно-комунікаційний та соціокультурний потенціал регіону. Такий підхід дає змогу виокремити основні джерела живлення інтелектом регіональної економіки. При таких дослідженнях кожна

складова розкривається через свої показники: освітня (рівень і якість освіти населення, доступність до закладів освіти, наявна мережа освіти (Zayachuk, 2021), науково-інноваційна (кількість винаходів, патентів, впроваджених розробок, наукових публікацій, проведення та участь в конференціях, симпозіумах, наукових семінарах тощо), інформаційно-комунікаційна (доступність до інтернету, комп'ютеризація, наявність бібліотек і баз даних тощо), соціально-культурна (участь населення у культурному житті територіальної громади чи іншої території, збереження культурної спадщини, розвиток етнокультурного потенціалу тощо).

Дослідження в Україні підтверджують, що регіони з потужним інтелектуальним потенціалом (традиційно це Київ, Харків, Львів, Одеса – великі університетські та наукові центри) є локомотивами економічного зростання, особливо у високотехнологічних секторах. Натомість регіони, де бракує ЗВО чи наукових установ, відчують «відтік мізків» до центрів, що посилює територіальну диференціацію. Географічний підхід приділяє увагу внутрішній та зовнішній міграції носіїв знань. «Відтік мізків» з певного регіону (чи країни) знижує його інтелектуальний потенціал, тоді як імміграція талановитих фахівців, навпаки, може швидко його підвищити. Тому деякі держави впроваджують спеціальні програми, щоб утримати або повернути молодих учених і професіоналів, стимулюють створення наукових парків та технологічних кластерів у відсталих регіонах.

Таким чином, у географічному вимірі інтелектуальний потенціал постає як територіально диференційований ресурс, від ефективного використання якого залежить інноваційність і конкурентність конкретних місць і регіонів. Просторовий аналіз цього потенціалу допомагає виявити «вузькі місця» і точки зростання, що важливо для регіональної політики та збалансованого розвитку країни.

Проведений аналіз свідчить, що поняття «інтелектуальний потенціал» є перш за все багатовимірним і інтерпретується по-різному залежно від галузі знань, але всюди йдеться про здатність до продукування та використання

інтелектуальних ресурсів в економіці та суспільстві. У соціології та філософії – це насамперед суспільний феномен, пов’язаний із сукупним інтелектуальним розвитком народу чи нації, рівнем розвитку освіти, науки, культурою мислення. Економісти й управлінці наголошують на ресурсній значимості інтелектуального потенціалу, розглядаючи його як основне джерело інновацій і інтелектуального капіталу, що прямо впливає на конкурентоспроможність фірм і країн. Психологія та педагогіка зміщують фокус на особистість, її розумові здібності і способи розкриття цього потенціалу через навчання і виховання особистості. Вчені в галузі суспільної та соціальної географії додають територіально-просторовий аспект формування інтелектуального потенціалу територій, підкреслюючи нерівномірність розподілу інтелектуальних ресурсів і її значення для розвитку економіки та соціокультурної сфери (Миронюк, 2025, Територіальні...).

Інтелектуальний потенціал виступає тим об’єднавчим фактором, що пов’язує особистий розвиток із суспільним прогресом, матеріальне виробництво з духовним зростанням, минулий досвід із майбутніми інноваціями. Його розвиток є запорукою успішного майбутнього в сучасному світі знань.

1.3. Методика суспільно-географічного дослідження інтелектуального потенціалу регіону

Одержання науково обґрунтованих результатів передбачає застосування комплексу методів наукового пізнання, вибір яких обумовлюється специфікою об’єкта, метою, завданнями дослідження та характером проблематики.

У процесі вивчення інтелектуального потенціалу обласного регіону нами застосовано низку методологічних підходів:

1. Геопросторовий підхід – забезпечив виявлення територіальної диференціації розвитку складових інтелектуального потенціалу регіону.

2. Системно-структурний підхід – дав змогу розглядати інтелектуальний потенціал як цілісну систему.

3. Історико-географічний підхід – сприяв з'ясуванню особливостей формування інтелектуального потенціалу в контексті історичного розвитку території.

4. Концептуальний підхід базувався на використанні провідних географічних теорій, концепцій і парадигм, а також поєднанні традиційних і сучасних методів аналізу (Шаблій, 2003).

Дослідження здійснювалося у межах п'яти послідовних етапів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Етапи проведення наукового дослідження

Концептуально-методологічний етап є вихідною та визначальною складовою наукового дослідження. Саме на цьому рівні було сформовано теоретичний і методичний фундамент дослідження. У межах даного етапу здійснено обґрунтування актуальності обраної проблематики, визначено ступінь її наукової розробленості та окреслено дискусійні аспекти. Сформульовано об'єкт і предмет дослідження, мету та завдання, які конкретизують напрям наукового пошуку. Важливим компонентом цього

етапу є розроблення логіки та структури дослідження, визначення інструментарію аналізу, а також формування гіпотез або робочих припущень.

Емпірично-інформаційний етап був спрямований на формування повної та репрезентативної інформаційної бази дослідження інтелектуального потенціалу регіону. У межах цього етапу здійснено цілеспрямований збір, систематизацію та первинну обробку фактичного матеріалу, що відображає кількісні й якісні параметри розвитку інтелектуального потенціалу території.

Крім того, проаналізовано соціально-економічні та демографічні характеристики територій, що впливають на відтворення й розвиток людського капіталу, зокрема структуру зайнятості населення, рівень урбанізації, міграційні процеси, вікову структуру населення. Зібрані матеріали було згруповано за територіальним та часовим принципами, що дозволило забезпечити їх порівнянність і придатність до подальшого статистичного та просторового аналізу (Миронюк, 2024, Особливості...).

У результаті проведеної роботи сформовано впорядкований масив достовірних даних, який став підґрунтям для оцінювання рівня сформованості інтелектуального потенціалу регіону, виявлення його територіальних відмінностей та визначення ключових чинників розвитку.

Аналітико-інтерпретаційний етап передбачав комплексну обробку зібраного емпіричного матеріалу з метою виявлення просторових, соціально-економічних та освітніх закономірностей формування інтелектуального потенціалу регіону. На цьому етапі здійснено статистичний аналіз показників, їх зіставлення у територіальному та часовому розрізах, а також визначення рівня диференціації між адміністративними одиницями.

Значна увага приділялася просторовій інтерпретації результатів, зокрема виявленню територій із високими, середніми та низькими показниками розвитку освітнього середовища як основи інтелектуального зростання. Проведене групування адміністративних одиниць сприяли виокремленню моделей розвитку та встановленню причинно-наслідкових зв'язків між освітніми, демографічними та економічними характеристиками територій.

Узагальнення отриманих результатів забезпечило формування обґрунтованих висновків щодо рівня сформованості інтелектуального потенціалу регіону, його територіальної диференціації та ключових напрямів подальшого розвитку.

Прикладний етап полягав у розробленні практичних рекомендацій на основі результатів проведеного аналізу. З урахуванням виявлених територіальних особливостей та чинників формування інтелектуального потенціалу, було сформульовано пропозиції щодо вдосконалення складових інтелектуального потенціалу, підвищення якості освітніх послуг і зміцнення кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Запропоновані заходи спрямовані на посилення розвитку інтелектуального потенціалу регіону та підвищення ефективності регіональної освітньої політики.

Апробаційно-впроваджувальний етап передбачав перевірку обґрунтованості отриманих результатів і можливостей їх практичного застосування. На цьому етапі здійснено апробацію основних положень дослідження шляхом їх обговорення у науковому середовищі, а також впровадження окремих рекомендацій у діяльність органів управління освітою та закладів освіти. Узагальнення результатів апробації дозволило уточнити висновки та підтвердити їх наукову достовірність і практичну значущість для розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

Методологічну основу дослідження інтелектуального потенціалу регіону становить комплекс взаємопов'язаних теоретичних, емпіричних, кількісних і якісних методів, а також інструментарій геоінформаційного аналізу, що забезпечує системність і достовірність отриманих результатів.

До *теоретичних методів* належали аналіз і узагальнення наукових праць, стратегічних документів регіонального розвитку, а також демографічних і соціально-економічних матеріалів, що дозволило сформувати цілісне уявлення про сутність і структуру інтелектуального потенціалу території. Метод абстрагування сприяв виокремленню його ключових характеристик, зокрема рівня освіти населення, наукової активності,

інноваційної спроможності та креативності. Застосування моделювання забезпечило побудову концептуальних і аналітичних моделей взаємозв'язку між інтелектуальним потенціалом і параметрами соціально-економічного розвитку регіону (Топчієв, 2001).

У межах *емпіричного блоку* використано соціологічні методи, зокрема анкетування, спрямоване на оцінювання освітнього рівня, професійної підготовки, наукової та творчої активності населення. Спостереження дозволило здійснити оцінку стану освітньої, наукової та культурної інфраструктури. Важливе значення мав аналіз офіційних документів і статистичних звітів, програм регіонального розвитку та державних ініціатив у сфері освіти й науки.

Кількісні методи аналізу забезпечили об'єктивну оцінку параметрів інтелектуального потенціалу. Застосовано статистичні методи обробки даних щодо демографічних процесів, рівня зайнятості, освітніх показників, наукових публікацій і патентної активності.

Якісні методи доповнили кількісні розрахунки глибинною інтерпретацією отриманих результатів. Контент-аналіз освітніх програм, наукових досліджень і публікацій дозволив оцінити стан інтелектуальної діяльності в регіоні. SWOT-аналіз сприяв виявленню сильних і слабких сторін інтелектуального потенціалу, а також визначенню можливостей і загроз його подальшого розвитку.

Окрему групу методів становили *геоінформаційні технології*, що забезпечили просторову візуалізацію та аналіз розміщення закладів освіти, наукових установ і центрів інноваційного розвитку. Застосування картографічних і просторово-аналітичних підходів дозволило виявити територіальні зони концентрації інтелектуального потенціалу та встановити просторові закономірності його формування.

Географічне моделювання здійснювалося із використанням програмних середовищ QGIS, ArcGIS, MapInfo, CorelDRAW та сервісу OpenRouteService. За допомогою ГІС-пакетів ArcGIS, MapInfo та графічного редактора

CorelDRAW було розроблено комплекс картографічних моделей, які відображають особливості розвитку та функціонування загальноосвітнього простору регіону, його просторову структуру та територіальні відмінності.

Таким чином, поєднання різноспрямованих методів забезпечило комплексний характер дослідження та створило науково обґрунтовану основу для оцінювання й прогнозування розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

Висновки до розділу 1

У результаті теоретико-методологічного аналізу встановлено, що поняття «інтелектуальний потенціал» є багатовимірною міждисциплінарною категорією, яка по-різному інтерпретується у межах економіки, соціології, філософії, педагогіки та суспільної географії, проте в усіх підходах зберігає спільну сутність – здатність суспільства до продукування, накопичення та ефективного використання знань і творчих здібностей людини. В умовах формування економіки знань інтелектуальний потенціал виступає базовим ресурсом розвитку, що визначає конкурентоспроможність держави, регіону та територіальних громад.

Економіко-географічний підхід акцентує увагу на ролі інтелектуальної економіки як сукупності господарських систем, у яких знання, інновації та креативність є визначальними чинниками зростання. Соціологічна концепція трактує інтелектуальний потенціал як інтегральний показник розвитку людського потенціалу, пов'язаний із рівнем освіти, науки, інтелігенції та креативного класу, а також із якістю життя населення. Філософський і гуманітарний підходи підкреслюють його духовно-культурний вимір, розглядаючи інтелектуальний потенціал як складову гуманітарного потенціалу нації, що формується у взаємозв'язку освіти, науки, моралі та соціальної згуртованості.

Узагальнення наукових джерел дозволило виокремити три базові підходи до трактування поняття: ресурсний (як сукупність інтелектуальних

ресурсів), структурно-функціональний (як система взаємопов'язаних елементів) та результативний (як здатність до створення інноваційного продукту й соціально-економічного ефекту). З позицій суспільної географії інтелектуальний потенціал набуває чітко вираженого територіального виміру та розглядається як просторово організована система освітніх, наукових і культурних ресурсів, що формують передумови розвитку регіону.

Отже, інтелектуальний потенціал доцільно трактувати як суспільно-географічну категорію, що відображає рівень концентрації, відтворення й використання освітніх, наукових і креативних ресурсів на певній території та визначає її здатність до інноваційного розвитку.

У процесі дослідження інтелектуального потенціалу обласного регіону обґрунтовано доцільність застосування комплексу методологічних підходів, що забезпечили всебічність і наукову обґрунтованість отриманих результатів. Геопросторовий підхід дозволив виявити територіальну диференціацію складових інтелектуального потенціалу та встановити осередки його концентрації й периферійні зони зниженої інтелектуальної активності. Системно-структурний підхід забезпечив розгляд інтелектуального потенціалу як цілісної багаторівневої системи, що включає освітній, науковий, культурний та інноваційний компоненти. Історико-географічний підхід сприяв з'ясуванню особливостей формування інтелектуального потенціалу регіону в контексті його соціально-економічної еволюції, що дозволило врахувати спадковість освітніх традицій, наукових шкіл та інституційного розвитку. Концептуальний підхід забезпечив інтеграцію класичних і сучасних теоретичних положень, що дало змогу адаптувати загальнонаукові концепції інтелектуального розвитку до регіонального рівня аналізу.

Практичне застосування показників освітніх результатів (ЗНО, НМТ), характеристик наукового потенціалу та інституційної забезпеченості дозволило сформувати систему індикаторів оцінювання рівня інтелектуального потенціалу регіону. Узагальнення отриманих результатів підтвердило наявність територіальної нерівномірності його розвитку та

окреслило стратегічні напрями його подальшого зміцнення через підтримку освіти, науки, інноваційної діяльності та формування сприятливого соціокультурного середовища (Миронюк, 2024, Національний...).

Таким чином, застосована методологічна база забезпечила комплексне дослідження інтелектуального потенціалу регіону як просторово організованої системи, що виступає ключовим чинником соціально-економічного поступу території.

РОЗДІЛ 2

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Характеристика чинників формування інтелектуального потенціалу населення регіону

Інтелектуальний потенціал населення є ключовим чинником соціально-економічного розвитку регіонів у сучасних умовах глобальної конкуренції. Він визначає здатність територіальних спільнот до інновацій, ефективного використання ресурсів, адаптації до технологічних змін та формування економіки знань. Дослідження чинників розвитку інтелектуального потенціалу має важливе значення для географії, оскільки інтелектуальні ресурси нерівномірно розподілені у просторі й залежать від комплексу природних, соціальних, економічних та культурних умов.

Дослідженням чинників що впливають на формування інтелектуального потенціалу займалися як українські так і зарубіжні вчені.

В. Прошак виділяє три основні групи чинників:

1. Природні та соціально-демографічні – творчі здібності людини, стан здоров'я населення, демографічні умови, екологічне середовище;
2. Економічні макрофактори – державна демографічна політика та політика у сфері зайнятості, фінансування освіти й науки, рівень національного доходу, стан трудових ресурсів, система соціального захисту;
3. Економічні мікрофактори – ціноутворення на інтелектуальні продукти, інноваційна політика, система оплати праці в інтелектуальних професіях.

Окремо він зазначає інтелектуальні чинники, пов'язані з правовим регулюванням інтелектуальної діяльності та захистом інтелектуальної власності (Прошак, 2002).

Г. Скиба та К. Ковтуненко пропонують поділ чинників на зовнішні (постачальники, конкуренти, споживачі, контрагенти, законодавство у сфері інтелектуальної власності) та внутрішні (наявність і ефективність використання інтелектуальних ресурсів) (Скиба, 2014).

В. Гунько підкреслює вплив політичних, демографічних, економічних, культурних, екологічних, інформаційних і технологічних факторів. Особливе значення він надає освіті, яка формує професійні знання та компетентності, а також масовим комунікаціям, що активно впливають на інтелектуальний розвиток населення. У цьому контексті зростає роль таких чинників, як комп'ютеризація, мобільний зв'язок, Інтернет, дистанційна освіта (Гунько, 2013).

А. Никифоров розрізняє прямі та опосередковані фактори формування інтелектуального потенціалу. Прямі визначають рівень і структуру освіти, а опосередковані – наприклад, фінансування освітньої сфери. Вчений також виділяє три групи чинників за способом впливу:

- накопичення інтелектуальних ресурсів;
 - їх використання (попит на інновації, конкуренція, державне регулювання);
 - відтворення та розвиток (наукова та інноваційна діяльність)
- (Никифоров, 2012).

Н. Теницька поділяє чинники на мікро-, макро- та особистісні. Мікрофактори пов'язані з умовами праці, стосунками в колективі, рівнем розвитку інтелектуального середовища підприємства. Макрофактори – це ринкова позиція компанії, соціальний статус громадян, суспільна думка. Особистісні фактори відображають психоемоційний стан людини та умови її творчої реалізації (Теницька, 2012).

Є. Марчук вважає, що ключовими чинниками формування інтелектуального потенціалу є стан освіти й науки, рівень добробуту, національна культура, охорона здоров'я, інноваційний розвиток та захист інтелектуальної власності (Марчук, 1999).

Н. Рудь та Ю. Гаврилюк звертають увагу на чинники, успадковані від командно-адміністративної системи (орієнтація на кількісні, а не якісні характеристики трудових ресурсів), а також на проблеми незалежної України, зокрема кризу 1990-х років, яка негативно вплинула на освіту, наукові школи, наукову інфраструктуру та престиж інтелектуальної праці (Рудь, 2011).

Серед основних позитивних чинників розвитку інтелектуального потенціалу України називають: науково-технічні, економічні, правові, соціокультурні, організаційні, демографічні та екологічні. У свою чергу, негативно впливають: слабкий розвиток інноваційної інфраструктури, недостатнє фінансування науки, слабкий ринок інтелектуальної власності, «старіння» наукових кадрів тощо.

Суттєве значення має соціокультурне середовище, яке формує спосіб життя людини та її систему цінностей. Особливо важлива його роль у розвитку молоді, адже саме освітнє та інформаційне середовище сприяє формуванню інтелектуальної мобільності, здатності до навчання та соціальної активності. Відповідно, інформаційна культура молоді є необхідною умовою їхнього цілісного розвитку.

Важливою проблемою залишається інтелектуальна міграція, що спричинена хронічним недофінансуванням науки, моральною й матеріальною недооцінкою науковців та слабким захистом інтелектуальної власності. Правові та політичні умови також визначають рівень ризиків у країні та впливають на розвиток інтелектуального потенціалу.

Т. Нич пропонує детальну класифікацію факторів формування інтелектуального потенціалу за:

- змістом (економічні, соціальні, екологічні, правові тощо),
- характером впливу (позитивні або негативні),
- напрямом впливу (внутрішні або зовнішні),
- часом дії (постійні або тимчасові) (Нич, 2015; Нич, 2016; Нич, 2012).

І. Іванова розглядає демографічні передумови, що впливають на формування інтелектуального потенціалу України. Вона зазначає, що рубежем

трудового та інтелектуального потенціалів є та частина активного населення, що здатна до творчої праці та яка в процесі інтелектуальної діяльності, під впливом структурної складової, трансформується в інтелектуальний капітал (Іванова, 2010).

У процесі дослідження культурно-освітнього комплексу Тернопільської області Н. Флінта виокремлює такі групи чинників, що впливають на його формування та розвиток: економіко-географічні, соціально-демографічні, історико-географічні та природно-географічні чинники (Флінта, 2001; Флінта, 1999; Флінта, 2004; Флінта, 2005).

О. Заячук, аналізуючи територіальну організацію освітньо-виховного комплексу Чернівецької області, визначає чотири основні групи чинників впливу: історико-географічні, природні, економічні та соціальні (Заячук, 2013; Заячук, 2009; Заячук, 2010).

Досліджуючи чинники формування ринку освітніх послуг, О. Карпюк пропонує їх багаторівневу класифікацію. Зокрема, за рівнем впливу людини, автор розмежовує суб'єктивні чинники, до яких відносить демографічні, політико-правові, соціально-психологічні, соціально-економічні чинники, а також інфраструктуру та специфіку ринку освітніх послуг, і об'єктивні чинники, серед яких виділяє природно-географічні умови, фактори регіонального розвитку, особливості ринкових відносин, інноваційні процеси, науково-технічний прогрес та глобалізаційні тенденції в освіті (Карпюк, 2009).

За ступенем впливу на ринок освітніх послуг учений виокремлює зовнішні та внутрішні чинники. До зовнішніх належать процеси інтернаціоналізації та глобалізації освіти, глобалізація економічних відносин, соціокультурне середовище та науково-технічний прогрес. Внутрішні чинники охоплюють рівень соціально-економічного розвитку держави, розвиток інновацій, ринкових відносин і регіонів, демографічну ситуацію, стан інфраструктури, політичні умови та природно-географічні особливості.

Крім того, за характером впливу чинники поділяються на позитивні та негативні. За функціональною ознакою автор групує їх у соціально-

економічні, політико-правові, соціально-психологічні, демографічні чинники, чинники регіонального розвитку, глобалізації та інтернаціоналізації, інноваційні процеси, а також особливості розвитку ринкових відносин (Карпюк, 2009).

Ю. Білоус досліджуючи загальноосвітній простір Чернівецької області через призму рівня знань випускників ЗЗСО за результатами ЗНО за характером впливу поділяє чинники на такі основні групи:

- природно-географічні чинники визначають особливості територіальної організації закладів загальної середньої освіти та умови життєдіяльності учасників освітнього процесу. До них належать рельєф місцевості, кліматичні умови, гідрографічна мережа та екологічний стан території. Рельєф впливає на розміщення ЗЗСО і транспортну доступність, клімат – на безперервність навчального процесу, гідрографічні умови – на можливість добирання учнів, особливо в сільській місцевості. Екологічна ситуація, зумовлена як природними умовами, так і господарською діяльністю людини, впливає на стан здоров'я та психологічний комфорт учасників освітнього процесу.

- соціально-демографічні чинники є визначальними для формування мережі ЗЗСО, оскільки освіта покликана задовольняти потреби населення. До демографічних чинників належать чисельність і густота населення, його динаміка, статеві-вікова структура, а також природний і механічний рух. Соціальні чинники відображають рівень та умови життя населення і включають захворюваність, рівень злочинності, кількість дітей-сиріт, дітей з інвалідністю, а також особливості сімейної структури.

- політично-правові чинники формуються під впливом державної політики у сфері освіти та законодавчого регулювання. Вони визначають загальні напрями розвитку загальноосвітнього простору, зокрема через реалізацію освітніх реформ, насамперед концепції Нової української школи. Функціонування ЗЗСО регламентується законами України «Про освіту» та

«Про повну загальну середню освіту», а також Санітарним регламентом, який встановлює вимоги до організації освітнього простору та підвезення учнів.

– економічні чинники пов’язані з рівнем економічного розвитку держави та фінансовою спроможністю територіальних громад. В умовах децентралізації саме громади відповідають за фінансування закладів освіти, що визначає можливості створення освітніх округів, організації підвезення та харчування учнів, матеріально-технічне забезпечення ЗЗСО, а також рівень енерго-, тепло- та водозабезпечення навчальних закладів (Білоус, 2021).

Узагальнюючи різні підходи, автори наголошують, що всі групи чинників комплексно впливають спочатку на розвиток інтелектуального потенціалу молоді, а потім – на її професійне становлення протягом усього життя. У подальшому дослідженні доцільно розглянути, як ці передумови проявляються на рівні Чернівецької області.

Отже, чинники, що впливають на формування інтелектуального потенціалу можна поділити на 6 груп:

1. *Соціально-демографічні чинники.* Особливе місце в соціально-демографічних чинниках посідає структура населення, адже статево-вікові особливості регіону визначають потенціал залучення людських ресурсів до різних освітніх та наукових процесів. Регіони, в яких проживає більше молодого населення вищі можливості для розвитку. Не менш важливим також є міграційний рух населення, адже міграційні процеси безпосередньо впливають на інтелектуальний потенціал, адже відтік фахівців, так званий «відплив мізків», суттєво впливає на малорозвинуті чи периферійні громади, знижуючи їхній інтелектуальний потенціал та концентруючи його в економічних чи адміністративних центрах.

2. *Освітні чинники.* Освітні чинники є ключовим у формуванні інтелектуального потенціалу. Наявність закладів загальної середньої освіти, закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів прямо впливає на розвиток та якість людського капіталу. Не менш важливою є доступність до

закладів освіти, а також відповідність освітніх послуг до потреб ринку, що формуватиме якісний праце ресурсний потенціал.

Матеріально-технічна база та сучасне обладнання, цифровізація освітнього процесу та інноваційні методи викладання, кваліфікація педагогічних працівників формують основу для якісної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів.

У структурі інтелектуального потенціалу регіону освітні чинники виступають базовим середовищем формування навичок і компетентностей населення. Саме система освіти забезпечує накопичення знань, розвиток аналітичного мислення, формування професійних, цифрових та соціальних умінь, що визначають якість людського капіталу.

Навички та компетентності в освітньому контексті виконують системоутворюючу функцію, оскільки через них відбувається трансформація освітнього ресурсу в інтелектуальний потенціал регіону. Формальна освіта створює основу для набуття базових компетентностей (грамотність, логічне мислення, здатність до навчання), тоді як професійна та вища освіта формують спеціалізовані знання й галузеві навички. Особливого значення набуває розвиток цифрових компетентностей, критичного мислення, підприємницьких здібностей та інноваційної культури.

Важливою умовою є відповідність змісту освітніх програм потребам регіонального ринку праці. За відсутності такої відповідності виникає дисбаланс між підготовкою кадрів і реальними економічними запитами, що знижує ефективність використання інтелектуального потенціалу. Отже, освітні чинники визначають якість і структуру навичкового профілю населення, формуючи основу довгострокового розвитку регіону.

3. *Економічні чинники.* Громади з розвиненою економікою, високотехнологічними та наукомісткими галузями господарства, створюють попит на висококваліфікованих працівників, що, в свою чергу, сприяє зростанню інтелектуального потенціалу. А рівень інвестицій у сферу освіти та

науки, прямо пов'язані з можливостями регіону підвищувати якість та кількість інтелектуальних ресурсів.

4. *Соціокультурні чинники.* Елементами, що стимулюють розвиток інтелектуального потенціалу, є соціальна значущість освіти та престижність інтелектуальної праці.

У період глобалізаційних процесів та цифровізації суспільства важливим фактором залишається доступ до інформаційних технологій, рівень цифрової грамотності. Розвиток комунікаційного середовища впливають на здатність населення ефективно використовувати та генерувати знання.

5. *Територіально-просторові чинники.* Урбанізація – міста є центрами концентрації освітніх, наукових і культурних ресурсів. Вони забезпечують умови для формування інтелектуально насиченого середовища. Транспортна доступність – розвинена транспортна інфраструктура забезпечує кращий доступ до освітніх та наукових закладів, участь у міжнародних і міжрегіональних проєктах та конкурсах та інше. Природні ресурси та умови – їхній вплив є опосередкованим, але сприятливі природно-кліматичні умови приваблювати спеціалістів до регіону, а ресурсний потенціал впливає на розвиток економіки.

6. *Інституційно-управлінські чинники.* Регіональна політика щодо розвитку людського капіталу, яка формує стратегії розвитку освіти, науки, інновацій, підтримку молоді, грантові та стипендіальні програми, що створюють умови для нарощування інтелектуального потенціалу. А ефективне партнерство між владою, бізнесом і освітою дозволяє узгоджувати підготовку кадрів з потребами економіки й стимулювати інноваційну активність (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Чинники формування інтелектуального потенціалу

Інтелектуальний потенціал населення регіону формується під впливом комплексу демографічних, освітніх, економічних, соціокультурних, просторових та інституційних чинників. А їхнє дослідження дозволяє комплексно оцінити їхню взаємодію, виявити регіональні диспропорції та виділити перспективні зони розвитку. Підвищення інтелектуального потенціалу є ключовою умовою модернізації регіональної економіки та інтеграції до глобального простору знань.

2.2. Аналіз факторів, що впливають на розвиток інтелектуального потенціалу Чернівецької області

Соціально-демографічні чинники. Початок повномасштабного вторгнення спричинив глибокі трансформаційні процеси в усіх сферах суспільного життя. Суттєві зміни відбулися не лише у функціонуванні органів державної влади та місцевого самоврядування, а й на рівні кожного підприємства, організації та установи незалежно від масштабу їх діяльності. Нові безпекові виклики, руйнування інфраструктури, переміщення населення та економічна нестабільність зумовили необхідність швидкої адаптації управлінських, виробничих і комунікаційних процесів.

На 1 січня 2024 року в Чернівецькій області проживало 901 632 особи. Протягом 2023 року населення області скоротилося на 2742 особи, що стало наслідком природного скорочення (-2789 осіб), хоча міграційний рух був позитивним (+47 осіб) (Головне управління статистики...).

У територіальних громадах області спостерігається значна різниця в чисельності населення. Найбільша громада – Чернівецька, що включає обласний центр. Більше 20 тисяч жителів мають також Сторожинецька, Сокирянська, Кельменецька, Новоселицька, Кіцманська та Мамаївська громади. Найменші – Конятинська, Вашковецька, Селятинська, Карапчівська та Кострижівська (менше 5 тис. осіб).

Розміщення населення є важливим фактором для організації освітнього середовища. Густота населення в області становить 110,6 осіб/км², але розподілена нерівномірно: найбільша – у Чернівецькій, Новодністровській, Чагорській, Великокучурівській, Глибоцькій та Неполоковецькій громадах (понад 130 осіб/км²), найменша – у Селятинській (12,6 ос./км²) (Головне управління статистики...).

У області є 64 населені пункти зі статусом гірських (51 – у колишньому Путильському районі, 11 – у Вижницькому та 2 – у Сторожинецькому). У них проживає 42,5 тис. осіб (4,7% населення), а їхня загальна площа – 1304,8 км² (16,1% території області) (Рівень освіти населення..., 2003).

Чернівецька область вирізняється поліетнічністю. За індексом етнічної мозаїчності (0,415) вона посідає сьоме місце в Україні. За переписом 2001 року тут проживали представники 76 національностей (Національний склад населення..., 2003).

У 2023 році рівень зайнятості населення віком 15+ становив 54,6%, а серед осіб 15-70 років – 59,0%. Рівень безробіття становив відповідно 6,7% та 6,9% (Головне управління статистики...).

У розрізі адміністративних районів спостерігається нерівномірний розподіл населення. Зокрема, близько 10% жителів області проживає у Вижницькому районі, 17 % у Дністровському, тоді як переважна більшість населення, а саме 73 %, зосереджена в Чернівецькому районі. Така просторова концентрація населення зумовлює відповідні диспропорції у матеріальних і соціальних передумовах формування інтелектуального потенціалу територій.

Райони з вищою чисельністю населення мають об'єктивні переваги у розвитку освітньої інфраструктури, ринку праці та соціального середовища, що безпосередньо впливає на можливості підготовки та залучення висококваліфікованих кадрів. Відповідно, концентрація людських ресурсів створює умови для формування більш конкурентоспроможного кадрового потенціалу, тоді як менш населені території стикаються з обмеженими можливостями у цьому напрямі.

Сучасні соціально-демографічні процеси в Чернівецькій області мають значний вплив на формування інтелектуального потенціалу регіону. Скорочення чисельності населення, природне скорочення, старіння сільських громад призводять до зниження кількості дітей і молоді які є основою майбутнього інтелектуального ресурсу.

Нерівномірний розподіл населення по територіальних громадах посилює територіальні диспропорції в доступі до освітніх послуг. У великих громадах спостерігається кращий доступ до закладів освіти, обладнання, кадрів і освітніх програм, тоді як у найменших, особливо гірських, можливості для кращого розвитку інтелектуального потенціалу зменшують через

віддаленість, малорозвинену інфраструктуру, низьку транспортну доступність, та менші фінансові ресурси.

Водночас поліетнічність Чернівецької області є важливим ресурсом розвитку інтелектуального потенціалу. Багатокультурність формує середовище різноманітності, сприяє міжкультурному діалогу, розширює кругозір і створює можливості для формування конкурентних компетентностей, зокрема мовних і комунікативних.

Отже, демографічна ситуація в області створює як ризики, так і потенційні можливості для розвитку інтелектуального потенціалу. Основними викликами є депопуляція, нерівномірність розміщення розселення.

Економічні чинники. Економічний розвиток громади має прямий і опосередкований вплив на формування та зростання її інтелектуального потенціалу, оскільки створює матеріальні, інституційні й мотиваційні умови для розвитку людського капіталу.

Економічно розвинена громада має більше фінансових ресурсів для:

- утримання й модернізації закладів освіти;
- підвищення якості освітніх послуг;
- підтримки програм неформальної та безперервної освіти.

Це сприяє зростанню рівня знань, навичок і компетентностей населення.

Соціально-економічні чинники визначають умови реалізації та відтворення навичок і компетентностей, перетворюючи їх на реальний інтелектуальний ресурс регіону. Якщо освітня система формує компетентності, то економічне середовище створює попит на них і забезпечує можливості їх практичного застосування.

Структура економіки регіону безпосередньо впливає на характер необхідних навичок. Наявність високотехнологічних виробництв, інноваційного бізнесу, сфери ІТ чи креативних індустрій стимулює розвиток складних професійних і цифрових компетентностей. Натомість переважання низькотехнологічних секторів обмежує попит на висококваліфіковані кадри,

що може призводити до міграції освіченого населення та втрати інтелектуального потенціалу.

Рівень зайнятості, доходів населення та інвестиційна активність також впливають на мотивацію до професійного розвитку та безперервного навчання. Соціально-економічна стабільність створює умови для накопичення людського капіталу, тоді як економічна нестабільність знижує можливості реалізації набутих компетентностей.

Таким чином, у межах соціально-економічних чинників навички та компетентності виконують функцію ключового ресурсу економічного зростання, визначаючи конкурентоспроможність регіону та його здатність до інноваційного розвитку.

Розвиток економіки формує попит на кваліфіковану працю, адже з'являються робочі місця, що потребують інтелектуальних умінь, зростає зацікавленість мешканців у здобутті освіти й професійного зростання, стимулюється інноваційна та підприємницька активність.

В 2024 році найбільші видатки на освіту мала Чернівецька територіальна громада 1855,5 млн. грн, серед яких 645,4 млн. було виділено на дошкільну освіту, 930 млн. грн на загальну середню освіту, 244,9 млн. на фінансування професійно-технічної освіти та 35,1 млн. грн на позашкільну освіту. Високими показниками виділення коштів на освіту також відзначаються Герцаївська територіальна громада (127,7 млн. грн), Кіцманська територіальна громада (136,95 млн), Мамаївська територіальна громада (137,95 млн. грн), Вижницька територіальна громада (150,77 млн. грн), Кельменецька територіальна громада (195,5 млн. грн) та Вашківецька територіальна громада (222,18 млн. грн) .

Найменшу кількість коштів на галузь освіти порівняно з іншими громадами виділяють Рукшинська територіальна громада (8734,1 тис. грн), Карапчівська територіальна громада (12594,7 тис. грн), Вашковецька територіальна громада (15254,7 тис. грн), Кадубовецька територіальна громада (18812,6 тис. грн), Кам'янська територіальна громада (30303,6 тис. грн) та Недобоївська територіальна громада (34798,4 тис. грн).

На дошкільну освіту найбільше коштів виділяють Мамаївська територіальна громада (28,4 млн. грн), Магальська територіальна громада (29,2 млн. грн), Вижницька територіальна громада (29,9 млн. грн.), Петровецька територіальна громада (42,8 млн. грн.), Вашківецька територіальна громада (150 млн. грн) та Чернівецька територіальна громада (645,4 млн. грн). Тоді коли Кадубовецька територіальна громада (3 млн. грн.), Рукшинська територіальна громада (4,9 млн. грн.), Карапчівська територіальна громада (5,1 млн. грн.) та Вашковецька територіальна громада (6,6 млн. грн.) (Головне управління статистики...).

Найбільше коштів на заклади загальної середньої освіти виділяють такі громади як Кіцманська (100,4 млн. грн.), Мамаївська (102,9 млн. грн.), Герцаївська (106,8 млн. грн.), Вижницька (107,6 млн. грн.), Кельменецька (158,3 млн. грн.) та Чернівецька територіальна громада (930 млн. грн.). Водночас найменшу кількість коштів виділяють Рукшинська територіальна громада (3,2 млн. грн.), Петровецька територіальна громада (7,46 млн. грн.), Карапчівська територіальна громада (7,47 млн. грн.) та Вашковецька територіальна громада (8,57 млн. грн.).

Досить багато територіальних громад Чернівецької області не виділяють коштів з місцевого бюджету на фінансування позашкільної освіти. Однак є громади, які виділяють досить значні суми саме на розвиток цього спрямування. Найбільше коштів серед громад області на позашкільну освіту виділяють Герцаївська територіальна громада (6 млн. грн), Мамаївська територіальна громада (6,5 млн. грн), Великокучурівська територіальна громада (7,3 млн. грн), Кіцманська територіальна громада (12,7 млн. грн), Вижницька територіальна громада (13,1 млн. грн), Кельменецька територіальна громада (13,6 млн. грн) та Чернівецька територіальна громада (35,1 млн. грн) (Рівень освіти населення..., 2023).

Економічний розвиток громади є фундаментом зростання її інтелектуального потенціалу, адже саме через інвестиції в освіту, зайнятість,

інновації та якість життя формується спроможність громади до сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Соціокультурні чинники. Серед чинників особливе місце займає соціокультурний, який визначає ціннісні орієнтації населення, ставлення до освіти, науки, культури та інтелектуальної праці, а також рівень готовності громади до сприйняття й продукування знань. Саме соціокультурне середовище створює основу для розвитку людського капіталу та забезпечує сталість процесів накопичення інтелектуальних ресурсів.

Соціальна значущість освіти є одним із ключових елементів, що стимулюють розвиток інтелектуального потенціалу. У громадах, де освіта сприймається як суспільна цінність і чинник соціальної мобільності, формується стійка мотивація до навчання, саморозвитку та професійного зростання. Високий рівень поваги до освіченості сприяє поширенню практик безперервного навчання, підвищенню якості людських ресурсів та зростанню загального культурно-інтелектуального рівня населення. Водночас зниження престижу освіти або формальне ставлення до неї негативно впливає на інтелектуальний потенціал, обмежуючи можливості громади щодо інноваційного розвитку.

Тісно пов'язаним із соціальною значущістю освіти є престижність інтелектуальної праці. У соціокультурному середовищі, де високо цінуються наукова діяльність, педагогічна праця, інженерні, аналітичні та креативні професії, зростає зацікавленість молоді в здобутті складних знань і розвитку інтелектуальних компетентностей. Престиж інтелектуальної праці виконує не лише мотиваційну, а й соціалізаційну функцію, формуючи позитивні зразки професійної реалізації та сприяючи закріпленню висококваліфікованих кадрів у межах громади. Натомість знецінення інтелектуальної діяльності призводить до відтоку людського капіталу та зниження конкурентоспроможності території.

У період глобалізаційних процесів та цифровізації суспільства важливим соціокультурним фактором розвитку інтелектуального потенціалу

залишається доступ до інформаційних технологій. Сучасні цифрові інструменти істотно розширюють можливості отримання знань, комунікації, участі в освітніх і наукових проєктах незалежно від територіального розташування громади. Наявність цифрової інфраструктури сприяє інтеграції місцевого населення у глобальний інформаційний простір, забезпечує доступ до сучасних освітніх ресурсів і стимулює інтелектуальну активність.

Важливим компонентом соціокультурного чинника є рівень цифрової грамотності населення. Уміння ефективно користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями, критично оцінювати інформацію, працювати з цифровими ресурсами, використовувати штучний інтелект та створювати власний інформаційний продукт є необхідною умовою реалізації інтелектуального потенціалу в сучасному суспільстві. Громади з високим рівнем цифрової культури мають значно більші можливості для розвитку інновацій, залучення інвестицій у людський капітал та формування економіки знань.

Окремої уваги заслуговує розвиток комунікаційного середовища громади, яке охоплює формальні й неформальні канали обміну знаннями: освітні та культурні інституції, громадські організації, професійні спільноти, медіапростір, цифрові платформи. Активне комунікаційне середовище сприяє поширенню знань, формуванню мереж взаємодії між носіями інтелектуального потенціалу та створенню умов для колективного навчання. У таких громадах знання не лише накопичуються, а й трансформуються у практичні рішення, інновації та соціальні ініціативи.

Соціокультурний чинник також впливає на здатність населення генерувати нові знання. Культура відкритості, підтримка творчості, толерантність до нових ідей та інновацій формують середовище, сприятливе для інтелектуального розвитку. У громадах, де заохочуються ініціативність, критичне мислення та міждисциплінарна взаємодія, інтелектуальний потенціал стає джерелом довгострокового розвитку та соціальної згуртованості.

Таким чином, соціокультурний чинник відіграє системоутворюючу роль у розвитку інтелектуального потенціалу громади. Соціальна значущість освіти, престижність інтелектуальної праці, доступ до інформаційних технологій, рівень цифрової грамотності та розвиток комунікаційного середовища формують умови, за яких знання стають ключовим ресурсом територіального розвитку. Усвідомлення та цілеспрямоване посилення цих складових дозволяє громадам ефективно використовувати наявний інтелектуальний потенціал і забезпечувати стійкий розвиток у сучасному глобалізованому світі.

Щоб оцінити вплив соціокультурних чинників на розвиток інтелектуального потенціалу громади, нами було проведено опитування жителів громад Чернівецької області, в якому взяли участь 1134 респонденти (Додаток Б).

У дослідженні взяли участь респонденти з 52 територіальних громад регіону, що забезпечує широке територіальне охоплення та дозволяє врахувати специфіку як міських, так і сільських громад (Додаток В).

Кількість респондентів у межах окремих територіальних громад варіюється від 12 до 42 осіб. Найбільша кількість опитаних зафіксована у Чернівецькій територіальній громаді (42 респонденти), а також у Сторожинецькій та Новодністровській територіальних громадах (по 34 респонденти). Значна кількість учасників опитування також представлена у Сокирянській (33 особи), Топорівській (32 особи) та Мамаївській територіальних громадах (30 осіб).

Водночас мінімальні показники чисельності вибірки зафіксовані у Конятинській територіальній громаді (12 респондентів), Рукшинській (13 осіб), Чагорській та Магальській територіальних громадах (по 14 осіб). У більшості інших громад кількість опитаних коливається в межах 15–27 осіб, що свідчить про відносно рівномірний розподіл вибірки.

Аналіз відповідей на запитання «Наскільки, на Вашу думку, освіта є важливою в сучасному суспільстві?» засвідчив різноспрямовані оцінки

респондентів залежно від територіальної громади проживання. У цілому по вибірці частка респондентів, які вважають освіту «скоріше важливою», становить 26,0%, тоді як 24,5% опитаних зазначили, що освіта є «дуже важливою». Водночас 26,3% респондентів оцінили освіту як «скоріше неважливу», а 23,1% – як «неважливу».

Найвищі показники оцінки освіти як «дуже важливої» зафіксовано у Сучевенській (53,3%), Вікнянській (42,9%), Новодністровській (37,5%) та Магальській (35,7%) територіальних громадах. Натомість мінімальні значення цього показника спостерігаються у Заставнівській (4,5%) та Великокучурівській (5,6%) громадах.

Оцінка освіти як «скоріше важливої» переважає серед респондентів Волоківської (53,3%), Герцаївської (43,8%) та Кам'янської (40,0%) територіальних громад. Водночас у низці громад значна частка опитаних схиляється до негативних оцінок. Зокрема, найвищі показники відповідей «скоріше неважлива» зафіксовано у Глибоцькій (43,5%), Кострижівській (41,7%) та Заставнівській (40,9%) територіальних громадах.

Частка респондентів, які вважають освіту «неважливою», є найбільшою у Рукшинській (38,5%), Юрковецькій та Неполоковецькій (по 38,9%) територіальних громадах, а також у Великокучурівській громаді (38,9%).

Аналіз відповідей на запитання «Наскільки рівень освіти впливає на можливості працевлаштування?» засвідчив неоднорідність оцінок респондентів залежно від територіальної громади проживання. У цілому по вибірці частка респондентів, які вважають, що рівень освіти впливає на можливості працевлаштування значною мірою, становить 25,3%, тоді як 26,2% опитаних зазначили, що він впливає частково. Водночас 23,0% респондентів вважають, що рівень освіти майже не впливає на можливості працевлаштування, а 25,4% що не впливає.

Найвищі показники оцінки значного впливу рівня освіти зафіксовано у Терблеченській (44,0%), Топорівській (44,8%), Петровецькій (41,7%) та Мамаївській (40,7%) територіальних громадах. Натомість мінімальні значення

цього показника спостерігаються в Усть-Путильській (6,7%), Сучевенській (6,7%) та Рукшинській (15,4%) громадах.

Оцінка часткового впливу рівня освіти переважає серед респондентів Герцаївської (62,5%), Кам'янецької (50,0%), Карапчівської (46,7%) та Кострижівської (45,8%) територіальних громад. Водночас у низці громад значна частка опитаних схиляється до негативних оцінок. Зокрема, найвищі показники відповідей «не впливає» зафіксовано у Конятинській (50,0%), Веренчацькій (48,0%), Рукшинській (46,2%) та Тарашанській (45,0%) територіальних громадах.

Частка респондентів, які вважають, що рівень освіти майже не впливає на можливості працевлаштування, є найбільшою у Вікнянській (47,6%), Глибоцькій (39,1%) та Клішковицькій (36,8%) територіальних громадах.

Аналіз відповідей на запитання «Чи готові Ви інвестувати час у власну освіту або професійний розвиток?» засвідчив суттєву диференціацію рівня готовності респондентів залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі варіанти відповідей, що свідчить про неоднорідність ставлення до інвестування часу в освітній та професійний розвиток.

Найвищі частки респондентів, які зазначили, що є «дуже готовими» інвестувати час у власну освіту або професійний розвиток, зафіксовано у Сучевенській (40,0%), Чудейській (38,9%), Рукшинській (38,5%), Новоселицькій (36,4%) та Острицькій (35,3%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються в Усть-Путильській (6,7%), Берегометській (6,3%) та Заставнівській (9,1%) громадах.

Оцінка «частково готовий(а)» є домінуючою у Недобоївській (50,0%), Ванчиновецькій (40,0%), Конятинській (41,7%) та Горішньошеровецькій (37,5%) територіальних громадах, що свідчить про поширеність помірної готовності до інвестування часу в освітній розвиток.

Водночас у низці громад значна частка респондентів зазначила низький рівень готовності. Зокрема, найвищі показники відповідей «не готовий(а)»

зафіксовано в Усть-Путильській (60,0%), Юрковецькій (50,0%), Мамаївській (48,1%) та Чагорській (42,9%) територіальних громадах. Частка відповідей «скоріше не готовий(а)» є найбільшою у Кам'янській (46,7%), Кадубовецькій (42,1%) та Сторожинецькій (40,9%) територіальних громадах.

Аналіз відповідей на запитання «Чи погоджуєтеся Ви, що освіта є основою інтелектуального розвитку населення?» засвідчив різноспрямовані оцінки респондентів залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі варіанти відповідей, що свідчить про відсутність однозначної позиції серед опитаних.

Найвищі частки респондентів, які повністю погоджуються з твердженням про визначальну роль освіти в інтелектуальному розвитку населення, зафіксовано у Глибоцькій (60,9%), Горішньошеровецькій (56,3%), Кадубовецькій (52,6%), Мамаївській (51,9%) та Брусницькій (50,0%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Недобоївській (10,0%), Волоківській (13,3%) та Боянській (13,0%) громадах.

Частка відповідей «частково» є найбільшою у Неполоковецькій (66,7%), Магальській (50,0%), Берегометській (50,0%), Селятинській (48,0%) та Карапчівській (46,7%) територіальних громадах, що свідчить про поширеність помірно позитивного сприйняття ролі освіти.

Найвищі показники відповідей «ні» зафіксовано у Волоківській (66,7%), Недобоївській (55,0%), Боянській (52,2%), Сторожинецькій (50,0%) та Новодністровській (45,8%) територіальних громадах. У Горішньошеровецькій територіальній громаді частка відповідей «ні» відсутня (0,0%).

Аналіз відповідей на запитання «Наскільки престижними Ви вважаєте професії, що потребують високих інтелектуальних навичок (учителі, медики, інженери, науковці)?» засвідчив суттєву варіативність оцінок респондентів залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі чотири варіанти відповідей, що свідчить про відсутність єдиного домінуючого підходу до оцінки престижності зазначених професій.

Найвищі частки респондентів, які вважають такі професії «дуже престижними», зафіксовано в Усть-Путильській (53,3%), Сторожинецькій (45,5%), Чудейській (38,9%), Веренчанській (40,0%) та Берегометській (37,5%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Заставнівській (4,5%), Рукшинській (7,7%) та Лівинецькій (10,0%) громадах.

Оцінка «достатньо престижні» переважає у Боянській (52,2%), Острицькій (52,9%), Хотинській (48,1%), Кадубовецькій (42,1%) та Конятинській (41,7%) територіальних громадах, що свідчить про помірно позитивне сприйняття престижності інтелектуально орієнтованих професій.

Водночас у низці громад значна частка респондентів відносить ці професії до малопрестижних або непрестижних. Зокрема, найвищі показники оцінки «малопрестижні» зафіксовано у Рукшинській (53,8%), Великокучурівській (50,0%) та Кіцманській (41,7%) територіальних громадах. Частка відповідей «непрестижні» є найбільшою у Тарашанській (45,0%), Сокирянській (45,5%), Мамалигівській (47,4%) та Красноільській (40,0%) громадах.

Аналіз відповідей на запитання «Чи хотіли б Ви, щоб Ваші діти або молодь у громаді здобули професії, що потребують високих інтелектуальних навичок?» засвідчив значну диференціацію позицій респондентів залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі варіанти відповідей, що свідчить про відсутність однозначного домінування певної позиції.

Найвищі частки позитивних відповідей «так» зафіксовано у Недобоївській (45,0%), Глибоцькій (43,5%), Сторожинецькій (40,9%), Вашківцевській та Веренчацькій (по 40,0%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Карапчівській територіальній громаді (0,0%), а також у Юрковецькій та Неполоковецькій громадах (по 11,1%).

Оцінка «частково» переважає у Петровецькій (45,8%), Рукшинській (46,2%), Карапчівській (46,7%) та Великокучурівській (55,6%) територіальних громадах, що свідчить про поширеність умовно-позитивного ставлення до здобуття таких професій молоддю.

Водночас у низці громад значна частка респондентів висловлює негативне ставлення. Зокрема, найвищі показники відповідей «ні» зафіксовано у Новодністровській (66,7%), Горішньошеровецькій (50,0%), Путильській (40,7%) та Тарашанській (40,0%) територіальних громадах.

Частка відповідей «важко відповісти» є найбільшою у Конятинській (41,7%), Недобоївській (40,0%), Банилівській (40,9%) та Неполоковецькій (38,9%) територіальних громадах, що може свідчити про невизначеність позиції респондентів щодо професійних орієнтацій молоді.

Аналіз відповідей на запитання «Що найбільше мотивує вибрати професії з високими вимогами до інтелектуального розвитку?» засвідчив багатофакторний характер мотивації респондентів та її варіативність залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі запропоновані мотиви, що свідчить про відсутність єдиного домінуючого чинника.

Мотив високого заробітку є найбільш вираженим у Герцаївській (37,5%), Рукшинській (30,8%), Кадубовецькій (26,3%), Волоківській (26,7%) та Новоселицькій (22,7%) територіальних громадах. Водночас у Клішківській територіальній громаді цей мотив не був обраний жодним із респондентів (0,0%).

Оцінка престижу професії як визначального мотиваційного чинника переважає у Герцаївській (43,8%), Чудейській (38,9%), Кам'янецькій (33,3%), Веренчацькій (32,0%) та Клішківській (31,6%) територіальних громадах. Це свідчить про значущість соціального статусу професії для частини респондентів.

Можливості самореалізації найчастіше обирали респонденти Сучевенської (40,0%), Кам'янської (33,3%), Конятинської (33,3%),

Вижницької (31,3%) та Вашківцевої (28,0%) територіальних громад. Даний мотив відображає орієнтацію на особистісний розвиток у межах професійної діяльності.

Мотив інтелектуальних викликів є найбільш поширеним у Чагорській (35,7%), Юрковецькій (33,3%), Конятинській (33,3%), Горішньошеровецькій (31,3%) та Банилівській (31,8%) територіальних громадах, що свідчить про цінність складності та пізнавального змісту праці для окремих груп респондентів.

Стабільність як мотиваційний чинник найчастіше зазначали респонденти Селятинської (28,0%), Путильської (25,9%), Лівинецької (25,0%) та Карапчівської (26,7%) територіальних громад. Водночас у Чагорській та Герцаївській громадах цей мотив не був обраний (0,0%).

Мотив зацікавленості у сфері діяльності домінує у Чернівецькій (29,4%), Мамаївській (29,6%), Банилівській (27,3%), Берегометській (25,0%) та Острицькій (23,5%) територіальних громадах, що підкреслює роль внутрішньої мотивації у професійному виборі.

Результати опитування щодо запитання «Що найбільше стримує молодь від вибору інтелектуально складних професій?» свідчать про багатофакторний характер бар'єрів, які, на думку респондентів, впливають на професійні орієнтації молоді. У більшості територіальних громад жоден із запропонованих чинників не має абсолютної переваги, що вказує на комплексність проблеми.

Чинник низької якості освіти як стримувальний найчастіше зазначався у Магальській (42,9%), Конятинській (41,7%), Новоселицькій (40,9%), Лівинецькій (40,0%) та Чернівецькій (38,2%) територіальних громадах. Водночас у Мамалигівській, Вікнянській та Клішківцевої громадах цей показник становить 0,0%.

Високу конкуренцію як основну перешкоду найчастіше відзначали респонденти Брусницької (34,6%), Клішківцевої (31,6%), Кельменецької (30,8%), Кам'янецької (38,9%) та Чагорської (28,6%) територіальних громад.

Чинник недостатньої мотивації домінує у Рукшинській (46,2%), Вижницькій (37,5%), Ставчанській і Чудейській (по 33,3%), а також у Глибоцькій територіальній громаді (30,4%).

Відсутність умов у громаді найчастіше зазначалася в Усть-Путильській (53,3%), Горішньошеровецькій (37,5%), Острицькій (35,3%) та Ванчикувській (40,0%) територіальних громадах, що вказує на просторову нерівність можливостей для професійного розвитку.

Чинник матеріальних труднощів має найбільші значення у Герцаївській (31,3%), Боянській (30,4%), Волоківській (33,3%), Кіцманській (29,2%) та Вижницькій (12,5%) територіальних громадах.

Аналіз відповідей на запитання «Чи берете Ви участь у програмах самоосвіти (курси, тренінги, онлайн-навчання)?» свідчить про неоднорідний рівень залученості респондентів до форм неформальної освіти залежно від територіальної громади проживання. У більшості громад представлені всі варіанти відповідей, що вказує на різний ступінь освітньої активності населення.

Найвищі показники регулярної участі у програмах самоосвіти («часто») зафіксовано у Вижницькій (43,8%), Чагорській (42,9%), Конятинській (41,7%), Веренчанській та Карапчівській (по 40,0%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Терещеченській (4,0%), Вікнянській (4,8%), Недобоївській (5,0%) та Герцаївській (6,3%) громадах.

Варіант відповіді «іноді» домінує у Чудейській (44,4%), Острицькій (47,1%), Великокучурівській (44,4%), Вікнянській (42,9%) та Кельменецькій (38,5%) територіальних громадах, що свідчить про епізодичну, але поширену залученість до самоосвітніх практик.

Найвищі частки відповідей «рідко» зафіксовано у Тарашанській (55,0%), Чагорській (50,0%), Берегометській (50,0%) та Путильській (37,0%) територіальних громадах. Це вказує на обмежену сталість участі у програмах самоосвіти в окремих громадах.

Водночас значна частка респондентів зазначає, що ніколи не бере участі у програмах самоосвіти. Найвищі значення цього показника спостерігаються у Ставчанській (54,2%), Горішньошеровецькій (50,0%), Чернівецькій (47,1%), Кам'янецькій (44,4%) та Брусницькій (46,2%) територіальних громадах.

Результати опитування щодо оцінки ролі громади у підтримці освітніх та інтелектуальних ініціатив засвідчують переважно позитивне ставлення респондентів до значущості участі громади у розвитку інтелектуального потенціалу, водночас із наявністю суттєвих територіальних відмінностей.

Сумарна частка відповідей «дуже важлива» та «важлива» є домінуючою у більшості територіальних громад. Найвищі значення позитивної оцінки зафіксовано у Боянській (69,6%), Конятинській (75,0%), Ставчанській (70,8%), Путильській (62,9%), Чагорській (64,3%) та Магальській (64,3%) територіальних громадах, що свідчить про усвідомлення ключової ролі громади у стимулюванні освітніх та інтелектуальних процесів.

Водночас у низці громад спостерігається підвищена частка відповідей «малозначуща» або «неважлива», зокрема у Великокучурівській (72,2%), Красноільській (56,0%), Лівинецькій (65,0%), Кадубовецькій (68,4%) та Мамаївській (70,3%) територіальних громадах. Це може свідчити про низьку видимість або недостатню результативність дій громади у сфері підтримки відповідних ініціатив.

Рівномірний розподіл оцінок або відсутність чітко домінуючої позиції зафіксовано у Чудейській, Хотинській, Острицькій та Тарашанській територіальних громадах, що вказує на неоднозначне сприйняття ролі громади серед респондентів (Додаток В).

Територіально-просторові чинники. Транспортна доступність є одним із базових просторових показників розвитку територіальних громад, оскільки вона безпосередньо впливає на рівень соціально-економічної активності, мобільність населення, доступність адміністративних, освітніх, медичних і культурних послуг, а також на інтегрованість громад у загальнообласний простір.

Територіальні громади Чернівецької області демонструють чітку просторову диференціацію транспортної доступності, що зумовлена поєднанням відстані, фізико-географічних умов, якості дорожньої мережі та рівня розвитку громадського транспорту. Найбільш сприятливе транспортно-географічне положення мають громади Чернівецького району, які розташовані в безпосередній близькості до обласного центру або вздовж основних транспортних коридорів. Для них характерні незначні часові витрати на поїздки до Чернівців, висока інтенсивність маятникової міграції та щоденні трудові, освітні й сервісні зв'язки з містом.

Натомість громади Дністровського та Вижницького районів характеризуються середнім і низьким рівнем доступності, що особливо проявляється у значних відстанях (70–120 км) та тривалому часі поїздок. Для цих громад поїздка до обласного центру часто має епізодичний характер і пов'язана з вирішенням найбільш важливих адміністративних або спеціалізованих питань (вища освіта, спеціалізована медицина, судові та обласні інституції).

Особливої уваги заслуговує гірська частина області, де транспортна доступність формується не стільки відстанню, скільки складністю рельєфу, звивистістю доріг та сезонними кліматичними умовами. Путильська, Конятинська, Усть-Путильська громади мають великі площі та водночас найгірші показники транспортної доступності. У зимовий період або за несприятливих погодних умов реальний час доїзду до обласного центру може зростати у 1,5–2 рази порівняно з нормативним (Лейберюк, 2017).

Таким чином, у гірських громадах транспортна доступність набуває якісно іншого значення: навіть відносно невелика кількість кілометрів супроводжується високими витратами часу, енергії та фінансових ресурсів, що знижує рівень територіальної доступності послуг і можливостей.

Не менш важливою є доступність населених пунктів до адміністративних центрів своїх громад. Аналіз показує, що у громадах із великою площею та значною кількістю сіл спостерігається внутрішня

нерівномірність транспортної доступності. Частина населених пунктів розташована на значній відстані від центру громади та має обмежене або нерегулярне транспортне сполучення.

У сільських громадах із розосередженою системою поселень проблема ускладнюється низькою щільністю населення, що робить економічно не вигідним організацію частих автобусних маршрутів. Як наслідок, мешканці віддалених сіл мають обмежений доступ до адміністративних органів громади, центрів надання адміністративних послуг, опорних шкіл та амбулаторій

Чернівецька область розміщена у південно-західній частині України та має вигідне прикордонне положення. Область межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою та Вінницькою областями, а також безпосередньо з територіями Румунії та Республіки Молдова. Обласний центр, місто Чернівці, розташований на значній відстані від столиці України: близько 538 км автомобільними шляхами та 624 км залізничним сполученням. Водночас місто має зручне географічне положення відносно інших європейських столиць і великих центрів, зокрема Кишинева, Бухареста, Варшави та Будапешта, що створює передумови для міжнародної співпраці та транскордонних зв'язків. За площею Чернівецька область є найменшою серед регіонів України – її територія становить 8,1 тис. км², що дорівнює близько 1,3 % загальної площі держави.

Рельєф області відзначається значною різноманітністю та умовно поділяється на три фізико-географічні зони. Північна частина, що розташована між річками Дністер і Прут, представлена лісостеповою рівниною із середніми абсолютними висотами близько 230 м. Центральна територія, що простягається від долини річки Прут до передгір'їв Карпат, має хвилястий характер і середню висоту приблизно 350 м. Південну частину займають Буковинські Карпати, де середні висоти сягають близько 900 м, а найвищими вершинами є Яровиця, Томнатик і Чорний Діл.

Кліматичні умови Чернівецької області формуються під впливом помірних широт, особливостей гірського рельєфу Карпат і протяжності

території. Загалом клімат характеризується як помірно теплий і достатньо зволожений, однак має регіональні відмінності. У східній частині області спостерігаються більш континентальні риси, тоді як у гірських і передгірних районах літо є відносно прохолодним і нетривалим.

Регіон володіє значним мінерально-сировинним потенціалом. На території області виявлено 145 родовищ 17 різновидів корисних копалин, з яких близько третини перебувають у промисловій розробці. Основну частку ресурсів становить сировина для виробництва будівельних матеріалів. Також наявні паливно-енергетичні ресурси, зокрема природний газ і газовий конденсат, родовища хімічної та гірничодобувної сировини, а також значні запаси прісних і мінеральних вод.

Гідрографічна мережа області належить до басейнів трьох великих річок – Пруту, Сірету та Дністра, які охоплюють майже всю територію регіону. Така водна система створює сприятливі умови для господарського використання водних ресурсів та розвитку рекреаційного потенціалу.

Природно-географічні умови Чернівецької області справляють багатовимірний вплив на формування інтелектуального потенціалу регіону. Географічне положення, природні ландшафти й кліматичні особливості визначають доступність освітніх послуг, можливості розвитку наукових досліджень та специфіку соціально-економічної діяльності. Окрім цього, багатство природних ресурсів і самобутність місцевої культури створюють передумови для розвитку творчого мислення, креативних індустрій та інноваційної діяльності.

Водночас природні умови можуть виступати не лише стимулом, а й фактором обмежень, що потребує цілеспрямованої державної та регіональної політики. Активний розвиток освітньої, наукової та інноваційної сфер здатний забезпечити ефективне використання природного потенціалу області. Зокрема, наявність лісових ресурсів сприяє розвитку лісового господарства та деревообробної промисловості, що створює попит на нові технологічні рішення та прикладні наукові дослідження. Використання природно-ресурсної

бази як чинника залучення інвестицій у сучасні технології та людський капітал може стати важливим інструментом нарощування інтелектуального потенціалу Чернівецької області (Буковина..., 1998; Чернівецька область. Географічний..., 2007).

Інституційно-управлінські чинники. Інтелектуальний потенціал регіону формується не лише під впливом економічних і соціокультурних умов, а й значною мірою залежить від ефективності інституційно-управлінської системи. Органи місцевого самоврядування, освітні та наукові установи, громадські організації й бізнес-структури створюють інституційне середовище, у межах якого відбувається розвиток, накопичення та реалізація знань, навичок і компетентностей населення.

Регіональна політика в галузі освіти Чернівецької області зосереджена на реформуванні старшої школи (створення профільних ліцеїв), розробці цільових програм (розвитку галузі, підтримки вчителів), забезпеченні рівного доступу та безбар'єрності, а також розвитку інновацій, науково-методичного потенціалу з урахуванням місцевих особливостей та потреб учнів. Ключові цілі: індивідуалізація освітніх траєкторій, безбар'єрний простір, модернізація мережі ліцеїв та підтримка педагогів.

Комплексна програма розвитку освітньої галузі Чернівецької області виступає одним із ключових інструментів реалізації державної та регіональної політики у сфері розвитку людського капіталу та формування інтелектуального потенціалу регіону. Її значення полягає не лише у забезпеченні стабільного функціонування освітньої системи, а й у створенні довгострокових передумов для соціально-економічного розвитку області.

Основними напрямками діяльності Комплексної програми розвитку освітньої галузі Чернівецької області на 2024-2025 роки були:

1. Створення безпечного середовища у закладах освіти.
2. Розвиток та підтримка системи роботи з обдарованою і талановитою молоддю.

3. Реалізація заходів реформування харчування у закладах освіти області.
4. Забезпечення підвезення учасників освітнього процесу.
5. Покращення якості навчання здобувачам освіти та викладачам

Загалом заплановано витратити 108835 тис. грн., з яких 86375 тис. грн. це кошти з обласного бюджету та 22000 тис. грн. це кошти з місцевих бюджетів. Найбільше видатків заплановано на придбання шкільних автобусів (80 млн. грн) та на забезпечення роботи та функціонування КУ «Навчально-методичний центр якості освіти та координації господарської діяльності навчальних закладів області».

Таким чином, комплексна програма розвитку освітньої галузі Чернівецької області виступає важливим інституційно-управлінським чинником формування інтелектуального потенціалу громади та регіону загалом. Її реалізація сприяє підвищенню якості людського капіталу, зміцненню інтелектуального середовища та забезпечує основу для інноваційного й соціально-економічного розвитку області (Комплексна програма розвитку..., 2023).

Інституційно-управлінські чинники виступають системоутворюючим елементом розвитку інтелектуального потенціалу громади. Від ефективності управління, інституційної спроможності, якості стратегічного планування та рівня партнерської взаємодії залежить здатність громади формувати, зберігати та використовувати свій інтелектуальний ресурс. Посилення інституційно-управлінського потенціалу є необхідною умовою сталого розвитку громади в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

2.3. Місце Чернівецької області за рівнем інтелектуального потенціалу серед регіонів України

Мережа закладів дошкільної освіти є базовою складовою соціальної інфраструктури та відіграє визначальну роль у формуванні первинних

когнітивних, соціальних і мовних навичок, що становлять основу майбутнього інтелектуального потенціалу населення. У 2024 році в Україні функціонувало 12 921 заклад дошкільної освіти, що свідчить про збереження інституційних передумов раннього розвитку дітей на загальнодержавному рівні. Водночас просторовий розподіл цих закладів характеризується суттєвою територіальною нерівномірністю, яка безпосередньо впливає на відтворення інтелектуального потенціалу регіонів.

Найбільша концентрація закладів дошкільної освіти спостерігається у демографічно потужних та урбанізованих регіонах, зокрема у Дніпропетровській (941), Львівській (935), Одеській (798) областях та місті Києві (756). У цих регіонах сформована розгалужена мережа дошкільних закладів, що забезпечує вищий рівень охоплення дітей дошкільною освітою, сприяє ранньому розвитку пізнавальних здібностей і створює сприятливі умови для подальшого навчання. Це, у свою чергу, формує стійкі передумови для накопичення інтелектуального потенціалу в довгостроковій перспективі (рис. 2.2.).

Середній рівень забезпеченості закладами дошкільної освіти характерний для більшості центральних і західних регіонів України (Вінницька, Житомирська, Полтавська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська області). У цих регіонах дошкільна мережа загалом відповідає потребам населення та забезпечує відтворення базового рівня інтелектуального потенціалу, проте часто стикається з проблемами перевантаженості закладів, дефіциту педагогічних кадрів і обмежених можливостей для впровадження інноваційних освітніх практик.

Водночас критично низька кількість закладів дошкільної освіти у Луганській (16), Херсонській (131), Запорізькій (231) та Донецькій (253) областях відображає глибоку деградацію системи ранньої освіти, зумовлену воєнними діями, руйнуванням інфраструктури та вимушеною міграцією населення. У цих регіонах доступ дітей до дошкільної освіти істотно

обмежений, що створює ризики формування «інтелектуальних втрат» у середньо- та довгостроковій перспективі (Додаток Г).

Чернівецька область, де у 2024 році функціонувало 391 заклад дошкільної освіти, займає проміжне положення серед регіонів України. Наявна мережа загалом забезпечує доступність дошкільної освіти, однак її кількісні параметри та територіальна організація не дозволяють повною мірою компенсувати демографічні та міграційні виклики. Це зумовлює необхідність оптимізації розміщення закладів, розвитку інклюзивних і альтернативних форм дошкільної освіти, а також підвищення якості освітнього процесу.

Загалом територіальна диференціація мережі закладів дошкільної освіти безпосередньо впливає на просторову структуру інтелектуального потенціалу України, формуючи регіональні відмінності у стартових можливостях дітей. Регіони з розвиненою дошкільною інфраструктурою мають значно вищі шанси на формування конкурентоспроможного людського капіталу, тоді як території з обмеженим доступом до дошкільної освіти потребують цільової державної підтримки та відновлювальних програм, спрямованих на запобігання довготривалим інтелектуальним диспропорціям.

У 2024 році чисельність дітей, охоплених закладами дошкільної освіти в Україні, становила 780,5 тис. осіб, що свідчить про значний масштаб системи раннього розвитку та її важливу роль у формуванні майбутнього інтелектуального потенціалу країни. Територіальний розподіл контингенту дітей є нерівномірним, що зумовлено демографічними відмінностями, рівнем урбанізації, міграційними процесами та станом дошкільної інфраструктури в регіонах.

Найбільша чисельність дітей у закладах дошкільної освіти зосереджена у демографічно потужних та урбанізованих регіонах, де сформовано відносно розгалужену мережу дошкільних закладів. У таких регіонах забезпечується вищий рівень охоплення дітей дошкільною освітою, що створює сприятливі стартові умови для розвитку пізнавальних здібностей, соціальних навичок і мовної компетентності, які є основою подальшого навчання (рис. 2.2.).

Водночас у низці регіонів зафіксовано значно нижчі показники чисельності дітей у закладах дошкільної освіти, що пов'язано зі скороченням населення, вимушеною міграцією та обмеженою доступністю дошкільних закладів. Така ситуація формує ризики звуження бази відтворення інтелектуального потенціалу, оскільки обмежує можливості раннього розвитку дітей.

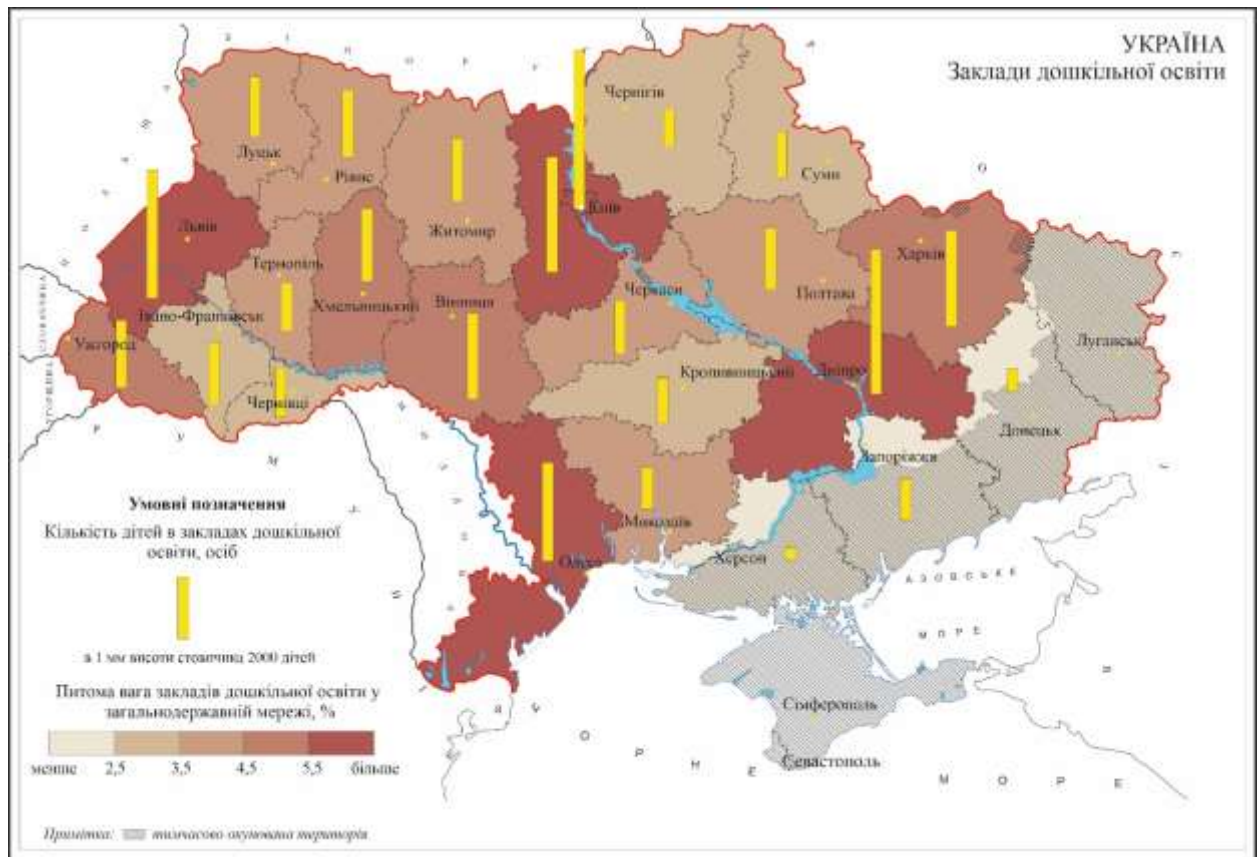

Рис. 2.2. Заклади дошкільної освіти

Загалом чисельність дітей у закладах дошкільної освіти виступає важливим кількісним індикатором територіальної диференціації інтелектуального потенціалу. Регіони з високими показниками охоплення дошкільною освітою мають суттєві переваги у формуванні конкурентоспроможного людського капіталу, тоді як території з низькими значеннями потребують пріоритетної уваги з боку державної політики та розвитку дошкільної інфраструктури.

Загалом по Україні функціонує 12 291 заклад загальної середньої освіти, що свідчить про збереження розгалуженої мережі ЗЗСО, незважаючи на

складні соціально-економічні та безпекові умови. Регіональний аналіз демонструє істотну нерівномірність розподілу закладів, зумовлену чисельністю населення, рівнем урбанізації, особливостями адміністративно-територіального устрою та наслідками воєнних дій (рис.2.3).

Найбільша кількість ЗЗСО зосереджена у Львівській області (1077 закладів), що пояснюється значною територією, густотою населення та переважанням сільських громад, де традиційно функціонує мережа малокомплектних шкіл. Високі показники також характерні для Дніпропетровської (820), Одеської (707), Київської області (630) та Харківської області (612), що відповідає їхньому демографічному та економічному потенціалу. Окремо слід відзначити місто Київ (600 закладів), де висока концентрація ЗЗСО пов'язана з чисельністю населення та специфікою міської освітньої інфраструктури (Додаток Д).

Середній рівень забезпеченості закладами освіти характерний для таких областей, як Івано-Франківська (550), Тернопільська (553), Закарпатська (565), Рівненська (536) та Хмельницька (513). Ці регіони мають відносно стабільну мережу ЗЗСО, що поєднує міські та сільські навчальні заклади (Державна служба статистики...).

Найменша кількість шкіл зафіксована у регіонах, що зазнали найбільшого впливу бойових дій та тимчасової окупації: Луганській області (83 заклади), Херсонській (174) та Донецькій (256). Зниження показників у цих регіонах відображає не лише демографічні втрати, а й руйнування інфраструктури та вимушену оптимізацію освітньої мережі (рис.2.3.).

Таким чином, наведені дані підтверджують наявність суттєвих регіональних диспропорцій у розміщенні закладів загальної середньої освіти, що має враховуватися під час формування державної та регіональної освітньої політики, планування відновлення освітньої інфраструктури та забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

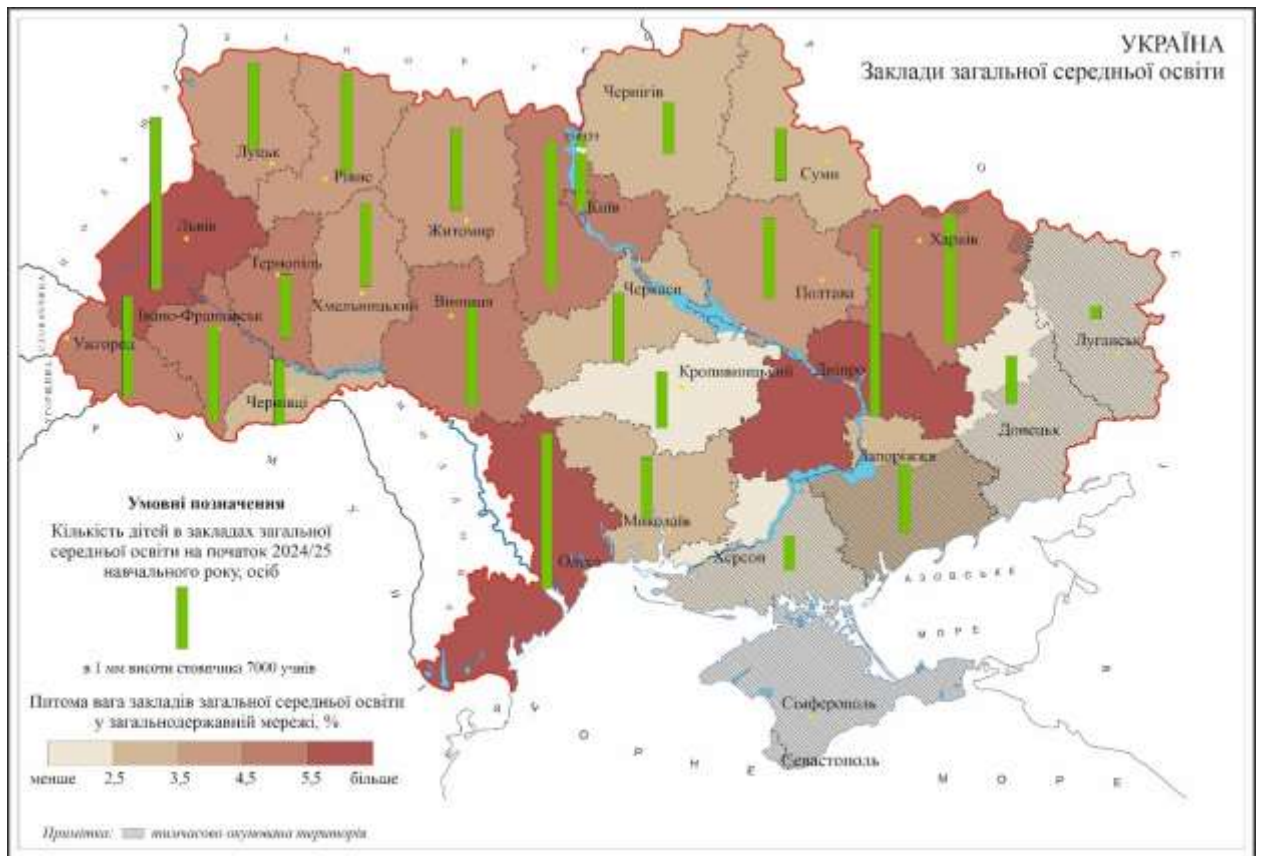

Рис. 2.3. Заклади загальної середньої освіти

Загальна кількість учнів у ЗЗСО по Україні становить 3 743 887 осіб, що свідчить про збереження значного освітнього потенціалу держави, попри складні умови функціонування системи освіти. Разом із тим регіональний аналіз демонструє суттєву диференціацію показників, зумовлену як різною чисельністю населення, так і міграційними процесами останніх років.

Найбільша концентрація учнів спостерігається у м. Києві (334 959 осіб), що пояснюється високим рівнем урбанізації, значною чисельністю населення та освітньою привабливістю столиці. Високі показники також характерні для Дніпропетровської (308 580), Львівської (282 096), Одеської (253 438) та Київської області (235 647). Ці регіони виступають важливими освітніми центрами та мають розгалужену мережу закладів загальної середньої освіти, яка обслуговує як місцеве населення, так і внутрішньо переміщених осіб.

Середній рівень чисельності учнів характерний для більшості західних і центральних областей, зокрема Рівненської (162 822), Закарпатської (159 143), Вінницької (158 670), Івано-Франківської (154 733), Хмельницької (132 711) та

Полтавської (132 512). У цих регіонах простежується відносна стабільність учнівського контингенту, що пов'язано з помірними темпами демографічних змін та значною часткою сільського населення (Додаток Д) (Державна служба статистики...).

Найменша чисельність учнів зафіксована у регіонах, які найбільше постраждали внаслідок воєнних дій та тимчасової окупації: Луганській області (20 586 осіб), Херсонській (57 001) та Донецькій (76 768). Такі показники відображають масштабні міграційні процеси, зменшення кількості дітей шкільного віку та обмежені можливості функціонування освітньої інфраструктури (рис.2.3).

Отже, наведені статистичні дані засвідчують наявність виразних регіональних відмінностей у чисельності учнів ЗЗСО, що має враховуватися при стратегічному плануванні розвитку освітньої мережі, оптимізації ресурсів та формуванні політики забезпечення рівного доступу до загальної середньої освіти.

На діаграмі (рис. 2.4.) наведені дані, що характеризують чисельність педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти України на початок 2024/25 навчального року. Загалом у системі загальної середньої освіти зайнято 380 877 учителів, що забезпечують функціонування шкільної мережі в умовах демографічних змін і воєнних викликів. Найбільша кількість учителів зосереджена у Львівській області (32 924 особи), м. Києві (25 997) та Дніпропетровській області (25 788), що відповідає значній чисельності учнівського контингенту та розвиненій мережі закладів освіти. Водночас найнижчі показники зафіксовано у регіонах, які зазнали найбільшого впливу бойових дій і тимчасової окупації, зокрема у Луганській (1 874), Херсонській (5 247) та Донецькій (7 051) областях. Загалом регіональна диференціація чисельності вчителів відображає нерівномірність демографічної ситуації та функціонування освітньої інфраструктури, що має враховуватися при плануванні кадрового забезпечення системи загальної середньої освіти (Додаток Д) (Державна служба статистики...).

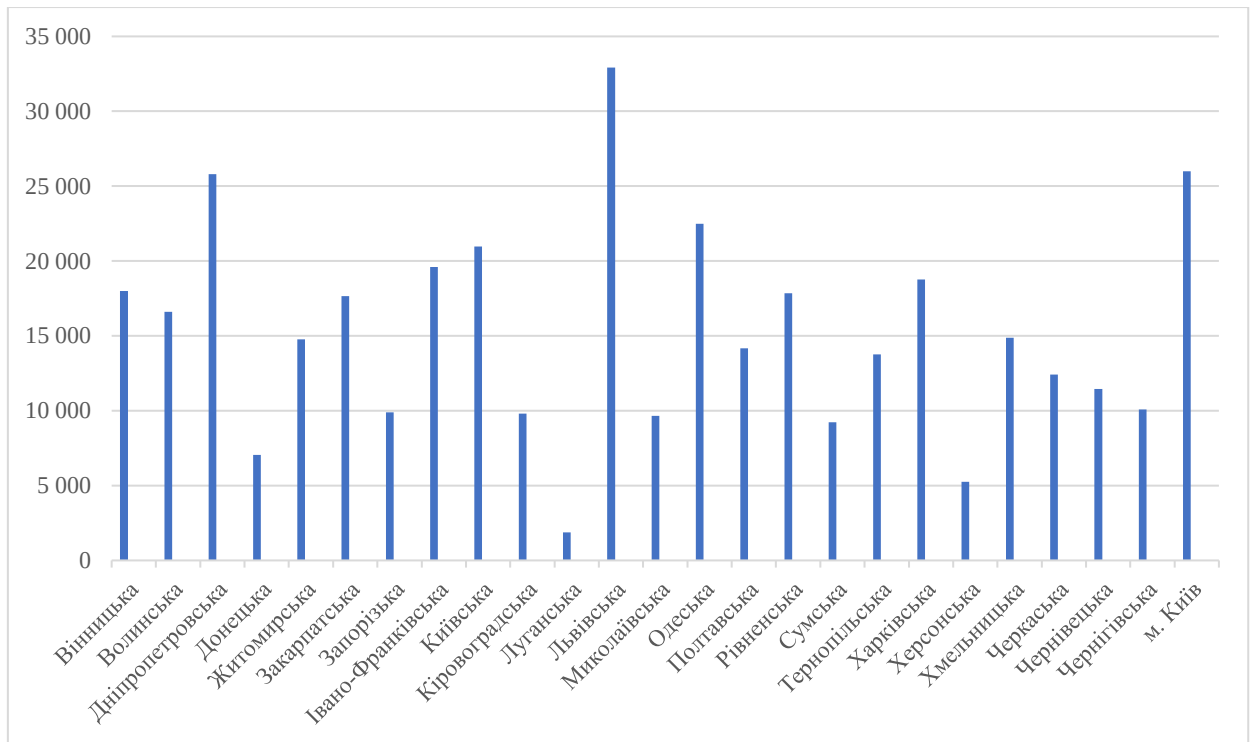

Рис. 2.4. Чисельність педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти України на початок 2024/25 навчального року

Важливим аспектом дослідження інтелектуального потенціалу є вивчення рівня знань учнів чи студентів. Визначення рівня знань учнів можливо здійснити завдяки різним інтелектуальним заходам. Для перевірки рівня знань випускників шкіл та забезпечення рівних можливостей для вступу у вищі навчальні заклади з 2004 року в Україні формується система зовнішнього незалежного оцінювання. З 2016 року за принципом зовнішнього незалежного оцінювання для вступу на окремі спеціальності в магістратуру, а також для здачі іноземної мови запроваджують єдиний вступний іспит. З вторгненням російської федерації на територію України, зовнішнє незалежне оцінювання змінюється проведенням національного мультипредметного тесту.

За період 2016-2025 років найбільша кількість учасників, які взяли участь в зовнішньому незалежному оцінюванні та національному мультипредметному тесті спостерігалась в 2021 році та 2020 році – 389323 та 379299 учасників відповідно. Найменша кількість учасників за досліджуваний

період спостерігалась очевидно в 2022 році – 234104 та 2017 році – 240889 учасників. Що ж стосується Західного регіону, то найбільша кількість учасників ЗНО за період 2016-2025 років була саме в 2023 році, коли вже складали національний мультипредметний тест та становила 92073 осіб, однак найменша кількість учасників ЗНО спостерігалась у 2016 році – 77217 осіб (Український центр оцінювання...).

У 2016 році загальна кількість учасників зовнішнього незалежного оцінювання складала 267167 осіб. Найменша кількість учасників, які взяли участь у ЗНО спостерігалась з Луганської (4333), Кіровоградської (6621), Тернопільської (6696), Чернівецької (6820), Сумської (7337), Миколаївської (7480) та Чернігівської (7545) областей. Найбільшою ж кількістю учасників відзначились Харківська (16832), Львівська (17408), Дніпропетровська (21641) область та м. Київ (20589). Частка учасників із Західного регіону у 2016 році складала 28,9 % та становила 77217 осіб (Державна служба статистики...).

В 2017 році, як згадувалось вище, була найбільша кількість учасників саме зовнішнього незалежного оцінювання – 240889 осіб. Найбільша кількість учасників, більше 6 %, спостерігалась із Одеської (6,1 %), Харківської (6,4 %), Львівської (6,7 %), Дніпропетровської (7,9 %) області та м. Київ (8,1 %). Менше 3% учасників в 2017 році на ЗНО було з Луганської (1,6 %), Тернопільської (2,4 %), Кіровоградської (2,4 %), Чернівецької (2,5 %), Сумської (2,7 %), Чернігівської (2,8 %), Миколаївської (2,8 %), Херсонської (2,9 %) та Черкаської (3%) областей. Західний регіон у 2017 році був представлений 70038 учасниками на зовнішньому незалежному оцінюванні, що складало 29,1 % (рис.2.5).

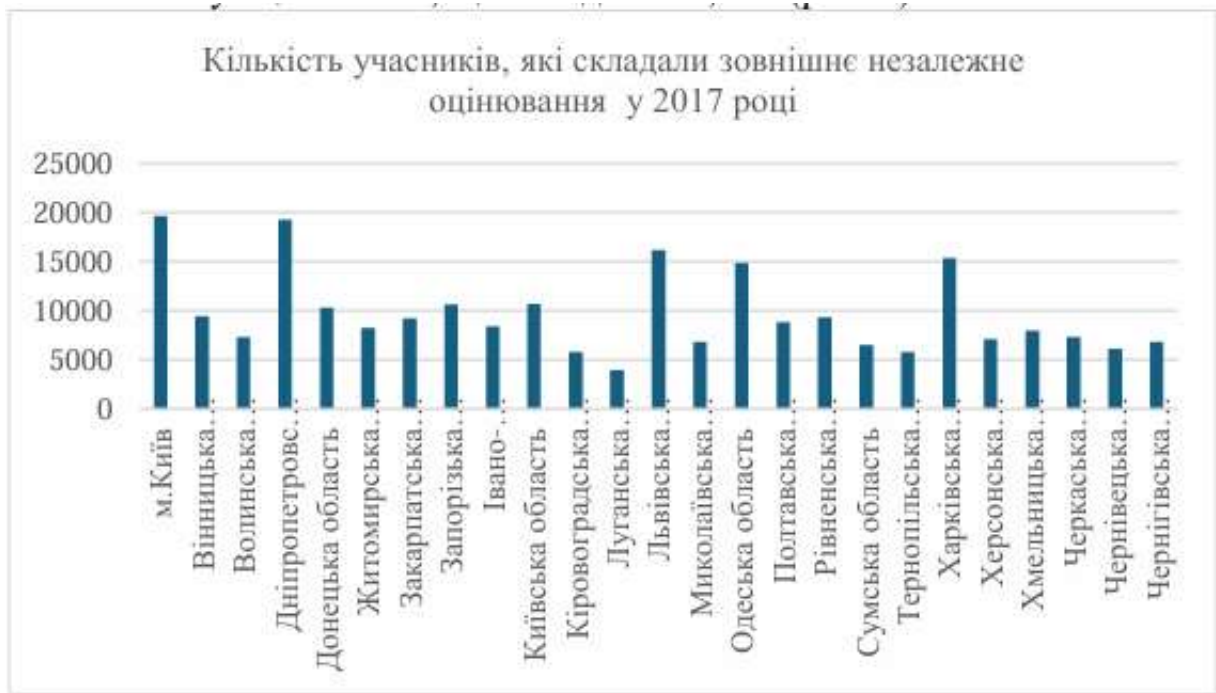

Рис. 2.5. Кількість учасників, які складали зовнішнє незалежне оцінювання у 2017 році

У 2018 році спостерігався значний ріст учасників зовнішнього незалежного оцінювання, в порівнянні з попередніми роками. Саме в цьому році участь у ЗНО взяло 335687 учасників. Найменше учасників було з Луганської (5880), Кіровоградської (7889), Чернігівської (8533), Черкаської (8733), Чернівецької (8981), Херсонської (9190), Сумської (9334) та Миколаївської (9689) областей. Найбільша кількість учасників, понад 20 тис осіб, які брали участь у 2018 році спостерігалась із Одеської (20651), Харківської (21251), Львівської (21393), Дніпропетровської (24800) областей та м. Київ (28432). Частка учасників із Західного регіону у 2018 році складала 30,2 % та становила 101255 осіб. Кількість учасників зовнішнього незалежного оцінювання в 2019 році становила 353813 осіб. Найбільша частка осіб, які взяли участь в цьому році в ЗНО, спостерігалась знову ж таки із Харківської (6,1 %), Одеської (6,3 %), Львівської (7,2 %), Дніпропетровської (8,3 %) областей та м. Київ (8,5 %). Найменша кількість учасників, менше 3 %, було із Луганської (1,7 %), Кіровоградської (2,3 %), Чернігівської (2,4 %), Чернівецької (2,5 %), Черкаської (2,6 %), Сумської (2,6 %), Миколаївської (2,7 %), Херсонської (2,8 %) та Тернопільської (2,9 %) областей. Учасники із

західного регіону у зовнішньому незалежному оцінюванні у 2019 році становили 30,1 %, що складало 106434 осіб (Державна служба статистики...).

У 2020 році, не дивлячись на карантинні умови, кількість учасників зовнішнього незалежного оцінювання була трішки більше, ніж в попередньому році та становила 379299 осіб. Найменша кількість учасників, менше 10 тис. осіб, спостерігалась із Луганської (6079), Кіровоградської (8779), Чернігівської (9047), Чернівецької (9457) та Сумської (9798) областей. Більше 20 тис. учасників у зовнішньому незалежному оцінюванні в 2020 році було з Одеської (23545), Харківської (23706), Львівської (27063), Дніпропетровської (31833) областей та м. Київ (32407). Частка учасників із Західного регіону у 2020 році складала 29,7 % та становила 112639 осіб (Український центр оцінювання..., 2014).

Саме в 2021 році спостерігається найбільша кількість учасників на зовнішньому незалежному оцінюванні за досліджуваний період та становила 389323 учасників. Найбільша кількість учасників в цьому році, знову ж таки більше 6 %, спостерігалась із Харківської (6,2 %), Одеської (6,3 %), Львівської (7,3 %), Дніпропетровської (8,3 %) областей та м. Київ (8,7 %). Менше 2,5 % учасників взяли участь у ЗНО з Луганської (1,5 %), Кіровоградської (2,1 %), Чернігівської (2,3 %) та Чернівецької (2,5 %) областей. Частка західного регіону в 2021 році на ЗНО складала 30,2 % із загальною кількістю 117765 учасників.

2022 рік виявився надзвичайно важким для всіх, тому очевидним є те, що саме в цьому році спостерігалась найменша кількість учасників у зовнішньому незалежному оцінюванні, яке через повномасштабне російське вторгнення в Україну переформатували в національний мультипредметний тест. Загальна кількість учасників у 2022 році в НМТ складала 234104 осіб. Менше 6 тис. учасників у НМТ спостерігалось із Луганської (1528), Херсонської (2300), Чернівецької (5153), Миколаївської (5466) та Кіровоградської (5560) областей. Більше 20 тис. учасників у національному мультипредметному тесті у 2022 році взяли участь лише Дніпропетровська

область (20859) та м. Київ (24428). Зважаючи на всі обставини, значно зросла частка учасників у НМТ із Західного регіону, яка становила 30,8 %, тобто 72085 осіб (Державна служба статистики...).

У 2025 році, через те, що багато абітурієнтів виїхали закордон, з'явилась можливість скласти національний мультипредметний тест не лише в Україні, але і закордоном. Загальна кількість учасників у 2025 році, які виявили бажання скласти національний мультипредметний тест становила 288935 осіб, з яких 3694 осіб склали його саме закордоном. Значно малою кількістю учасників в цьому році на НМТ відзначилися Луганська (0,4 %) та Херсонська (0,9 %) область. Більше 8% учасників НМТ спостерігалось із Львівської (8 %), Дніпропетровської (8,2 %) областей та м. Київ (10,6 %). Знову ж таки, в 2023 році, частка учасників із Західного регіону суттєво зросла та становила вже 31,9 %.

Отож, за досліджуваний період 2016-2025 рр. спостерігаємо коливання частки учасників зовнішнього незалежного оцінювання з Західного регіону з 28,9 % у 2016 році до 31,9 % у 2023 році, значне зростання частки учасників безпосередньо пов'язане з повномасштабним вторгненням російських військ та внутрішнього переміщення населення до більш спокійних регіонів України.

Аналіз результатів IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови у 2024–2025 навчальному році засвідчує суттєву регіональну диференціацію. Абсолютним лідером рейтингу є Івано-Франківська область, яка набрала 20 балів, що майже вдвічі перевищує показники більшості інших регіонів. Такий результат свідчить про системний підхід до вивчення української мови, стали традицією участі та перемог в олімпіадному русі, а також ефективну взаємодію між школами, педагогами-наставниками й обласними методичними структурами. Високі позиції Івано-Франківської області підтверджують її роль як одного з провідних осередків мовно-гуманітарної освіти в Україні (рис. 2.5.).

Другу групу регіонів із високими результатами формують м. Київ (10 балів), а також Львівська, Полтавська та Черкаська області (по 8 балів).

Столиця демонструє стабільно високі показники, що зумовлено концентрацією потужних закладів освіти, спеціалізованих ліцеїв і широкими можливостями для підготовки учнів до інтелектуальних змагань. Західні та центральні області з показниками 8 балів вирізняються розвиненими гуманітарними традиціями, високим рівнем мовної культури та активною участю школярів в олімпіадах різного рівня.

До регіонів із достатнім і вище середнього рівнем результативності належать Рівненська область (7 балів), а також Волинська та Хмельницька області (по 6 балів). Ці регіони демонструють стійкі, хоча й менш виражені, результати, що свідчить про наявність потенціалу для подальшого зростання за умови посилення системної роботи з обдарованими учнями та підвищення якості методичного супроводу (Додаток Е).

Середній рівень результатів характерний для Київської та Харківської областей (по 5 балів), а також Чернівецької області (4 бали). У цих регіонах простежується стабільна участь у всеукраїнському етапі олімпіади, однак відсутність значної кількості призових місць свідчить про необхідність вдосконалення підготовки учнів саме до завдань підвищеної складності. Зокрема, Чернівецька область, перебуваючи в середині рейтингу, демонструє помірний рівень результативності, що загалом відповідає її демографічному потенціалу та структурі освітньої мережі.

Низка регіонів характеризується низьким рівнем олімпіадних досягнень. До них належать області з результатами 2–3 бали: Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Миколаївська (по 3 бали), а також Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Сумська, Тернопільська та Чернігівська області (по 2 бали). Такі показники можуть бути зумовлені як об'єктивними чинниками (велика частка міських шкіл із негуманітарним профілем, демографічні зрушення, міграція учнів), так і недостатньою системністю підготовки до олімпіад з української мови.

Найнижчі позиції рейтингу посідають Вінницька, Луганська та Херсонська області, які отримали 0 балів, а також Одеська область (1 бал). У

випадку східних і південних регіонів ключову роль відіграє вплив воєнних дій, вимушена релокація учнів і педагогів, порушення освітнього процесу та обмежені можливості для повноцінної підготовки до інтелектуальних змагань. Водночас нульові або мінімальні показники в окремих відносно стабільних регіонах можуть свідчити про недостатню увагу до розвитку олімпіадного руху саме з української мови (рис. 2.6.).

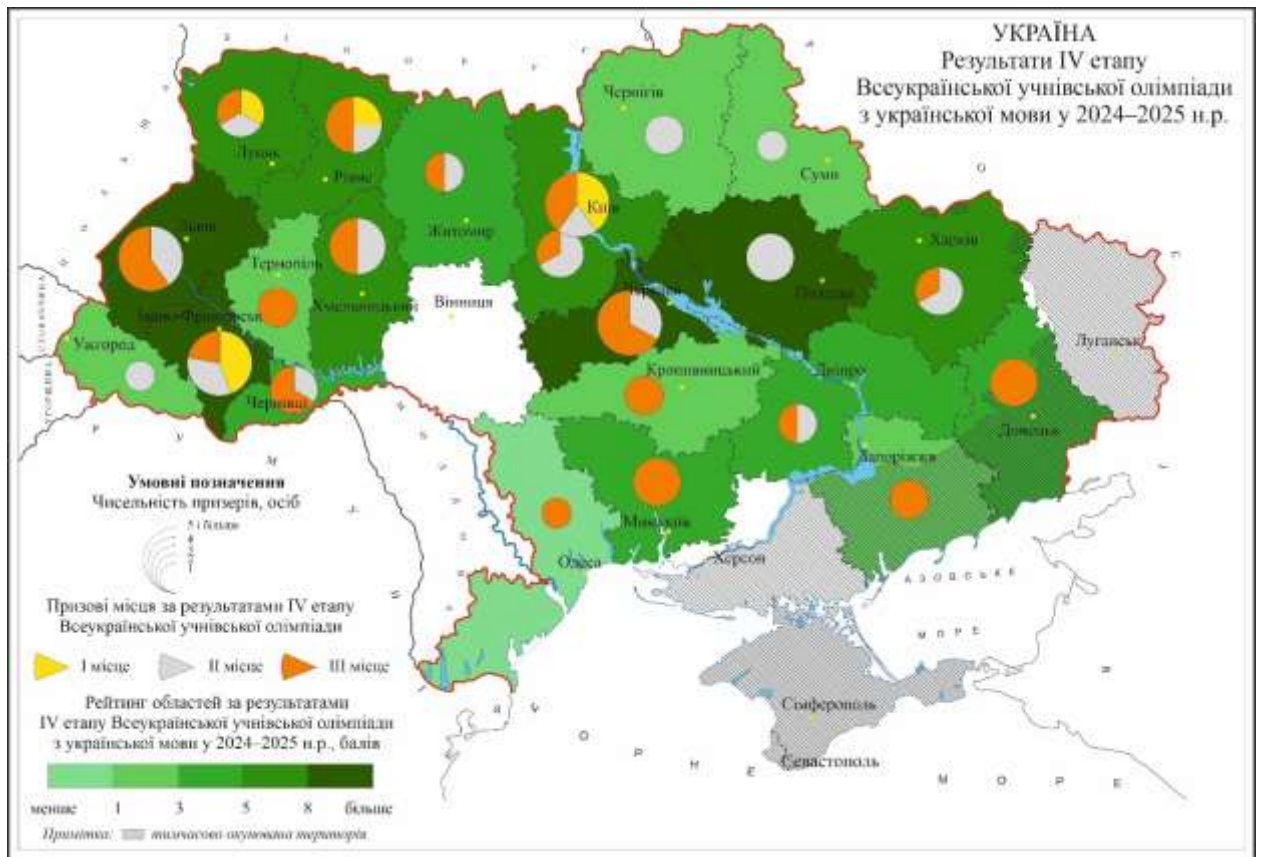

Рис. 2.6. Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови у 2024–2025 навчальному році

Подані статистичні дані характеризують регіональний рейтинг результатів Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії України у 2024–2025 навчальних роках, де більша кількість балів відповідає вищому рівню результативності. Аналіз цих показників дає змогу виявити просторові відмінності якості історичної освіти, особливості формування національно-історичної компетентності учнів та ефективність регіональних моделей підготовки до інтелектуальних змагань (Додаток Ж).

Отримані результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії України у 2024–2025 навчальному році свідчать про виразну регіональну диференціацію. Лідером рейтингу є Львівська область, яка набрала 12 балів, що підтверджує її провідні позиції у сфері гуманітарної освіти та глибоко вкорінені традиції вивчення історії України. Високі показники Львівщини відображають системну роботу з обдарованими учнями, наявність потужних науково-методичних шкіл і тісну взаємодію між загальноосвітніми закладами та закладами вищої освіти гуманітарного профілю (рис. 2.7.).

До групи регіонів із дуже високими результатами належать також Рівненська область (11 балів), а також Івано-Франківська та Київська області (по 10 балів). Ці регіони демонструють стабільну та системну присутність серед призерів олімпіади, що свідчить про високий рівень сформованості історичного мислення учнів, уміння працювати з джерелами, аналізувати історичні процеси та аргументовано викладати власні позиції. Особливо показовим є поєднання високих результатів як у західних областях, так і в Київській області, що вказує на ширше географічне охоплення осередків якісної історичної освіти.

Групу регіонів із результатами вище середнього рівня формують Закарпатська область (9 балів), Волинська та Одеська області (по 7 балів), а також Миколаївська область (6 балів). Для цих регіонів характерна відносна стабільність олімпіадних досягнень, що свідчить про наявність потенціалу для подальшого зростання та можливості переходу до групи лідерів за умови посилення методичної підтримки й індивідуальної підготовки учнів.

Середній рівень результативності зафіксовано у значній кількості регіонів, зокрема у м. Києві, Житомирській, Кіровоградській, Полтавській, Сумській та Хмельницькій областях (по 4–5 балів), а також у Тернопільській області (3 бали). Такі показники свідчать про регулярну участь у всеукраїнському етапі олімпіади, проте недостатню кількість призових місць. У цих регіонах підготовка учнів здебільшого має фрагментарний характер і

потребує більшої орієнтації на завдання аналітичного та джерелознавчого рівнів (Додаток Ж) (Міністерство освіти і науки України...).

Низка регіонів демонструє низький рівень результативності. До них належать області з показниками 1–2 бали: Вінницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська області (по 1 балу), а також Донецька і Харківська області (по 2 бали). У цих регіонах олімпіадні досягнення мають поодинокий характер і не формують стійкої тенденції. Особливо це стосується Чернівецької області, яка, попри наявність гуманітарного потенціалу, продемонструвала обмежені результати, що може свідчити про недостатню системність підготовки учнів до олімпіад з історії України.

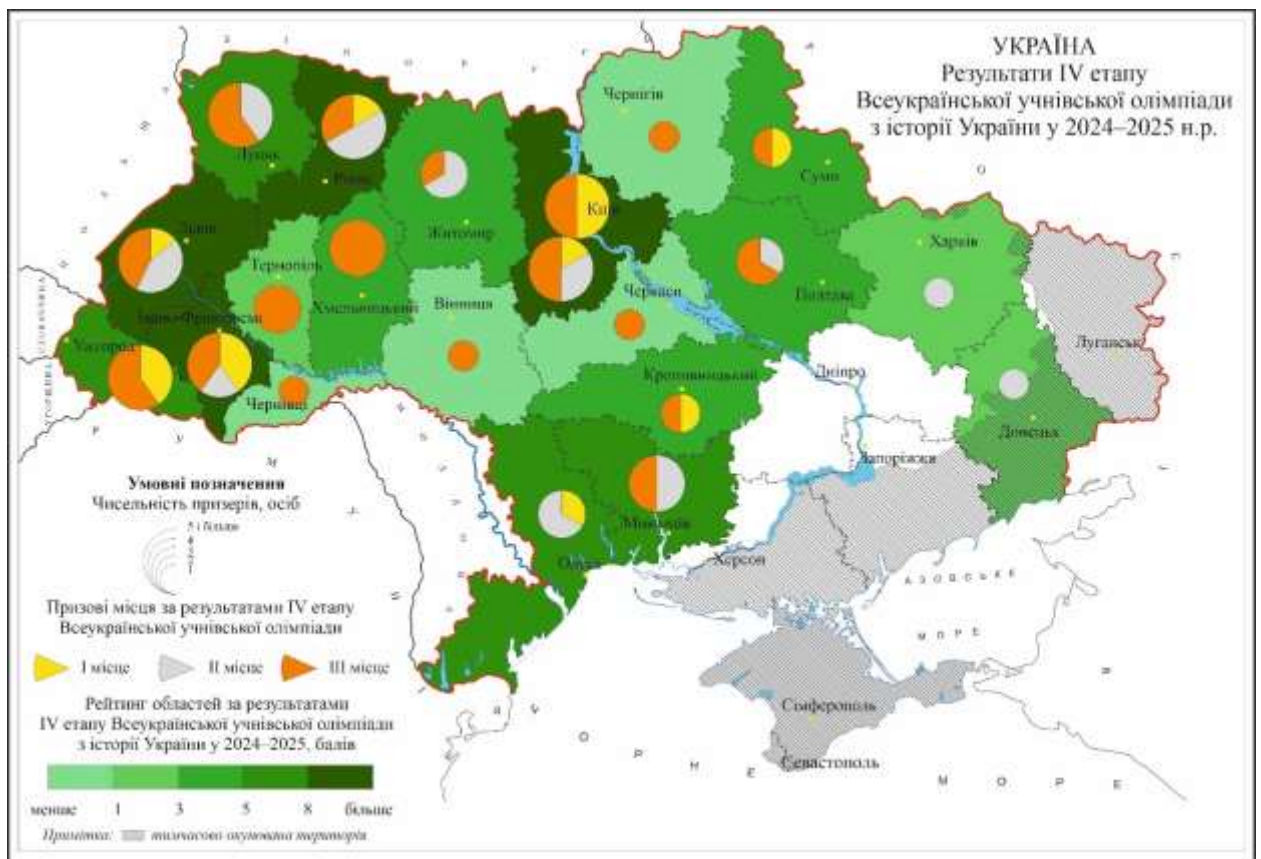

Рис. 2.7. Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії України у 2024–2025 навчальному році

Найнижчі позиції рейтингу займають Дніпропетровська, Запорізька, Луганська та Херсонська області, які отримали 0 балів. У випадку східних і південних регіонів ключовими чинниками є наслідки воєнних дій, порушення освітнього процесу, вимушена міграція учнів і педагогів, а також обмежені

можливості участі у всеукраїнських інтелектуальних змаганнях. Разом із тим нульові показники в окремих відносно стабільних регіонах можуть свідчити про зниження уваги до розвитку олімпіадного руху саме з історії України (рис. 2.6.) (Міністерство освіти і науки України...).

Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики у 2024–2025 навчальному році засвідчують надзвичайно високий рівень просторової концентрації математичних досягнень. Беззаперечним лідером рейтингу є місто Київ, яке набрало 63 бали, що у кілька разів перевищує показники будь-якого іншого регіону. Така домінуюча позиція столиці пояснюється концентрацією спеціалізованих математичних ліцеїв, потужних закладів вищої освіти з фізико-математичними школами, розвиненою системою підготовки до олімпіад та доступом до висококваліфікованих педагогічних і наукових кадрів. Фактично Київ виступає головним національним центром олімпіадного математичного руху (Додаток І).

Друге місце за рівнем результативності посідає Харківська область, яка отримала 26 балів. Харків традиційно є одним із провідних науково-освітніх центрів України з потужною математичною школою, що історично сформувалася навколо університетів і науково-дослідних інститутів. Високі результати Харківської області підтверджують збереження сильних академічних традицій навіть в умовах воєнних викликів (рис. 2.8).

До групи регіонів із помітними, але значно нижчими результатами належить Львівська область (11 балів) та Вінницька область (8 балів). Львівщина демонструє стабільну присутність у верхній частині рейтингу, що пов'язано з розвитком математичної освіти в спеціалізованих закладах та активною участю учнів у всеукраїнських інтелектуальних змаганнях. Вінницька область, маючи відносно високий показник порівняно з більшістю регіонів, формує важливий осередок математичної підготовки на Поділлі.

Більшість областей України демонструють низький або дуже низький рівень результативності, що проявляється у показниках 1–4 бали. До цієї групи належать Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська (по 4 бали),

Житомирська та Одеська (по 3 бали), а також Івано-Франківська і Чернівецька області (по 2 бали). Такі результати свідчать про наявність окремих успішних учнів або команд, однак відсутність системності в підготовці до олімпіад з математики. Зокрема, Чернівецька область, перебуваючи в нижній частині рейтингу, демонструє обмежену кількість призових результатів, що може бути наслідком вузької мережі спеціалізованих математичних класів та орієнтації освітньої системи регіону переважно на гуманітарні напрями (рис. 2.8.).

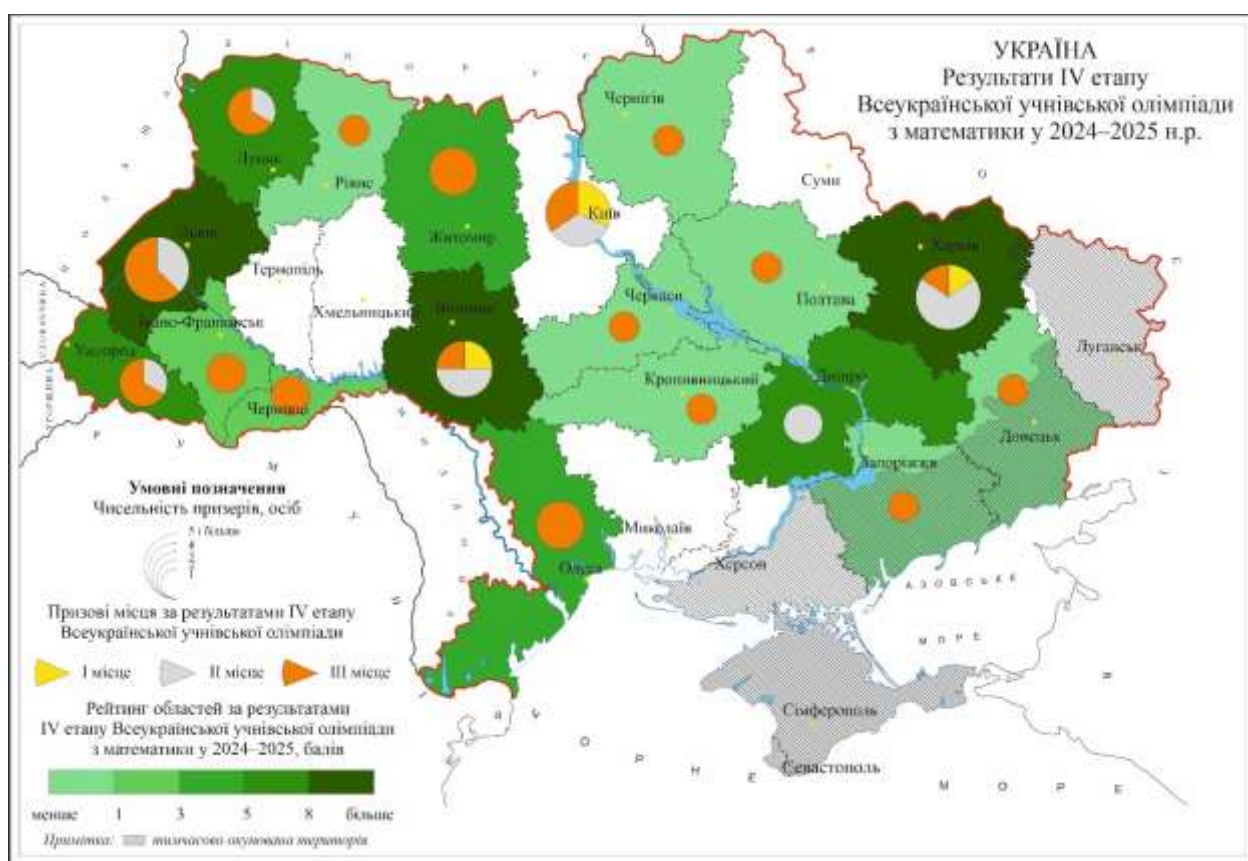

Рис. 2.8. Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики у 2024–2025 навчальному році

Особливо показовою є група регіонів з нульовими показниками, до якої належать Київська, Луганська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Херсонська та Хмельницька області. Відсутність результатів у частині з цих регіонів пояснюється наслідками воєнних дій, вимушеною міграцією учнів і педагогів, руйнуванням освітньої інфраструктури та обмеженими можливостями участі у всеукраїнських етапах олімпіад. Водночас нульові показники в окремих відносно стабільних регіонах можуть свідчити про

системну кризу математичної олімпіадної підготовки та зниження мотивації до участі в інтелектуальних змаганнях.

Узагальнений показник результатів Всеукраїнських учнівських олімпіад дозволяє здійснити якісну типологізацію регіонів України за рівнем олімпіадної результативності, без прив'язки до абсолютних числових значень. Такий підхід є доцільним у науковому аналізі, оскільки дає змогу виявити просторові закономірності розвитку інтелектуального потенціалу та ефективності регіональних освітніх систем.

Регіони з високим рівнем олімпіадної результативності. До цієї групи належать регіони, які стабільно демонструють лідерські позиції за сукупністю результатів з різних предметів та формують ядро всеукраїнського олімпіадного руху. Передусім це місто Київ, яке вирізняється максимальною концентрацією інтелектуальних ресурсів, спеціалізованих закладів освіти та потужною системою підготовки учнів до інтелектуальних змагань. Високий рівень результативності також характерний для Харківської, Івано-Франківської та Львівської областей, де поєднуються сильні академічні традиції, активна участь у всеукраїнських етапах олімпіад і системна робота з обдарованою молоддю. Ці регіони формують основні осередки олімпіадної еліти України.

Регіони з середнім рівнем результативності. Другу групу становлять регіони, що демонструють відносно стабільні, але помірні результати. До неї належать Рівненська, Волинська, Закарпатська, Київська та Полтавська області, а також Житомирська, Одеська, Хмельницька, Черкаська, Вінницька та Миколаївська області. У цих регіонах простежується наявність окремих успішних команд і учнів, проте результати мають менш системний характер і значною мірою залежать від окремих закладів освіти або педагогів-ентузіастів. Освітні системи цих областей володіють потенціалом для переходу до групи лідерів за умови посилення методичного супроводу та підтримки олімпіадного руху.

Регіони з низьким рівнем результативності. До групи з низьким рівнем олімпіадних досягнень належать регіони, де участь у всеукраїнських олімпіадах є обмеженою або результати мають епізодичний характер. Це Дніпропетровська, Кіровоградська, Сумська, Тернопільська, Чернігівська та Запорізька області, а також Чернівецька область. Окремо слід виокремити Луганську та Херсонську області, де олімпіадна діяльність суттєво ускладнена або практично відсутня внаслідок воєнних дій, тимчасової окупації та масштабних порушень освітньої інфраструктури.

Таким чином, узагальнений показник результатів Всеукраїнських олімпіад засвідчує чітко виражену просторову диференціацію освітніх досягнень. Лідерські позиції зосереджені у столиці та кількох традиційно сильних освітніх регіонах, тоді як значна частина областей демонструє середній або низький рівень результативності. Виявлені відмінності мають важливе значення для географії освіти та повинні враховуватися при формуванні регіональної освітньої політики, спрямованої на зменшення територіальних диспропорцій і підтримку розвитку інтелектуального потенціалу в усіх регіонах України.

Загалом по Україні функціонує 653 заклади професійної освіти, що свідчить про збереження відносно розгалуженої інституційної бази професійної підготовки, попри демографічні скорочення та вплив воєнних дій. Найбільша кількість таких закладів зосереджена у промислово розвинених і густонаселених регіонах, зокрема у Дніпропетровській області (57 закладів), Львівській (51), Донецькій (41) та Запорізькій (36), що зумовлено потребами регіональних ринків праці та традиційно потужною системою професійної освіти (Додаток К).

У більшості центральних і західних областей показники коливаються в межах 20-33 закладів, що свідчить про відносно збалансований рівень забезпеченості професійною освітою. Чернівецька область, де функціонує 16 закладів професійної освіти, вирізняється помірним, але стабільним рівнем розвитку мережі.

У закладах професійної освіти на кінець 2024 року навчалось 214 395 осіб, що підтверджує збереження значущої ролі цього рівня освіти у забезпеченні потреб національного та регіональних ринків праці. Найбільша кількість учнів зосереджена у Львівській області (20 705 осіб) та Дніпропетровській області (19 496), що пов'язано з розвиненою мережею професійних закладів і високим попитом на робітничі кадри. Відносно високі показники також спостерігаються у м. Києві (11 116), Запорізькій (10 699), Харківській (10 595) та Одеській (10 513) областях (рис. 2.9.).

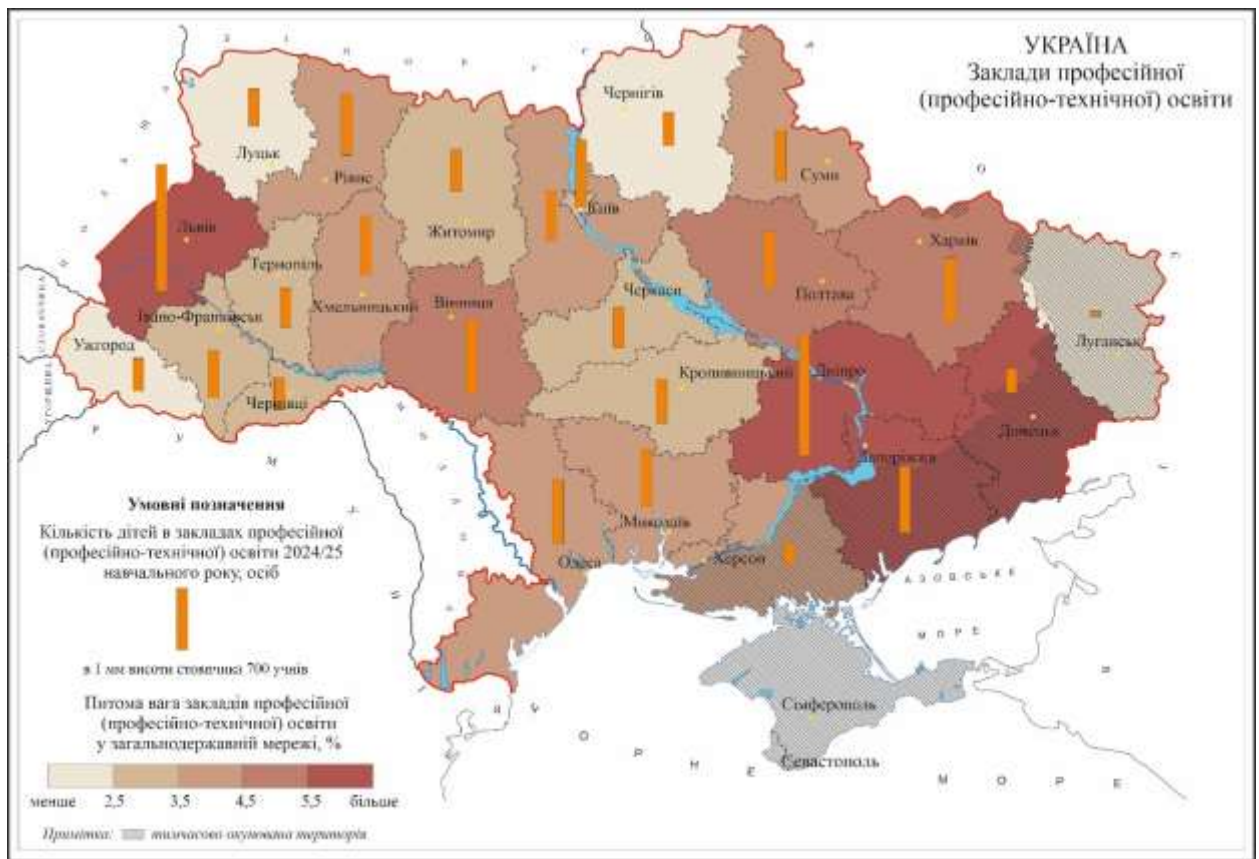

Рис. 2.9. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти

Водночас у регіонах, що зазнали найбільшого впливу воєнних дій, чисельність учнів є суттєво нижчою, зокрема у Луганській області (988 осіб), Херсонській (3 155) та Донецькій (3 932), що відображає масштабні міграційні процеси та обмеження в роботі освітньої інфраструктури. Чернівецька область, де навчається 5 221 учень, характеризується помірним рівнем залучення молоді до професійної освіти, що загалом відповідає демографічним параметрам регіону. Разом із тим цей показник засвідчує

потенціал для подальшого розвитку системи професійної освіти області шляхом оновлення змісту підготовки, розширення партнерства з роботодавцями та орієнтації на регіональні потреби ринку праці (рис. 2.9.).

На картосхемі рис. 2.10. відображає кількість закладів фахової передвищої освіти (ФПО) та чисельність студентів у них на початок 2024/25 навчального року у регіональному розрізі, що дає змогу комплексно оцінити стан і просторову організацію цього сегмента освітньої системи України. Загалом у державі функціонує 320 закладів фахової передвищої освіти, у яких навчається 383 454 студенти, що підтверджує важливу роль ФПО у підготовці фахівців прикладного спрямування та забезпеченні потреб економіки й соціальної сфери в умовах трансформації ринку праці.

Регіональний розподіл закладів ФПО є нерівномірним і значною мірою зумовлений демографічними характеристиками, рівнем урбанізації, економічною спеціалізацією територій та історично сформованою мережею освітніх установ. Найбільша кількість закладів зосереджена у Дніпропетровській області (31 заклад), Харківській (27), а також в Одеській області та місті Києві (по 22 заклади). Високі показники також характерні для Львівської області (20 закладів), що традиційно виступає одним з освітніх центрів західного регіону. Натомість у ряді областей кількість закладів є відносно невеликою (4–10 одиниць), що обмежує територіальну доступність фахової передвищої освіти, особливо у сільській місцевості (Додаток Л).

Аналіз чисельності студентів демонструє ще більшу концентрацію освітнього контингенту у великих регіональних та міських центрах. Найбільша кількість студентів навчається у Дніпропетровській області (41 201 особа) та м. Києві (36 495), що пояснюється поєднанням розгалуженої мережі закладів, високої чисельності молоді та привабливості цих територій для внутрішньої освітньої міграції. Значні студентські контингенти також зосереджені в Одеській (28 360), Львівській (28 291) та Харківській (22 014) областях. У більшості центральних і західних регіонів чисельність студентів

коливається в межах 10-18 тис. осіб, що свідчить про стабільне функціонування закладів ФПО та їхню орієнтацію на регіональні потреби.

Окрему увагу слід звернути на регіони, для яких у таблиці наведено позначення «к/с» (конфіденційна або відсутня інформація) Донецьку, Луганську та Херсонську області. Відсутність відкритих статистичних даних зумовлена впливом воєнних дій, тимчасовою окупацією частини територій та суттєвими порушеннями в роботі освітньої інфраструктури. Це унеможливорює повноцінну оцінку реального стану мережі ФПО в зазначених регіонах і водночас підкреслює необхідність окремих підходів до планування їхнього відновлення.

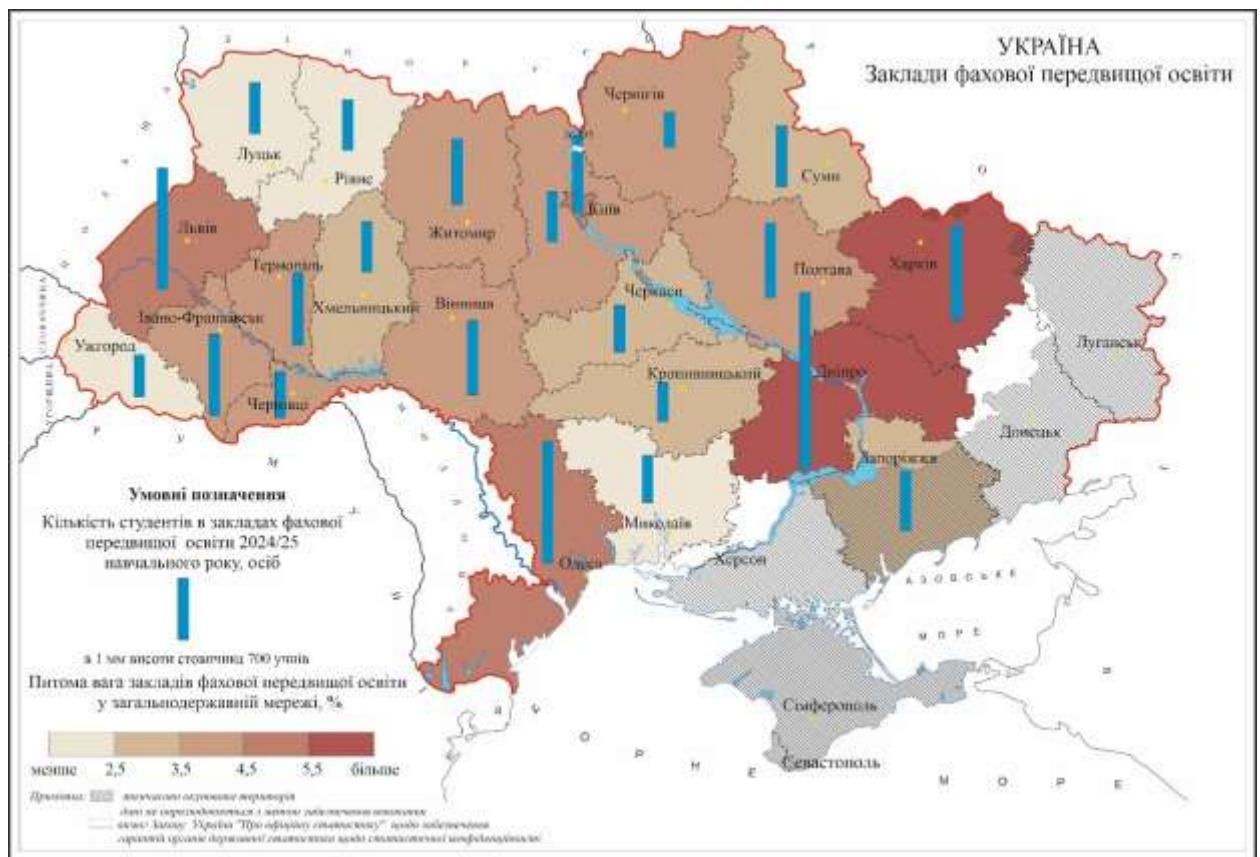

Рис. 2.10. Заклади фахової передвищої освіти

Загалом представлені дані свідчать про суттєві регіональні диспропорції у розвитку фахової передвищої освіти, як за кількістю закладів, так і за чисельністю студентів. Такі відмінності мають враховуватися під час формування державної освітньої політики, оптимізації мережі закладів ФПО, визначення обсягів державного та регіонального замовлення, а також у

процесі узгодження освітніх програм із потребами регіональних ринків праці. У перспективі це сприятиме підвищенню доступності фахової передвищої освіти та ефективнішій інтеграції її випускників у соціально-економічний розвиток територій.

На картосхемі рис. 2.11. відображено просторову організацію мережі закладів вищої освіти (ЗВО) України та чисельність студентського контингенту на початок 2024/25 навчального року, що дає підстави для географічного аналізу територіальних відмінностей розвитку вищої освіти. Загалом в Україні функціонує 314 закладів вищої освіти, у яких навчається 956 407 студентів, що засвідчує збереження масштабної системи вищої освіти, попри демографічні втрати, міграційні процеси та вплив повномасштабної війни.

Регіональний розподіл ЗВО характеризується значною концентрацією у великих міських агломераціях і традиційних освітніх центрах. Абсолютним лідером є місто Київ, де зосереджено 83 заклади вищої освіти та навчається 243 463 студенти, тобто майже чверть усього студентського контингенту країни. Така домінантна позиція столиці зумовлена функціями загальнодержавного науково-освітнього центру, високим рівнем урбанізації, розвиненою науковою інфраструктурою та концентрацією провідних університетів (Додаток М).

Вагоме місце у системі вищої освіти посідають також Львівська (21 ЗВО, 95 382 студенти) та Харківська області (28 ЗВО, 91 410 студентів), які історично сформувалися як потужні університетські осередки загальнонаціонального значення. Значна чисельність студентів у цих регіонах відображає їхню роль як центрів тяжіння освітньої міграції з інших областей України. Високі показники зафіксовано також у Дніпропетровській (26 ЗВО, 67 050 студентів) та Одеській областях (19 ЗВО, 59 578 студентів), що відповідає їхньому економічному потенціалу, чисельності населення та багатогалузевій структурі господарства.

У більшості центральних і західних регіонів кількість ЗВО коливається в межах 6-11 закладів, а чисельність студентів від 20 до 35 тис. осіб. Такі показники характерні, зокрема, для Вінницької, Івано-Франківської, Полтавської, Тернопільської, Рівненської та Хмельницької областей, де мережа вищої освіти орієнтована переважно на задоволення регіональних освітніх потреб. Водночас окремі області, зокрема Житомирська та Чернівецька, мають обмежену кількість ЗВО (по 4 заклади), що зумовлює відносно невелику чисельність студентів і підвищену залежність від міжрегіональної освітньої мобільності (рис. 2.11.).

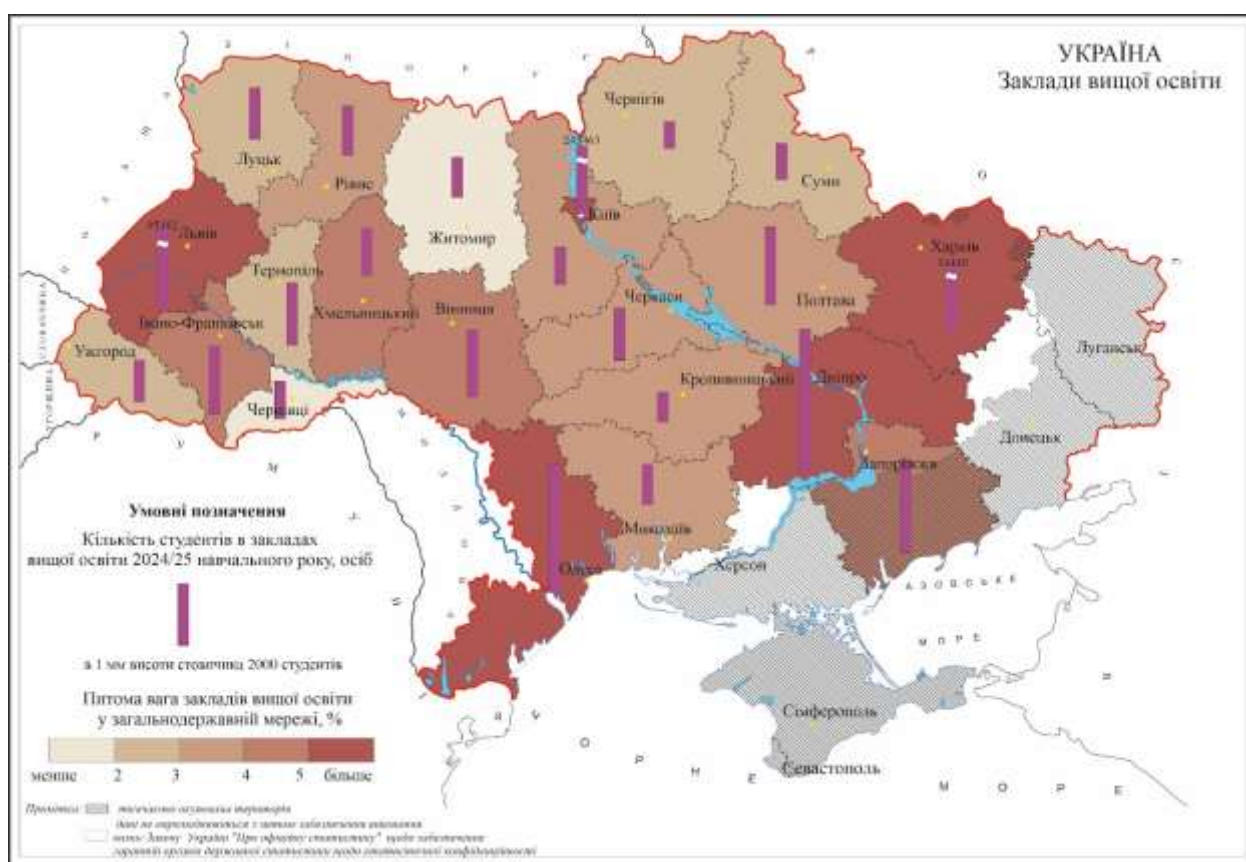

Рис. 2.11. Заклади вищої освіти

Особливу групу становлять регіони, для яких у таблиці зазначено «к/с» або відсутні дані (Донецька, Луганська та Херсонська області). Це пов'язано з тимчасовою окупацією частини територій, релокацією закладів вищої освіти та обмеженнями у збиранні статистичної інформації. Така ситуація суттєво ускладнює просторовий аналіз і водночас підкреслює трансформаційний характер сучасної географії вищої освіти в Україні (Додаток М).

Отже, сучасна територіальна структура закладів вищої освіти України характеризується високим рівнем просторової поляризації, де домінують столичний та кілька великих регіональних освітніх центрів, тоді як значна частина областей виконує переважно локальні освітні функції. Виявлені диспропорції мають важливе значення для географії освіти, оскільки впливають на напрями освітньої міграції, формування людського капіталу та просторовий розвиток регіонів, що потребує врахування при розробленні стратегій післявоєнного відновлення та оптимізації мережі вищої освіти України.

Станом на 1 січня 2025 року в Україні функціонує 400 установ та закладів вищої освіти з аспірантурою, у яких навчається 53 430 аспірантів, що свідчить про збереження розвиненої системи підготовки наукових кадрів, попри складні соціально-економічні та безпекові умови (Додаток Н).

Регіональний аналіз засвідчує високий рівень територіальної концентрації аспірантури у найбільших науково-освітніх центрах держави. Домінуюче положення посідає місто Київ, де зосереджено 176 установ із аспірантурою та 16 211 аспірантів, що становить майже третину загальноукраїнського контингенту. Така концентрація зумовлена статусом столиці як провідного наукового ядра країни, наявністю великої кількості національних університетів, науково-дослідних інститутів та установ Національної академії наук України.

Серед регіонів провідні позиції займають Харківська область (49 установ, 6 108 аспірантів), Львівська область (26 і 4 789 відповідно), Запорізька область (11 і 5 407) та Одеська область (25 і 2 967). Ці регіони історично сформували потужні науково-освітні комплекси та відіграють ключову роль у підготовці кадрів для науки, промисловості й інноваційного розвитку. Високі показники у Харківській та Запорізькій областях відображають їхню спеціалізацію у технічних і природничих науках (рис. 2.11.).

У більшості центральних і західних областей кількість установ з аспірантурою є помірною та коливається в межах 5–10 одиниць, а чисельність

аспірантів від 500 до 1 600 осіб. Така ситуація характерна, зокрема, для Вінницької, Полтавської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької та Івано-Франківської областей, де аспірантура виконує переважно регіональні функції підготовки науково-педагогічних кадрів для місцевих закладів освіти та установ.

Окремої уваги заслуговує Чернівецька область, де аспірантура функціонує у 3 закладах, а чисельність аспірантів становить 467 осіб. Це свідчить про локальний, але стабільний характер розвитку наукової підготовки, орієнтованої насамперед на гуманітарні, соціально-економічні та педагогічні напрями. Водночас відносно невеликі масштаби аспірантури зумовлюють залежність регіону від міжрегіональної наукової мобільності та підкреслюють потребу в посиленні наукової інфраструктури.

Варто зазначити, що для Донецької, Луганської, Херсонської та частково Волинської областей у таблиці подано позначення «к/с» або відсутні дані, що пов'язано з воєнними діями, тимчасовою окупацією частини територій, релокацією наукових установ і обмеженнями у збиранні статистичної інформації. Це ускладнює повноцінний просторовий аналіз, але водночас відображає глибокі трансформації географії наукового потенціалу України (рис. 2.12.).

Узагальнюючи, можна констатувати, що система аспірантури в Україні характеризується виразною просторовою поляризацією, з домінуванням столиці та кількох потужних регіональних наукових центрів і порівняно слабким розвитком у периферійних областях. Такі диспропорції мають істотне значення для географії науки та освіти, оскільки впливають на формування наукового потенціалу регіонів, напрями інтелектуальної міграції та перспективи інноваційного розвитку країни в умовах післявоєнного відновлення.

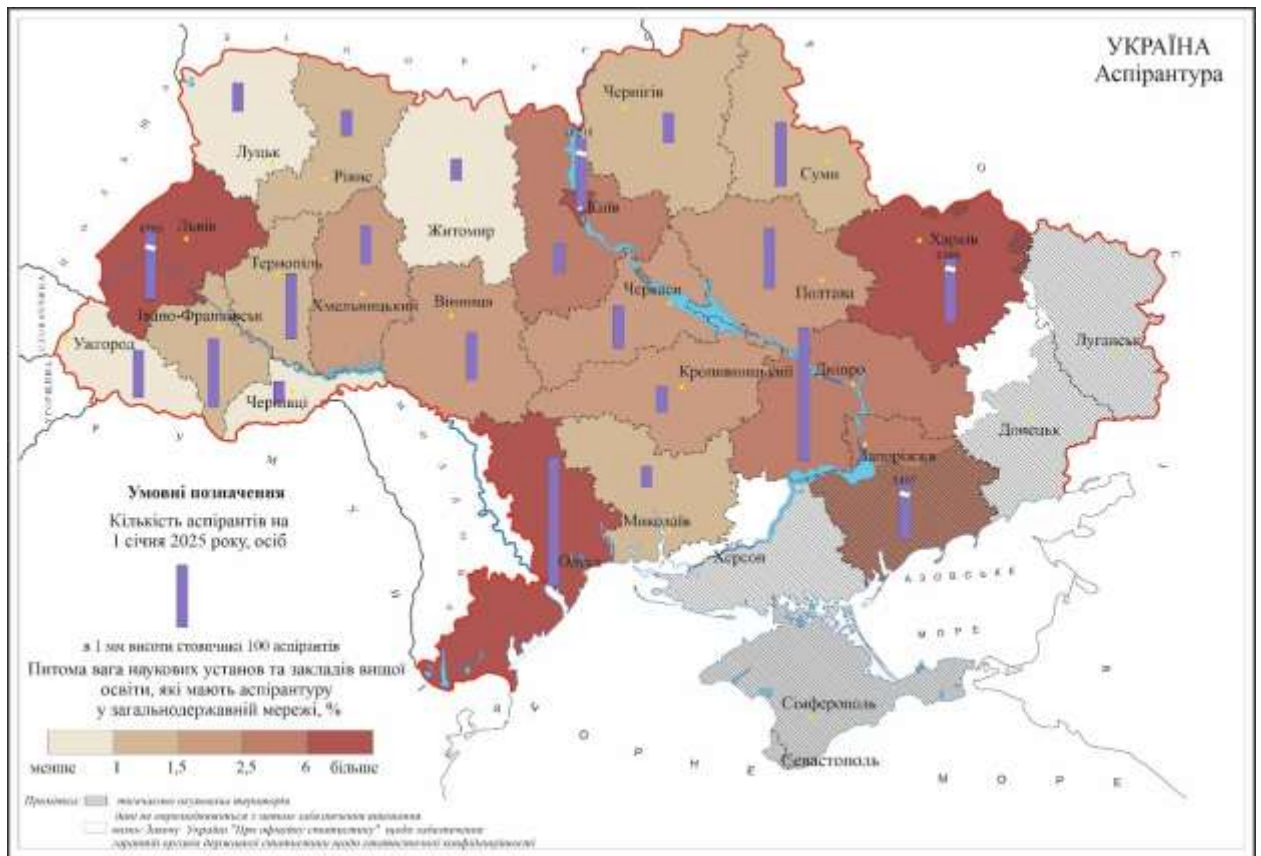

Рис.2.12. Аспірантура

Висновки до розділу 2

Аналіз наукових підходів засвідчив, що дослідження чинників формування й розвитку інтелектуального потенціалу є методологічно важливим для суспільної географії, оскільки інтелектуальні ресурси мають виразну просторову нерівномірність і залежать від поєднання природних, соціально-демографічних, економічних, культурних та інституційних умов. У працях дослідників простежується спільна ідея: інтелектуальний потенціал не формується «сам по собі», а є результатом взаємодії демографічної бази, освітньо-наукової інфраструктури, економічних стимулів та управлінської політики на різних рівнях.

Узагальнення позицій В. Прошака, Г. Скиби і К. Ковтуненко, В. Гунька, І. Никифоров, Н. Теницької та Т. Нич підтверджує багаторівневість факторного поля. Частина авторів акцентує триєдиність «природні/соціально-демографічні – макроекономічні – мікроекономічні» чинники, інші – поділ на

внутрішні та зовнішні, або виділення прямих та опосередкованих факторів із фокусом на накопиченні, використанні та відтворенні інтелектуальних ресурсів. Водночас у сучасному трактуванні посилюється роль інформаційно-технологічних факторів (комп'ютеризація, мобільний зв'язок, інтернет, дистанційна освіта), які не лише підтримують освітній процес, а й змінюють механізми доступності знань та формування компетентностей, що особливо важливо для периферійних і гірських територій.

На основі проведеного аналізу доцільно систематизувати чинники впливу на формування інтелектуального потенціалу у шість взаємопов'язаних груп: соціально-демографічні, освітні, економічні, соціокультурні, територіально-просторові та інституційно-управлінські. Така класифікація є придатною для суспільно-географічного аналізу, оскільки дозволяє одночасно враховувати як «базу» (населення, демографічні процеси), так і «механізми розвитку» (освіта, інновації, бюджетна політика, доступність, соціальні установки).

Матеріали щодо Чернівецької області демонструють приклад того, як чинники проявляються у територіальному вимірі. Демографічне скорочення населення та диспропорції у чисельності й густоті населення між громадами формують різні стартові можливості для розвитку освітньої мережі, ринку праці та кадрового потенціалу: більш людні громади мають об'єктивні переваги у концентрації ресурсів, тоді як малонаселені – стикаються з обмеженням попиту на освітні послуги, звуженням соціального середовища та ризиками «вимивання» молоді. Вагомим економічним маркером виступає неоднаковий рівень фінансування освіти громадами: диференціація бюджетних видатків прямо відображає нерівність ресурсної бази освітнього розвитку та потенційно впливає на доступність і якість освітніх послуг, зокрема в частині дошкільної та позашкільної освіти як важливих складових раннього й додаткового розвитку здібностей.

Соціокультурні чинники у регіоні підтверджуються результатами опитування, що зафіксувало істотну різницю між громадами у ставленні

населення до освіти, її ролі в працевлаштуванні та готовності інвестувати час у власний розвиток. Це є критично важливим висновком: навіть за подібних інституційних умов рівень «освітніх установок» громади може посилювати або, навпаки, гальмувати реалізацію інтелектуального потенціалу. Територіально-просторовий чинник проявляється через транспортну доступність до обласного центру й спеціалізованих послуг (вища освіта, спеціалізована медицина, адміністративні інституції), а в гірських громадах – через додаткові обмеження рельєфу й сезонності, що поглиблює периферійність та нерівність доступу.

Отже, інтелектуальний потенціал регіону формується під впливом системи чинників, що діють одночасно і взаємно підсилюють один одного. Для Чернівецької області ключовими «вузлами впливу» виступають демографічні тенденції та просторові диспропорції громад, нерівність фінансування освітньої сфери, відмінності соціокультурних установок щодо освіти та транспортно-географічна доступність. Це обґрунтовує необхідність територіально диференційованої політики: підтримки гірських і малонаселених громад, посилення позашкільної освіти як інструменту розвитку здібностей, а також програм, спрямованих на підвищення освітньої мотивації населення та зменшення просторової нерівності освітніх можливостей.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Соціально-культурний потенціал

Соціально-культурний потенціал Чернівецької області є важливою складовою формування та відтворення інтелектуального потенціалу регіону, оскільки забезпечує розвиток культурного капіталу, креативних здібностей та соціальних компетентностей населення. Клубні заклади, будинки культури, культурно-мистецькі центри та аматорські творчі об'єднання виконують функцію не лише організації дозвілля, а й неформальної освіти, спрямованої на розвиток творчого мислення, комунікативних навичок і громадянської активності. Особливе значення мережа закладів культури має в сільських і гірських територіальних громадах області, де вона часто є єдиною інституційною платформою для інтелектуального та культурного розвитку дітей і молоді поза межами формальної освіти. Через діяльність гуртків художньо-естетичного спрямування, театральних студій, фольклорних і хорових колективів відбувається залучення населення до процесів пізнання, творчого самовираження та збереження нематеріальної культурної спадщини, що є важливим чинником накопичення інтелектуального потенціалу на локальному рівні.

У територіальних громадах із розвиненою культурною інфраструктурою (Чернівецька, Сторожинецька, Вижницька, Кіцманська, Хотинська) заклади культури формують сприятливе середовище для розвитку креативних індустрій, міждисциплінарної взаємодії та соціальної мобільності молоді. Вони сприяють виявленню та підтримці обдарованих осіб, формуванню стійких культурних практик і підвищенню освітньо-культурного рівня населення, що безпосередньо впливає на якісні характеристики інтелектуального потенціалу регіону.

За даними статистики, станом на 2024 рік в області функціонував 371 заклад клубного типу, з яких 343 ($\approx 91\%$) розташовані у сільській місцевості. Така структура відображає традиційно сильний культурний потенціал сільських територій Буковини, де клубні заклади виконують важливу соціально-культурну роль у житті громад. Більше 10 клубних закладів розташовані в Вижницькій (11), Кіцманській (11), Путильській (11), Хотинській (11), Герцаївській (11), Новоселицькій (13), Чернівецькій (13), Сторожинецькій (14), Сокирянській (21) та Кельменецькій (26) громаді. Лише 1 клубний заклад розташований в Новодністровській міській громаді та по 2 заклади в Боянській, Карапчівській, Красноільській, та Топорівській громаді (Додаток П) (Головне управління статистики...).

Також в межах Чернівецької області функціонують 74 музеї, 342 бібліотеки, 43 мистецькі школи та 2 театри, які розташовані в м. Чернівці. В 14 територіальних громадах діють лише по 1 музею, серед таких громад: Новодністровська, Карапчівська, Красноільська, Топорівська, Великокучурівська, Банилівська, Кадубовецька, Мамалигівська, Усть-Путильська, Вікнянська, Глибоцька, Берегометська, Кіцманська та Путильська. Найбільша кількість музеїв в Кельменецькій селищній громаді (8), Вижницькій міській громаді (9) та Сокирянській міській громаді (9). В 24 територіальних громадах Чернівецької області музеї взагалі відсутні (рис. 3.1.).

Що ж стосується бібліотек, то їх на території Чернівецької області налічується 342 та лише в Мамалигівській територіальній громаді їх взагалі немає. Більше 15 бібліотек налічують такі територіальні громади як: Чернівецька (18), Сторожинецька (20), Сокирянська (24) та Кельменецька (26). Всього по 1 бібліотеці наявні у таких громадах як: Заставнівська міська громада, Клішківська сільська громада та Новодністровська міська громада.

Мистецькі школи ми частково розглядали, як частину позашкільної освіти. Всього на території області налічується 43 мистецьких школи, з яких найбільша частка знаходиться у Герцаївській міській громаді (3),

Сторожинецькій міській громаді (3) та Чернівецькій міській громаді (5). Всього по 1 школі налічують Брусницька, Ванчиковецька, Вашківецька, Великокучурівська, Веренчанська, Вікнянська, Заставнівська, Кадубовецька, Клішківецька, Кострижівська, Красноільська, Мамалигівська, Недобоївська, Новодністровська, Ставчанська та Усть-Путильська громади. Взагалі відсутні такі заклади культури у 25 територіальних громадах (рис. 3.1.).

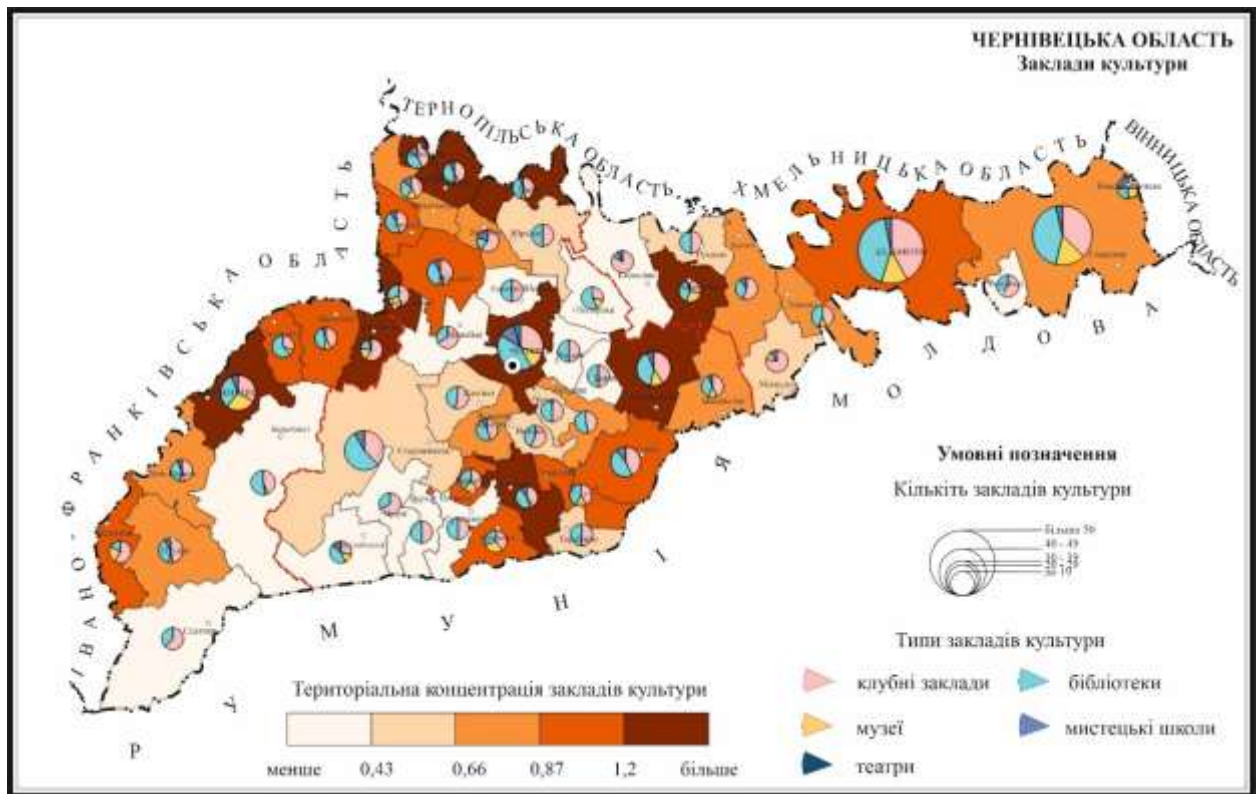

Рис. 3.1. Заклади культури Чернівецької області

Для детального аналізу мережі закладів культури було розраховано коефіцієнт локалізації та коефіцієнт територіальної концентрації цих закладів. Найвищі показники коефіцієнту локалізації закладів культури (більше 2) мають Усть-Путильська сільська громада, Вікнянська сільська громада, Конятинська сільська громада та Вижницька міська громада. Середній рівень локалізації спостерігається у Рукшинській сільській громаді, Хотинській міській громаді, Карапчівській сільській громаді, Глибоцькій селищній громаді, Кіцманській міській громаді, Кам'янецькій сільській громаді, Ванчиковецькій сільській громаді, Новоселицькій міській громаді та Веренчанській сільській громаді. Менше 0,5 цей показник характерний для

Чагорської сільської громади, Чудейської сільської громади, Боянської сільської громади, Магальської сільської громади, Петровецької сільської громади, Мамаївської сільської громади та Топорівської сільської громади (Додаток П). (Головне управління статистики...).

В межах Чернівецької області найвищий коефіцієнт територіальної концентрації (більше 1,5) спостерігається у таких громадах як Недобоївська сільська громада, Брусницька сільська громада, Кострижівська селищна громада, Неполоковецька селищна громада, Вижницька міська громада, Новодністровська міська громада та Чернівецька міська громада. Оптимальним цей показник (близьким до 1) є для Хотинської міської громади, Конятинської сільської громади, Карапчівської сільської громади, Кельменецької селищної громади, Банилівської сільської громади, Кам'янецької сільської громади, Тарашанської сільської громади, Вашківецької міської громади, Кіцманської міської громади та Ставчанської сільської громади. Найменшу територіальну концентрацію мають такі територіальні громади як: Селятинська сільська громада, Берегометська селищна громада, Чудейська сільська громада, Боянська сільська громада, Магальська сільська громада, Петровецька сільська громада, Вашковецька сільська громада, Топорівська сільська громада, Клішковецька сільська громада, Горішньошеровецька сільська громада, Сучевенська сільська громада, Красноільська селищна громада, Мамаївська сільська громада та Юрковецька сільська громада (рис. 3.1.).

3.2. Освітній потенціал територіальних громад Чернівецької області

3.2.1 Дошкільний потенціал

У 1985–1990 рр. у Чернівецькій області функціонувала розгалужена мережа ЗДО (350–368 закладів), що відповідало демографічній ситуації та соціальній політиці радянського періоду. Починаючи з 1990-х років спостерігається різке скорочення кількості закладів, яке досягло мінімуму у 2000 році (252 одиниці). Це зумовлено демографічною кризою, економічним спадом та закриттям або перепрофілюванням дошкільних установ.

У період 2005–2015 рр. простежується поступове відновлення мережі ЗДО, насамперед у сільській місцевості, де кількість закладів зросла з 220 до 287 одиниць. Водночас після 2017 року знову фіксується тенденція до скорочення, і на кінець 2019 року в області діяло 372 заклади дошкільної освіти.

Кількість місць у ЗДО демонструє схожу хвилеподібну динаміку. Максимальні показники зафіксовані у 1985 році (35,9 тис. місць), після чого відбулося значне скорочення до 16,1 тис. у 2000 році. З 2005 року спостерігається стійке зростання місткості дошкільних закладів, яке у 2019 році досягло 26,9 тис. місць (Головне управління статистики...).

Суспільно-географічно важливим є факт, що відновлення кількості місць відбувалося швидше, ніж відновлення мережі закладів, що свідчить про укрупнення установ, добудову корпусів та підвищення інтенсивності використання існуючої інфраструктури.

Кількість дітей, які відвідували ЗДО, зазнала найбільшої амплітуди коливань. Якщо у 1985 році цей показник становив 37,5 тис. осіб, то у 2000 році лише 15,3 тис. Надалі, у зв'язку з демографічним пожвавленням 2000-х років, кількість вихованців зросла і досягла піку у 2017 році (33,3 тис. дітей).

Однак уже у 2019 році фіксується зменшення чисельності дітей до 31,2 тис. осіб, що може бути наслідком нового етапу демографічного спаду та міграційних процесів.

Рівень охоплення дітей ЗДО є ключовим соціально-географічним індикатором. У 1990-х роках цей показник знизився до 26–27%, що свідчить про кризовий стан дошкільної освіти. Починаючи з 2005 року, охоплення стабільно зростає і у 2019 році становить 62%.

При цьому простежується стійка територіальна диференціація:

у міській місцевості охоплення перевищує 80%;

у сільській залишається істотно нижчим (близько 47%), що відображає нерівність доступу до дошкільної освіти.

Показник кількості дітей на 100 місць демонструє хронічну перевантаженість ЗДО, особливо у міських поселеннях. У 2015–2017 рр. він перевищував 120 дітей на 100 місць, а у місті понад 140. У 2019 році показник дещо знизився (113 дітей на 100 місць), однак і надалі свідчить про дефіцит місць у дошкільних закладах, насамперед у містах (Головне управління статистики...).

У 2022 році на території області функціонувало більше 370 закладів дошкільної освіти, розраховані на більш ніж 27 тис. місць, у яких перебувало близько 31 тис. дітей. Порівняно з кінцем 2018 року чисельність вихованців зменшилася на 4,8%, що в абсолютному вимірі становить 1 579 осіб. Найбільша концентрація закладів дошкільної освіти спостерігалась у місті Чернівці, де діяло 59 закладів, які відвідували 10,4 тис. дітей.

Станом на кінець 2022 року в області працювало 4 спеціалізовані заклади дошкільної освіти, призначені для дітей з порушеннями мовлення, зору, інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. У цих установах виховувалося 253 дитини, що становить 0,8% від загальної кількості вихованців. Окрім того, функціонували 4 санаторні дошкільні заклади, контингент яких складав 406 дітей.

Упродовж 2022 року 39 закладів дошкільної освіти здійснювали роботу в режимі короткотривалого перебування дітей, аналогічно до попереднього року. У 55 групах короткотривалого перебування було охоплено близько 0,8 тис. дітей.

У мовній структурі дошкільної освіти області домінувало українськомовне виховання, яким було охоплено 89,3% дітей, тоді як румунською мовою навчалося 10,7% вихованців.

Освітній процес у закладах дошкільної освіти забезпечували 3,6 тис. педагогічних працівників, чисельність яких зменшилася на 0,9% порівняно з кінцем 2018 року (Статистична інформація. Головне...).

3.2.2. Загальноосвітній потенціал

Починаючи з 2000 року, за даними Головного управління статистики Чернівецької області, кількість закладів загальної середньої освіти в області поступово скорочується: з 462 закладів (максимальний показник за період незалежності) до 402 закладів станом на 1 вересня 2022 року. У структурі ЗЗСО переважають школи I–III ступеня (223), значну частку становлять навчально-виховні комплекси (129), також функціонують гімназії, ліцеї та спеціалізовані школи-інтернати (Статистична інформація. Головне...).

Кількість учнів до 2015 року істотно зменшувалася з 143 тис. у 1991 році до 97,6 тис., однак з 2016 року спостерігається незначне зростання. Станом на 1 вересня 2022 року в області навчалося 105,5 тис. учнів у 5464 класах, середня наповнюваність яких становила близько 19 осіб (Головне управління статистики...).

До системи загальної середньої освіти належать початкові школи, гімназії, ліцеї, спеціальні та санаторні школи, навчально-реабілітаційні центри, школи-інтернати різних профілів, наукові та військові ліцеї, а також окремі заклади професійної й спеціалізованої освіти, що мають ліцензію на надання загальної середньої освіти.

Освітні послуги в області надають 423 ЗЗСО, з яких 10 перебувають в обласному підпорядкуванні. За типами закладів переважають школи (243), далі НВК (129), гімназії (24) та ліцеї (17). Найбільша кількість закладів зосереджена у місті Чернівці та Сторожинецькому районі, найменша у Новодністровську та окремих гірських районах області (Додаток Р).

У територіальному розрізі найбільшу кількість ЗЗСО мають Чернівецька, Сокирянська, Сторожинецька та Кельменецька громади, тоді як у низці громад функціонує лише 2-3 заклади. Ліцеї та гімназії наявні не у всіх громадах і здебільшого зосереджені в міських центрах. Натомість загальноосвітні школи функціонують у всіх територіальних громадах області.

Для оцінки забезпеченості населення закладами освіти використовується показник середньої наповнюваності класів учнями у ЗЗСО (рис. 3.2.).

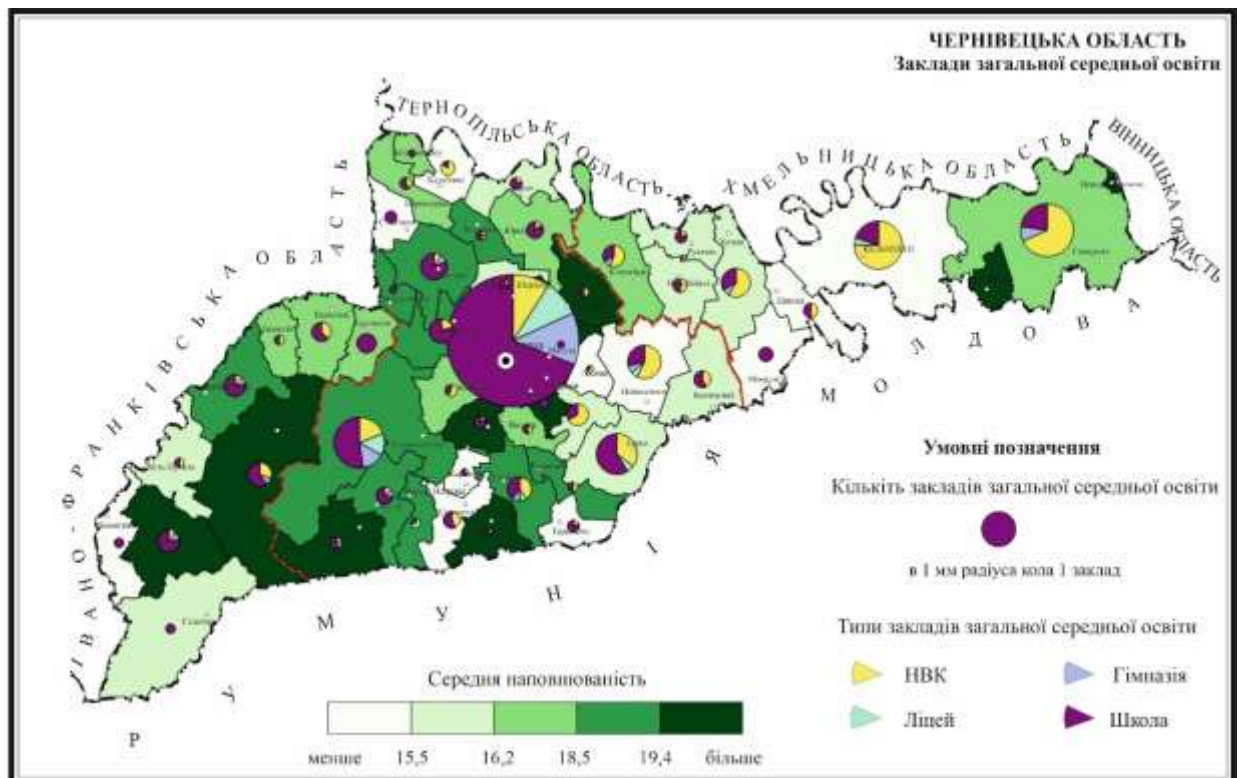

Рис. 3.2. Заклади загальної середньої освіти Чернівецької області

За коефіцієнтом локалізації закладів загальної середньої освіти середні, тобто наближені до одиниці, значення характерні для 15 територіальних громад. До них належать Красноільська, Кам'янська, Боянська, Недобоївська, Ванчиковецька, Чудейська, Петровецька, Новоселицька, Сторожинецька, Мамаївська, Мамалигівська, Глибоцька, Тарашанська, Кіцманська та Вижницька територіальні громади.

Найнижчі показники локалізації, що не перевищують 0,7, зафіксовані у Чернівецькій, Новодністровській, Кам'янецькій та Магальській

територіальних громадах, що свідчить про недостатню концентрацію закладів загальної середньої освіти відносно інших територій.

Натомість найвищий рівень локалізації, який перевищує 1,8, спостерігається у шести територіальних громадах. До них відносяться Вікнянська, Селятинська, Брусницька, Сучевенська, Лівинецька та Герцаївська громади (рис. 3.3)

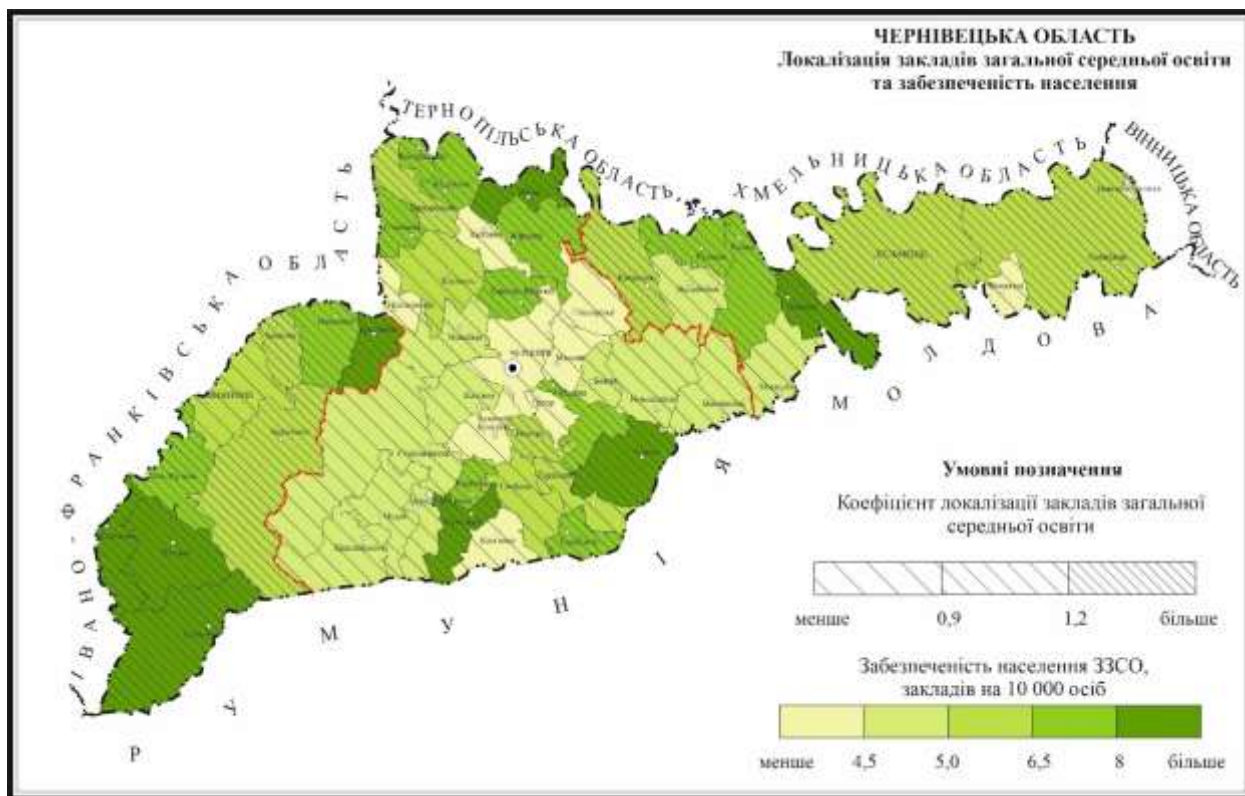

Рис. 3.3. Локалізація закладів загальної середньої освіти та забезпеченість населення Чернівецької області

Одним із ключових показників просторової організації закладів загальної середньої освіти є рівень забезпеченості населення відповідними закладами. Найвищі показники забезпеченості зафіксовані у Конятинській, Вікнянській, Селятинській, Брусницькій, Сучевенській, Лівинецькій та Герцаївській територіальних громадах, де кількість закладів перевищує 8 на 10 тис. населення (Додаток Р). Водночас найнижчий рівень забезпеченості характерний для восьми територіальних громад, зокрема Чернівецької (2,02), Новодністровської (2,82), Кам'янецької (2,97), Магальської (3,14),

Топорівської (3,41), Великокучурівської (3,59), Чагорської (3,94) та Неполоковецької (3,99) (рис. 3.3.).

У 2021–2022 навчальному році середня наповнюваність класів у Чернівецькій області з урахуванням закладів обласного підпорядкування становила 19,5 учня. Найвищі значення цього показника (понад 20 учнів у класі) спостерігалися у Магальській, Топорівській, Чагорській, Кам'янецькій, Вашковецькій, Великокучурівській, Новодністровській та Чернівецькій територіальних громадах. Натомість найменша наповнюваність класів менше 15 учнів характерна для Тереблеченської, Лівинецької, Мамалигівської, Ставчанської, Конятинської та Боянської громад (рис. 3.5).

Аналіз середньої наповнюваності класів за рівнями освіти показує, що найбільшим цей показник є на рівні початкової освіти 19,8 учня. На рівні базової середньої освіти він становить 19,6, тоді як на рівні повної загальної середньої освіти є найнижчим 19,0 учні на клас.

Зовнішнє незалежне оцінювання 2020 року виявилось суттєвим випробуванням для випускників закладів загальної середньої освіти, що було зумовлено як загальнонаціональною, так і глобальною епідеміологічною ситуацією. У зв'язку з пандемією COVID-19 виникли суспільні дискусії щодо доцільності проведення ЗНО. Попри це, тестування було організоване, хоча й зі змінами: державну підсумкову атестацію у формі ЗНО було скасовано для учнів, які не планували вступати до закладів вищої освіти.

В 2022 році через воєнні дії в Україні було скасовано проведення традиційних вступних випробувань до закладів вищої освіти, відповідно втратив чинність наказ, що регламентував проведення ЗНО. Натомість Міністерство освіти і науки затвердило новий Порядок прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2022 році. Згідно нього, для вступу на І курс для здобуття ступеня бакалавра (магістра з медичних та ветеринарних спеціальностей) почали використовувати результати національного мультипредметного тесту (НМТ). Національний мультипредметний тест – комп'ютерний онлайн-тест, що складається з трьох блоків: українська мова,

математика та історія України. Тест містив по 20 завдань з кожного блоку, які потрібно виконати за 120 хвилин. Тому саме ці 3 предмети було обрано для порівняння в досліджуваний період.

Завдання національного мультипредметного тесту відповідали змісту програм ЗНО з навчальних предметів і були аналогічними до використовуваних у тестах ЗНО. Однак, завдань з відкритою формою відповіді, як приклад написання власного висловлення, в НМТ не передбачалось.

Завдання були оцінені відповідно до схеми нарахування балів, яка є подібною, до тієї, що використовувалась в ЗНО. За виконання кожної складової тесту учасник після завершення тестування отримав одразу окремий результат. Пізніше результат кожного блоку було переведено в шкалу 100-200 балів. Для отримання результату за шкалою 100-200 достатньо було набрати хоча б один тестовий бал, тому всі учасники, які складали НМТ в 2022 році змогли набрати прохідні бали для вступу.

Всього Національний мультипредметний тест в 2022 році в межах Чернівецької області склали 3945 випускників. Найбільше випускників висловили бажання складати НМТ з Кельменецької ТГ (104), Новоселицької ТГ (115), Сторожинецької (136), Сокирянської ТГ (138), Вижницької ТГ (139) та Чернівецької ТГ (1755). Менше 10 учасників національного мультипредметного тесту було від Ставчанської (4), Красноільської (7), Чудейської (7) та Терембаченської (8) територіальних громад (Український центр оцінювання...).

У 2024 році загальна кількість випускників 2024 року в Чернівецькій області, яка взяла участь в Національному мультипредметному тесті (НМТ) складала 5134 осіб. До обов'язкових складових Національного мультипредметного тесту в 2024 році увійшли українська мова, математика та історія України, саме ці 3 предмети було обрано для порівняння в досліджуваний період. Найбільшу кількість учасників НМТ в 2024 році зафіксовано у Чернівецькій територіальній громаді, де тест проходили 2277

учнів. Високі показники участі (понад 100 учнів) також мають такі громади: Сторожинецька (197 учнів), Сокирянська (180), Вижницька (164), Хотинська (136), Кельменецька (130), Новоселицька (125), Путильська (102), Берегометська (104) та Новодністровська (100). Найменша кількість випускників 2024, які взяли участь в НМТ 2024 спостерігалась в Волоківській територіальній громаді (9 учнів), Сучевенській територіальній (9) та Кострижівській територіальній громаді (10 осіб) (Український центр оцінювання...).

Результати ЗНО та НМТ з української мови і літератури.

Середній показник успішності випускників Чернівецької області з української мови і літератури у 2020 році становив 43,8 бала. Із 3739 учасників тестування пороговий бал не подолали в середньому 11,1 %.

Найнижчу чисельність учасників (менше 20) зафіксовано у Лівинецькій, Терблеченській, Ставчанській, Боянській, Ванчиковецькій, Карапчівській, Чудейській та Горішньошеровецькій громадах. Натомість найбільшу кількість учасників мали Новодністровська (108), Кельменецька (113), Вижницька (116), Сокирянська (165), Сторожинецька (176) та Чернівецька громади (1281) (Додаток С).

Найвищі результати рівня знань (понад 52,5 бала) продемонстрували учні Недобоївської, Лівинецької, Горішньошеровецької, Чернівецької, Кіцманської та Рукшинської громад. Дуже низький рівень навчальних досягнень з предмета характерний для 14 територіальних громад: Красноільської (27,8), Петровецької (30,0), Вашковецької (30,1), Ванчиковецької (31,0), Волоківської (31,3), Острицької (31,7), Великокучурівської (32,5), Селятинської (32,8) та інших (рис. 3.4.).

Лише у чотирьох громадах Вікнянській, Горішньошеровецькій, Кострижівській та Лівинецькій усі учасники подолали пороговий бал. Найвищу частку тих, хто його не здолав, зафіксовано у Кадубовецькій (20,8 %), Тарашанській (21,9 %), Великокучурівській (22,2 %), Красноільській (23,3 %), Банилівській (23,9 %), Ванчиковецькій (25,0 %), Селятинській (25,0 %),

Ставчанській (26,7 %) та Вашковецькій (37,0 %) громадах (Український центр оцінювання...).

В 2022 році середній рівень знань з української мови за НМТ в межах Чернівецької області становив 52,1 бала. Найкращі показники знань на НМТ з української мови 2022 року показали випускники Кіцманської ТГ (57,1), Мамаївської ТГ (57,4), Новоселицької ТГ (57,5), Хотинської ТГ (57,7), Карапчівської ТГ (58,6), Вікнянської ТГ (58,9), Банилівської (61,5), Глибоцької ТГ (67,1) та Заставнівської ТГ (76,3). В той час, коли випускники лише 7 територіальних громад набрали менше 45 балів. Серед таких громад: Горішньошеровецька (28,6), Ставчанська (33,6), Селятинська (40,0), Магальська (40,5), Рукшинська (41,3), Ванчиковецька (41,9) та Лівинецька (43,1) (Додаток Т).

Середній рівень знань випускників 2024 року Чернівецької області з української мови складав 46,2 бала. Враховуючи те, що в 2024 було визначено низький прохідний поріг з української мови, то частка, тих, хто його не подолав становила лише 0,5 % (Додаток У).

Найнижчий рівень знань з української мови показали випускники: Герцаївської (34,2 бали), Красноільської (34,9 бали), Ванчиковецької (36,4 бали), Тарашанської (37,5 бали), Кам'янської (37,6 бали), Селятинської (38,6 бали), Петровецької (38,7 бали) та Карапчівської (39,0 бали) територіальної громади. Як бачимо, це переважно учні румуномовних територіальних громад Чернівецької області. Високий рівень знань (більше 54 балів) з української мови в 2024 році показали учні Сучевенської, Горішньошеровецької, Заставнівської та Волоківської територіальних громад.

Проаналізувавши результати випускників за досліджуваний період 2020-2024 роки, можемо з впевненістю сказати, що простежується тенденція до покращення показників рівня знань з української мови, незважаючи навіть на ті обставини, які нас оточують. Адже з показника 43,8 балів у 2020 році, середній рівень знань в Чернівецькій області з даного предмету у 2024 році виріс до 46,2 балів (рис. 3.4.).

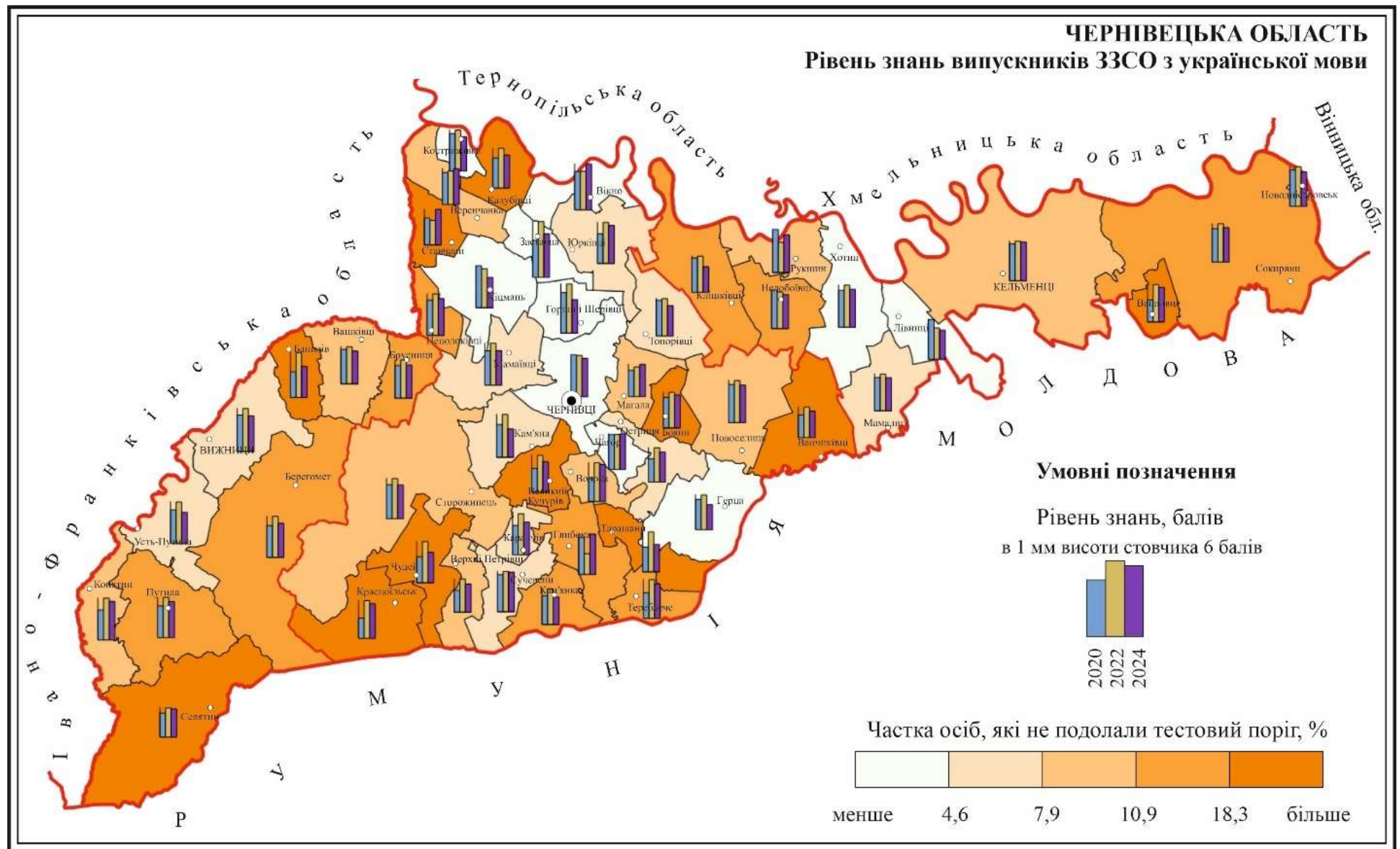

Рис. 3.4. Рівень знань випусників ЗЗСО з української мови

Результати ЗНО та НМТ з історії України.

У зовнішньому незалежному оцінюванні з історії України взяли участь 2851 випускник області. Пороговий бал не подолали 19,9 % учасників, а середній результат становив 37,2 бали, що суттєво нижче за показники з української мови.

Найменшу кількість учасників (5–13 осіб) мали Карапчівська, Лівинецька, Теремблеченська, Усть-Путильська, Ванчиновецька, Вашковецька, Горішньошеровецька та Ставчанська громади. Найвищу чисельність учасників (понад 90) зафіксовано у Вижницькій, Кельменецькій, Сокирянській, Сторожинецькій та Чернівецькій громадах (Додаток С).

У чотирьох громадах Вікнянській, Горішньошеровецькій, Кострижівській та Лівинецькій усі учасники успішно подолали поріг. Менше 5 % тих, хто не впорався із завданнями з історії України в 2020 році, виявлено у Герцаївській, Чернівецькій, Хотинській, Кіцманській, Чагорській, Заставнівській, Новодністровській, Острицькій та Усть-Путильській громадах (Український центр оцінювання...).

Водночас у Кадубовецькій, Тарашанській, Великокучурівській, Красноільській, Банилівській, Ванчиновецькій, Селятинській, Ставчанській та Вашковецькій громадах частка тих, хто не подолав поріг, коливалася у межах 20,8–37,0 % (рис. 3.5.).

Дуже низький рівень знань (менше 35 балів) продемонстрували випускники 30 територіальних громад, зокрема Карапчівської (24,8), Петровецької (26,7), Великокучурівської (29,3), Красноільської (29,6), Волоківської (29,7), Магальської (30,9), Чудейської (31,9), Боянської (32,2), Конятинської (32,3) та ін. Лише три громади Горішньошеровецька, Кіцманська та Лівинецька показали середній рівень навчальних досягнень.

Історію України в 2022 році випускники Чернівецької області на національному мультипредметному тесті склали найкраще, адже середній бал з предмету складав 58,9 бала.

Більше половини балів за рівнем знань з історії України в 2022 році на НМТ отримали випускники аж з 41 територіальної громади Чернівецької області (Додаток Т).

Найбільший рівень знань показали учні з Мамаївської (70,4), Карапчівської (71,6), Чудейської (77,5), Глибоцької (78,6) та Заставнівської (84,3) територіальних громад. Менше 50 балів змогли набрати представники з Горішньошеровецької ТГ (35,8), Селятинської ТГ (41,5), Ставчанської ТГ (44,1), Ванчикувської ТГ (45,3), Лівинецької ТГ (45,7), Магальської ТГ (45,8), Петровецької ТГ (47,5), Герцаївської ТГ (47,8), Рукшинської ТГ (49,6), Великокучурівської ТГ (49,7) та Боянської ТГ (49,8) (рис. 3.5.).

Аналізуючи показники рівня знань за НМТ з історії України за 2024 рік на території Чернівецької області, можемо визначити, що дещо поступаються результатам з української мови, оскільки середній рівень знань по області складає 42 бали. Однак цікавим є той факт, що саме з історії України частка тих, хто не подолав прохідний поріг становить лише 0,003 % (Додаток У).

Найкращими показниками рівня знань з історії України в 2024 році відзначилися Ставчанська (50,2), Горішньошеровецька (50,2), Юрковецька (51,5) та Заставнівська (58,9) територіальні громади. Менше 40 балів з даного предмету змогли набрати випускники аж з 19 територіальних громад, серед яких: Карапчівська (31,5), Герцаївська (33,3), Красноільська (33,6), Кам'янська (34,8), Петровецька (35,9), Веренчацька (36,8), Ванчикувська (37,3), Чагорська (37,4), Острицька (37,4), Лівинецька (37,7), Тарашанська (38,0), Магальська (38,5), Чудейська (38,9), Берегометська (39,1), Кам'янецька (39,2), Селятинська (39,4), Вашківецька (39,4), Брусницька (39,4) та Глибоцька (39,9) (рис. 3.5.) (Український центр оцінювання...).

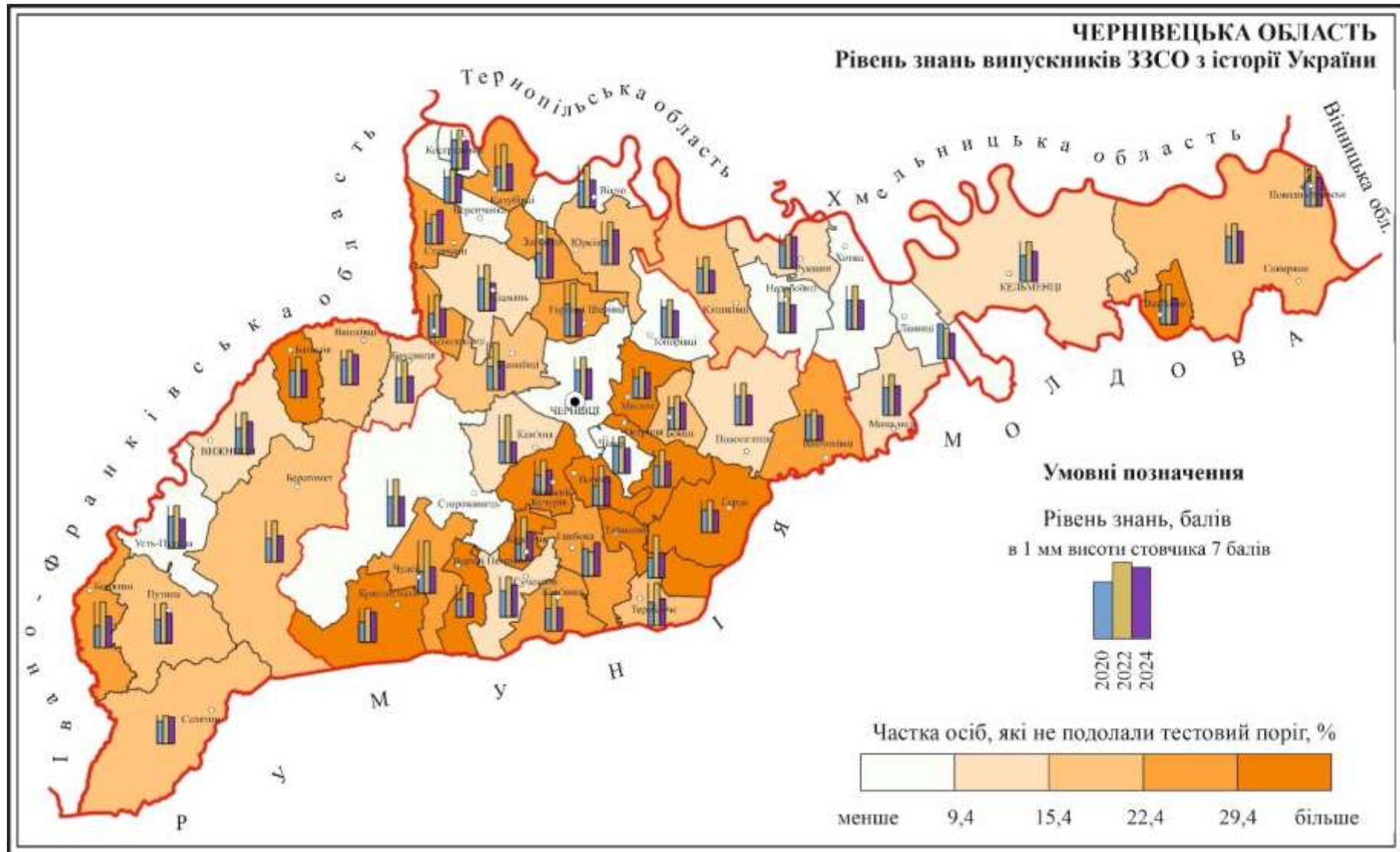

Рис. 3.5. Рівень знань випускників ЗЗСО з історії України

Проаналізувавши показники рівня знань з історії України за 2020-2024 роки, бачимо, що найнижчий середній рівень знань був в 2020 році – 37,2, а найвищий в 2022 році – 58,9 бала. Найкращими результатами з історії України за останні роки відзначилась Заставнівська ТГ, решта територіальних громад постійно змінювалась в переліку лідерів.

Результати ЗНО та НМТ з математики.

ЗНО з математики в 2020 році проходили 1566 учасників, із яких 16,9 % не подолали пороговий бал, а середній результат становив лише 30,1 бала.

Менше 10 осіб складали математику у 20 громадах, серед яких Боянська, Петровецька, Красноільська, Терблеченська, Чагорська, Чудейська, Вікнянська, Селятинська, Кадубовецька, Магальська, Острицька, Рукшинська, Тарашанська, Конятинська, Волоківська та інші. Натомість понад 50 учасників було у Кельменецькій (52), Сокирянській (70), Сторожинецькій (73), Новодністровській (74) та Чернівецькій (602) громадах (Додаток С).

Дуже низький рівень знань з математики характерний для більшості громад (44 із 52). Найвищі середні бали були отримані у Кіцманській (44,0), Рукшинській (44,6) та Чернівецькій (44,9) громадах, що все ж не перевищує половини максимально можливого результату.

У 12 громадах усі учасники тестування подолали поріг. Водночас найбільша частка тих, хто не впорався із завданнями з математики, спостерігалася в Усть-Путильській (33,3 %), Карапчівській (36,4 %), Великокучурівській (40,0 %), Ставчанській (40,0 %), Вашковецькій (58,3 %) та Селятинській (60,0 %) громадах.

Середній рівень знань випускників Чернівецької області за результатами НМТ в 2022 році з математики складав 37,9 бала (рис. 3.6.).

Найкращі результати з математики за НМТ 2022 року показали випускники Чудейської (50,7 бала), Сучевенської (52,4 бала), Кам'янецької (55,1 бала), Карапчівської (55,2 бала), Тарашанської (55,2 бала), Заставнівської (59,8) та Глибоцької (66,4) територіальних громад. Менше 30 балів з математики на НМТ 2022 року змогли набрати представники з 10

територіальних громад Чернівецької області, серед яких: Селятинська ТГ, Лівинецька ТГ, Горішньошеровецька ТГ, Ванчикувецька ТГ, Великокучурівська ТГ, Кам'янська ТГ, Петровецька ТГ, Магальська ТГ, Красноїльська ТГ та Рукшинська ТГ (Додаток Т). (Український центр оцінювання...).

В 2024 році на Національному мультипредметному тесті з математики випускники Чернівецької області показали дуже низькі результати, оскільки середній рівень знань з даного предмету складає лише 29,7 бали. Також відсоток, тих, хто не зміг подолати прохідний поріг з даного предмету є досить високим та складає 14,5 %. Більше 30 % учнів, які не змогли подолати прохідний поріг з математики спостерігалась у Боянській, Кострижівській, Герцаївській, Кам'янській, Острицькій, Теремблеченській та Красноїльській територіальних громадах (Додаток У).

Високі показники рівня знань на НМТ з математики у 2024 році показали випускники Сокирянської (35,3 бали), Ставчанської (35,5 бали), Чернівецької (35,9 бали), Юрковецької (36,0 бали), Новодністровської (36,5 бали), Кіцманської (37,6 бали), Горішньошеровецької (40,1 бали) та Заставнівської (48,2 бали) територіальних громад. Найнижчими показниками рівня знань (менше 20 балів) з математики відзначилися Красноїльська ТГ, Кам'янська ТГ, Герцаївська ТГ, Ванчикувецька ТГ, Теремблеченська ТГ, Петровецька ТГ, Боянська ТГ та Тарашанська ТГ (рис. 3.6.).

За досліджуваний період 2020-2024 років спостерігається тенденція до зменшення відсотку тих, хто не зміг подолати прохідний бал з 16,9% до 14,5%.

Рівень знань випускників протягом даного періоду з математики в територіальних громадах змінювався, тому важко визначити ті громади, які є мають чітко виражені високі показники або ж низькі показники.

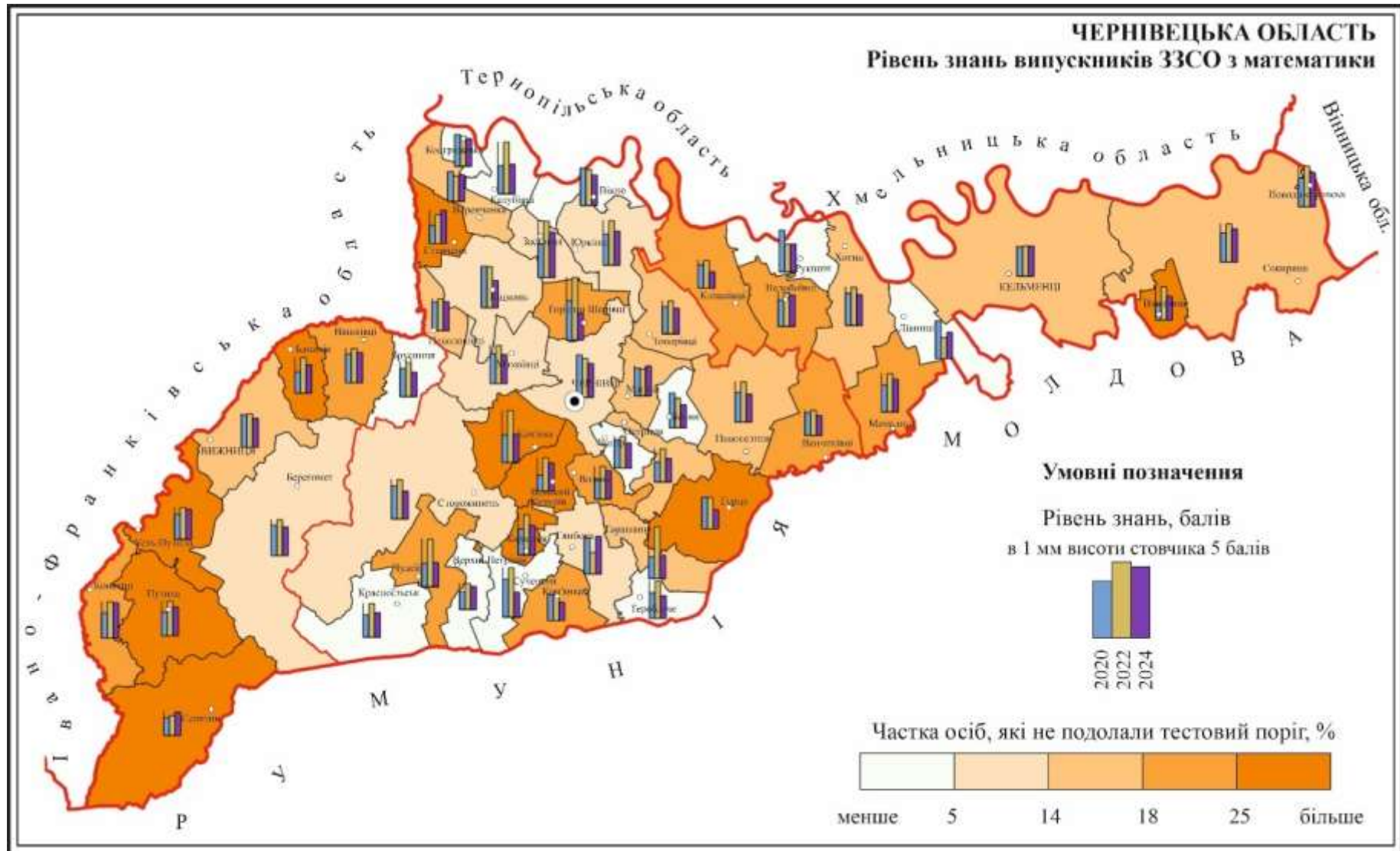

Рис. 3.6. Рівень знань випускників ЗЗСО з математики

22 лютого 2025 року на базі Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича та Буковинського державного медичного університету проведено II етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України, в якому взяли участь 238 учнів (подано 242 науково-дослідницькі роботи). З них: 65 робіт – учні закладів освіти Чернівецької територіальної громади, 173 роботи – учні закладів освіти територіальних громад районів Чернівецької області (Наказ ДОН від 11 березня 2025 року...).

Цьогоріч 4 учні подали по дві наукові роботи. Серед учасників: 76 учнів – 11 класу, 82 учні - 10 класу, 60 учнів - 9 класу, 23 учні - 8 класу та 1 учень 6 класу.

Конкурс проводився у 48 секціях. Кількість робіт у наукових відділеннях БМАНУМ:

- хімії та біології - 31;
- екології та аграрних наук - 19;
- економіки - 1;
- математики - 10;
- інформаційних технологій - 9;
- фізики і астрономії - 5,
- інженерії та матеріалознавства - 2;
- літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства - 41;
- філології - 14;
- наук про Землю - 49;
- історії - 24;
- філософії та суспільствознавства - 37.

Найбільшу кількість робіт представили наукові відділення: наук про Землю (49), філософії та суспільствознавства (37), літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства - 41. Основна частина робіт, поданих на II етап, забезпечена викладачами академії. Порівняно з минулими роками

різко скоротилася кількість наукових проєктів, поданих від територіальних громад (30 з 52 ТГ області взагалі не приймали участь в конкурсі-захисті).

Спільним рішенням журі та оргкомітету переможцями визнано 136 учасників конкурсу. З них: 43 - учні закладів освіти м. Чернівців, 93 – учні закладів освіти територіальних громад області.

Кількість призових місць у наукових відділеннях БМАНУМ: історії - 13; наук про Землю - 26; філософії та суспільствознавства - 19; фізики і астрономії, інженерії та матеріалознавства - 4; інформаційних технологій - 6; математики - 6; економіки - 1; літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства - 22; філології - 8; хімії та біології - 19; екології та аграрних наук – 12 (Наказ ДОН від 11 березня 2025 року...).

Як зазначалось вище, що не всі територіальні громади Чернівецької області взяли участь в II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту, лише представники 22 громад було заявлено на конкурс, з яких 20 були відзначенні призовими місцями. Для детального аналізу було визначено рейтинг команд територіальних громад Чернівецької області за методикою Ю. Білоуса. За кожний диплом, отриманий членом команди, нараховували наступну кількість балів: диплом I ступеня – 3 бали; диплом II ступеня – 2 бали; диплом III ступеня – 1 бал (Bilous, 2020).

Всього в 2025 році було нагороджено 136 учнів, серед яких: 35 дипломів I ступеня, 50 дипломів II ступеня та 51 диплом III ступеня. Також в цьому році було окремо відзначено дипломами лауреатів 16 учасників. Найбільшу кількість нагород отримали представники Чернівецької міської територіальної громади, що за підрахунками становить 87 балів. Більше 10 балів також отримали Топорівська ТГ (10), Клішківська ТГ (29), Сокирянська ТГ (31), Путильська ТГ (34). Найменшу кількість балів змогли отримати 5 територіальних громад, серед яких по 2 бали: Кельменецька, Конятинська, Мамалигівська, Новоселицька та лише 1 бал набрала Кам'янецька ТГ (рис. 3.7.).

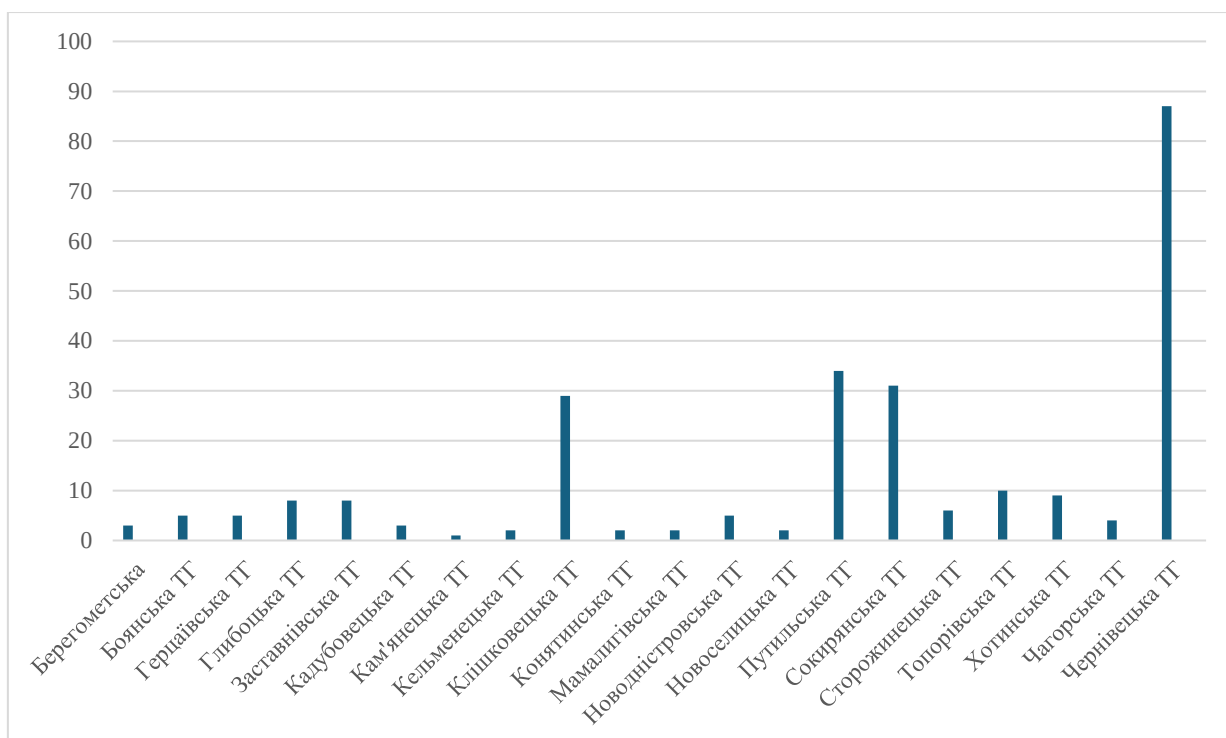

Рис. 3.7. Рейтинг команд учасників II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт учнів-членів Малої академії наук України 2025 року (за методикою Ю. Білоуса)

В Чернівецькій області III етап Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році проводився з 21 навчального предмета. Відповідно до заявок було зареєстровано 2217 учнів, з яких 1685 школярів взяли участь у змаганнях, що складає 76 %.

Спільними рішеннями журі та оргкомітету переможцями III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році визначено 831 учня закладів загальної середньої освіти територіальних громад, що складає 49,3 % від кількості учасників (Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 травня 2025 р. № 793).

Для визначення територіальної диференціації інтелектуального потенціалу за переможцями на III етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році нами було обрано також 3 базові предмети, такі як: українська мова та література, математика та історія.

Всього взяли участь в олімпіаді з української мови та літератури 158 учасників, з яких 79 було визначено переможцями. Найбільшу кількість балів змогли отримати представники Чернівецької територіальної громади (50 балів), які здобули 5 дипломів I ступеня, 11 дипломів II ступеня та 13 дипломів III ступеня. Також велику кількість балів з української мови та літератури отримали команди Кельменецької (9 балів), Сторожинецької (8 балів) та Новоселицької (6 балів) територіальних громад. По 1 балу лише змогли отримати учасники з Острицької, Неполоковецької, Конятинської, Кадубовецької та Великокучурівської. Майже половина територіальних громад (25) або не взяли участь в олімпіаді з української мови та літератури, або ж не змогли досягнути високих результатів з даного предмету (рис. 3.8.).

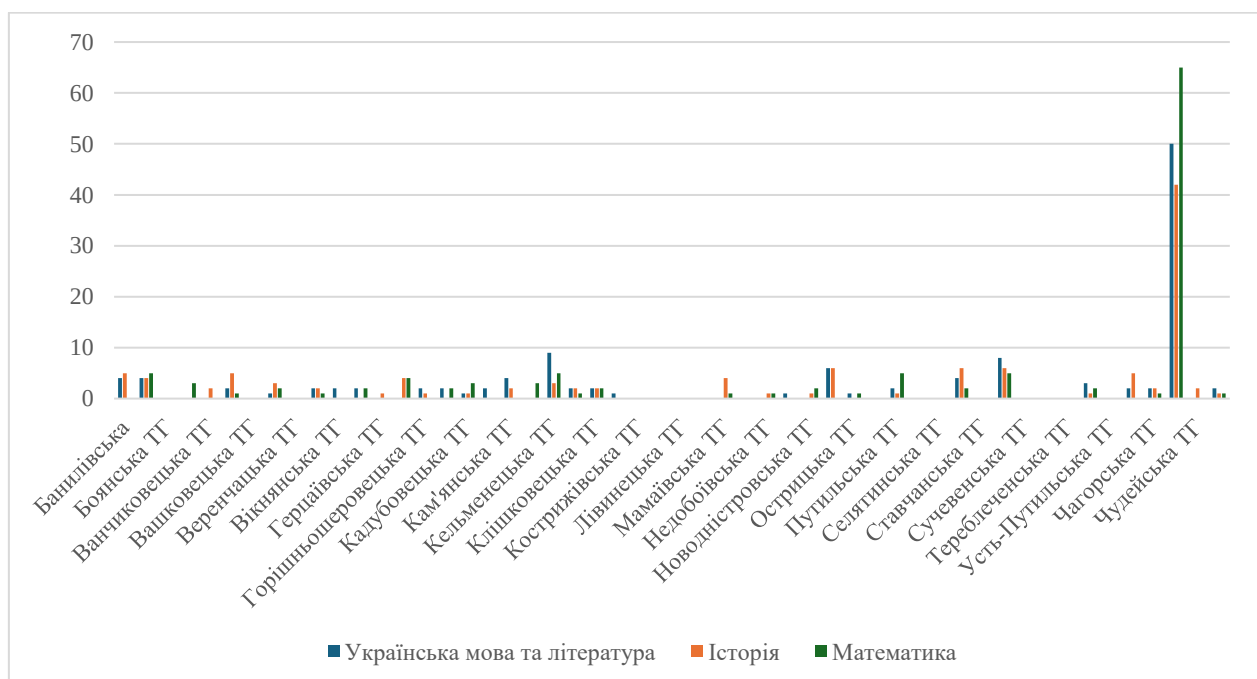

Рис. 3.8. Рейтинг команд учасників на III етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році

В олімпіаді з історії в 2024-2025 навчальному році взяли участь 149 учасників, з яких 75 було визначено переможцями. Найкращі результати знову ж таки показали представники Чернівецької територіальної громади (42 бали), які здобули 1 диплом I ступеня, 14 дипломів II ступеня та 11 дипломів III ступеня. Високі результати з історії змогли отримати також учасники з

Новоселицької, Сокирянської, Сторожинецької територіальних громад по 6 балів та Банилівської, Вашківцевої, Хотинської територіальних громад по 5 балів. Команди учасників з 8 територіальних громад Чернівецької області на олімпіаді з історії змогли набрати по 1 балу, серед яких Герцаївська ТГ, Горішньошеровецька ТГ, Кадубовецька ТГ, Недобоївська ТГ, Новодністровська ТГ, Путильська ТГ, Топорівська ТГ та Юрковецька ТГ (Додаток Ф).

На олімпіаді з математики спостерігається вже більша кількість паралелей, а саме 5 (7, 8, 9, 10, 11 класи), однак загальна кількість учасників (157), яка взяла участь в 2024-2025 році не значно різниться з попередніми предметами. Однак кількість призерів з даного предмету є найбільшою та становить 80 осіб, з яких 10 отримали дипломи І ступеня, 20 дипломів II ступеня та 50 дипломів III ступеня. Абсолютним лідером серед територіальних громад знов ж таки є Чернівецька територіальна громада, учасники якої змогли набрати 65 балів. По 5 балів отримали команди з Путильської, Кельменецької, Берегометської та Сторожинецької територіальних громад. Досить велика кількість громад, а саме 28 або не взяли участь в олімпіаді з математики, або ж не змогли досягнути високих результатів з даного предмету (Додаток Ф).

Підсумовуючи результати за три основні предмети на III етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році, можемо сміливо сказати, що беззаперечним лідером є Чернівецька територіальна громада, яка за підсумками отримала 157 балів. Більше 10 балів отримали команди учасники з 5 територіальних громад, серед яких: Новоселицька ТГ (12), Сокирянська ТГ (12), Берегометська (13), Кельменецька ТГ (17) та Сторожинецька ТГ (19) (рис. 3.9.).

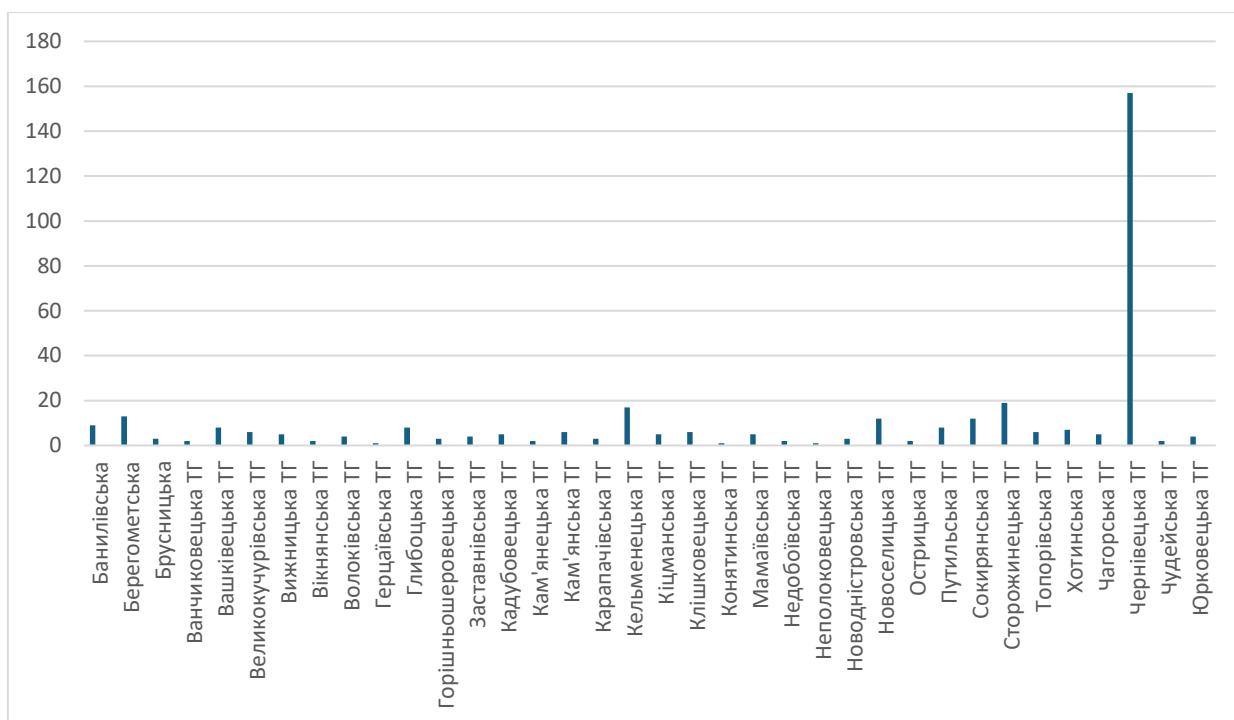

Рис. 3.9. Узагальнюючий рейтинг команд учасників з трьох основних предметів на III етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024-2025 навчальному році

3.2.3. Позашкільний потенціал

Позашкільна освіта Чернівецької області є важливою складовою регіональної освітньої системи та суттєвим чинником формування інтелектуального, творчого й соціального потенціалу дітей та молоді. Вона охоплює мережу закладів різних типів – центри дитячої та юнацької творчості, будинки школярів, станції юних техніків і натуралістів, дитячо-юнацькі спортивні школи, мистецькі та туристсько-краєзнавчі осередки. Функціонування цієї мережі забезпечує реалізацію освітніх потреб учнів у позаурочний час і сприяє розвитку здібностей, які не завжди можуть бути повною мірою реалізовані в межах формальної шкільної освіти (рис. 3.10).

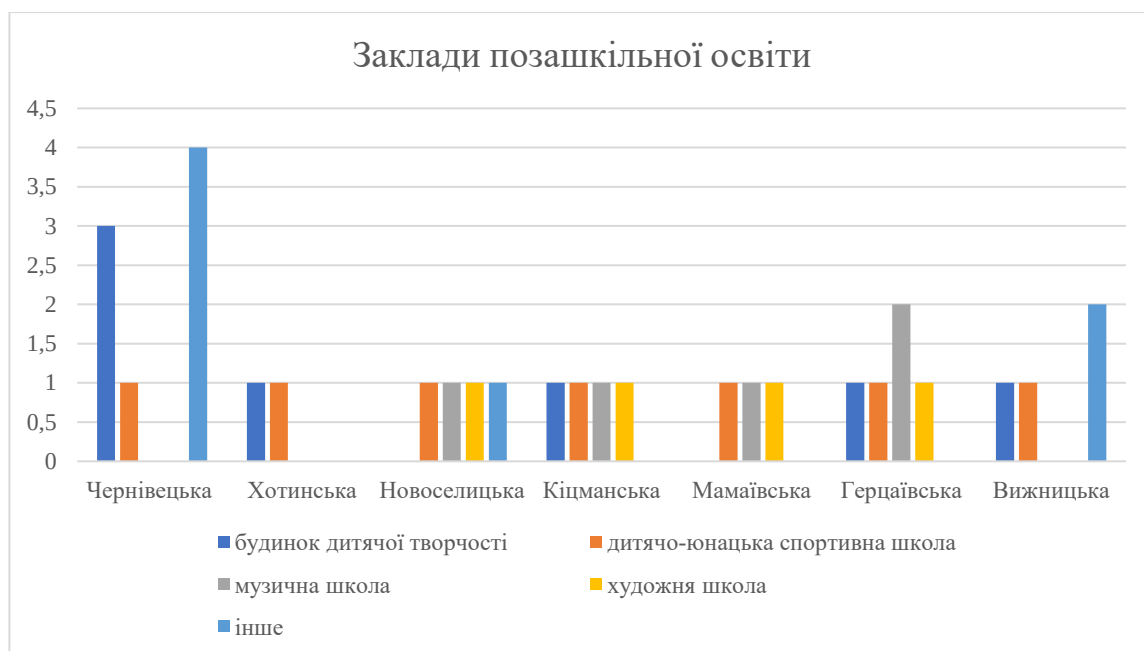

Рис. 3.10. Заклади позашкільної освіти в Чернівецькій області

У територіальному розрізі позашкільна освіта в області характеризується певною диференціацією. Найбільш розгалужена та різнопрофільна мережа зосереджена у Чернівецькій міській територіальній громаді, де діють багатoproфільні заклади, що охоплюють художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий та спортивний напрями. У сільських і гірських громадах позашкільна освіта частіше реалізується через невеликі заклади або гуртки при закладах загальної середньої освіти, що зумовлено демографічними, фінансовими та транспортними чинниками. Водночас саме в таких громадах позашкільна освіта відіграє важливу соціалізуючу роль, забезпечуючи змістовне дозвілля та профілактику соціальних ризиків.

Зміст позашкільної освіти в Чернівецькій області зорієнтований на збереження й розвиток регіональної культурної ідентичності, зокрема через гуртки народних ремесел, фольклору, хореографії, музичного мистецтва, а також на формування сучасних компетентностей – STEM-навичок, екологічної свідомості, громадянської активності. Важливим аспектом є залучення дітей з особливими освітніми потребами до позашкільної

діяльності, що підсилює інклюзивний характер освітнього простору та розширює можливості їхньої соціальної інтеграції.

У цілому позашкільна освіта Чернівецької області виконує багатофункціональну роль: вона доповнює формальну освіту, сприяє ранній профорієнтації, розвитку людського капіталу та формуванню соціально активної особистості. Подальший розвиток цієї сфери пов'язаний із необхідністю модернізації матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення, розширення міжгромадської співпраці та впровадження сучасних освітніх програм, що дозволить зменшити територіальні диспропорції й підвищити доступність позашкільної освіти для всіх категорій дітей області.

На території Чернівецької територіальної громади в 2024 році діяли 7 міських закладів позашкільної освіти, серед яких Центр дитячої та юнацької творчості, Чернівецький центр юних техніків ім. Л. К. Каденюка, Будинок творчості дітей та юнацтва, Міський палац дітей та юнацтва, Міський центр еколого - натуралістичної творчості учнівської молоді Чернівецької міської ради, Чернівецький міський фольклорний театр-студія «ГЕРДАН» та Міський центр науково - технічної творчості учнівської молоді.

Всього в 2024 році налічувалося 4567 вихованців, які отримують знання в закладах позашкільної освіти. Найбільша кількість вихованців відвідує Міський палац дітей та юнацтва – 875 та Чернівецький центр юних техніків ім. Л. К. Каденюка – 995.

У Центрі дитячої та юнацької творчості налічується 60 гуртків художньо - естетичного, туристсько-краєзнавчого, спортивного, гуманітарного та соціально – реабілітаційного спрямування, які забезпечують 24 викладачі.

Чернівецький центр юних техніків ім. Л. К. Каденюка налічує 30 гуртів, серед яких: початково-технічні, спортивно-технічні, предметно-технічні, науково-дослідницькі, науково-технічні, інформаційно-технічні, художньо-технічні, соціально-реабілітаційні, національно-патріотичні. Чисельність викладацького складу в цьому закладі складає 31 викладач.

Кількість гуртків у Будинку творчості дітей та юнацтва – 21, які об'єднують 59 груп за такими напрямками як: художньо-естетичний, науково-технічний, гуманітарний, соціально-реабілітаційний. Працюють в даному закладі 16 викладчів, з яких 2 сумісників.

Міський палац дітей та юнацтва налічує всього 72 групи, з яких: 4 - науково-технічного напрямку, 53 – художньо-естетичного, 4 – соціально-реабілітаційного, 7 – гуманітарного та 4 – дослідницько-експериментального напрямку. Керівниками даних груп є 31 викладач.

Міський центр еколого - натуралістичної творчості учнівської молоді Чернівецької міської ради має лише один напрям відповідно до назви закладу – еколого-натуралістичний, який має всього 40 груп, які обслуговують 15 викладачів.

Чернівецький міський фольклорний театр-студія «ГЕРДАН» має 3 групи, які мають відповідно художньо-естетичний напрям та якими керують 3 викладачів.

Міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді має також досить велику кількість гуртків, а саме 50 гуртків, які мають науково-технічний, предметно-технічний, спортивно-технічний, художньо-технічний, національно-патріотичний напрям. Здійснюють підготовку вихованців в цьому закладі позашкільної освіти 21 викладач.

У Хотинській міській територіальній громаді в 2024 році функціонували два заклади позашкільної освіти: Будинок дітей та учнівської молоді та Хотинська дитячо-юнацька спортивна школа, які об'єднували 630 та 230 вихованців відповідно.

Хотинський Будинок дітей та учнівської молоді – комунальний позашкільний заклад, який є осередком творчої та виховної діяльності для дітей і молоді громади. Він забезпечує організацію гурткової роботи, творчих проектів і заходів для різних вікових груп. Цей заклад є ключовою установою позашкільної освіти на території громади і координує багато гуртків та

творчих колективів, який в 2024 році налічував 43 гуртки різного спрямування, зокрема:

- художньо-естетичного напрямку – 23 гуртки, які відвідували 213 вихованців,
- науково-технічного напрямку – 10 гуртків, які відвідували 156 вихованців,
- туристсько-краєзнавчого напрямку – 3 гуртки, які відвідували 47 вихованців,
- еколого-натуралістичного напрямку – 4 гуртки, які відвідували 64 вихованців,
- військово-патріотичного напрямку – 1 гурток, який відвідували 20 вихованців,
- оздоровчого напрямку – 1 гурток, який відвідували 15 вихованців,
- дослідницько-експериментального напрямку – 23 гуртки, які відвідували 213 вихованців.

Забезпечували навчальний процес в даному закладі позашкільної освіти 27 педагогічних працівників.

Хотинська дитячо-юнацька спортивна школа здійснює свою освітню діяльність за 5 відділеннями:

Бокс – 46 учнів, яких тренують 2 тренери;

Волейбол – 49 учнів, яких тренують 3 тренери;

Гандбол – 43 учнів, яких тренує 1 тренер;

Легка атлетика - 34 учнів, яких тренують 2 тренери;

Футбол – 58 учнів, яких тренує 1 тренер.

Позашкільна освіта Новоселицької територіальної громади є важливою складовою соціально-освітнього середовища, спрямованою на розвиток творчих, інтелектуальних, спортивних і соціальних компетентностей дітей і молоді поза рамками формальної шкільної освіти. Вона реалізується через мережу спеціалізованих закладів і гуртків, які забезпечують доступ до

різнопланових освітніх програм, сприяють самореалізації здобувачів освіти, їхній соціалізації та культурному розвитку.

На території Новоселицької територіальної громади в 2024 році діяли 4 основні заклади позашкільної освіти: Центр позашкільної освіти, Дитячо-юнацька спортивна школа, музична та художня школа. Найбільше вихованців в 2024 році відвідували Центр позашкільної освіти – 448, які об'єднували 32 гуртки різного спрямування. Серед яких: 9 художнього, який відвідувало 121 дитина, 6 туристського – 105 дітей, 13 декоративного – 184 дітей та 3 екологічного напрямку – 38 дітей. Забезпечували навчальний процес в Центрі позашкільної освіти 10 працівників.

Дитячо-юнацька спортивна школа в Новоселицькій громаді в 2024 році працювала за 6 секціями, які відвідували 395 дітей. Найбільше вихованців відвідувало секцію футболу – 187 дітей та баскетболу – 86 дітей, а також вільну боротьбу – 26 дітей, волейбол – 35, легку атлетику – 27 та настільний теніс – 34. Забезпечувало тренування в ДЮСШ 16 працівників.

В художній школі навчалося 73 учні, яким надавали освітні послуги 4 викладачів, а в музичній в 2,5 рази більше – 196 учнів, яких навчало 21 викладач.

Кіцманська територіальна громада впроваджує позашкільну освіту через 4 заклади позашкільної освіти, серед яких: Кіцманський центр дитячої та юнацької творчості, Дитячо-юнацька комплексна спортивна школа, Кіцманська музична школа та Кіцманська художня школа.

Кіцманський центр дитячої та юнацької творчості є ключовим закладом позашкільної освіти Кіцманської територіальної громади, який реалізує програми художньо-естетичного, соціально-педагогічного та культурно-виховного спрямування. Станом на 2024 рік Кіцманський центр дитячої та юнацької творчості відвідувало 180 вихованців, яких об'єднували 12 гуртків, з яких 150 вихованців відвідували гуртки художньо-естетичного напрямку та лише 30 вихованців гуманітарного.

Кіцманська дитячо-юнацька комплексна спортивна школа в 2024 році забезпечувала підготовку 266 спортсменів, які відвідували 6 відділень: бокс – 20; дзюдо – 39 ; кікбоксинг – 81; легка атлетика – 46; теніс настільний – 10; футбол – 70. Тренувальний процес забезпечували 8 тренерів.

Окрім того позашкільне навчання учнів Кіцманської територіальної громади в 2024 році здійснювалось в Кіцманській музичній школі, яку відвідувало 198 вихованців та Кіцманській художній школі, де навчалось 95 вихованців.

В Мамаївській територіальній громаді в 2024 році функціонувало 3 заклади позашкільної освіти, серед яких Мамаївська дитяча художня школа (82 вихованців), Мамаївська музична школа ім. Дмитра Гнатюка (96 вихованців) та Мамаївська дитячо-юнацька спортивна школа (236 вихованців).

Позашкільна освіта Герцаївської територіальної громади є важливою складовою освітньо-культурного та інтелектуального потенціалу південної частини Чернівецької області та відіграє суттєву роль у розвитку людського потенціалу, збереженні культурних традицій і формуванні соціальної активності дітей та молоді. На території громади діють такі заклади позашкільної освіти як: Герцаївський Будинок дитячої творчості, Герцаївська дитячо-юнацька спортивна школа “Олімп”, Герцаївська музична школа імені Чіпріана Порумбеску, Герцаївська художня школа імені Артура Верони та Байраківська музична школа.

Герцаївський Будинок дитячої творчості до 2021 року здійснював освітню діяльність для 310 вихованців, які навчали 17 викладачів. Освітня діяльність здійснювалась за військово-патріотичним напрямком (1 гурток, 15 вихованців), еколого- натуралістичним (4 гуртки, 75 вихованців), художньо-естетичним (7 гуртків, 144 вихованців), науково-технічним (4 гуртки, 54 вихованці), туристсько-краєзнавчим (1 гурток, 20 вихованців). Після 2021 року позашкільна робота даним закладом проводилась з вихованцями гуртків ЗЗСО Герцаївської громади.

Герцаївська дитячо-юнацька спортивна школа “Олімп” здійснює підготовку учнів лише в секції волейболу, яку відвідують 80 вихованців, яких тренує 1 тренер. Герцаївська музична школа імені Чіпріана Порумбеску налічує 159 учнів, яких навчає 23 викладача, в той час коли Байраківську музичну школу відвідує 51 учень та навчає 9 викладачів. В межах Герцаївської художньої школи імені Артура Верони навчалось в 2024 році 48 учнів, яким надавали освітні послуги 2 викладачів.

Позашкільна освіта Вижницької територіальної громади є важливою складовою соціально-культурного та освітнього простору, а також інтелектуального потенціалу гірської частини Чернівецької області й характеризується виразною регіональною специфікою, зумовленою історико-культурними традиціями Буковинських Карпат і природно-рекреаційним потенціалом території. Система позашкілля громади спрямована на розвиток творчих, інтелектуальних і фізичних здібностей дітей та молоді, формування національної ідентичності, а також на організацію змістовного дозвілля. На території громади діють такі заклади позашкільної освіти як: Будинок дитячої та юнацької творчості, Вижницька мистецька школа, Іспаська школа мистецтв та Дитячо-юнацька спортивна школа.

3.2.4. Система вищої та фахової освіти

Чернівецька область має значний і багатогарний інтелектуальний потенціал, який спирається на розвинену систему вищої та фахової освіти, наявність науково-педагогічного ресурсу, різноманіття спеціальностей, а також можливості для міжнародної співпраці. За умови збереження і розвитку освітніх закладів, підтримки молоді та розширення доступності освіти у різних громадах, область може відігравати важливу роль як освітній, науковий та кадровий центр.

У Чернівецькій області функціонує 16 професійно-технічних закладів освіти різних типів, серед яких налічується шість вищих професійних училищ, вісім ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання

покарань, а також одне професійно-технічне училище. Підготовка кваліфікованих робітників здійснюється за 73 робітничими професіями.

У структурі професійної (професійно-технічної) освіти створено 12 навчально-практичних центрів, які оснащені сучасним технічним обладнанням і технікою. Ці центри функціонують як бази для набуття практичних навичок здобувачами освіти, а також як платформи для підвищення кваліфікації або професійного перенавчання дорослого населення.

В області впроваджено нові стандарти професійної освіти за низкою спеціальностей, оновлено програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Активно реалізується дуальна форма навчання, що передбачає отримання до 70% освітнього контенту безпосередньо на виробництві, у реальних умовах професійної діяльності.

Особи з інвалідністю мають можливість здобувати професійну освіту відповідно до їхніх індивідуальних потреб та можливостей. Для учнів цієї категорії забезпечується психолого-педагогічний супровід і соціальна підтримка.

Упродовж 2021–2023 років у регіоні спостерігається невелике зниження кількості випускників системи професійно-технічної освіти, які отримали працевлаштування за здобутою професією: з 1641 особи у 2021 році до 1516 осіб у 2023 році. При цьому загальна кількість випускників залишалася відносно стабільною та коливалася в межах 2039–2293 осіб. Унаслідок цього зафіксовано зростання частки випускників, які не були працевлаштовані після завершення навчання: з 202 осіб (10%) у 2021 році до 404 осіб (18,5%) у 2023 році (Головне управління статистики...).

Мережа закладів фахової передвищої та вищої освіти Чернівецької області в 2025 році налічує всього 27 закладів, загальною чисельністю 31923 студенти. Найбільша кількість студентів налічується відповідно в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича – 15214 студентів. На другому місці за чисельністю студентів – Буковинський державний медичний університет, який налічує 3378 студентів. Третю

сходинку в даному рейтингу займає Чернівецький торговельно–економічний інститут Державного торговельно–економічного університету, з загальною кількістю 2002 студенти. Менше 200 студентів налічується у Відокремленому структурному підрозділі закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Сторожинецький фаховий коледж – 119, Чернівецькій філії Приватного навчального закладу Львівський медичний фаховий коледж «Монада» – 153 та Вашковецькому медичному фаховому коледжі – 166 (табл. 3.1.). (Головне управління статистики...).

Таблиця 3.1.

Мережа закладів фахової передвищої та вищої освіти Чернівецької області

1	Буковинський державний медичний університет	3378
2	Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет»	737
3	Чернівецький інститут Міжнародного гуманітарного університету	214
4	Чернівецький навчально–науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія»	437
5	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	15214
6	Чернівецький торговельно–економічний інститут Державного торговельно–економічного університету	2002
7	Вашковецький медичний фаховий коледж	166
8	Вижницький фаховий коледж мистецтв та дизайну імені Василя Шкрябляка	290
9	Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Сторожинецький фаховий коледж	119
10	Відокремлений структурний підрозділ «Кіцманський фаховий коледж Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»	734
11	Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»	886
12	Відокремлений структурний підрозділ «Чернівецький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування»	693
13	Відокремлений структурний підрозділ «Хотинський фаховий коледж Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»	456
14	Комунальний заклад «Чернівецький обласний фаховий коледж мистецтв імені Сидора Воробкевича»	295
15	Новоселицький медичний фаховий коледж	208
16	Педагогічний фаховий коледж Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича	528
17	Сторожинецький лісовий фаховий коледж	420
18	Фаховий коледж Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет»	343
19	Чернівецький індустріальний фаховий коледж	771
20	Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права	826

21	Чернівецький медичний фаховий коледж	673
22	Чернівецький політехнічний фаховий коледж	569
23	Чернівецький транспортний фаховий коледж	681
24	Чернівецький фаховий коледж бізнесу та харчових технологій	378
25	Чернівецький фаховий коледж Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»	254
26	Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну	498
27	Чернівецька філія Приватного навчального закладу Львівський медичний фаховий коледж «Монада»	153

На початок 2023/2024 навчального року в закладах фахової передвищої освіти Чернівецької області працювало 1002 науково-педагогічних і педагогічних працівники, з яких 880 перебували на штатних посадах. У структурі кадрового забезпечення закладів цього рівня освіти налічувалося 5 осіб зі ступенем доктора наук, 84 зі ступенем кандидата наук, а також 21 викладач із вченим званням доцента і 4 професора.

У закладах вищої освіти регіону загальна чисельність викладацького персоналу становила 1787 осіб, з них 1623 штатні працівники. Серед науково-педагогічного складу було 800 викладачів із вченим званням доцента та 238 із званням професора.

У 2023 році на території Чернівецької області функціонувало 13 наукових організацій. На кінець 2022 року в цих установах було зайнято 451 працівника, безпосередньо залученого до виконання наукових досліджень і розробок (разом із сумісниками), серед них 215 жінок. Для порівняння, наприкінці 2021 року чисельність наукових кадрів становила 467 осіб, у тому числі 228 жінок.

Найбільша частка дослідників працювала у сфері природничих наук, де було залучено 192 науковці, а також у галузі інженерії та технологій 93 особи. Це свідчить про домінування техніко-природничого напрямку в науковому профілі регіону.

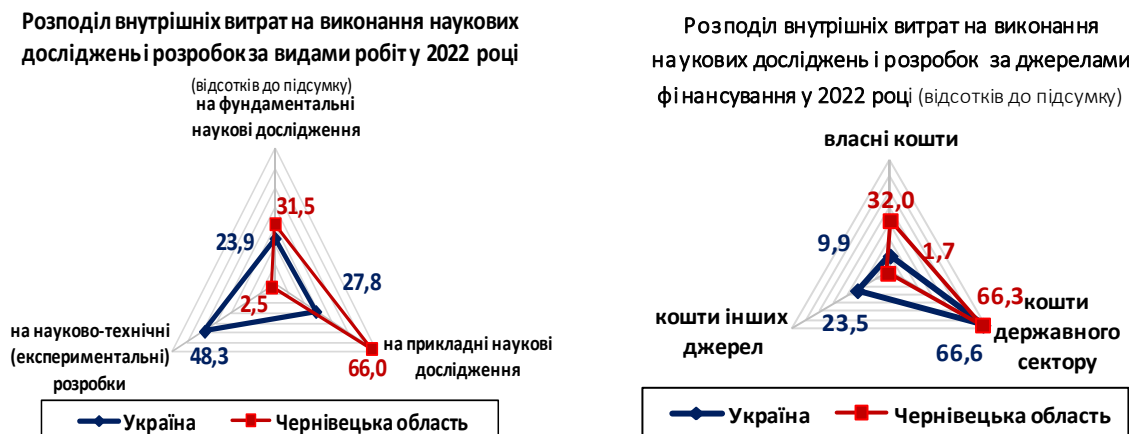

Рис. 3.11. Розподіл внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у 2022 році

У 2022 році внутрішні витрати на наукові дослідження та розробки в організаціях області досягли 112,5 млн грн, що є меншим порівняно з 134,8 млн грн у 2021 році (рис. 3.11). Структура витрат характеризувалася переважанням фінансування прикладних досліджень, на які припадало 74,2 млн грн, або 66,0% загального обсягу. На фундаментальні дослідження спрямовано 35,4 млн грн (31,5%), тоді як на науково-технічні розробки 2,9 млн грн (2,5%). (Головне управління статистики...).

3.3. Науково-інноваційний потенціал

Чисельність аспірантів виступає важливим індикатором відтворення науково-дослідного персоналу та здатності регіону забезпечувати безперервність наукових традицій.

Зміни у кількості аспірантів у часовому розрізі свідчать про нерівномірність розвитку науково-освітнього середовища, що зумовлена впливом демографічних процесів, рівнем державного фінансування науки, трансформаціями системи вищої освіти та міграцією молоді. Скорочення контингенту аспірантів може розглядатися як фактор потенційного ослаблення інтелектуального ядра регіону, тоді як стабілізація або зростання – як передумова формування інноваційно орієнтованого розвитку.

У суспільно-географічному аспекті важливою є територіальна концентрація аспірантів у великих освітніх центрах, що посилює диференціацію між регіонами та формує осередки акумуляції інтелектуальних ресурсів.

Дані свідчать про суттєві структурно-часові зміни у підготовці наукових кадрів упродовж 1995–2024 років, що відображає трансформацію інтелектуального потенціалу в умовах соціально-економічних і демографічних змін.

У Чернівецькій області у другій половині 1990-х років кількість аспірантів зросла з 114 осіб у 1995 році до 151 осіб у 1998 році, що свідчить про поступове відновлення системи підготовки наукових кадрів після початкового етапу трансформацій 1990-х років. Водночас у 1999–2000 роках зафіксовано спад чисельності аспірантів до 127 та 116 осіб відповідно, що корелює з економічною нестабільністю та скороченням фінансування науково-освітньої сфери. (Головне управління статистики...).

Період 2001–2004 років характеризується стійкою позитивною динамікою: кількість аспірантів зросла з 127 осіб у 2001 році до 223 осіб у 2004 році. Цей етап можна розглядати як фазу активізації наукової підготовки та посилення ролі вищої освіти у формуванні інтелектуального потенціалу.

У 2005–2013 роках показник перебував на відносно високому та стабільному рівні від 230 до 305 осіб, із максимальним значенням 305 аспірантів у 2012 році. Це свідчить про сформовану систему відтворення наукових кадрів та зростання привабливості аспірантури як освітньо-наукової траєкторії.

Натомість у 2014–2017 роках простежується чітка низхідна тенденція: чисельність аспірантів скоротилася з 297 осіб у 2014 році до 205 осіб у 2017 році. Така динаміка зумовлена поєднанням демографічних чинників, освітніх реформ, міграції молоді та зниження мотивації до наукової кар'єри (рис. 3.12.).

Починаючи з 2018 року, ситуація поступово стабілізується, а з 2020 року спостерігається різке та стійке зростання контингенту аспірантів: з 257 осіб у

2020 році до 333 осіб у 2022 році. Найбільш динамічне зростання зафіксовано у 2023–2024 роках, коли кількість аспірантів збільшилася з 442 до 467 осіб, що є максимальним значенням за весь досліджуваний період.

Загалом за 1995–2024 роки чисельність аспірантів зросла більш ніж у 4 рази (з 114 до 467 осіб), що свідчить про посилення ролі післядипломної освіти у формуванні інтелектуального потенціалу. Водночас хвилеподібний характер динаміки відображає чутливість науково-освітньої сфери до зовнішніх соціально-економічних і політичних викликів.

Кількість аспірантів є інформативним індикатором стану та відтворення інтелектуального потенціалу, а її динаміка відображає просторово-часові особливості розвитку науково-освітньої системи. Сучасний етап характеризується різким зростанням інтересу до аспірантури, що формує передумови для зміцнення наукового та інноваційного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

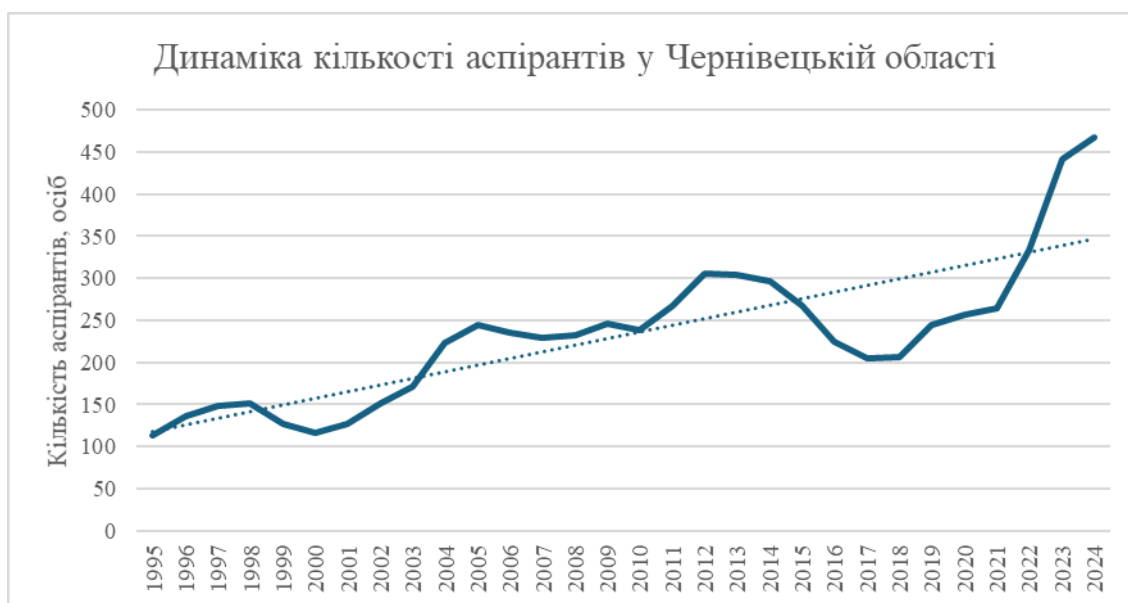

Рис. 3.12. Динаміка кількості аспірантів у Чернівецькій області

Показники, які характеризують чисельність та структуру персоналу, зайнятого у виконанні наукових досліджень і розробок, із виділенням працівників, що мають наукові ступені, дозволяють оцінити якісну складову інтелектуального потенціалу, що визначає здатність регіонів до генерації нових знань (табл. 3.2.).

Співвідношення між загальною кількістю дослідників і часткою висококваліфікованих науковців відображає рівень зрілості наукового середовища. Висока концентрація кадрів із науковими ступенями є показником наукової спеціалізації регіону та його ролі у загальнонаціональній системі наукових досліджень.

Територіальна нерівномірність розміщення наукових кадрів формує центр-периферійні відмінності, де провідні університетські та академічні центри акумулюють основну частину інтелектуальних ресурсів, тоді як периферійні регіони стикаються з дефіцитом наукових кадрів.

Таблиця 3.2.

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь

Рік	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, усього	З них мають науковий ступінь			
		доктора наук		доктора філософії (кандидата наук)	
		осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
2010	2683	212	7,9	921	34,3
2011	2354	209	8,9	855	36,3
2012	2495	207	8,3	957	38,4
2013	2429	162	6,7	947	39
2014	2207	185	8,4	983	44,5
2015	1127	105	9,3	389	34,5
2016	837	95	11,4	288	34,4
2017	809	101	12,5	298	36,8
2018	731	94	12,9	251	34,3

2019	609	74	12,2	205	33,7
2020	552	60	10,9	178	32,2
2021	467	53	11,3	142	30,4
2022	451	50	11,1	133	29,5
2023	450	47	10,4	128	28,4
2024	466	52	11,2	135	29

У таблиці представлено динаміку чисельності працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, а також структуру їх освітньо-кваліфікаційного рівня у 2010–2024 роках. Дані відображають як загальні кількісні зміни наукового персоналу, так і якісні трансформації, пов’язані з часткою працівників, які мають наукові ступені.

Загальна кількість працівників, задіяних у наукових дослідженнях і розробках, упродовж досліджуваного періоду демонструє стійку тенденцію до скорочення. Якщо у 2010 році їх чисельність становила 2683 особи, то у 2015 році вона різко зменшилася до 1127 осіб, а у 2019 році до 609 осіб. Мінімальні значення зафіксовані у 2022–2023 роках (450–451 особа). У 2024 році спостерігається незначне відновлення чисельності до 466 осіб, що, однак, не компенсує довготривалий спад науково-дослідного персоналу.

Водночас у структурі наукових кадрів простежуються важливі якісні зміни. Кількість працівників, які мають ступінь доктора наук, скоротилася з 212 осіб у 2010 році до 52 осіб у 2024 році. Проте їх питома вага у загальній чисельності дослідників зросла з 7,9% до 11,2%, що свідчить про підвищення відносної концентрації найвищої наукової кваліфікації на тлі загального скорочення кадрів.

Аналогічні, але більш виражені структурні зрушення спостерігаються серед працівників зі ступенем доктора філософії (кандидата наук). Їх кількість зменшилася з 921 особи у 2010 році до 135 осіб у 2024 році, однак частка у загальній чисельності наукових працівників у 2010–2014 роках зросла з 34,3% до 44,5%, що відображає концентрацію наукового потенціалу у кваліфікованому сегменті. У подальші роки цей показник поступово

знижувався і у 2024 році становив 29,0%, що може свідчити про зменшення притоку молодших наукових кадрів або їх міграцію.

У цілому частка працівників із науковими ступенями у складі науково-дослідного персоналу залишається відносно високою, незважаючи на загальне скорочення чисельності зайнятих у науковій сфері. Це вказує на якісну трансформацію кадрового потенціалу, за якої наукова діяльність дедалі більше концентрується у вузькому колі висококваліфікованих фахівців.

Отже, спостерігаємо негативну кількісну динаміку науково-дослідного персоналу, що супроводжується відносним зростанням частки працівників з науковими ступенями. Така тенденція формує суперечливу ситуацію: з одного боку зберігається ядро висококваліфікованого наукового потенціалу, з іншого скорочується його загальна чисельність, що обмежує можливості відтворення та розвитку інтелектуального потенціалу в довгостроковій перспективі.

Витрати на наукові дослідження і розробки позитивно впливають на рівень інтелектуального потенціалу регіону, оскільки розширюють фінансову базу для наукової діяльності та підтримує функціонування наукових установ. Водночас переважання прикладних досліджень у структурі витрат сприяє практичному використанню знань, але скорочення частки експериментальних розробок обмежує завершення інноваційного циклу. Такий дисбаланс знижує ефективність перетворення наукових знань у технологічні та інноваційні результати, що стримує повну реалізацію інтелектуального потенціалу регіону (табл. 3.3.).

Таблиця 3.3.

Витрати на наукові дослідження та розробки

Рік	Витрати на наукові дослідження і розробки – усього, тис. грн	У тому числі на					
		фундаментальні наукові дослідження		прикладні наукові дослідження		науково-технічні (експериментальні) розробки	
		тис. грн	у % до загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки	тис. грн	у % до загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки	тис. грн	у % до загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки
2010	34556	10477	30,3	18046	52,2	6032,9	17,5

2011	34227	10128	29,6	18904	55,2	5194,5	15,2
2012	33527	12288	36,7	15994	47,7	5245	15,6
2013	37070	11449	30,9	20900	56,4	4721,6	12,7
2014	36260	10825	29,9	22331	61,6	3103,3	8,5
2015	45437	12179	26,8	30343	66,8	2914,7	6,4
2016	61276	12463	20,4	43890	71,6	4923	8
2017	68334	20344	29,8	41800	61,2	6190	9
2018	87928	25633	29,2	55959	63,6	6335,9	7,2
2019	105730	30696	29	68259	64,6	6774,9	6,4
2020	112106	36426	32,5	71661	63,9	4019,1	3,6
2021	134836	42311	31,4	89381	66,3	3144	2,3
2022	112487	35423	31,5	74202	66	2861,9	2,5
2023	167342	к	к	125237	74,8	к	к
2024	229727	66812	29,1	156804	68,2	6111,4	2,7

У таблиці відображено динаміку загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки у 2010–2024 роках, а також їх структурний розподіл за видами наукової діяльності: фундаментальні, прикладні та науково-технічні (експериментальні) розробки. Дані подано як в абсолютних значеннях (тис. грн), так і у відносних показниках у відсотках до загального обсягу витрат.

Загальний обсяг фінансування наукових досліджень і розробок упродовж досліджуваного періоду демонструє чітку довгострокову тенденцію до зростання. Якщо у 2010 році витрати становили 34,6 млн грн, то у 2019 році вони зросли до 105,7 млн грн, а у 2024 році досягли 229,7 млн грн, що більш ніж у 6,5 рази перевищує рівень початку періоду. Особливо динамічне зростання зафіксовано після 2016 року, що свідчить про посилення ролі наукової сфери у структурі регіонального розвитку.

У структурі витрат фундаментальні наукові дослідження характеризуються відносною стабільністю частки, яка коливалася у межах 20,4–36,7%. Найвища питома вага фундаментальних досліджень зафіксована у 2012 році (36,7%), тоді як мінімальні значення спостерігалися у 2016 році (20,4%). У 2024 році частка фундаментальних досліджень становила 29,1%, що свідчить про збереження базового наукового компонента у структурі фінансування.

Найбільшу частку упродовж усього періоду займали прикладні наукові дослідження, частка яких зросла з 52,2% у 2010 році до 68,2% у 2024 році,

досягаючи максимальних значень у 2023 році (74,8%). Така структура витрат вказує на переорієнтацію наукової діяльності на вирішення практичних і виробничо орієнтованих завдань, а також на прагнення до швидшої комерціалізації результатів досліджень.

Водночас витрати на науково-технічні (експериментальні) розробки у відносному вимірі демонструють стійку тенденцію до скорочення. Їх частка зменшилася з 17,5% у 2010 році до 2,7% у 2024 році, що свідчить про зниження уваги до завершальної стадії інноваційного циклу доведення наукових результатів до стадії впровадження. Навіть за зростання абсолютних обсягів фінансування, питома вага цього напрямку залишається мінімальною.

Окремі роки (зокрема 2023 рік) містять позначки щодо конфіденційності даних для окремих складових витрат, що обмежує можливість повного структурного аналізу, проте не змінює загальної тенденції перерозподілу фінансових ресурсів на користь прикладних досліджень.

Отже, дані засвідчують суттєве зростання обсягів фінансування наукових досліджень і розробок, що є позитивною передумовою розвитку інтелектуального потенціалу. Водночас структурні зрушення у бік прикладних досліджень і скорочення частки експериментальних розробок формують дисбаланс у науково-інноваційному циклі, що може обмежувати ефективність впровадження результатів наукової діяльності у виробництво та інноваційний розвиток у довгостроковій перспективі.

Ступінь реалізації інтелектуального потенціалу у виробничій сфері, характеризується зокрема через показники інноваційної активності промислових підприємств. Частка підприємств, що впроваджують інновації, є ключовим індикатором здатності регіональної економіки перетворювати знання на економічний результат.

Низькі значення інноваційної активності свідчать про структурні обмеження регіонального розвитку, зокрема слабкі зв'язки між наукою та виробництвом, недостатній попит на наукові розробки та обмежені фінансові ресурси. Водночас зростання цього показника відображає активізацію

процесів технологічної модернізації, формування інноваційного середовища та зростання ролі людського капіталу.

З географічної точки зору, інноваційна активність має виразну просторову диференціацію, оскільки зосереджується переважно у промислово розвинених регіонах, що володіють достатнім кадровим, науковим і інфраструктурним потенціалом.

Наведені в таблиці дані відображають динаміку інноваційної активності промислових підприємств у 2010–2019 роках за низкою кількісних і відносних показників, що характеризують як процесну, так і продуктову складові інноваційного розвитку.

Аналіз динаміки питомої ваги підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність у 2010–2019 роках, свідчить про нестійкий та хвилеподібний характер інноваційної активності. У 2010–2011 роках частка інноваційно активних підприємств залишалася відносно стабільною і становила 11,3–11,4%, що відображає помірний рівень залучення промислових підприємств до інноваційних процесів (рис. 3.12.). (Головне управління статистики...).

У 2012–2013 роках зафіксовано помітне зниження цього показника з 9,5% у 2012 році до мінімального значення 8,2% у 2013 році. Така динаміка свідчить про ослаблення інноваційної активності, що може бути зумовлено несприятливою економічною кон'юнктурою та обмеженими фінансовими можливостями підприємств.

Рис. 3.13. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %

У 2014 році спостерігається незначне відновлення інноваційної активності до 9,2%, що, однак, не компенсувало попередній спад. Найвищого значення за весь досліджуваний період показник досяг у 2015 році, коли питома вага підприємств, що впроваджували інновації, зросла до 15,1%. Це свідчить про короточасну активізацію інноваційних процесів, зумовлену, ймовірно, структурними змінами у промисловості та посиленням уваги до технологічного оновлення.

У подальші роки знову простежується тенденція до зниження: у 2017 році частка інноваційно активних підприємств становила 14,5%, а у 2019 році зменшилася до 9,4%, що практично відповідає рівню початку десятиліття. Така динаміка вказує на відсутність стійкого зростання інноваційної активності та її залежність від зовнішніх економічних і інституційних чинників.

3.4. Оцінка рівня сформованості навичок і компетентностей населення територіальних громад Чернівецької області.

В умовах децентралізації та посилення ролі територіальних громад саме рівень сформованості навичок і компетентностей населення визначає реальні можливості їх соціально-економічного розвитку. На відміну від кількісних показників освітньої чи наукової інфраструктури, компетентнісний підхід дозволяє оцінити якісні характеристики людського капіталу та здатність громад ефективно використовувати наявні ресурси. Тому аналіз рівня сформованості навичок і компетентностей населення територіальних громад Чернівецької області є необхідним етапом комплексної оцінки інтелектуального потенціалу регіону.

Інтелектуальний потенціал доцільно розглядати як інтегральну характеристику суспільства, що охоплює сукупність знань, умінь, творчих здібностей, дослідницького досвіду, інноваційної активності та здатності до генерації нових ідей і рішень. На відміну від формального освітнього рівня, інтелектуальний потенціал відображає не лише наявність знань, але й можливість їх практичного застосування в економічній, науковій та соціальній діяльності.

Навички (skills) є конкретними вміннями, що забезпечують виконання професійних та соціальних функцій, тоді як компетентності мають комплексний характер і поєднують знання, навички, ціннісні орієнтації, досвід та здатність діяти ефективно в різних умовах. Саме компетентнісний підхід дозволяє перейти від накопичення інформації до її продуктивного використання, що безпосередньо впливає на рівень інтелектуального розвитку суспільства.

Вплив навичок і компетентностей на інтелектуальний потенціал проявляється у кількох вимірах. По-перше, вони формують якість людського капіталу, визначаючи продуктивність праці та інноваційну активність. Високий рівень аналітичного мислення, цифрової грамотності, науково-дослідницьких та управлінських навичок сприяє створенню нових технологій

і конкурентних продуктів. По-друге, розвиток критичного мислення та креативності забезпечує здатність суспільства генерувати нестандартні рішення в умовах невизначеності. По-третє, сформовані компетентності підвищують адаптивність населення до технологічних і соціально-економічних трансформацій, що є важливим фактором сталого розвитку.

Особливого значення набувають цифрові, STEM-компетентності, підприємницькі навички та навички міжособистісної взаємодії. Вони не лише підвищують індивідуальну конкурентоспроможність, а й створюють основу для формування інноваційного середовища. За умов недостатнього розвитку таких компетентностей спостерігається зниження продуктивності, технологічна залежність та обмежена здатність до модернізації економіки.

Таким чином, навички та компетентності населення є визначальним чинником формування, накопичення та реалізації інтелектуального потенціалу. Ефективна державна політика у сфері освіти, науки та безперервного професійного розвитку має бути спрямована не лише на розширення доступу до знань, але й на формування компетентностей, що забезпечують здатність суспільства до інноваційного зростання та стратегічного розвитку. У структурі компетентностей населення громад доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних груп: базові, професійні, цифрові, підприємницькі, соціальні та інноваційні. Їх рівень сформованості визначається як доступністю освітніх послуг, так і особливостями економічного середовища, демографічною структурою та інституційною підтримкою розвитку людського капіталу.

Базові компетентності охоплюють рівень загальної грамотності, аналітичного мислення, комунікативних навичок та здатності до навчання. На території Чернівецької області їх формування забезпечується мережею закладів загальної середньої освіти, однак між громадами спостерігається певна диференціація, зумовлена нерівномірністю матеріально-технічного забезпечення та кадрового потенціалу. У міських громадах, де зосереджені

опорні школи та профільні ліцеї, рівень сформованості базових компетентностей є вищим порівняно з віддаленими сільськими територіями.

Професійні компетентності формуються в системі фахової передвищої та вищої освіти, а також у процесі трудової діяльності. Чернівецька область характеризується наявністю освітніх центрів, які забезпечують підготовку кадрів за різними спеціальностями, однак спостерігається дисбаланс між структурою підготовки фахівців і потребами регіонального ринку праці. Частина випускників змушена реалізовувати свої професійні навички за межами регіону або за кордоном, що призводить до втрати частини інтелектуального ресурсу територіальних громад.

Цифрові компетентності набувають особливої ваги в умовах цифровізації економіки та суспільства. Рівень їх сформованості залежить від доступності цифрової інфраструктури, інтеграції інформаційних технологій в освітній процес та поширення електронних сервісів. У міських громадах області спостерігається вищий рівень цифрової активності населення, тоді як у сільських громадах зберігається потреба у розширенні цифрової грамотності та доступу до сучасних технологій.

Підприємницькі компетентності відображають здатність населення до самозайнятості, створення власного бізнесу та реалізації інноваційних ідей. В умовах прикордонного розташування області та розвитку малого і середнього бізнесу формується певний підприємницький потенціал, однак його реалізація значною мірою залежить від інституційної підтримки, доступу до фінансових ресурсів та сприятливого бізнес-середовища.

Соціальні та громадянські компетентності відіграють важливу роль у формуванні соціального капіталу громад. Активність громадських організацій, участь населення у місцевому самоврядуванні, розвиток волонтерських ініціатив сприяють зміцненню соціальної згуртованості та підвищенню рівня довіри в суспільстві. У період воєнних викликів ці компетентності набули особливої значущості, посилюючи адаптивність громад до кризових умов.

Інноваційні компетентності визначають здатність до генерування нових ідей, участі в науково-дослідній діяльності та впровадження сучасних технологій. Їх рівень у територіальних громадах області є нерівномірним і значною мірою залежить від концентрації наукових установ, освітніх центрів та підприємств, орієнтованих на інноваційний розвиток.

Комплексна оцінка рівня сформованості навичок і компетентностей населення територіальних громад Чернівецької області здійснена на основі поєднання трьох груп показників: результатів соціологічного опитування щодо інтелектуального потенціалу, характеристик освітньої та культурної інфраструктури, а також підсумкового інтегрального рейтингу громад. Такий підхід дозволяє оцінити не лише формальні ресурси (мережу закладів освіти і культури), а й реальний рівень академічних досягнень та мотиваційно-ціннісні орієнтації населення.

Освітньо-кваліфікаційна структура населення області є відносно збалансованою: 24,6% респондентів мають неповну вищу освіту, 18,5% — повну вищу, 18,2% — професійно-технічну, 19,6% — повну середню та 19,1% — базову середню освіту. Водночас між громадами спостерігається суттєва диференціація. У громадах із високими позиціями інтегрального рейтингу частка осіб із вищою освітою є значно більшою, що формує потужний кадровий та професійний потенціал. Зокрема, у Чернівецькій громаді понад третина населення має повну вищу освіту, що корелює з її першим місцем у загальному рейтингу (9,01). Натомість у Кам'янецькій громаді частка осіб із повною вищою освітою є критично низькою, що відображається у 45 місці рейтингу (26,60) (Державна служба статистики).

Аналіз результатів ЗНО 2020 року, НМТ 2022 року та III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади 2024–2025 навчального року свідчить про чіткий зв'язок між якістю освітнього середовища та рівнем сформованості когнітивних компетентностей. Громади з нижчим інтегральним показником (що відповідає кращому місцю) демонструють стабільно вищі середні бали тестувань і більшу кількість призових місць на олімпіадах. Наприклад,

Брусницька (14 місце; 16,34) та Берегометська (19 місце; 18,82) громади мають призові місця з математики та інших базових дисциплін, що свідчить про розвиток аналітичних та академічних навичок учнівської молоді. У громадах із нижчими рейтинговими позиціями (Боянська — 52 місце; 31,73, Магальська — 51 місце; 31,72, Петровецька — 49 місце; 30,54) участь у предметних змаганнях є мінімальною або відсутньою, що вказує на обмежений розвиток інтелектуально обдарованої молоді.

Важливим компонентом формування соціальних, комунікативних і креативних компетентностей є мережа закладів культури. Громади-лідери мають розвинену інфраструктуру бібліотек, клубних закладів, мистецьких шкіл і музеїв. Це створює умови для неформальної освіти та творчої самореалізації. Наприклад, у Берегометській громаді функціонує 12 бібліотек та 10 клубних закладів, що позитивно впливає на рівень культурної активності населення. Натомість у громадах із нижчим рейтингом культурна інфраструктура є обмеженою, що звужує можливості для розвитку креативних і громадянських навичок.

Мотиваційно-ціннісний аспект також є важливим елементом комплексної оцінки. Понад 50% опитаних вважають освіту важливою або дуже важливою, проте 32,4% не беруть участі у програмах самоосвіти. У громадах-лідерах спостерігається вищий рівень готовності інвестувати час у професійний розвиток і вища оцінка престижності інтелектуально складних професій. Це свідчить про сформовану установку на безперервне навчання, що є ключовою складовою сучасних компетентностей.

На основі підсумкового рейтингу громади можна поділити на три групи за рівнем сформованості навичок і компетентностей.

До групи з високим рівнем (1–10 місце) належать: Чернівецька (1), Кельменецька (2), Сокирянська (3), Новоселицька (4), Кіцманська (5), Вижницька (6), Хотинська (7), Путильська (8), Сторожинецька (9), Вікнянська (10). Ці громади характеризуються поєднанням високої частки населення з

вищою освітою, стабільних результатів освітніх тестувань, наявністю призових місць на олімпіадах та розвиненою культурною інфраструктурою.

До групи із середнім рівнем (11–30 місце) належать: Герцаївська (11), Глибоцька (12), Вашківецька (13), Брусницька (14), Кадубовецька (15), Ставчанська (15), Юрковецька (17), Недобойська (18), Берегометська (19), Сучевенська (20), Банилівська (21), Горішньошеровецька (22), Лівинецька (23), Рукшинська (24), Мамаївська (25), Усть-Путильська (26), Конятинська (27), Острицька (28), Клішківецька (29), Волоківська (30). У цих громадах сформовано базові та частково професійні компетентності, проте інноваційна та олімпіадна активність має нерівномірний характер.

До групи з нижчим рівнем (31–52 місце) належать: Терещівська (31), Заставнівська (32), Неполоківська (33), Новодністровська (34), Кострижівська (35), Великокучурівська (36), Ванчиковецька (37), Мамалигівська (38), Веренчацька (39), Карапчівська (40), Тарашанська (41), Чагорська (42), Чудейська (43), Кам'янська (44), Кам'янецька (45), Селятинська (46), Топорівська (47), Красноільська (48), Петровецька (49), Вашківецька (50), Магальська (51), Боянська (52). Для цих громад характерні обмежені освітні ресурси, нижча результативність навчання та менш розвинена культурна інфраструктура.

Отже, комплексний аналіз свідчить про наявність вираженої територіальної диференціації рівня сформованості навичок і компетентностей населення Чернівецької області. Лідуючі громади демонструють сформований освітньо-інтелектуальний простір і здатність до відтворення людського капіталу. Громади із середніми показниками мають потенціал до зростання за умови посилення інноваційної та освітньої складової. Натомість громади з нижчими позиціями потребують цілеспрямованої підтримки з боку регіональної політики для вирівнювання освітніх можливостей і підвищення рівня інтелектуального розвитку.

Таким чином, рівень сформованості навичок і компетентностей населення територіальних громад Чернівецької області виступає ключовим

індикатором реального стану інтелектуального потенціалу регіону. Його подальший розвиток потребує узгодженої політики у сфері освіти, підтримки підприємництва, цифрової трансформації та стимулювання інноваційної активності, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності громад у довгостроковій перспективі.

Висновок до розділу 3

Статистичні дані щодо мережі закладів клубного типу засвідчують специфіку регіону: домінування сільського сегмента (понад 90% закладів у сільській місцевості) відображає традиційно сильну роль культурних інституцій у житті сільських громад Буковини. Разом із тим просторовий аналіз (через коефіцієнти локалізації та територіальної концентрації) підтверджує суттєву міжгромадську диференціацію: частина громад має надвисокі значення локалізації (понад 2), що свідчить про відносно високу забезпеченість закладами культури на тлі інших територій, тоді як у низці громад показники є низькими (менше 0,5), що може обмежувати культурну доступність та формування культурних практик. Отже, в області поєднуються «осередки» високої культурної насиченості та території з дефіцитом культурної інфраструктури, що є важливим проявом нерівномірності умов відтворення інтелектуального потенціалу.

Динаміка мережі закладів дошкільної освіти демонструє чіткий зв'язок між демографічними процесами й інституційними змінами. У 1985-1990 рр. функціонувала відносно стабільна та розгалужена мережа ЗДО, однак у 1990-х відбулося різке скорочення, зумовлене демографічною кризою, економічними труднощами та закриттям/перепрофілюванням установ. Подальше часткове відновлення у 2005-2015 рр. (особливо в сільській місцевості) засвідчує адаптаційні можливості регіональної системи, але повторна тенденція до скорочення після 2017 року підтверджує її чутливість до сучасних демографічних викликів. Відтак дошкільна освіта залишається

«вразливою ланкою» раннього відтворення інтелектуального потенціалу, особливо в громадах із депопуляційними процесами.

Оцінка забезпеченості закладами загальної середньої освіти та відповідності мережі ЗЗСО поселенській структурі засвідчила виразні просторові закономірності. Найнижчі значення концентраційних показників характерні для гірських громад, що відображає поєднання низької густоти населення, значних відстаней і транспортної складності. Оптимальні та середні значення притаманні більшості сільських громад, тоді як найвищі показники фіксуються у міських громадах, насамперед у Чернівецькій і Новодністровській, де зосереджені управлінські та освітні функції регіону. Таким чином, освітня мережа області загалом відтворює ієрархію поселенської системи, але водночас підсилює контрасти між центром і периферією, особливо гірською.

Результати ЗНО/НМТ за 2020-2024 рр. свідчать про багатовекторність освітніх досягнень та їх нерівномірний територіальний розподіл. Для української мови простежується позитивна динаміка середнього балу в області, що може вказувати на поступове підвищення результативності навчання та адаптацію до умов трансформацій (зокрема перехід до НМТ). Водночас предметні результати з історії України та математики демонструють проблемні зони: вищі частки тих, хто не долає поріг, нижчі середні бали і ширшу «географію» дуже низьких показників у громадах. Особливо критичною є ситуація з математикою (низькі середні бали та суттєва частка неподолання порогу), що відображає загальну диспропорцію між гуманітарною та природничо-математичною підготовкою і потенційно звужує можливості регіону у відтворенні STEM-компоненти інтелектуального потенціалу.

Дані щодо участі та результативності учнів у конкурсах МАН є додатковим індикатором просторової концентрації інтелектуально обдарованої молоді та ефективності локальних освітніх середовищ. Переважання результатів у Чернівецькій міській громаді підтверджує роль

обласного центру як головного «ядра» інтелектуального відтворення, що пояснюється концентрацією освітніх ресурсів, науково-педагогічних кадрів, профільних закладів і можливостей для наукового наставництва. Наявність громад із відносно високими балами поза обласним центром засвідчує існування локальних осередків успіху, однак обмежена участь значної частини громад у конкурсі вказує на нерівність доступу до інструментів розвитку обдарованості та різну інституційну спроможність освітніх систем громад.

Позашкільна освіта Чернівецької області є важливим елементом освітньої системи й чинником розвитку інтелектуального, творчого та соціального потенціалу дітей і молоді. Її мережа охоплює різні типи закладів і напрямів (художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, спортивний), забезпечуючи реалізацію освітніх потреб у позаурочний час, збереження регіональної культурної ідентичності та формування сучасних компетентностей, зокрема STEM і громадянських.

У територіальному аспекті спостерігається диференціація: найрозвинутіша та різнопрофільна мережа зосереджена у Чернівецькій міській ТГ, тоді як у сільських і гірських громадах позашкільна частіше функціонує у форматі невеликих осередків або гуртків при ЗЗСО через демографічні, фінансові й транспортні обмеження. Водночас саме там позашкільна освіта виконує важливу соціалізуючу функцію – організовує змістовне дозвілля та знижує соціальні ризики.

Фахова передвища, вища освіта та наукова діяльність Чернівецької області формують ключове ядро регіонального інтелектуального потенціалу. Мережа із 27 закладів фахової передвищої та вищої освіти, у яких навчається понад 31 тис. студентів, забезпечує підготовку кадрів для освітньої, медичної, економічної, технічної та гуманітарної сфер, а провідні університети області виконують функцію науково-освітніх центрів міжрегіонального значення. В області функціонує 13 наукових організацій, у яких зайнято понад 450 наукових працівників; структура фінансування досліджень характеризується

переважанням прикладного спрямування. Розвиток аспірантури та підготовка наукових кадрів свідчать про збереження потенціалу відтворення інтелектуальних ресурсів, що створює передумови для посилення інноваційного розвитку регіону за умови стабільної інституційної та фінансової підтримки.

У підсумку встановлено, що відтворення інтелектуального потенціалу Чернівецької області визначається взаємодією соціально-культурних та освітніх чинників і має виразний просторовий характер. Ключовими рисами є: 1) домінування сільської культурної інфраструктури за кількістю закладів за одночасної нерівномірності їх локалізації та концентрації; 2) чутливість дошкільної мережі до демографічних коливань; 3) центр-периферійна диференціація доступності й результативності середньої освіти; 4) гуманітарна відносна стабільність на тлі проблем природничо-математичної підготовки; 5) концентрація «високих» інтелектуальних результатів у обласному центрі та окремих громадах-осередках. Це обґрунтовує необхідність територіально диференційованих управлінських рішень: підтримки гірських і малонаселених громад, посилення позашкільної та науково-дослідницької роботи учнів, а також цільових заходів із підвищення якості математичної підготовки та розширення культурної доступності в громадах із низькими показниками локалізації.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

4.1. Типізація громад за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу

У межах дослідження інтелектуального потенціалу територіальних громад застосовано метод ранжування (RANK) як інструмент порівняльного кількісного аналізу. Його використання дало змогу здійснити ієрархізацію громад за системою освітньо-культурних показників та визначити відносні позиції кожної громади в регіональному просторі. Метод ранжування є доцільним у дослідженнях соціально-економічного та освітнього розвитку, оскільки: забезпечує порівняльність різнорідних показників; дозволяє зменшити вплив масштабних відмінностей між громадами; дає можливість сформувати інтегральну оцінку без складної стандартизації; підвищує наочність результатів аналізу.

Використання рангового підходу особливо виправдане у випадках, коли показники мають різні одиниці виміру та різний масштаб варіації.

Для формування рейтингової моделі були використані такі індикатори:

- Мережа закладів культури (кількісні показники забезпеченості культурною інфраструктурою).
- Заклади загальної середньої освіти Чернівецької області (кількість та охоплення освітньою мережею).
- Результати Національного мультипредметного тесту (НМТ) з основних предметів (якісна характеристика освітніх досягнень).
- Результати III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з основних предметів (показник академічної обдарованості та інтелектуального резерву).

- Частка респондентів з вищою освітою.

Вибір системи показників зумовлений необхідністю комплексного та об'єктивного відображення структурних і результативних характеристик інтелектуального потенціалу територіальних громад. Інтелектуальний потенціал трактується як сукупність освітніх, культурних та когнітивних ресурсів, що визначають здатність громади до соціально-економічного розвитку, інноваційної активності та формування людського капіталу.

Зазначені індикатори є найбільш репрезентативними для всіх територіальних громад. Таким чином, обрана система індикаторів дозволяє здійснити об'єктивне та зіставне оцінювання інтелектуального потенціалу всіх громад регіону, забезпечуючи методологічну коректність і статистичну надійність результатів дослідження.

За результатами проведеного ранжування територіальних громад Чернівецької області сформовано інтегральний рейтинг інтелектуального потенціалу на основі середнього значення позицій за визначеними показниками. Рейтинг побудований за принципом: менше значення рейтингу ранжування відповідає вищому (кращому) місцю (Табл. 4.1.).

Таблиця 4.1.

Інтегральний рейтинг інтелектуального потенціалу на основі середнього значення позицій за визначеними показниками

Назва громади	Рейтинг ранжування	Рейтингове місце
Чернівецька	9,014347826	1
Кельменецька	10,46826087	2
Сокирянська	10,90782609	3
Новоселицька	11,95347826	4
Кіцманська	11,95652174	5
Вижницька	12,38695652	6
Хотинська	12,78652174	7
Путильська	13,63043478	8
Сторожинецька	14,22478261	9
Вікнянська	14,67956522	10
Герцаївська	14,93130435	11
Глибоцька	15,04826087	12
Вашківецька	15,09304348	13

Брусницька	16,33913043	14
Кадубовецька	16,60869565	15
Ставчанська	16,60869565	15
Юрковецька	17,42956522	17
Недобоївська	18,81521739	18
Берегометська	18,81608696	19
Сучевенська	19,18130435	20
Банилівська	19,7826087	21
Горішньошеровецька	20	22
Лівинецька	20,16782609	23
Рукшинська	20,86217391	24
Мамаївська	20,86217391	25
Усть-Путильська	21,27434783	26
Конятинська	21,27826087	27
Острицька	21,34347826	28
Клішківська	21,4673913	29
Волоківська	21,7826087	30
Тереблеченська	21,95652174	31
Заставнівська	22,05782609	32
Неполоковецька	22,63043478	33
Новодністровська	22,91304348	34
Кострижівська	22,93913043	35
Великокучурівська	23,34782609	36
Ванчиковецька	23,9	37
Мамалигівська	23,94565217	38
Веренчацька	24,20478261	39
Карапчівська	24,45652174	40
Тарашанська	25,6	41
Чагорська	26,08695652	42
Чудейська	26,14782609	43
Кам'янська	26,5526087	44
Кам'янецька	26,59782609	45
Селятинська	27,84347826	46
Топорівська	27,91304348	47
Красноїльська	28,84782609	48
Петровецька	30,53608696	49
Вашковецька	30,80434783	50
Магальська	31,72173913	51
Боянська	31,72826087	52

Найвищі позиції у рейтингу посіли: Чернівецька громада – 1 місце (середній рейтинг 9,01), Кельменецька громада – 2 місце (10,47), Сокирянська громада – 3 місце (10,91), Новоселицька громада – 4 місце (11,95), Кіцманська громада – 5 місце (11,96). Зазначені громади характеризуються найбільш

збалансованими показниками розвитку освітньої та культурної інфраструктури, а також високими результатами освітніх досягнень.

Переважає більшість громад зосереджена у середньому сегменті рейтингу (приблизно з 15 по 35 місце). Для цієї групи характерна відносна стабільність показників, проте без виражених лідерських позицій за результативними освітніми індикаторами.

Найнижчі місця у рейтингу зайняли: Боянська громада – 52 місце (31,73), Магальська громада – 51 місце (31,72), Вашковецька громада – 50 місце (30,80), Петровецька громада – 49 місце (30,54), Красноільська громада – 48 місце (28,85). Для цих громад характерні нижчі середні значення за сукупністю освітніх та культурних показників, що свідчить про потребу в посиленні інституційної спроможності та підвищенні якості освітнього середовища.

Загалом, спостерігається диференціація громад за рівнем інтелектуального потенціалу, що вказує на нерівномірність розвитку освітньо-культурного середовища в межах регіону (рис. 4.1).

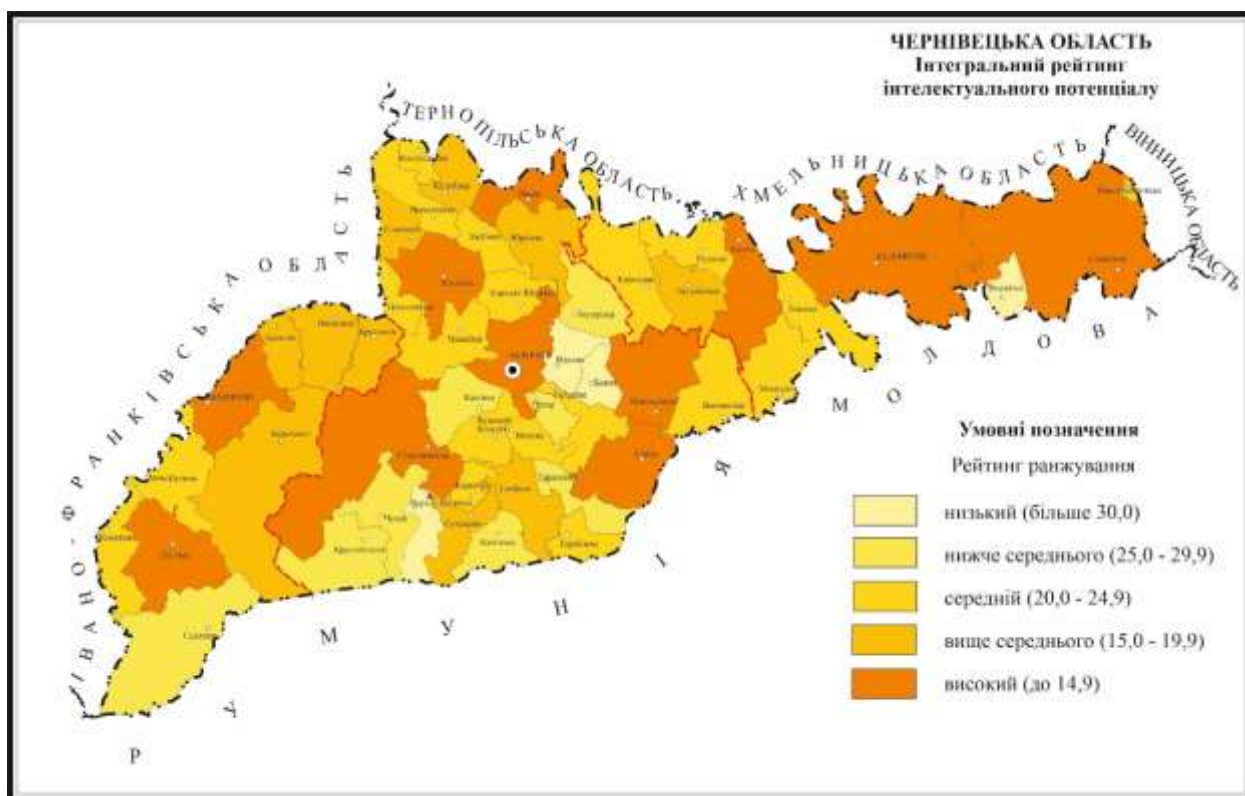

Рис. 4.1. Інтегральний рейтинг інтелектуального потенціалу ТГ області

Лідерські позиції здебільшого займають громади з розвиненою освітньою інфраструктурою та стабільними високими результатами навчальних досягнень.

Проведене рейтингове оцінювання дозволило систематизувати територіальні громади за рівнем сформованості інтелектуального потенціалу та виявити як групу лідерів, так і громади, які потребують додаткової підтримки. Метод ранжування забезпечив об'єктивність та порівнянність результатів у межах регіону.

4.2. Виокремлення основних проблем формування інтелектуального потенціалу Чернівецької області в умовах війни

Розвиток інтелектуального потенціалу населення є ключовою передумовою сталого соціально-економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та адаптації до викликів сучасної економіки, особливо в умовах війни та післявоєнної відбудови. Для Чернівецької області, яка належить до прикордонних та переважно аграрно-орієнтованих регіонів, питання формування, збереження та реалізації інтелектуального потенціалу набуває особливої актуальності, адже саме молодь, її освітні траєкторії, професійні орієнтації та можливості самореалізації визначають довгострокові перспективи регіонального розвитку.

Для кращого розуміння проблем розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області використано опитування жителів громад області.

Аналіз відповідей на запитання «Чи мають, на Вашу думку, молоді спеціалісти достатні можливості для працевлаштування за спеціальністю?» засвідчує суттєву варіативність оцінок залежно від територіальної громади проживання респондентів. Загалом у більшості громад домінують проміжні або критичні оцінки, що вказує на неоднозначне сприйняття стану ринку праці для молоді.

Найвищі частки позитивних відповідей («так») зафіксовано у Тарашанській (65,0%), Острицькій (58,8%), Мамалигівській (52,6%) та

Топорівській (51,7%) територіальних громадах. Водночас у Берегометській (12,5%), Чернівецькій (14,7%), Вашковецькій (17,9%) та Герцаївській (18,8%) громадах рівень позитивних оцінок є найнижчим.

Відповідь «частково» у багатьох громадах має найбільшу або співставну частку, що свідчить про наявність обмежених, але не повністю відсутніх можливостей працевлаштування. Найвищі значення цього показника спостерігаються в Усть-Путильській (53,3%), Конятинській (50,0%), Кельменецькій (50,0%), Герцаївській (50,0%) та Новоселицькій (45,5%) територіальних громадах.

Негативна оцінка («ні») переважає у Берегометській (62,5%), Вашковецькій (57,1%), Кіцманській (50,0%), Новодністровській (45,8%), Глибоцькій (43,5%) та Чагорській (42,9%) територіальних громадах, що вказує на відчутний дефіцит можливостей працевлаштування за спеціальністю в окремих громадах.

Загалом результати демонструють виражену територіальну диференціацію оцінок доступності працевлаштування для молодих спеціалістів. Домінування відповідей «частково» та значна частка негативних оцінок свідчать про структурні обмеження локальних ринків праці та потребу в посиленні механізмів підтримки молодіжного працевлаштування на рівні територіальних громад.

Результати опитування щодо оцінки достатності кількості кваліфікованих педагогів, медиків, інженерів, ІТ-фахівців та інших спеціалістів у територіальних громадах демонструють виразну територіальну диференціацію сприйняття кадрового забезпечення.

Найвищі частки позитивних відповідей («так») зафіксовано у Кіцманській (45,8%), Топорівській (44,8%), Горішньошеровецькій (43,8%), Вікнянській (42,9%) та Чернівецькій (41,2%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Заставнівській (4,5%), Лівинецькій (10,0%), Герцаївській (12,5%) та Вижницькій (12,5%) громадах.

Відповідь «частково» є домінуючою або співставною за частотою в більшості територіальних громад, що свідчить про наявність окремих кваліфікованих кадрів за умови загального дефіциту спеціалістів. Найвищі значення цього показника зафіксовано у Заставнівській (45,5%), Новоселицькій (40,9%), Сокирянській (36,4%), Ванчиковецькій (36,0%) та Чагорській (35,7%) громадах.

Негативна оцінка («ні») переважає або має значну частку у Герцаївській (43,8%), Юрковецькій (44,4%), Сторожинецькій (40,9%), Петровецькій (37,5%) та Лівинецькій (35,0%) територіальних громадах, що вказує на відчутну нестачу кваліфікованих спеціалістів у цих громадах.

Висока частка відповідей «важко відповісти» зафіксована, зокрема, у Рукшинській (53,8%), Герцаївській (43,8%), Ставчанській (37,5%), Новоселицькій (36,4%) та Заставнівській (36,4%) територіальних громадах, що може свідчити про обмежену поінформованість респондентів або відсутність чітких критеріїв оцінки кадрової ситуації на місцевому рівні.

Загалом отримані результати підтверджують наявність кадрового дисбалансу в більшості територіальних громад та вказують на потребу у формуванні комплексної кадрової політики, спрямованої на залучення й утримання кваліфікованих спеціалістів у громадах.

Результати опитування щодо наявності доступу до сучасних освітніх ресурсів (інтернет, бібліотеки, освітні центри, гуртки) свідчать про істотну територіальну диференціацію рівня освітньої інфраструктури в громадах.

Найвищі частки відповідей «так, у повному обсязі» зафіксовано у Недобоївській (45,0%), Вашковецькій (39,3%), Чернівецькій (38,2%) та Герцаївській (37,5%) територіальних громадах. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Тереблеченській (4,0%), Лівинецькій (5,0%), Сучевенській (6,7%), Кам'янській (13,3%) та Новоселицькій (18,2%) громадах.

Відповідь «частково» є поширеною в значній кількості територіальних громад, що вказує на фрагментарний характер доступу до освітніх ресурсів.

Найвищі значення цього показника зафіксовано у Чагорській (42,9%), Великокучурівській (38,9%), Неполоковецькій (38,9%), Кельменецькій (30,8%) та Красноільській (36,0%) територіальних громадах.

Частка відповідей «обмежений» є значною у Сучевенській (46,7%), Терблеченській (44,0%), Заставнівській (40,9%), Глибоцькій (39,1%) та Тарашанській (40,0%) територіальних громадах, що свідчить про недостатній рівень розвитку освітньої інфраструктури в окремих громадах.

Наявність відповіді «немає» домінує або має високі значення у Кам'янській (60,0%), Горішньошеровецькій (56,3%), Карапчівській (53,3%), Вижницькій (43,8%) та Новоселицькій (40,9%) територіальних громадах, що вказує на критичний дефіцит доступу до сучасних освітніх ресурсів.

Загалом результати демонструють значні міжтериторіальні відмінності у рівні забезпеченості освітніми ресурсами та актуалізують необхідність цільових інвестицій у розвиток освітньої інфраструктури територіальних громад.

Результати опитування щодо наявності у територіальних громадах творчих, наукових або інтелектуальних ініціатив демонструють суттєву варіативність оцінок та неоднорідність розвитку інтелектуального середовища на місцевому рівні.

Найвищі частки відповідей «так» зафіксовано у Магальській (64,3%), Веренчацькій (56,0%), Усть-Путильській (53,3%), Чернівецькій (52,9%) та Недобоївській (50,0%) територіальних громадах, що свідчить про відносно високий рівень активності у сфері творчих і наукових ініціатив. Водночас мінімальні значення цього показника спостерігаються у Хотинській (7,4%), Кіцманській (12,5%), Брусницькій (15,4%) та Лівинецькій (20,0%) громадах.

Відповідь «частково» є домінуючою або співдомінуючою у значній кількості громад, зокрема у Чагорській (64,3%), Кіцманській (58,3%), Вікнянській (52,4%), Красноільській (52,0%) та Берегометській (50,0%) територіальних громадах, що вказує на наявність поодиноких або нерегулярних ініціатив без системного характеру.

Високі частки відповідей «ні» зафіксовано у Теремблеченській (52,0%), Сторожинецькій (50,0%), Лівинецькій (55,0%), Брусницькій (46,2%), Хотинській (44,4%) та Кам'янецькій (44,4%) територіальних громадах. Це свідчить про обмежений або відсутній розвиток творчого та наукового середовища в окремих громадах.

У цілому отримані дані засвідчують, що наявність творчих, наукових та інтелектуальних ініціатив має фрагментарний характер і значною мірою залежить від локальних ресурсів, інституційної спроможності та активності громадянського середовища, що потребує посилення підтримки таких ініціатив на рівні територіальних громад.

Результати опитування щодо змін, які, на думку респондентів, найбільше сприятимуть розвитку інтелектуального потенціалу населення області, засвідчують багатовекторність суспільних очікувань та відсутність єдиного домінуючого напрямку, що вказує на комплексний характер проблеми.

Найбільш поширеною відповіддю в багатьох територіальних громадах є покращення якості освіти, зокрема у Рукшинській (46,2%), Чудейській (38,9%), Острицькій (35,3%), Сокирянській (30,3%) та Чернівецькій (29,4%) територіальних громадах. Це свідчить про усвідомлення базової ролі загальної та професійної освіти у формуванні інтелектуального потенціалу населення.

Водночас у низці громад пріоритет надається розширенню доступу до вищої освіти, зокрема у Тарашанській (60,0%), Неполоковецькій (38,9%), Кадубовецькій (31,6%), Банилівській (31,8%) та Клішковецькій (31,6%) територіальних громадах, що відображає запит на зменшення освітньої нерівності та підвищення доступності освітніх послуг.

Високі частки вибору варіанту підтримка талановитої молоді зафіксовано у Петровецькій (45,8%), Мамалигівській (31,6%), Новоселицькій (31,8%), Вашковецькій (32,1%) та Веренчацькій (32,0%) територіальних громадах, що вказує на потребу у цільових програмах підтримки та розвитку людського капіталу.

Для значної кількості респондентів ключовим чинником розвитку інтелектуального потенціалу є створення робочих місць для висококваліфікованих кадрів, зокрема у Волоківській (46,7%), Чагорській (35,7%), Конятинській (33,3%), Неполоковецькій (33,3%) та Кельменецькій (30,8%) територіальних громадах. Це підкреслює зв'язок між можливостями працевлаштування та збереженням інтелектуального потенціалу регіону.

Варіант розвитку освітньої та інноваційної інфраструктури отримав найбільшу підтримку у Вижницькій (37,5%), Карапчівській (33,3%), Конятинській (33,3%), Острицькій (29,4%) та Магальській (28,6%) територіальних громадах, що свідчить про запит на інституційні та технологічні зміни у сфері освіти та інновацій.

Результати опитування свідчать, що ставлення населення до здобуття інтелектуально орієнтованих професій є неоднозначним. У більшості громад досить мало респондентів хотіли б, щоб їхні діти чи молодь громади обирали такі професії, тоді як поширеними залишаються відповіді «частково» або «ні». Це вказує на недостатню впевненість у практичній цінності інтелектуальної освіти в межах регіону.

Основними чинниками, що впливають на небажання жителями Чернівецької області обирати інтелектуально складні професії є: низька якість освіти, недостатня мотивація молоді, матеріальні труднощі та відсутність належних умов у громадах.

Також однією з ключових проблем, які впливають на розвиток інтелектуального потенціалу Чернівецької області є обмежені можливості працевлаштування молодих спеціалістів за фахом. У багатьох громадах переважають відповіді «частково» або «ні» щодо наявності достатніх можливостей для працевлаштування. Власне це підтверджує структурний дисбаланс між розвинутою системою освіти та регіональним ринком праці.

Також, на думку респондентів, в громадах області існують проблеми щодо забезпеченості громад кваліфікованими педагогами, медиками, інженерами та ІТ-фахівцями.

Загалом результати анкетування засвідчують наявність системних проблем розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області, які зумовлені поєднанням освітніх, економічних та інституційних чинників.

Важливим фактором, що впливає на розвиток інтелектуального потенціалу є війна в Україні. Не зважаючи на те, що бойові дії географічно віддалені від Чернівецької області, війна суттєво впливає на розвиток її інтелектуального потенціалу, адже змінює пріоритети суспільства, структуру зайнятості та освітні траєкторії населення.

Загалом вплив війни на інтелектуальний потенціал Чернівецької області проявляється 5 ключових аспекти (рис. 4.2.).

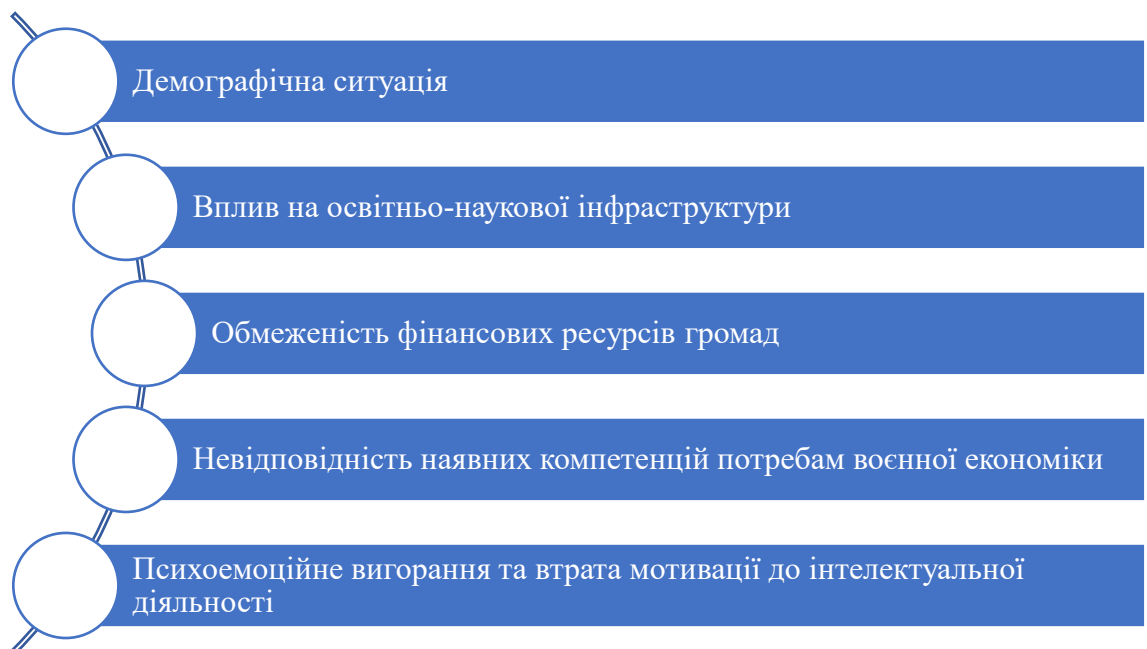

Рис. 4.2. Вплив війни на інтелектуальний потенціал Чернівецької області

Війна суттєво вплинула на демографічну ситуацію Чернівецької області, куди приїхала значна кількість внутрішньо переміщених осіб і відбувся тимчасовий перерозподіл населення: з одного боку, зростає чисельність мешканців за рахунок евакуйованих сімей, жінок, дітей та осіб похилого віку, що змінює вікову й статеву структуру населення, а з іншого боку посились процеси зовнішньої міграції.

Загалом у Чернівецькій області відбулись демографічні втрати та міграція людського капіталу, а саме:

- виїзд молоді, науковців, IT-фахівців за кордон;
- мобілізація працездатного населення;
- посилився дисбаланс між міськими та сільськими громадами.
- адаптуючись до умов воєнного часу, інтелектуальний потенціал стає мобільним, фрагментованим і нестабільним.

Війна значно вплинула на освітньо-наукову інфраструктуру та освітній процес загалом, що негативно впливає на розвиток інтелектуального потенціалу області, а саме:

1. Через відсутність укриттів, відсутність електроенергії відбувається перехід на дистанційне навчання;
2. Відбулось зниження якості освіти в громадах;
3. Обмежений доступ до сучасних освітніх ресурсів.

Також, в умовах війни спостерігаються застарілість освітньої системи та освітніх програм, що не відповідають вимогам воєнного часу та після воєнної відбудови

Значного впливу війни зазнала економіка Чернівецької області, що спричинило обмеженість фінансових ресурсів громад. Влив війни на економіку є значним, що спричинило:

1. скорочення місцевих бюджетів;
2. значна переорієнтація коштів на безпекові потреби;
3. відсутність інвестицій у людський розвиток.

В умовах війни загострюється невідповідність між наявними професійними компетенціями населення та реальними потребами воєнної економіки, оскільки ринок праці швидко зміщується у бік оборонного виробництва, логістики, технічного обслуговування, IT-рішень і медицини, тоді як значна частина фахівців має підготовку, орієнтовану на мирний сектор, сервісні галузі або теоретичні спеціальності, що обмежує ефективне використання людського. Невідповідність наявних компетенцій потребам воєнної економіки, а саме нестача фахівців з: логістики, інженерії, кібербезпеки, управління кризами.

Досить важливим є вплив війни на емоційний стан учасників освітнього процесу. Відбувається психоемоційне вигорання та втрата мотивації до інтелектуальної діяльності. Часті тривоги спричиняють тривалий стрес, зниження продуктивності праці. А дистанційне навчання спричиняє відкладене навчання та саморозвиток.

Подолання цих проблем потребує реалізації комплексної стратегії розвитку інтелектуального потенціалу області, що передбачає підвищення якості освіти, розширення доступу до безперервного навчання, створення умов для працевлаштування висококваліфікованих кадрів та активну роль територіальних громад у підтримці інтелектуальних ініціатив. Саме поєднання освітніх і соціально-економічних інструментів може стати основою сталого розвитку Чернівецької області у довгостроковій перспективі.

4.3. Стратегічні напрями модернізації інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області в умовах післявоєнної відбудови

4.3.1. Освітньо-інноваційна модернізація як основа відтворення людського капіталу

Відбудова України потребує впровадження оновлених підходів до регіонального розвитку, що враховують спеціалізацію територій, багаторівневий характер управління та активне використання регіональних інновацій як ключового чинника підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Власне розвиток інтелектуального потенціалу повинен стати основою відбудови регіонів держави. Відбудова нашої держави повинна поєднувати необхідність відновлення з потребою глибоких структурних змін у системах освіти, управління та економіки на місцевому рівні.

Опрацьовуючи результати опитування, можемо виділити наступні передумови розвитку інтелектуального потенціалу:

➤ **Мотиваційні та освітні передумови розвитку інтелектуального потенціалу.** Результати опитування свідчать, що серед ключових чинників, які мотивують населення до вибору професій з високими вимогами до інтелектуального розвитку, домінують можливості самореалізації, зацікавленість у сфері діяльності та рівень матеріального забезпечення. Значна частка респондентів також відзначає важливість інтелектуальних викликів і престижності таких професій. Це створює сприятливі передумови для розвитку людського капіталу за умови наявності відповідної освітньої та професійної інфраструктури.

Водночас участь у програмах самоосвіти має нерівномірний характер. Поряд із громадами, де спостерігається відносно висока частка осіб, що регулярно або періодично беруть участь у курсах, тренінгах та онлайн-навчанні, значна частина респондентів зазначає, що ніколи або лише рідко залучається до таких форм підвищення кваліфікації. Це вказує на наявність резервів для розширення практик неформальної освіти та навчання впродовж життя.

➤ **Ринок праці та кадровий потенціал громад.** Оцінка можливостей працевлаштування молодих спеціалістів за здобутою спеціальністю демонструє переважання стримано-оптимістичних або критичних настроїв. У більшості громад домінують відповіді «частково» та «ні», що свідчить про обмежену здатність локальних ринків праці повною мірою інтегрувати випускників з високим рівнем освіти. Це, у свою чергу, зумовлює ризики міграції інтелектуального капіталу до інших регіонів або за кордон.

Подібна ситуація спостерігається і в оцінках забезпеченості громад кваліфікованими фахівцями – педагогами, медиками, інженерами, ІТ-спеціалістами. Переважання відповідей «частково» та значна частка негативних оцінок свідчать про наявність кадрового дефіциту, який обмежує потенціал інноваційного та освітнього розвитку територій.

➤ **Інфраструктурні та інституційні перспективи.** Важливим чинником розвитку інтелектуального потенціалу є доступ до сучасних освітніх ресурсів. За результатами опитування, лише частина респондентів оцінює такий доступ як повноцінний. У багатьох громадах він визначається як частковий або обмежений, а в окремих випадках – відсутній. Це актуалізує необхідність інвестицій у цифрову інфраструктуру, бібліотечні та освітні центри, коворкінги й простори для неформального навчання.

Разом із тим результати опитування щодо наявності творчих, наукових та інтелектуальних ініціатив свідчать про значний потенціал громадянської активності. У більшості громад респонденти фіксують або наявність таких ініціатив, або їх частковий розвиток. Це створює основу для формування локальних екосистем інновацій за умови цілеспрямованої підтримки з боку органів місцевого самоврядування.

➤ **Роль громад та стратегічні напрями розвитку.** Переважна частина опитаних оцінює роль територіальних громад у підтримці освітніх та інтелектуальних ініціатив як важливу або дуже важливу. Така оцінка вказує на високий рівень суспільних очікувань щодо активнішої участі місцевої влади у розвитку людського капіталу.

На думку респондентів, ключовими перспективними напрямками розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області є покращення якості освіти, підтримка талановитої молоді, створення робочих місць для висококваліфікованих кадрів, розширення доступу до вищої освіти та розвиток освітньої й інноваційної інфраструктури. Поєднання цих напрямів у межах регіональної стратегії розвитку може забезпечити синергетичний ефект і сприяти збереженню та примноженню інтелектуального капіталу області.

Основою у розвитку та відновленні інтелектуального потенціалу громад повинна стати освіта та наука. А пріоритетним напрямком повинен бути розвиток прикладної освіти, дуальних форм навчання та співпраці з місцевим бізнесом.

Для розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області, необхідно розробити інституційні та управлінські механізми. Необхідне впровадження регіональних програм розвитку людського капіталу з урахуванням специфіки громад, адже реформа децентралізації відкрила можливості для гнучкого управління освітніми та інноваційними процесами на місцях.

Отже, щодо вирішення проблем формування інтелектуального потенціалу громад, необхідно:

- Створення локальних центрів розвитку компетенцій та інновацій на базі закладів освіти й культури.
- Запровадження мотиваційних програм повернення та закріплення фахівців у громадах (житло, гранти, кар'єрні можливості).
- Підтримка молодіжного підприємництва та стартап-ініціатив як інструменту утримання активного населення.
- Розвиток цифрових освітніх платформ для зменшення територіальної нерівності доступу до знань.

Післявоєнна відбудова повинна створити унікальне вікно можливостей для оновлення інтелектуального потенціалу регіональних громад, а комплексний підхід, що поєднує освіту, управління та економіку, є визначальним для сталого розвитку регіонів.

Для визначення стратегічних напрямів посилення інтелектуального потенціалу Чернівецької області доцільним є застосування SWOT-аналізу (табл. 4.2), який дозволяє системно оцінити внутрішні сильні та слабкі сторони регіону, а також зовнішні можливості й загрози його розвитку. Такий підхід забезпечує комплексне бачення стану освітнього, наукового, кадрового та інноваційного середовища області, виявляє структурні диспропорції між територіальними громадами та створює аналітичну основу для формування ефективної регіональної політики в умовах воєнних викликів і повоєнної відбудови.

Таблиця 4.2

SWOT-аналіз розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області

СИЛЬНІ СТОРОНИ (Strengths)	СЛАБКІ СТОРОНИ (Weaknesses)
Наявність потужного освітнього центру (м. Чернівці)	Територіальна нерівність розвитку громад
Розвинена мережа закладів загальної середньої та позашкільної освіти	Низька частка населення з вищою освітою в окремих громадах
Участь учнів у всеукраїнських олімпіадах та стабільні результати освітнього тестування	Обмежена інноваційна активність у більшості громад
Позитивне ставлення населення до освіти та професійного розвитку	Недостатня інтеграція освіти з потребами ринку праці
Прикордонне розташування та потенціал міжнародної співпраці	Відтік молоді та висококваліфікованих кадрів
МОЖЛИВОСТІ (Opportunities)	ЗАГРОЗИ (Threats)
Повоєнна відбудова як можливість модернізації освітньої та наукової інфраструктури	Поглиблення демографічної кризи
Цифровізація управління та впровадження технологій штучного інтелекту	Посилення міграційних процесів
Розвиток ІТ-сектору та креативних індустрій	Зростання цифрової нерівності між громадами
Грантові програми ЄС та міжнародна підтримка регіонального розвитку	Недостатнє фінансування освіти та науки
Формування партнерства «освіта – бізнес – громада»	Зниження престижності інтелектуальної праці

SWOT-аналіз свідчить, що Чернівецька область має сформоване ядро інтелектуального потенціалу, зосереджене у громадах-лідерах (Чернівецька, Кельменецька, Сокирянська, Новоселицька, Кіцманська та ін.), де поєднуються освітні результати, культурна інфраструктура та кадровий ресурс. Разом з тим, значна частина громад характеризується обмеженими можливостями розвитку, що формує просторову асиметрію інтелектуального потенціалу.

Ключовим стратегічним завданням є трансформація наявних сильних сторін у довгострокові конкурентні переваги через цифровізацію, інноваційну модернізацію та інтеграцію освіти з економічним розвитком регіону. Водночас мінімізація ризиків — насамперед кадрового відтоку та фінансових обмежень — має стати пріоритетом регіональної політики.

На основі проведеного SWOT-аналізу розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області доцільно сформулювати систему стратегічних напрямів, згрупованих за чотирма типами: SO-стратегії (використання сильних сторін для реалізації можливостей), WO-стратегії (подолання слабких сторін через використання можливостей), ST-стратегії (застосування сильних сторін для мінімізації загроз) та WT-стратегії (зменшення слабких сторін і нейтралізація загроз).

SO-стратегії (Strengths–Opportunities) мають бути спрямовані на трансформацію наявного освітнього та наукового потенціалу області у фактор інноваційного зростання. Зокрема, використання потужного освітнього центру м. Чернівці та громад-лідерів (Чернівецька, Кельменецька, Сокирянська, Новоселицька, Кіцманська) може стати основою для формування регіональних інноваційних кластерів, розвитку ІТ-сектору та креативних індустрій. Доцільним є залучення міжнародних грантових програм для модернізації освітньої та дослідницької інфраструктури, впровадження цифрових технологій і штучного інтелекту в освітній процес та систему управління громадами. Посилення партнерства «освіта – бізнес – громада»

дозволить інтегрувати результати навчання у практичну економічну діяльність та підвищити конкурентоспроможність регіону.

WO-стратегії (Weaknesses–Opportunities) повинні бути спрямовані на подолання територіальної нерівності та інфраструктурних диспропорцій. Використання можливостей повоєнної відбудови та міжнародної технічної допомоги дає змогу модернізувати освітні заклади в громадах із низьким рейтингом, розширити доступ до цифрових ресурсів і програм дистанційного навчання. Доцільним є впровадження регіональних програм підвищення цифрової грамотності та перекваліфікації населення, що сприятиме зменшенню розриву між міськими та сільськими громадами. Розвиток центрів професійного навчання та підтримки підприємництва дозволить підвищити рівень зайнятості та стимулювати формування професійних компетентностей.

ST-стратегії (Strengths–Threats) мають бути орієнтовані на використання наявного кадрового та освітнього потенціалу для мінімізації демографічних і міграційних ризиків. Зокрема, створення привабливого інноваційного середовища, підтримка молодіжного підприємництва та наукових ініціатив може зменшити відтік молоді та висококваліфікованих кадрів. Розвиток сучасних форм зайнятості (дистанційна робота, ІТ-послуги, креативні індустрії) дозволить інтегрувати регіон у глобальний ринок праці без фізичної міграції населення. Активне використання прикордонного розташування області може сприяти розширенню міжнародного освітнього та наукового співробітництва, що підвищить престиж інтелектуальної праці.

WT-стратегії (Weaknesses–Threats) передбачають зниження ризиків через комплексну модернізацію освітньої та управлінської систем. Доцільним є впровадження довгострокових програм підтримки сільських і гірських громад, спрямованих на розвиток базової освітньої інфраструктури, стимулювання педагогічних кадрів та забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Необхідно посилити координацію між органами місцевого самоврядування, освітніми закладами та бізнесом з метою підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Запровадження системи

моніторингу та оцінювання розвитку інтелектуального потенціалу дозволить своєчасно виявляти негативні тенденції та коригувати управлінські рішення.

Таким чином, реалізація запропонованих стратегій забезпечить комплексне посилення інтелектуального потенціалу Чернівецької області, сприятиме вирівнюванню територіальних диспропорцій та створить умови для переходу регіону до моделі сталого інноваційного розвитку в умовах повоєнної трансформації.

4.3.2. Цифрова трансформація та впровадження технологій штучного інтелекту як чинник розвитку інтелектуального потенціалу громад

Виділення таких стратегічних блоків, як цифровізація освіти, розвиток цифрових компетентностей, використання штучного інтелекту в управлінні громадами, підтримка ІТ-підприємництва та зменшення територіальної нерівності через онлайн-інструменти, зумовлене результатами комплексної оцінки інтелектуального потенціалу Чернівецької області. Проведений аналіз засвідчив наявність територіальної диференціації рівня освітніх результатів, доступу до культурно-освітньої інфраструктури та кадрового забезпечення громад. У післявоєнний період цифрові технології можуть виступити системним інструментом модернізації, який одночасно підсилює людський капітал, оптимізує управління та створює нові економічні можливості. Саме тому цифрова трансформація розглядається не як окремий технічний напрям, а як комплексний механізм посилення інтелектуального потенціалу регіону.

Цифровізація освіти. Цифровізація освітнього процесу є базовою умовою модернізації інтелектуального потенціалу громад. В умовах післявоєнної відбудови особливої актуальності набуває оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти, впровадження дистанційних та змішаних форм навчання, використання інтерактивних платформ і аналітичних інструментів для оцінювання навчальних результатів. Це

дозволяє підвищити доступність якісної освіти для учнів сільських та віддалених громад, зменшуючи залежність від територіального розташування.

Цифровізація також створює можливість персоналізації навчання, що сприяє розвитку когнітивних та аналітичних здібностей учнів. Використання адаптивних освітніх платформ дозволяє враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, підвищуючи якість засвоєння матеріалу та мотивацію до навчання. У стратегічному вимірі це формує більш гнучкий та конкурентоспроможний людський капітал.

Розвиток цифрових компетентностей. Цифрові компетентності стають невід'ємною складовою сучасного інтелектуального потенціалу. Йдеться не лише про базову комп'ютерну грамотність, а про здатність працювати з даними, критично оцінювати інформацію, використовувати цифрові інструменти для професійної діяльності та безпечної комунікації.

Для територіальних громад важливим є впровадження програм підвищення цифрової грамотності для різних вікових груп, зокрема дорослого населення та осіб, які потребують перекваліфікації. У післявоєнний період це сприятиме адаптації населення до нових умов ринку праці, підвищенню рівня зайнятості та формуванню сучасної структури компетентностей. Розвиток цифрових навичок також є необхідною передумовою для ефективного використання технологій штучного інтелекту.

Використання штучного інтелекту в управлінні громадами. Запровадження інструментів штучного інтелекту в системі місцевого самоврядування може суттєво підвищити ефективність управлінських рішень. Використання аналітики великих даних, систем прогнозування соціально-економічного розвитку, автоматизованого моніторингу бюджетних показників та інфраструктурних процесів дозволяє громадам оптимізувати використання ресурсів.

Штучний інтелект може застосовуватися для планування відбудови, аналізу потреб населення, оцінювання ефективності програм розвитку. Це підвищує прозорість управління та довіру до органів місцевого

самоврядування. Водночас впровадження таких технологій потребує належної підготовки кадрів і нормативного забезпечення.

Підтримка ІТ-підприємництва. Розвиток ІТ-сектору та цифрового підприємництва може стати одним із драйверів економічного зростання громад. Створення умов для розвитку стартапів, підтримка молодих фахівців у сфері інформаційних технологій, формування локальних інноваційних хабів сприятиме закріпленню висококваліфікованих кадрів у регіоні.

ІТ-підприємництво характеризується низькою залежністю від фізичної інфраструктури, що особливо актуально в умовах післявоєнної відбудови. Розвиток цього напрямку сприяє інтеграції громад у глобальний цифровий ринок та підвищує їх конкурентоспроможність.

Зменшення територіальної нерівності через онлайн-інструменти. Цифрові технології створюють можливість вирівнювання освітніх і професійних можливостей між міськими та сільськими громадами. Онлайн-курси, дистанційна освіта, цифрові консультаційні платформи дозволяють забезпечити доступ до якісних знань незалежно від місця проживання.

У контексті Чернівецької області, де зафіксована значна диференціація між громадами за рівнем інтелектуального розвитку, онлайн-інструменти можуть стати ефективним механізмом подолання диспропорцій. Водночас їх ефективність залежить від розвитку цифрової інфраструктури та доступності швидкісного інтернету.

Отже, цифрова трансформація та впровадження технологій штучного інтелекту мають стратегічне значення для розвитку інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області. Вони забезпечують модернізацію освітньої системи, формування сучасних компетентностей, підвищення ефективності управління та створення нових економічних можливостей. У післявоєнний період саме комплексне поєднання цифровізації освіти, розвитку цифрових навичок, підтримки ІТ-підприємництва та використання аналітичних технологій може стати основою переходу регіону до моделі інноваційного та сталого розвитку.

Висновки до розділу 4

У межах дослідження інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області застосування методу ранжування (RANK) дозволило сформувати інтегральну рейтингову модель на основі сукупності освітніх, культурних та соціальних індикаторів. Отримані результати засвідчили чітку просторову диференціацію: лідируючі позиції посіли громади з розвиненою освітньою та культурною інфраструктурою й стабільними показниками навчальних досягнень, тоді як аутсайдери характеризуються обмеженістю інституційних ресурсів і нижчими результатами за якісними показниками. Переважна частина громад зосереджена у середньому сегменті рейтингу, що свідчить про відносну стабільність, але відсутність виражених конкурентних переваг.

Результати соціологічного опитування доповнюють кількісний аналіз, виявляючи проблеми працевлаштування молодих спеціалістів, фрагментарність інтелектуальних ініціатив та неоднозначне ставлення населення до інтелектуально орієнтованих професій. Домінування відповідей «частково» або «ні» щодо можливостей працевлаштування та престижності інтелектуальної освіти свідчить про структурні обмеження локальних ринків праці й недостатню впевненість у реалізації людського капіталу в межах регіону. Війна посилила ці виклики через демографічні втрати, міграцію молоді та скорочення фінансових ресурсів громад.

Водночас визначені респондентами стратегічні напрями розвитку – підвищення якості освіти, підтримка талановитої молоді, створення робочих місць для висококваліфікованих кадрів, розширення доступу до вищої освіти та розвиток інноваційної інфраструктури – формують основу для комплексної регіональної політики. Їх інтеграція у стратегію розвитку територіальних громад може забезпечити збереження та примноження інтелектуального потенціалу Чернівецької області в умовах демографічних і соціально-економічних трансформацій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе наукове завдання – розкрито географічні особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад регіону (на матеріалах Чернівецької області) та запропоновано шляхи його підвищення. Внаслідок цього отримано наступні висновки:

1. У дисертаційному дослідженні інтелектуальний потенціал територіальної громади узагальнено як складну багатокomпонентну систему освітніх, культурних, когнітивних, наукових і соціальних ресурсів, які формують спроможність громади до саморозвитку, соціально-економічного зростання, інноваційної активності та відтворення людського капіталу. Запропоноване трактування дає змогу розглядати інтелектуальний потенціал не лише як сукупність індивідуальних знань і компетентностей населення, а як просторово організоване суспільно-географічне явище, що формується в конкретному інституційному, культурному та інфраструктурному середовищі. Доведено, що його рівень залежить не тільки від освітнього складу населення, але й від доступності закладів освіти, культури, інформаційних ресурсів, можливостей самореалізації молоді та якості локального управління. Саме тому інтелектуальний потенціал громади доцільно розглядати як важливий нематеріальний ресурс конкурентоспроможності території, що визначає її здатність адаптуватися до сучасних викликів, залучати й утримувати людський капітал, генерувати нові ідеї та забезпечувати довгострокову стійкість розвитку.

2. Установлено, що формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області відбувається під впливом сукупності взаємопов'язаних чинників, серед яких провідне місце займають соціально-демографічні, освітньо-інфраструктурні, поселенські, транспортно-географічні та соціально-економічні. Доведено, що депопуляція, природне скорочення населення, старіння жителів, особливо в сільських і гірських

громадах, безпосередньо звужують демографічну базу відтворення інтелектуального ресурсу та послаблюють перспективи розвитку освітнього середовища. Нерівномірність розселення населення, різна густота поселенської мережі та відмінності у транспортній доступності істотно впливають на можливості одержання якісної освіти, участі в культурному житті, доступу до позашкільної підготовки, профорієнтації та інноваційних практик. Важливу роль відіграють також прикордонне положення регіону, міграційні процеси, специфіка урбанізації та локальні відмінності соціально-економічного розвитку, що формують неоднакові стартові умови для накопичення та реалізації інтелектуального потенціалу. Окремо встановлено, що воєнні виклики не лише ускладнили функціонування освітньої системи, а й змінили освітні траєкторії молоді, структуру зайнятості, мобільність населення та загальні умови відтворення інтелектуальних ресурсів у регіоні.

3. У роботі розроблено та апробовано методичний підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області, який ґрунтується на використанні рангового методу (RANK) для забезпечення зіставності різнорідних показників і побудови інтегральної оцінки. Запропонована методика дала змогу поєднати в єдину аналітичну модель статистичні, освітні та соціокультурні характеристики громад, що відображають реальний стан їхнього інтелектуального середовища. До системи індикаторів включено показники, які репрезентують освітньо-культурну складову інтелектуального потенціалу, а саме: характеристики мережі закладів культури, параметри мережі закладів загальної середньої освіти, результати НМТ, підсумки участі учнів у III етапі предметних олімпіад, а також частку респондентів із вищою освітою. На основі середніх значень рангових позицій за кожним показником сформовано інтегральний рейтинг громад, де нижче значення відповідає вищому місцю у загальній структурі оцінювання. Практична цінність цього підходу полягає в тому, що він дає можливість не лише встановити місце кожної громади у внутрішньообласному

просторі, а й виявити сильні та слабкі сторони її освітньо-культурного розвитку, що є важливим для формування адресної регіональної політики.

4. Проведений аналіз засвідчив чітко виражену центр-периферійну диференціацію у формуванні інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області. У більших за розміром, міських і функціонально розвиненіших громадах спостерігається вища концентрація закладів освіти, культурних установ, професійних кадрів, освітніх програм, цифрових можливостей і матеріально-технічного забезпечення, що створює сприятливі умови для накопичення людського капіталу. Натомість у малих, периферійних і особливо гірських громадах формування інтелектуального потенціалу стримується віддаленістю від освітніх і культурних центрів, слабшою транспортною доступністю, менш розвинутою інфраструктурою та обмеженими фінансовими можливостями місцевого самоврядування. Унаслідок цього освітньо-культурне середовище області має виразно нерівномірний характер, а можливості для розвитку інтелектуальних ресурсів розподіляються між громадами неоднаково. Таким чином, просторові відмінності у забезпеченості закладами, кадрами та інструментами розвитку фактично виступають базовою географічною основою різного рівня сформованості інтелектуального потенціалу в межах регіону.

5. За результатами інтегрального ранжування територіальні громади Чернівецької області диференційовано за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу, що дало змогу виявити групи громад із різними позиціями в регіональному просторі. Найвищі місця посіли Чернівецька, Кельменецька, Сокирянська, Новоселицька та Кіцманська громади, для яких характерні більш збалансовані параметри освітньої й культурної інфраструктури, вищі результати освітніх індикаторів, краща інституційна спроможність і ширші можливості для реалізації людського капіталу. Водночас значна частина громад зосереджена в середньому сегменті рейтингу, що свідчить про відносну стабільність показників, але без яскраво виражених переваг, достатніх для формування стійкого лідерства в межах області. Найнижчі

позиції зафіксовано у Боянській, Магальській, Вашковецькій, Петровецькій та Красноільській громадах, де поєднуються обмеженість ресурсної бази, слабші освітні результати, менші можливості доступу до якісних освітніх і культурних послуг та нижчий рівень загальної інституційної підтримки інтелектуального розвитку. Отримані результати підтверджують, що типологія громад за рівнем інтелектуального потенціалу відображає не випадкові відмінності, а системні просторові диспропорції, які мають бути враховані в регіональній політиці.

6. Визначено, що ключовими ризиками відтворення інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області є депопуляція, старіння населення, міграційний відтік молоді та висококваліфікованих кадрів, а також нерівномірність розселення і доступу до якісних освітніх та культурних послуг. Сукупна дія цих чинників поступово звужує людський і освітній резерв громад, посилює територіальні контрасти та ускладнює формування середовища, здатного підтримувати інноваційний розвиток. В умовах війни зазначені ризики набувають ще більшої гостроти через посилення зовнішньої та внутрішньої міграції, порушення звичних освітніх траєкторій, мобілізацію працездатного населення, погіршення фінансового становища частини громад та зростання невизначеності на локальних ринках праці. Особливо вразливими виявляються периферійні, сільські та гірські громади, де будь-яке скорочення кадрового, освітнього чи демографічного ресурсу має відчутніші наслідки, ніж у більших центрах. Це свідчить про необхідність розглядати ризики відтворення інтелектуального потенціалу не лише як демографічну чи освітню проблему, а як комплексну загрозу довгостроковому соціально-економічному розвитку регіону.

7. У дисертації обґрунтовано потребу впровадження цілісної системи інституційних, управлінських та програмних механізмів, спрямованих на підвищення рівня інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області з урахуванням їхньої просторової специфіки. Доведено, що регіональна політика у цій сфері має бути диференційованою, тобто

враховувати відмінності між міськими, селищними, сільськими, гірськими та прикордонними громадами. Серед практичних кроків запропоновано створення локальних центрів компетенцій, освіти та інновацій на базі освітніх і культурних установ, розроблення мотиваційних програм повернення та закріплення фахівців через житлові, грантові й кар'єрні стимули, підтримку молодіжного підприємництва, стартапів, неформальної освіти й цифрових платформ доступу до знань. Особливе значення надається розвитку цифрової трансформації, модернізації освітньо-інноваційної інфраструктури, підтримці молоді та науковців, а також зміцненню зв'язку між освітою, зайнятістю та місцевим розвитком. Результати соціологічного опитування додатково засвідчили, що в суспільних очікуваннях домінують такі напрями, як підвищення якості освіти, підтримка талановитої молоді, створення робочих місць для висококваліфікованих кадрів, розширення доступу до вищої освіти та розвиток інноваційної інфраструктури. Саме тому інтеграція цих пріоритетів у стратегії розвитку територіальних громад і регіональну політику загалом повинна стати важливою передумовою збереження, відтворення та примноження інтелектуального потенціалу Чернівецької області в умовах воєнних і повоєнних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна Рада України. (1996). *Про освіту* (Закон № 100/96-ВР). Освіта України, (23).
2. Верховна Рада України. (2001). Про загальну середню освіту. У *Освіта України: Нормативно-правові документи* (с. 103–126). Міленіум.
3. Верховна Рада України. (2001). Про позашкільну освіту. У *Освіта України: Нормативно-правові документи* (с. 229–250). Міленіум.
4. Верховна Рада України. (2014). *Про вищу освіту* (Закон № 1556-VII від 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Верховна Рада України. (2015). *Про дошкільну освіту* (Закон № 911-VIII від 24 грудня).
6. Верховна Рада України. (2015). *Про наукову і науково-технічну діяльність* (Закон № 848-VIII від 26 грудня).
7. Верховна Рада України. (2015). Про професійно-технічну освіту. *Відомості Верховної Ради України*, (31).
8. Бебко, С. (2017). Значення вищої освіти у сучасних соціально-економічних трансформаціях. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*, № 1(350), 71-77.
9. Білоус, Ю.О. (2021). *Територіальна структура загальноосвітнього простору: суспільно-географічні аспекти та оцінка якості знань (на прикладі Чернівецької області)* (Дис. д-ра філософії). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. https://drive.google.com/file/d/1wvk6UEL4LrT5h4_C_ENuWiFVNtz1xyD9/view
10. Борисенко, С. О. (Ред.). (2008). *Освіта України: збірник законів*. Бурун Книга.
11. Бурка, Р. Й. (б. д.). Основні типи економіко-географічного положення населених пунктів та регіонів Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (311), 128–132.

12. Бутнік-Сіверський, О. (2003). Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт. *Інтелектуальний капітал*, (5), 3–12.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 слів і словосполучень. (2004). 1440.
14. Височан, Л. М., Костащук, І. І., Пасічник, М. Д., Бузей, О. В., & Миронюк, С. В. (2023). Екологічна освіта як важливий інструмент сталого розвитку майбутнього і сьогодення. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 16(34), 36–46.
15. Геєць, В., & Семиноженко, В. (2006). *Інноваційні перспективи України*. Константа.
16. Гойло, В. (1998). Інтелектуальний капітал. *Світ. Економіка та міжнародні відносини*, № 11, 71-72.
17. Голиков, А. П., Олійник, Я. Б., & Степаненко, А. В. (1997). *Вступ до економічної і соціальної географії*. Либідь.
18. Горленко, І. О., & Тарангул, Л. Л. (1999). Регіональна політика України: зміст і напрями реалізації. *Український географічний журнал*, (3), 10–16.
19. Грішнова, О. (2004). Освіта як чинник розвитку і економічного зростання України. *Демографія та соціальна економіка*, № 1-2, 93-101.
20. Гудзеляк, І. І., Котик, Л. І., Біланюк, В. І., & Мамчур, О. І. (2025). Діагностика освітніх втрат студентів-географів в умовах дистанційного навчання. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*, 1(31), 1054–1071.
21. Гудзеляк, І., Котик, Л., Біланюк, В., & Мамчур, О. (2025). Адаптивні заходи для подолання освітніх втрат здобувачів вищої освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, (42), 3–14.
22. Гукалова, І. В. (2009). *Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація* (Монографія). Інститут географії НАН України.

23. Гукалова, І. В. (2014). Проблеми структуризації соціальної географії. У *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 9-11 жовтня 2014 р.)* (с. 29–30). Видавничий дім «Родовід».
24. Гунько, В. І. (2013). Показники, індикатори та критерії розвитку інтелектуального потенціалу зайнятого населення. *Фінанси і кредит*, (1), 15–23.
25. Джаман, В. (2004). Міста — опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (199), 116–125.
26. Джаман, В. О. (2006). До питання вивчення територіальних відмін етнічної різноманітності населення України. *Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки*, (3), 209–212.
27. Джаман, В. О., & Джаман, Я. В. (2025). Захисти кандидатських дисертацій з географічних наук у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (картографо-статистичний і бібліографічний аналіз). *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (853), 63–73.
28. Джаман, В. О., & Костащук, І. І. (2006). Чернівецька область — поліетнічна етноконтактна територія. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (246), 114–126.
29. Джаман, В. О., & Костащук, І. І. (2009). *Національна структура населення етноконтактних зон* (Монографія). ЧНУ.
30. Джаман, В. О., Заячук, М. Д., & Заячук, О. Г. (2010). Визначення географічного центру території та оцінка транспортно-географічного положення адміністративних центрів Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (527), 95–101.
31. Джаман, В., & Джаман, Я. (2025). Наукова спадщина і наукова школа професора Ярослава Жупанського. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (854), 241–249.

32. Джаман, В.О. (2001). Статеві-вікова структура населення Західного регіону України і її територіальні відміни. *Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія*, (2), 38–43.

33. Дибя, Л. М. (2011). Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій. *Економічний вісник університету*, (17).
http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf

34. Довгань, О. (2009). Сутність та особливості визначення поняття «інтелектуальний капітал». *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, 6(2), 153-157

35. Дудар, В., Різник, В., Коцур, В., & Носаченко, В. (2025). Інтернет-платформи в відкритому освітньому середовищі для організації самостійної роботи студентів. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*, 13(1), 9–23.

36. Євтух, В. Б. (1997). Національні меншини – об'єкт державної етнополітики. *Український географічний журнал*, (3), 3-9.

37. Ємчук, Т. В., & Заячук, М. Д. (2022). Особливості формування лідерських якостей у студентів географічних факультетів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (207), 394–401. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

38. Ємчук, Т. В., & Чубрей, О. С. (2022). Формування лідерських якостей здобувачів освіти у виховному процесі закладів загальної середньої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (206), 121–126. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

39. Ємчук, Т. В., Чубрей, О. С., & Ячнюк, М. О. (2022). Діагностика здатності майбутніх вчителів географії до професійного самовдосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, (86), 77–84. Видавничий дім «Гельветика».

40. Жарінова, А. (2009). Інтелектуальна власність як фундамент інноваційного розвитку економіки України. *Інтелектуальна власність*, (4), 22–26.
41. Жарінова, А. (2013). Розвиток економіки знань у контексті формування людського капіталу. *Ефективна економіка*, (11). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2536>
42. Жарінова, А. Г. (2013). Інтелектуальний капітал як фактор конкурентоспроможності при формуванні економіки знань. *Ефективна економіка*, (1), 1–13.
43. Жупанський, Я. І. (Ред.). (1993). *Географія Чернівецької області* (Навч. посіб.). Чернівці.
44. Жупанський, Я. І. (Ред.). (2000). *Навчально-краєзнавчий атлас Чернівецької області*. Львів.
45. Заставний, Ф. Д. (1993). *Населення України*. Край.
46. Заставний, Ф. Д. (2006). *Проблеми депресивності в Україні* (Монографія). ВЦ ЛНУ ім. І. Франка.
47. Заячук, М. Д., Руденко, В. П., & Джаман, В. О. (2025). Розвиток географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за роки незалежності (1991–2025 рр.). *Український географічний журнал*, (131) (3), 98–107.
48. Заячук, М. Д., Чубрей, О. С., & Яворська, В. В. (2021). Сучасні тенденції реформування підготовки майбутніх учителів географії в закладах вищої освіти України. *Інноваційна педагогіка*, (39), 147–151.
49. Заячук, О. (2007). Функціонально-компонентна структура освітньо-виховного комплексу Чернівецької області. *Історія української географії*, (361), 118–125.
50. Заячук, О. (2009). Історія розвитку освіти у Чернівецькій області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (458), 95–99.

51. Заячук, О. (2009). Територіальна організація загальноосвітніх навчальних закладів Чернівецької області. *Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Серія: Географічні науки*, (8), 116–120.
52. Заячук, О. (2010). Рівень соціально-економічного розвитку обласного регіону — передумова та індикатор розвитку освітньо-виховного комплексу. *Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Серія: Географічні науки*, 60–66.
53. Заячук, О. (2011). *Територіальна організація освітньо-виховного комплексу Чернівецької області* (Дис. канд. геогр. наук). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.
54. Заячук, О. (2013). Методика та методи суспільно-географічного дослідження територіальної організації освітньо-виховного комплексу обласного регіону. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Географічні науки*, (16), 132–137.
55. Іванова, І. С. (2010). Демографічні передумови формування інтелектуального потенціалу України. *Вісник НТУ "ХПІ"*, (7), 78–83. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/23993>
56. *Інтелектуальний потенціал*. (б. д.). Технічна енциклопедія (Techtrend). <http://techtrend.com.ua/index.php?newsid=21335>
57. Іщук, О. О., Коржнев, М. М., & Кошляков, О. Є. (2003). *Просторований аналіз і моделювання в ГІС* (Навч. посіб.). ВПЦ "Київський університет".
58. Іщук, С. І., & Гладкий, О. В. (2015). *Соціальна та економічна географія: теорія і методологія* (Навч. посіб.). Знання.
59. Камінська, В. (Ред.). (2003). *Національний склад населення Чернівецької області та його мовні ознаки* (Частина 1). Чернівці.
60. Карпюк, О. А. (2009). Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг. *Економіка. Управління. Інновації*, (1).

61. Кисельов Ю.О. Основи теософії: проблеми теорії та методології: монографія / Кисельов Ю.О.; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2011 р. – 208 с.
62. Костащук, І. І. (2005). Мовні ознаки національного складу населення Чернівецької області. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія*, (1), 107–111.
63. Костащук, І. І. (2005). Особливості формування національної структури населення сучасної Чернівецької області в період Австро-Угорської та Російської імперій. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія*, (2), 74–77.
64. Костащук, І. І. (2005). Територіальні особливості національного складу населення Чернівецької області. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія*, (8), 131–133.
65. Костащук, І. І., & Білоус, Ю. О. (2014). Суспільно-географічні чинники, що впливають на якість знань учнів. У *Матеріали міжнар. науково-практ. конф. "Географія, картографія, географічна освіта"* (с. 127–128). Родовід.
66. Костащук, І. І., & Білоус, Ю. О. (2015). Суспільно-географічні аспекти формування якості знань учнів у Чернівецькій області. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*, (744-745), 145–148. <https://drive.google.com/file/d/1jgCxZGdtLpNBfwo6eafAsF9g-3OleBb/view>
67. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Інтелектуальний потенціал територіальних громад Вижницького району Чернівецької області як основа їх інноваційного розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*, (3), 41–54.
68. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Наукові підходи визначення поняття інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії. *Український журнал природничих наук*, (13), 170–179.
69. Костащук, І. І., Білоус, Ю. О., Миколаюк, А. О., & Микитюк, В. В. (2017). Соціально-економічні диспропорції об'єднаних територіальних громад Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету*.

- Географія, (785), 64–71.
https://drive.google.com/file/d/1b_qLPp9pomC5st0GpdE85pLS9eoVmpMV/view
70. Костащук, І., & Миронюк, С. (2023). Чинники формування інтелектуального потенціалу учнів в умовах дистанційного навчання. У *Історична географія в Україні: матеріали Всеукраїнського наукового семінару пам'яті професора Володимира Круля (21–22 вересня 2023 р.)* (с. 113–115). Чернівецький національний університет.
71. Костишин, С. С. (Ред.). (1998). *Буковина: історичний нарис*. Зелена Буковина.
72. Круль, В. П. (2004). *Ретроспективна географія поселень Західної України* (Монографія). Рута.
73. Круль, В. П. (2018). *Теорія і методологія географічної науки (ретроспективний огляд до 70-80-х рр. ХХ століття)* (Навч. посібник). ЧНУ ім. Ю. Федьковича.
74. Куценко, В. І. (2003). *Економіка освіти* (Навч. посіб.). Міленіум.
75. Куценко, В. І. (2009). *Вища і післядипломна освіта в ринкових умовах* (Б. М. Данилишин, Ред.). Рада по вивченню продуктивних сил України.
76. Лапотков, В. (2024). Поняття і види інтелектуального потенціалу компаній в ІТ-секторі. *Економіка та суспільство*, (61).
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-94>
77. Лейберюк, О. (2017). Транспортна доступність населення до центрів госпітальних округів. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Географічні науки*, (7), 62–68.
78. Маліцький, Б., & Попович, О. (2005). Стан використання вітчизняного інтелектуального потенціалу. *Інтелектуальна власність*, (12), 7–13.
79. Мамчур, О. І., & Котик, Л. І. (2023). Інноваційні аспекти розвитку географічної освіти. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», «Педагогіка», «Соціологія», «Культура і мистецтво», «Історія та археологія»)*, 8(14), 644–658.

80. Маруняк, Є. О. (2012). Просторові дилеми глобалізації та їх концептуалізація. *Український географічний журнал*, (4), 36–42.
81. Марчук, Є. (1999). Стратегічна орієнтація суспільства – рух на випередження. *Стратегічна панорама*, № 4, 15-18.
82. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної та соціальної географії світу. Київ, лібра. 1996 р. – 328 с.
83. Мезенцев, К. В. (2006). Суспільно-географічне дослідження регіонального розвитку з використанням карт самоорганізації. *Картографія та вища школа*, (11), 107–115.
84. Мезенцев, К. В. (2012). Регіональний розвиток: чинники нерівномірності та формування периферії. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки*, (9), 20–26.
85. Мезенцев, К. В. (2013). Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації. *Економічна та соціальна географія*, 1(66), 31–42.
86. Мезенцев, К. В., & Мезенцева, Н. І. (2007). Роль території у самоідентифікації населення. *Економічна та соціальна географія*, (57), 67–71.
87. Мезенцев, К. В., Підгрушний, Г. К., & Мезенцева, Н. І. (2014). *Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація* (Монографія). ДП «Прінт Сервіс».
88. МIRONYUK, S. (2024). Національний мультипредметний тест, як складова розвитку інтелектуального потенціалу регіону: територіальні зміни та динаміка участі. У *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 16–18 травня 2024 р.)* (с. 213–217). Чернівецький національний університет.
89. МIRONYUK, S. (2024). Особливості формування інтелектуального потенціалу учнів ЗЗСО Чернівецької області. У *Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, географічної освіти, екології, туризму та сфери гостинності в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9–10 травня 2024 р.)* (с. 46–49). ЛНУ ім. Івана Франка.

90. Миронюк, С. (2025). Інтелектуальний потенціал населення як наукова категорія. У *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 15–16 травня 2025 р.)* (с. 125–127). ТНПУ ім. В. Гнатюка.

91. Миронюк, С. (2025). Особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Вижницького району Чернівецької області. У *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.)* (с. 280–284). Чернівецький національний університет.

92. Миронюк, С. (2025). Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (853), 44–53.

93. Мойсеєнко, І. П. (2007). *Управління інтелектуальним потенціалом* (Монографія). Аверс.

94. Мурашко, М., & Назарко, С. (2013). Стратегічні орієнтири освітянської компоненти у формуванні інтелектуального потенціалу регіону. *Бізнес Інформ*, (5), 129–134.

95. Немець, Л., & Мезенцев, К. (Ред.). (2019). *Соціальна географія* (Підручник). Фенікс.

96. Немець, К., & Немець, Л. (2012). Особливості соціогеосистеми як об'єкта соціально-економічної географії. *Часопис соціально-економічної географії*, 12(1), 39–42.

97. Никифоров, А. Є. (2012). Компаративне міжкраїнове вимірювання інтелектуального потенціалу: методологія і методика. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*, (3), 72–85.

98. Нич, Т. (2017). *Географія інтелектуального потенціалу Хмельницької області*. Принт-Сервіс.

99. Нич, Т. В. (2012). Чинники формування інтелектуального потенціалу регіону. *Географія та туризм*, (22), 222–226.

100. Нич, Т. В. (2015). Екологічний фактор формування інтелектуального потенціалу регіону. У *Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 186–189). ТНПУ.
101. Нич, Т. В. (2016). *Суспільно-географічні аспекти дослідження формування інтелектуального потенціалу Хмельницької області* (Дис. канд. геогр. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
102. Ноджак, Л. С. (2003). *Демографічні та соціально-економічні чинники формування і використання інтелектуального потенціалу за ринкових перетворень* (Автореф. дис. канд. екон. наук). Львів.
103. Носаченко, В. (2024). Використання цифрових технологій у підготовці майбутніх викладачів географії до безперервного професійного розвитку. *ScienceRise: Педагогічна освіта*, 3(60), 34–39.
104. Носаченко, В. (2025). Модель системи підготовки майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку. *Український педагогічний журнал*, (1), 80–92.
105. Олійник, Я. (2000). Суспільно-географічні дослідження професора Миколи Пістуна. *Історія української географії: Всеукр. наук.-теорет. часопис*, (2), 19–22.
106. Олійник, Я. Б., & Шевчук, С. М. (2011). Розвиток методологічних основ сучасної української суспільної географії. *Економічна та соціальна географія*, (63), 3–16.
107. Олійник, Я., & Шевчук, С. (2013). Наукові школи як об'єкт дослідження в історії географії. *Історія української географії*, (27), 23–32.
108. Паламарчук, М., & Паламарчук, О. (1998). *Економічна і соціальна географія України з основами теорії* (Навч. посіб.). Знання.
109. Перерва, П., & Марчук, Л. (2018). Інтелектуальний потенціал як економічна категорія. *Вісник НТУ "ХПІ". Серія: Економічні науки*, (15), 53–63.
110. Петрова, Г. (Ред.). (2020). *Населення Чернівецької області*. Головне управління статистики у Чернівецькій області.

111. Попович, О. (2005). *Науково-технологічна та інноваційна політика: основні механізми формування та реалізації*. Фенікс.
112. Прокопенко, О. В., & Школа, В. Ю. (2010). Оцінка рівня інтелектуального потенціалу в системі стратегічного управління інноваційним розвитком підприємств. *Маркетинг і менеджмент організацій*, (1), 127–131.
113. Прошак, В. (2003). Концепція інтелектуального капіталу у сучасній економічній теорії. *Вісник Львівського університету. Серія: Економічна*, (32), 593–599.
114. Прошак, В. В. (2002). *Інтелектуальний потенціал України в умовах ринкової трансформації економіки* (Автореф. дис. канд. екон. наук). Львів.
115. Река, Г. В. (2009). Інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал: критерії розмежування. *Науковий вісник НЛТУ України*, (19.1), 229–232.
116. Руденко, В. П. (Ред.). (2007). *Чернівецька область. Географічний атлас. "Моя мала Батьківщина"*. ТОВ Мала.
117. Руденко, В., & Пирогівська, А. (2018). *Академік Аркадій Жуковський: український географ, картограф, енциклопедист*. Наші книги.
118. Руденко, В., Джаман, В., Заячук, М., Бучко, Ж., & Ємчук, Т. (2025). Ярослав Богданович Олійник (1952–2020): Вчений, освітянин, організатор науки. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (853), 163–167.
119. Руденко, В., Джаман, В., Заячук, М., Ємчук, Т., & Бучко, Ж. (2025). Ярослав Богданович Олійник (1952–2020): вчений, освітянин, організатор науки. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (853), 163–167. <https://doi.org/10.31861/geo.2025.853.163-167>
120. Руденко, В., Джаман, В., Сухий, П., & Король, О. (2023). Шаблій Олег Іванович (1935–2023) — корифей вітчизняної науки та освіти у спогадах чернівецьких географів. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (842), 112–117. <https://doi.org/10.31861/geo.2023.842.112>

121. Руденко, Л. Г., & Маруняк, Є. О. (2011). Сучасні просторові дослідження: виклики та відповіді. *Український географічний журнал*, (3), 38–41.
122. Рудь, Н. Т., & Гаврилюк, Ю. М. (2011). Інтелектуальний потенціал: фактори формування і реалізації. *Економічні науки*, (8), 283–297.
123. Савицька, Н. Л. та ін. (2017). *Освіта як чинник становлення економіки знань* (Монографія). Монограф.
124. Савчук, І. (2020). Картографічна спадщина Володимира Кубійовича (на прикладі «Історичного атласу України»). *Енциклопедичний вісник України*, (12), 9–16.
125. Семикіна, М. В., & Гунько, В. І. (2011). Інтелектуальний потенціал та його роль у національній економіці. *Економіка і управління*, (1), 30–50.
126. Ситник, Й. (2012). Інтелектуальний потенціал як фактор інтелектуалізації систем менеджменту підприємства. *Вісник НТУ "ХПІ". Серія: Економічні науки*, (9), 271–277. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/2988>
127. Сіденко, С. (2023). Інтелектуальний капітал у стратегії інноваційного розвитку України. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, 57(1), 95–100. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2023/1-57/95-100>
128. Скиба, Г. (2014). *Інтелектуальний потенціал як важлива складова конкурентних переваг підприємства*. http://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23kampodilsk/sekcija
129. Солсо, Р. Когнітивна психологія: Пер. с англ. (1996). Львів.: Тривола, 600.
130. Теницька, Н. Б. (2012). Складові та чинники формування інтелектуального потенціалу. *Наукові праці Полтавської державної академії. Серія: Економічні науки*, 3(1), 219–223.
131. Тищенко, В. (2014). *Економіка знань як актуальна основа сучасного розвитку України та її регіонів*. ХНЕУ.

132. Ткаченко, В. (2008). *Інтелектуальний потенціал в основі розвитку виробничих сил і виробничих відносин*. Моноліт.
133. Топчієв, О. Г. (2001). *Основи суспільної географії* (Навч. посіб.). Астропринт.
134. Топчієв, О. Г. (2010). Територія: сучасний зміст поняття; функції; ресурсний потенціал. *Український географічний журнал*, (4), 3–9.
135. Філіппова, С., & Ковтуненко, К. (2013). Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального капіталу. *Вісник НУ "Львівська політехніка"*, (776), 81–86. <https://ena.lpnu.ua/items/098df848-54fb-4cec-ab33-d02f461a0819>
136. Флінта, Н. (1999). Сучасний стан освітньо-культурного комплексу Тернопільської області. *Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія*, (1), 91–99.
137. Флінта, Н. (2001). Культура як фактор розвитку суспільства: проблеми і перспективи. *Історія української географії*, (2), 131–132.
138. Флінта, Н. (2004). Територіальна організація культурно-освітнього комплексу регіону. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (199), 175–182.
139. Флінта, Н. (2005). Умови і чинники формування і розвитку культурно-освітнього комплексу регіону. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія*, (2), 42–44.
140. Флінта, Н. (2006). Географо-математична модель культурно-освітнього комплексу регіону. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (199), 208.
141. Шаблій, О. (2015). *Суспільна географія: У двох книгах. Книга друга: Проблеми українознавства, регіоналістики і краєзнавства*. ЛНУ ім. І. Франка.
142. Шаблій, О. (2015). *Суспільна географія: У двох книгах. Книга перша: Проблеми теорії, історії та методики дослідження*. ЛНУ ім. І. Франка.

143. Шаблій, О. І. (2001). *Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії*. ЛНУ ім. І. Франка.
144. Шаблій, О. І. (2003). *Основи загальної суспільної географії*. Вид. центр ЛНУ.
145. Шаблій, О. І. (2012). *Основи суспільної географії* (Підручник). ЛНУ імені Івана Франка.
146. Шевчук, С. М. (2012). Актуальні напрямки досліджень наукових шкіл в українській суспільній географії. У *Україна: географія цілей і можливостей: зб. наук. праць* (Т. 3, с. 405–409). ФОП «Лисенко М. М.».
147. Шевчук, С. М. (2012). Вивчення наукових шкіл в українській суспільній географії: постановка проблеми. *Історія української географії*, (25), 19–22.
148. Шевчук, С. М. (2013). *Наукова школа Українського науково-дослідного інституту географії та картографії*. ПНПУ імені В. Г. Короленка.
149. Шевчук, С. М. (2015). Комплексний аналіз дисертаційних робіт із суспільної географії в Україні (1936–2012 рр.). *Український географічний журнал*, (4), 31–39.
150. Шевчук, С. М. (2016). Наукові школи в українській суспільній географії: методологічні проблеми ідентифікації. У *Українська географія: сучасні виклики: зб. наук. праць* (Т. 1, с. 119–121). Прінт-Сервіс.
151. Шевчук, С. М. (2017). Наукова школа академіка Максима Мартиновича Паламарчука (до 100-річчя від дня народження). *Часопис соціально-економічної географії*, (22), 125–141.
152. Шевчук, С. М. (2017). *Суспільна географія в Україні (теорія та практика досліджень наукових шкіл)* (Дис. д-ра геогр. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
153. Шевчук, С. М. (2017). *Суспільна географія в Україні (теорія та практика досліджень)*. ТОВ «АСМІ».

154. Шоробура, І. (2015). Внесок університетських учених у розвиток української географічної науки та освіти. *Педагогічний дискурс*, (18), 273–277.
155. Шоробура, І. М. (2005). Розвиток української географічної науки (початок XX століття). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (25), 77–80. <http://eprints.zu.edu.ua/1058/1/05shimgn.pdf>
156. Штойко, П. І. (2013). *Теоретичні концепти становлення новітньої української географії* (Автореф. дис. д-ра геогр. наук). Львівський національний університет імені Івана Франка.
157. Яковлєва, Ю., & Закотнюк, О. (2013). Сучасний погляд на географічний простір як об'єкт науки. У *Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць* (с. 219–226). ПП Вишемирський.
158. Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Columbia University Press.
159. Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: A venture in social forecasting*. Basic Books.
160. Bilous, J. (2020). Optimization of the network of general secondary education institutions in the conditions of decentralization: geographical aspect. *Human Geography Journal*, (28), 64–70. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2020-28-07>
161. Bilous, Y. (2020). Social and geographical features of the formation of the intellectual potential of Chernivtsi oblast. *Human Geography Journal*, 29, 90–98. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2020-29-09>
162. Bilous, Y. (2021). Socio-geographical aspects of formation of the general educational complex of regions of Ukraine. *Journal of Education, Health and Sport*, 11(3), 42–50. <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/JEHS/article/view/JEHS.2021.11.03.005>
163. Boisot, M. H. (1998). *Knowledge Assets: Securing Competitive Advantage in the Information Economy*. Oxford University Press.

164. Bontis, N. (1999). Managing organisational knowledge by diagnosing intellectual capital. *International Journal of Technology Management*, 18(5/6/7/8), 433–462. <https://doi.org/10.1504/IJTM.1999.002780>
165. Chubrey, O., Zablotovska, N., & Zayachuk, O. (2015). Territorial differences in educational achievements in geography of the students of comprehensive education institutions of the Chernivtsi region. *Lucrările Seminarului Geografic "Dimitrie Cantemir"*, 39, 131–138. <https://doi.org/10.15551/lsgdc.v39i0.13>
166. Drucker, P. F. (1993). *Post-Capitalist Society*. Harper Business.
167. Edvinsson, L., & Malone, M. (1997). *Intellectual Capital: Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower*. Harper Business.
168. Foray, D. (2004). *The Economics of Knowledge*. MIT Press.
169. Kostaschuk, I., Bilous, Yu., & Navolskyi, V. (2018). Geopolitical aspects for the development of a transboundary multi-religious ethnocontact region. *Eureka: Social and Humanities*, 6(18), 39–49. <http://eu-jr.eu/social/article/view/811>
170. Machlup, F. (1962). *The production and distribution of knowledge in the United States*. Princeton University Press.
171. Myroniuk, S. (2024). Territorial aspects of educational complex development in Chernivtsi region within the framework of decentralization. In *Abstracts of the IV International Scientific and Practical Conference* (pp. 83–88). Stockholm, Sweden.
172. Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company*. Oxford University Press.
173. Roos, J., Roos, G., Dragonetti, N. C., & Edvinsson, L. (1997). *Intellectual Capital: Navigating the New Business Landscape*. Macmillan Press.
174. Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1–17.
175. Schultz, T. W. (1963). *The economic value of education*. Columbia University Press.

176. Stewart, T. A. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. Doubleday/Currency.
177. Stewart, T. A. (1997). *Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations*. Doubleday/Currency.
178. Sveiby, K. E. (1997). *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-Based Assets*. Berrett-Koehler.
179. Zayachuk, M., Kostashchuk, I., Darchuk, K., & Bilous, Yu. (2021). Geoinformation technologies as a basis for research of the optimal location of general secondary education institutions. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 30(2), 389–401. <https://doi.org/10.15421/112135>

Інформаційні джерела

180. Бауер, М., & Куриш, Ю. (Упоряд.). (2013). *Освіта Чернівецьчини: Статистичний збірник*. Чернівці.
181. Головне управління статистики у Чернівецькій області. (б. д.). *Статистична інформація*. <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
182. Департамент освіти і науки Чернівецької ОВА. (2025). *Про підсумки проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році* (Наказ № 54 від 14 лютого). <https://doncv.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/54-від-14.02.2025.pdf>
183. Департамент освіти і науки Чернівецької ОВА. (2025). *Про результати проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів БМАН у 2024/2025 навчальному році* (Наказ № 84 від 11 березня). <https://doncv.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/84-від-11.03.2025.pdf>
184. Державна служба статистики України. (2025). *Аспірантура в Україні у 2024 році* (Статистична інформація). Київ.
185. Державна служба статистики України. (2025). *Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2024 році* (Статистична інформація). Київ.

186. Державна служба статистики України. (2025). *Дошкільна освіта в Україні у 2024 році* (Статистична інформація). Київ.
187. Державна служба статистики України. (2025). *Загальна середня освіта в Україні у 2024 році* (Статистична інформація). Київ.
188. Державна служба статистики України. (2025). *Професійна (професійно-технічна) освіта в Україні у 2024 році* (Статистична інформація). Київ.
189. ІСУО. (б. д.). *Інформаційна система управління освітою. Чернівецька область*. <https://cv.isuo.org/>
190. Камінська, В. (Ред.). (2003). *Рівень освіти населення Чернівецької області* (Демографічний збірник). Чернівці.
191. Міністерство освіти і науки України. (2025). *Про затвердження списків переможців і учасників IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2024/2025 навчальному році* (Наказ № 793 від 30 травня). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-spyskiv-peremozhstiv-i-uchasnykiv-iv-etapu-vseukrainskykh-uchnivskykh-olimpiad-z-navchalnykh-predmetiv-u-20242025-navchalnomu-rotsi>
192. *Освіта в Україні: виклики та перспективи* (Інформаційно-аналітичний збірник). (2020). Київ.
193. Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО). (б. д.). *Головна сторінка*. <https://testportal.gov.ua/>
194. Чернівецька ОВА. (2023). *Комплексна програма розвитку освітньої галузі Чернівецької області на 2024-2025 роки*. https://doncv.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/1281-p-від-13_12_2023-osvitnya-galyz-2023-2024.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А.1

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Інтелектуальний потенціал територіальних громад Вижицького району Чернівецької області як основа їх інноваційного розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*, (3), 41–54. (Внесок авторів: **Костащук І. І.** Формування наукової концепції та методичне керівництво, аналіз наукових джерел, узагальнення результатів, написання тексту статті; **Миронюк С. В.** Збір і обробка статистичної та аналітичної інформації, аналіз соціально-економічних показників територіальних громад).

2. Миронюк, С. (2025). Територіальні відміни інтелектуального потенціалу західних регіонів України на прикладі ЗНО та НМТ. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*, (853), 44–53.

3. Костащук, І. І., & Миронюк, С. В. (2025). Наукові підходи визначення поняття інтелектуального потенціалу як суспільно-географічної категорії. *Український журнал природничих наук*, (13), 170–179. (Внесок авторів: **Костащук І. І.** Розробка теоретико-методологічних засад і наукових підходів, аналіз джерел, узагальнення результатів, написання тексту статті; **Миронюк С. В.** Аналіз соціально-економічних і суспільно-політичних умов формування інтелектуального потенціалу, систематизація матеріалів, участь у висновках і написанні тексту).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Костащук, І., Миронюк, С. (2023). Чинники формування інтелектуального потенціалу учнів в умовах дистанційного навчання. *Історична географія в Україні: матеріали Всеукраїнського наукового семінару пам'яті професора Володимира Круля* (21–22 вересня 2023 р.) (с. 113-115).

(Внесок авторів: **Костащук І.** Формування ідеї дослідження, визначення основних чинників та узагальнення результатів; **Миронюк С.** Аналіз особливостей дистанційного навчання, систематизація матеріалів і участь у підготовці тез).

2. Myroniuk, S. (2024). Territorial Aspects of Educational Complex Development in Chernivtsi Region within the Framework of Decentralization. *Abstracts of the IV International Scientific and Practical Conference* (pp. 83–88). Stockholm, Sweden.

3. Миронюк, С. (2024). Національний мультипредметний тест, як складова розвитку інтелектуального потенціалу регіону: територіальні зміни та динаміка участі. *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 16–18 травня 2024 р.) (с. 213–217).

4. Миронюк, С. (2024). Особливості формування інтелектуального потенціалу учнів ЗЗСО Чернівецької області. *Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, географічної освіти, екології, туризму та сфери гостинності в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 9–10 травня 2024 р.) (с. 46–49).

5. Миронюк, С. (2025). Інтелектуальний потенціал населення як наукова категорія. *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.) (с. 125-127).

6. Миронюк, С. (2025). Особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад Вижницького району Чернівецької області. *Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.) (с. 280-284).

**Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації**

1. Височан, Л. М., Костащук, І. І., Пасічник, М. Д., Бузей, О. В., & Миронюк, С. В. (2023). Екологічна освіта як важливий інструмент сталого розвитку майбутнього і сьогодення. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 16(34), 36–46. (Внесок авторів: **Височан Л. М.** Формування ідеї дослідження, наукове керівництво та узагальнення результатів; **Костащук І. І.** Розробка теоретичних засад екологічної освіти в контексті сталого розвитку, участь у написанні тексту; **Пасічник М. Д.** Аналіз освітніх практик формування екологічної компетентності майбутніх учителів; **Бузей О. В.** Систематизація педагогічних підходів та аналіз навчально-методичних матеріалів; **Миронюк С. В.** Узагальнення сучасних викликів екологічної освіти та участь у формуванні висновків статті).

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1) Всеукраїнський науковий семінар пам'яті професора Володимира Круля «Історична географія в Україні» (м. Чернівці, 21-22 вересня 2023 р.). Очна участь.

2) IV Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і технологій», 29–31 січня 2024 року, Стокгольм, Швеція. Дистанційна участь.

3) Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика», присвяченій 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського (м. Чернівці, 16-18 травня 2024 р.). Очна участь.

4) Міжнародна науково-практична конференція «Реалії, проблеми та перспективи розвитку географії, географічної освіти, екології, туризму та сфери гостинності в Україні» (м. Львів, 9–10 травня 2024 р.). Дистанційна участь.

5) IV міжнародна науково-практична конференція «Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки», приуроченій 35-літтю утворення географічного факультету в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.). Дистанційна участь.

6) Міжнародна науково-практична конференція «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика», присвяченій 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.). Очна участь.

**Анкета соціологічного опитування
«Інтелектуальний потенціал Чернівецької області»**

Шановний(а) респонденте!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, метою якого є вивчення значущості освіти та ставлення населення до професій, що потребують високого інтелектуального потенціалу. Опитування є анонімним, усі дані використовуються виключно для наукових цілей.

1. **Ваш вік:**
 - ☐ до 18
 - ☐ 18–25
 - ☐ 26–35
 - ☐ 36–50
 - ☐ 51–60
 - ☐ 60+
2. **Стать:**
 - ☐ Чоловіча
 - ☐ Жіноча
3. **Тип місцевості, де Ви проживаєте:**
 - ☐ Місто
 - ☐ Селище
 - ☐ Село
4. **Ваш рівень освіти:**
 - ☐ Базова середня
 - ☐ Повна середня
 - ☐ Професійно-технічна
 - ☐ Неповна вища
 - ☐ Вища освіта
5. **Наскільки, на Вашу думку, освіта є важливою в сучасному суспільстві?**
 - ☐ Дуже важлива
 - ☐ Скоріше важлива
 - ☐ Скоріше неважлива
 - ☐ Неважлива
6. **Наскільки рівень освіти впливає на можливості працевлаштування?**
 - ☐ Впливає значною мірою
 - ☐ Частково впливає
 - ☐ Майже не впливає
 - ☐ Не впливає
7. **Як Ви оцінюєте якість освіти у Вашому населеному пункті?**
 - ☐ Висока
 - ☐ Достатня
 - ☐ Низька
 - ☐ Важко відповісти
8. **Чи готові Ви інвестувати час у власну освіту або професійний розвиток?**
 - ☐ Дуже готовий(а)
 - ☐ Частково готовий(а)

- ☐ Скоріше не готовий(а)
 - ☐ Не готовий(а)
9. **Чи погоджуєтесь Ви, що освіта є основою інтелектуального розвитку населення?**
- ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
10. **Наскільки престижними Ви вважаєте професії, що потребують високих інтелектуальних навичок (вчителі, , медики, інженери, науковці)?**
- ☐ Дуже престижні
 - ☐ Достатньо престижні
 - ☐ Малопрестижні
 - ☐ Непрестижні
11. **Чи хотіли б Ви, щоб Ваші діти або молодь у громаді здобули такі професії?**
- ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
 - ☐ Важко відповісти
12. **Що найбільше мотивує вибирати професії з високими вимогами до інтелектуального розвитку? (оберіть не більше двох)**
- ☐ Високий заробіток
 - ☐ Престиж
 - ☐ Можливості самореалізації
 - ☐ Інтелектуальні виклики
 - ☐ Стабільність
 - ☐ Зацікавленість у сфері
13. **Що найбільше стримує молодь від вибору інтелектуально складних професій? (оберіть не більше двох)**
- ☐ Низька якість освіти
 - ☐ Висока конкуренція
 - ☐ Недостатня мотивація
 - ☐ Відсутність умов у громаді
 - ☐ Матеріальні труднощі
 - ☐ Інше (вкажіть): _____
15. **Чи береде Ви участь у програмах самоосвіти (курси, тренінги, онлайн-навчання)?**
- ☐ Часто
 - ☐ Іноді
 - ☐ Рідко
 - ☐ Ніколи
16. **Чи мають, на Вашу думку, молоді спеціалісти достатні можливості для працевлаштування за спеціальністю?**
- ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
17. **Чи вистачає, на Вашу думку, громаді кваліфікованих педагогів, медиків, інженерів, IT-фахівців та інших спеціалістів?**

- ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
 - ☐ Важко відповісти
18. **Чи є у громаді доступ до сучасних освітніх ресурсів (інтернет, бібліотеки, освітні центри, гуртки)?**
- ☐ Так, у повному обсязі
 - ☐ Частково
 - ☐ Обмежений
 - ☐ Немає
19. **Чи наявні у громаді творчі, наукові або інтелектуальних ініціативи?**
- ☐ Так
 - ☐ Частково
 - ☐ Ні
20. **Як Ви оцінюєте роль громади в підтримці освітніх та інтелектуальних ініціатив?**
- ☐ Дуже важлива
 - ☐ Важлива
 - ☐ Малозначуща
 - ☐ Неважлива
21. **Які зміни, на Вашу думку, найбільше сприятимуть розвитку інтелектуального потенціалу населення області?**
- ☐ Покращення якості освіти
 - ☐ Розширення доступу до вищої освіти
 - ☐ Підтримка талановитої молоді
 - ☐ Створення робочих місць для висококваліфікованих кадрів
 - ☐ Розвиток освітньої та інноваційної інфраструктури
 - ☐ Інше (вказіть): _____

Дякуємо за участь в опитуванні!

Ваші відповіді є важливими для дослідження та подальшого розвитку інтелектуального потенціалу регіону.

Додаток В

Результати соціологічного опитування
«Інтелектуальний потенціал Чернівецької області»

	В якій територіальній громаді Ви проживаєте?	4. Ваш рівень освіти					5. Наскільки, на Вашу думку, освіта є важливою в сучасному суспільстві?				6. Наскільки рівень освіти впливає на можливості працевлаштування?				7. Як Ви оцінюєте якість освіти у Вашому населеному пункті?				8. Чи готові Ви інвестувати час у власну освіту або професійний розвиток?				9. Чи погоджуєтесь Ви, що освіта є основою інтелектуального розвитку населення?		
		Базова середня	Повна середня	Професійно-технічна	Неповна вища	Вища освіта	Дуже важлива	Скоріше важлива	Скоріше неважлива	Неважлива	Впливає значною мірою	Частково впливає	Майже не впливає	Не впливає	Висока	Достатня	Низька	Важко відповісти	Дуже готовий(а)	Частково готовий(а)	Скоріше не готовий(а)	Не готовий(а)	Так	Частково	Ні
1	Ставчанська територіальна громада	31,8	27,3	18,2	13,6	9,1	20,8	25,0	16,7	37,5	12,5	33,3	37,5	16,7	25,0	33,3	20,8	20,8	16,7	29,2	37,5	16,7	29,2	41,7	29,2
2	Чернівецька територіальна громада	14,3	4,8	7,1	40,5	33,3	25,0	37,5	25,0	12,5	26,5	38,2	23,5	11,8	29,4	38,2	20,6	11,8	29,4	23,5	17,6	29,4	42,9	31,4	25,7
3	Чудейська територіальна громада	22,2	11,1	16,7	27,8	22,2	22,2	33,3	22,2	22,2	22,2	22,2	16,7	38,9	27,8	16,7	44,4	11,1	38,9	16,7	27,8	16,7	44,4	27,8	27,8
4	Брусницька територіальна громада	13,8	20,7	20,7	27,6	17,2	23,1	30,8	23,1	23,1	26,9	30,8	15,4	26,9	19,2	42,3	19,2	19,2	30,8	19,2	19,2	30,8	50,0	34,6	15,4
5	Вашковецька територіальна громада	24,0	12,0	16,0	24,0	24,0	32,1	25,0	10,7	32,1	21,4	21,4	28,6	28,6	25,0	32,1	7,1	35,7	28,6	14,3	28,6	28,6	42,9	28,6	28,6
6	Петровецька територіальна громада	29,2	29,2	16,7	20,8	4,2	25,0	25,0	20,8	29,2	41,7	12,5	20,8	25,0	25,0	29,2	20,8	25,0	16,7	25,0	25,0	33,3	25,0	41,7	33,3
7	Сторожинецька територіальна громада	17,6	2,9	20,6	29,4	29,4	31,8	13,6	40,9	13,6	13,6	31,8	27,3	27,3	22,7	13,6	22,7	40,9	27,3	18,2	40,9	13,6	22,7	27,3	50,0
8	Тереблеченська територіальна громада	20,0	24,0	28,0	8,0	20,0	24,0	24,0	32,0	20,0	44,0	12,0	24,0	20,0	40,0	20,0	20,0	20,0	28,0	16,0	32,0	24,0	40,0	32,0	28,0
9	Сокирянська територіальна громада	15,2	18,2	18,2	33,3	15,2	18,2	12,1	36,4	33,3	36,4	6,1	33,3	24,2	27,3	24,2	24,2	24,2	18,2	36,4	24,2	21,2	30,3	33,3	36,4
10	Кіцманська територіальна громада	8,3	20,8	25,0	20,8	25,0	33,3	25,0	16,7	25,0	16,7	16,7	25,0	41,7	37,5	25,0	25,0	12,5	16,7	25,0	25,0	33,3	37,5	25,0	37,5
11	Ванчиновецька територіальна громада	24,0	16,0	12,0	16,0	32,0	16,0	32,0	32,0	20,0	12,0	36,0	20,0	32,0	32,0	20,0	28,0	20,0	20,0	40,0	24,0	16,0	44,0	20,0	36,0
12	Мамалигівська територіальна громада	21,1	15,8	26,3	26,3	10,5	15,8	21,1	36,8	26,3	21,1	36,8	21,1	21,1	21,1	15,8	21,1	42,1	26,3	15,8	36,8	21,1	31,6	26,3	42,1
13	Кам'янська територіальна громада	33,3	6,7	33,3	20,0	6,7	20,0	40,0	20,0	20,0	20,0	40,0	6,7	33,3	0,0	26,7	33,3	40,0	26,7	13,3	46,7	13,3	46,7	26,7	26,7
14	Новоселицька територіальна громада	18,5	14,8	22,2	29,6	14,8	22,7	27,3	22,7	27,3	31,8	27,3	27,3	13,6	36,4	9,1	18,2	36,4	36,4	18,2	22,7	22,7	27,3	27,3	45,5

15	Топорівська територіальна громада	18,8	28,1	18,8	25,0	9,4	31,0	27,6	20,7	20,7	44,8	20,7	17,2	17,2	24,1	20,7	17,2	37,9	27,6	31,0	17,2	24,1	24,1	48,3	27,6
16	Недобойська територіальна громада	15,0	25,0	15,0	15,0	30,0	15,0	20,0	35,0	30,0	30,0	30,0	25,0	15,0	40,0	25,0	15,0	20,0	25,0	50,0	15,0	10,0	10,0	35,0	55,0
17	Вікнянська територіальна громада	19,0	19,0	19,0	19,0	23,8	42,9	23,8	14,3	19,0	14,3	19,0	47,6	19,0	28,6	19,0	28,6	23,8	28,6	33,3	4,8	33,3	38,1	38,1	23,8
18	Кадубовецька територіальна громада	36,8	5,3	5,3	26,3	26,3	26,3	5,3	31,6	36,8	15,8	31,6	10,5	42,1	15,8	15,8	26,3	42,1	15,8	31,6	42,1	10,5	52,6	15,8	31,6
19	Лівинецька територіальна громада	10,0	25,0	30,0	15,0	20,0	15,0	35,0	30,0	20,0	35,0	10,0	35,0	20,0	25,0	25,0	25,0	25,0	35,0	10,0	25,0	30,0	35,0	30,0	35,0
20	Волоківська територіальна громада	26,7	26,7	40,0	0,0	6,7	20,0	53,3	13,3	13,3	13,3	33,3	26,7	26,7	20,0	20,0	20,0	40,0	26,7	33,3	13,3	26,7	13,3	20,0	66,7
21	Рукшинська територіальна громада	7,7	15,4	15,4	38,5	23,1	7,7	30,8	23,1	38,5	15,4	0,0	38,5	46,2	38,5	30,8	15,4	15,4	38,5	23,1	23,1	15,4	46,2	38,5	15,4
22	Клішківська територіальна громада	15,8	31,6	5,3	21,1	26,3	26,3	36,8	26,3	10,5	26,3	31,6	36,8	5,3	15,8	31,6	21,1	31,6	15,8	15,8	26,3	42,1	47,4	31,6	21,1
23	Кострижівська територіальна громада	8,3	29,2	20,8	20,8	20,8	25,0	25,0	41,7	8,3	25,0	45,8	4,2	25,0	29,2	29,2	16,7	25,0	33,3	25,0	8,3	33,3	41,7	37,5	20,8
24	Глибощка територіальна громада	21,7	17,4	17,4	21,7	21,7	21,7	17,4	43,5	17,4	17,4	34,8	39,1	8,7	34,8	39,1	13,0	13,0	13,0	30,4	26,1	30,4	60,9	21,7	17,4
25	Горішньощеровецька територіальна громада	12,5	31,3	31,3	6,3	18,8	25,0	25,0	18,8	31,3	18,8	18,8	18,8	43,8	12,5	25,0	18,8	43,8	25,0	37,5	12,5	25,0	56,3	43,8	0,0
26	Мамаївська територіальна громада	10,0	13,3	20,0	46,7	10,0	29,6	29,6	18,5	22,2	40,7	14,8	22,2	22,2	25,9	33,3	14,8	25,9	14,8	18,5	18,5	48,1	51,9	25,9	22,2
27	Юрковецька територіальна громада	37,5	18,8	0,0	25,0	18,8	16,7	22,2	22,2	38,9	11,1	33,3	27,8	27,8	16,7	11,1	38,9	33,3	11,1	27,8	11,1	50,0	16,7	38,9	44,4
28	Селятинська територіальна громада	16,0	36,0	16,0	24,0	8,0	32,0	12,0	20,0	36,0	36,0	20,0	24,0	20,0	36,0	28,0	24,0	12,0	28,0	28,0	32,0	12,0	28,0	48,0	24,0
29	Путильська територіальна громада	22,2	14,8	22,2	22,2	18,5	25,9	29,6	18,5	25,9	25,9	22,2	11,1	40,7	25,9	25,9	29,6	18,5	33,3	22,2	33,3	11,1	37,0	44,4	18,5
30	Конятинська територіальна громада	33,3	25,0	0,0	25,0	16,7	16,7	33,3	41,7	8,3	16,7	25,0	8,3	50,0	41,7	16,7	41,7	0,0	16,7	41,7	25,0	16,7	33,3	25,0	41,7
31	Неполовецька територіальна громада	16,7	22,2	5,6	33,3	22,2	16,7	22,2	22,2	38,9	27,8	11,1	33,3	27,8	16,7	11,1	33,3	38,9	33,3	22,2	27,8	16,7	22,2	66,7	11,1
32	Заставнівська територіальна громада	9,1	18,2	18,2	18,2	36,4	4,5	18,2	40,9	36,4	36,4	13,6	18,2	31,8	36,4	31,8	18,2	13,6	9,1	18,2	36,4	36,4	36,4	31,8	31,8
33	Чагорська територіальна громада	28,6	21,4	14,3	28,6	7,1	28,6	35,7	14,3	21,4	21,4	35,7	7,1	35,7	21,4	35,7	28,6	14,3	21,4	14,3	21,4	42,9	42,9	28,6	28,6
34	Боянська територіальна громада	8,7	34,8	8,7	30,4	17,4	21,7	30,4	17,4	30,4	13,0	21,7	34,8	30,4	30,4	30,4	26,1	13,0	17,4	26,1	30,4	26,1	13,0	34,8	52,2
35	Вашківська територіальна громада	4,0	20,0	24,0	24,0	28,0	24,0	24,0	32,0	20,0	20,0	24,0	40,0	16,0	24,0	24,0	36,0	16,0	24,0	16,0	32,0	28,0	44,0	32,0	24,0
36	Новодністровська територіальна громада	20,6	14,7	8,8	38,2	17,6	37,5	25,0	20,8	16,7	37,5	41,7	8,3	12,5	16,7	25,0	41,7	16,7	20,8	25,0	20,8	33,3	29,2	25,0	45,8
37	Кельменецька територіальна громада	23,1	23,1	11,5	23,1	19,2	23,1	23,1	26,9	26,9	30,8	34,6	15,4	19,2	38,5	23,1	19,2	19,2	26,9	23,1	26,9	23,1	26,9	34,6	38,5
38	Веренчацька територіальна громада	27,3	18,2	13,6	13,6	27,3	31,8	36,4	27,3	4,5	28,0	16,0	8,0	48,0	32,0	12,0	20,0	36,0	28,0	24,0	24,0	24,0	36,0	32,0	32,0

3 9	Усть-Путильська територіальна громада	13,3	40,0	6,7	13,3	26,7	20,0	33,3	26,7	20,0	6,7	40,0	33,3	20,0	20,0	20,0	13,3	46,7	6,7	26,7	6,7	60,0	20,0	40,0	40,0
4 0	Красноільська територіальна громада	12,0	32,0	20,0	28,0	8,0	36,0	24,0	28,0	12,0	28,0	28,0	36,0	8,0	20,0	24,0	36,0	20,0	24,0	20,0	28,0	28,0	36,0	36,0	28,0
4 1	Карапачівська територіальна громада	33,3	13,3	13,3	20,0	20,0	26,7	26,7	33,3	13,3	13,3	46,7	6,7	33,3	20,0	40,0	13,3	26,7	20,0	33,3	33,3	13,3	26,7	46,7	26,7
4 2	Сучевенська територіальна громада	20,0	13,3	26,7	13,3	26,7	53,3	6,7	26,7	13,3	6,7	26,7	26,7	40,0	26,7	33,3	33,3	6,7	40,0	33,3	6,7	20,0	40,0	20,0	40,0
4 3	Банилівська територіальна громада	27,3	13,6	18,2	27,3	13,6	18,2	31,8	22,7	27,3	36,4	18,2	18,2	27,3	27,3	13,6	36,4	22,7	27,3	36,4	18,2	18,2	31,8	45,5	22,7
4 4	Кам'янецька територіальна громада	22,2	16,7	33,3	27,8	0,0	27,8	22,2	22,2	27,8	16,7	50,0	5,6	27,8	16,7	27,8	38,9	16,7	16,7	22,2	38,9	22,2	38,9	44,4	16,7
4 5	Вижницька територіальна громада	22,2	16,7	11,1	44,4	5,6	31,3	18,8	31,3	18,8	37,5	18,8	6,3	37,5	12,5	31,3	25,0	31,3	18,8	12,5	31,3	37,5	43,8	18,8	37,5
4 6	Великокучурівська територіальна громада	11,1	27,8	33,3	22,2	5,6	5,6	22,2	33,3	38,9	22,2	38,9	33,3	5,6	22,2	27,8	33,3	16,7	27,8	33,3	22,2	16,7	44,4	38,9	16,7
4 7	Магальська територіальна громада	28,6	14,3	7,1	21,4	28,6	35,7	28,6	7,1	28,6	21,4	28,6	28,6	21,4	28,6	14,3	21,4	35,7	28,6	21,4	28,6	21,4	28,6	50,0	21,4
4 8	Острицька територіальна громада	17,6	29,4	23,5	11,8	17,6	29,4	23,5	41,2	5,9	29,4	11,8	29,4	29,4	17,6	11,8	35,3	35,3	35,3	29,4	11,8	23,5	29,4	35,3	35,3
4 9	Тарашанська територіальна громада	15,0	35,0	20,0	25,0	5,0	20,0	35,0	35,0	10,0	25,0	20,0	10,0	45,0	30,0	25,0	30,0	15,0	30,0	15,0	35,0	20,0	45,0	35,0	20,0
5 0	Хотинська територіальна громада	22,2	7,4	18,5	33,3	18,5	29,6	18,5	29,6	22,2	29,6	14,8	33,3	22,2	11,1	29,6	25,9	33,3	14,8	18,5	33,3	33,3	29,6	37,0	33,3
5 1	Герцаївська територіальна громада	18,8	12,5	37,5	18,8	12,5	18,8	43,8	18,8	18,8	12,5	62,5	6,3	18,8	18,8	31,3	25,0	25,0	31,3	31,3	6,3	31,3	43,8	25,0	31,3
5 2	Берегометська територіальна громада	25,0	12,5	25,0	18,8	18,8	12,5	25,0	37,5	25,0	25,0	37,5	18,8	18,8	25,0	31,3	12,5	31,3	6,3	25,0	31,3	37,5	31,3	50,0	18,8
5 3	Загальний	19,1	19,6	18,2	24,6	18,5	24,5	26,0	26,3	23,1	25,3	26,2	23,0	25,4	25,7	25,2	24,5	24,6	24,1	24,8	25,0	26,0	35,6	34,1	30,3

Продовження Додатку В

	В якій територіальній громаді Ви проживаєте?	10. Наскільки престижними Ви вважаєте професії, що потребують високих інтелектуальних навичок (вчителі, , медики, інженери, науковці)?				11. Чи хотіли б Ви, щоб Ваші діти або молодь у громаді здобули такі професії?				12. Що найбільше мотивує вибирати професії з високими вимогами до інтелектуального розвитку? (оберіть не більше двох)				13. Що найбільше стримує молодь від вибору інтелектуально складних професій?				15. Чи береде Ви участь у програмах самоосвіти (курси, тренінги, онлайн-навчання)?				16. Чи мають, на Вашу думку, молоді спеціалісти достатні можливості для працевлаштування за спеціальністю?					
		Дуже престижні	Достатньо престижні	Малопrestiжні	Непрестижні	Так	Частково	Ні	Важко відповісти	Високий зарібок	Престиж	Можливості самореалізації	Інтелектуальні виклики	Стабільність	Зацікавленість у сфері	Низька якість освіти	Висока конкуренція	Недостатня мотивація	Відсутність умов у громаді	Матеріальні труднощі	Часто	Іноді	Рідко	Ніколи	Так	Частково	Ні
1	Ставчанська територіальна громада	29,2	20,8	16,7	33,3	20,8	20,8	33,3	25,0	8,3	25,0	25,0	16,7	4,2	20,8	16,7	4,2	33,3	25,0	20,8	20,8	8,3	16,7	54,2	41,7	25,0	33,3
2	Чернівецька територіальна громада	17,6	26,5	26,5	29,4	26,5	20,6	26,5	26,5	11,8	11,8	23,5	8,8	14,7	29,4	38,2	8,8	8,8	5,9	38,2	17,6	17,6	17,6	47,1	14,7	41,2	44,1
3	Чудейська територіальна громада	38,9	22,2	27,8	11,1	16,7	33,3	27,8	22,2	5,6	38,9	0,0	11,1	27,8	16,7	11,1	16,7	33,3	16,7	22,2	33,3	44,4	11,1	11,1	27,8	44,4	27,8
4	Брусницька територіальна громада	30,8	19,2	26,9	23,1	30,8	38,5	11,5	19,2	19,2	19,2	23,1	7,7	11,5	7,7	34,6	19,2	15,4	23,1	23,1	23,1	7,7	46,2	30,8	34,6	34,6	
5	Вашковецька територіальна громада	35,7	28,6	7,1	28,6	28,6	28,6	17,9	25,0	3,6	17,9	17,9	10,7	17,9	32,1	25,0	28,6	17,9	21,4	7,1	25,0	25,0	25,0	25,0	17,9	25,0	57,1
6	Петровецька територіальна громада	33,3	20,8	16,7	29,2	33,3	45,8	4,2	16,7	8,3	4,2	29,2	20,8	12,5	25,0	29,2	16,7	20,8	20,8	12,5	20,8	25,0	16,7	37,5	29,2	41,7	29,2
7	Сторожинецька територіальна громада	45,5	18,2	13,6	22,7	40,9	18,2	31,8	9,1	18,2	27,3	13,6	4,5	18,2	18,2	9,1	22,7	22,7	27,3	18,2	18,2	18,2	31,8	31,8	22,7	45,5	31,8
8	Тереблеченська територіальна громада	24,0	20,0	24,0	32,0	20,0	32,0	28,0	20,0	16,0	12,0	12,0	16,0	28,0	16,0	20,0	24,0	20,0	20,0	16,0	4,0	36,0	24,0	36,0	32,0	44,0	24,0
9	Сокирянська територіальна громада	12,1	12,1	30,3	45,5	24,2	18,2	27,3	30,3	6,1	18,2	18,2	21,2	18,2	18,2	30,3	27,3	18,2	3,0	21,2	15,2	30,3	33,3	21,2	42,4	27,3	30,3
10	Кіцманська територіальна громада	20,8	16,7	41,7	20,8	25,0	16,7	29,2	29,2	12,5	16,7	12,5	20,8	20,8	16,7	20,8	16,7	16,7	16,7	29,2	25,0	33,3	29,2	12,5	33,3	16,7	50,0
11	Ванчикувська територіальна громада	16,0	40,0	20,0	24,0	16,0	20,0	36,0	28,0	16,0	16,0	28,0	16,0	8,0	16,0	12,0	16,0	20,0	40,0	12,0	24,0	28,0	24,0	24,0	44,0	40,0	16,0
12	Мамалигівська територіальна громада	15,8	15,8	21,1	47,4	21,1	21,1	36,8	21,1	21,1	5,3	15,8	15,8	21,1	21,1	0,0	26,3	15,8	36,8	21,1	15,8	36,8	31,6	15,8	52,6	42,1	5,3
13	Кам'янська територіальна громада	13,3	33,3	20,0	33,3	33,3	20,0	40,0	6,7	20,0	6,7	33,3	26,7	6,7	6,7	20,0	13,3	33,3	6,7	26,7	26,7	33,3	20,0	20,0	33,3	40,0	26,7
14	Новоселицька територіальна громада	22,7	36,4	18,2	22,7	13,6	36,4	31,8	18,2	22,7	4,5	22,7	0,0	22,7	27,3	40,9	9,1	22,7	9,1	18,2	36,4	13,6	27,3	22,7	27,3	45,5	27,3
15	Топорівська територіальна громада	20,7	20,7	27,6	31,0	27,6	20,7	17,2	34,5	24,1	13,8	24,1	13,8	6,9	17,2	13,8	27,6	24,1	17,2	17,2	31,0	20,7	17,2	31,0	51,7	17,2	31,0
16	Недобоївська територіальна громада	35,0	20,0	30,0	15,0	45,0	5,0	10,0	40,0	20,0	20,0	25,0	10,0	5,0	20,0	30,0	15,0	20,0	5,0	30,0	5,0	40,0	30,0	25,0	35,0	35,0	30,0
17	Вікнянська територіальна громада	23,8	28,6	38,1	9,5	28,6	28,6	19,0	23,8	4,8	14,3	23,8	4,8	23,8	28,6	0,0	28,6	19,0	23,8	28,6	4,8	42,9	42,9	9,5	23,8	42,9	33,3
18	Кадубовецька територіальна громада	10,5	42,1	15,8	31,6	15,8	31,6	15,8	36,8	26,3	5,3	15,8	21,1	5,3	26,3	21,1	26,3	15,8	15,8	21,1	15,8	31,6	21,1	31,6	26,3	42,1	31,6

19	Лівинецька територіальна громада	10,0	25,0	40,0	25,0	15,0	30,0	30,0	25,0	5,0	15,0	10,0	30,0	25,0	15,0	40,0	10,0	10,0	20,0	20,0	10,0	15,0	35,0	40,0	30,0	30,0	40,0
20	Волоківська територіальна громада	33,3	20,0	33,3	13,3	33,3	26,7	26,7	13,3	26,7	13,3	26,7	13,3	20,0	0,0	20,0	13,3	6,7	26,7	33,3	26,7	33,3	20,0	20,0	40,0	26,7	33,3
21	Рукшинська територіальна громада	7,7	15,4	53,8	23,1	23,1	46,2	23,1	7,7	30,8	23,1	0,0	23,1	7,7	15,4	7,7	15,4	46,2	23,1	7,7	23,1	23,1	23,1	30,8	30,8	23,1	46,2
22	Клішківська територіальна громада	21,1	31,6	26,3	21,1	26,3	21,1	36,8	15,8	0,0	31,6	31,6	0,0	21,1	15,8	0,0	31,6	21,1	21,1	26,3	36,8	21,1	21,1	21,1	36,8	26,3	36,8
23	Кострижівська територіальна громада	12,5	33,3	29,2	25,0	25,0	33,3	12,5	29,2	16,7	12,5	16,7	16,7	20,8	16,7	20,8	20,8	12,5	29,2	16,7	20,8	16,7	29,2	33,3	37,5	29,2	33,3
24	Глибощка територіальна громада	30,4	26,1	13,0	30,4	43,5	39,1	0,0	17,4	26,1	8,7	21,7	8,7	21,7	13,0	13,0	13,0	30,4	17,4	26,1	21,7	26,1	21,7	30,4	26,1	30,4	43,5
25	Горішньощеровецька територіальна громада	25,0	31,3	25,0	18,8	18,8	18,8	50,0	12,5	12,5	6,3	18,8	31,3	12,5	18,8	25,0	18,8	12,5	37,5	6,3	18,8	12,5	18,8	50,0	25,0	37,5	37,5
26	Мамаївська територіальна громада	25,9	25,9	14,8	33,3	22,2	14,8	37,0	25,9	11,1	11,1	14,8	18,5	14,8	29,6	29,6	18,5	25,9	18,5	7,4	25,9	29,6	22,2	22,2	33,3	33,3	33,3
27	Юрковецька територіальна громада	22,2	22,2	38,9	16,7	11,1	27,8	27,8	33,3	5,6	16,7	16,7	33,3	22,2	5,6	16,7	16,7	22,2	27,8	16,7	16,7	16,7	27,8	38,9	33,3	38,9	27,8
28	Селятинська територіальна громада	32,0	28,0	16,0	24,0	32,0	16,0	36,0	16,0	12,0	16,0	12,0	16,0	28,0	16,0	24,0	24,0	12,0	24,0	16,0	8,0	32,0	24,0	36,0	24,0	36,0	40,0
29	Пutilьська територіальна громада	11,1	33,3	18,5	37,0	14,8	25,9	40,7	18,5	14,8	22,2	7,4	18,5	25,9	11,1	33,3	7,4	25,9	18,5	14,8	25,9	25,9	37,0	11,1	40,7	25,9	33,3
30	Конятинська територіальна громада	16,7	41,7	8,3	33,3	33,3	16,7	8,3	41,7	16,7	0,0	33,3	33,3	8,3	8,3	41,7	0,0	8,3	16,7	33,3	41,7	25,0	25,0	8,3	25,0	50,0	25,0
31	Неполовецька територіальна громада	22,2	27,8	16,7	33,3	11,1	22,2	27,8	38,9	33,3	11,1	22,2	11,1	5,6	16,7	33,3	16,7	11,1	16,7	22,2	16,7	38,9	38,9	5,6	33,3	44,4	22,2
32	Заставнівська територіальна громада	4,5	18,2	45,5	31,8	36,4	27,3	18,2	18,2	27,3	9,1	13,6	18,2	18,2	13,6	13,6	13,6	27,3	18,2	27,3	27,3	18,2	27,3	27,3	31,8	31,8	36,4
33	Чагорська територіальна громада	28,6	21,4	42,9	7,1	21,4	21,4	35,7	21,4	14,3	7,1	35,7	0,0	21,4	21,4	28,6	21,4	21,4	7,1	42,9	7,1	50,0	0,0	28,6	28,6	42,9	
34	Боянська територіальна громада	13,0	52,2	21,7	13,0	21,7	26,1	30,4	21,7	21,7	8,7	21,7	30,4	4,3	13,0	17,4	26,1	17,4	8,7	30,4	30,4	13,0	17,4	39,1	34,8	34,8	30,4
35	Вашківська територіальна громада	12,0	36,0	32,0	20,0	40,0	12,0	20,0	28,0	16,0	12,0	28,0	20,0	12,0	12,0	20,0	16,0	16,0	24,0	24,0	24,0	16,0	32,0	28,0	44,0	28,0	28,0
36	Новодністровська територіальна громада	20,8	37,5	16,7	25,0	16,7	16,7	56,7	0,0	16,7	25,0	16,7	16,7	4,2	20,8	25,0	12,5	16,7	25,0	20,8	12,5	25,0	33,3	29,2	33,3	20,8	45,8
37	Кельменецька територіальна громада	30,8	34,6	11,5	23,1	30,8	30,8	15,4	23,1	23,1	3,8	19,2	15,4	19,2	19,2	15,4	30,8	23,1	11,5	19,2	7,7	38,5	34,6	19,2	19,2	50,0	30,8
38	Веренчацька територіальна громада	40,0	20,0	20,0	20,0	40,0	20,0	20,0	20,0	4,0	32,0	0,0	12,0	20,0	32,0	36,0	12,0	20,0	12,0	20,0	40,0	12,0	12,0	36,0	28,0	32,0	40,0
39	Усть-Пutilьська територіальна громада	53,3	20,0	20,0	6,7	26,7	33,3	13,3	26,7	26,7	26,7	6,7	20,0	6,7	13,3	6,7	26,7	0,0	53,3	13,3	20,0	26,7	20,0	33,3	26,7	53,3	20,0
40	Красноїльська територіальна громада	12,0	32,0	16,0	40,0	36,0	36,0	12,0	16,0	28,0	20,0	20,0	16,0	4,0	12,0	36,0	20,0	16,0	16,0	12,0	24,0	20,0	32,0	24,0	36,0	36,0	28,0
41	Карапачівська територіальна громада	26,7	20,0	33,3	20,0	0,0	46,7	33,3	20,0	6,7	13,3	26,7	13,3	26,7	13,3	13,3	26,7	26,7	13,3	20,0	40,0	20,0	33,3	6,7	33,3	33,3	33,3
42	Сучевенська територіальна громада	33,3	33,3	26,7	6,7	20,0	26,7	26,7	26,7	13,3	20,0	40,0	6,7	6,7	13,3	13,3	20,0	26,7	20,0	20,0	26,7	40,0	20,0	13,3	33,3	33,3	33,3
43	Банилівська територіальна громада	31,8	22,7	13,6	31,8	27,3	18,2	13,6	40,9	13,6	18,2	4,5	31,8	4,5	27,3	9,1	13,6	27,3	22,7	27,3	31,8	31,8	18,2	18,2	27,3	40,9	31,8
44	Кам'янецька територіальна громада	16,7	22,2	38,9	22,2	27,8	33,3	27,8	11,1	5,6	33,3	27,8	5,6	5,6	22,2	11,1	38,9	16,7	22,2	11,1	27,8	22,2	5,6	44,4	22,2	38,9	38,9
45	Вижницька територіальна громада	31,3	25,0	6,3	37,5	37,5	31,3	18,8	12,5	12,5	6,3	31,3	12,5	31,3	6,3	6,3	12,5	37,5	31,3	12,5	43,8	12,5	18,8	25,0	31,3	43,8	25,0
46	Великокучурівська територіальна громада	11,1	16,7	50,0	22,2	16,7	55,6	11,1	16,7	22,2	11,1	22,2	16,7	11,1	16,7	16,7	16,7	27,8	27,8	11,1	27,8	44,4	5,6	22,2	22,2	44,4	33,3
47	Магальська територіальна громада	28,6	21,4	21,4	28,6	21,4	28,6	35,7	14,3	14,3	14,3	28,6	21,4	14,3	7,1	42,9	28,6	7,1	21,4	0,0	28,6	21,4	21,4	28,6	28,6	42,9	28,6
48	Острицька територіальна громада	17,6	52,9	5,9	23,5	29,4	23,5	11,8	35,3	17,6	17,6	11,8	23,5	5,9	23,5	29,4	17,6	11,8	35,3	5,9	23,5	47,1	5,9	23,5	58,8	23,5	17,6
49	Тарашанська територіальна громада	35,0	10,0	10,0	45,0	25,0	25,0	40,0	10,0	15,0	10,0	20,0	10,0	20,0	25,0	25,0	5,0	30,0	15,0	25,0	10,0	20,0	55,0	15,0	65,0	15,0	20,0
50	Хотинська територіальна громада	18,5	48,1	18,5	14,8	18,5	33,3	25,9	22,2	11,1	18,5	22,2	14,8	14,8	18,5	22,2	29,6	14,8	11,1	22,2	11,1	33,3	25,9	29,6	37,0	25,9	37,0

51	Герцаївська територіальна громада	25,0	25,0	37,5	12,5	12,5	31,3	18,8	37,5	37,5	43,8	12,5	6,3	0,0	0,0	25,0	18,8	12,5	12,5	31,3	6,3	43,8	12,5	37,5	18,8	50,0	31,3
52	Берегометська територіальна громада	37,5	31,3	18,8	12,5	25,0	12,5	31,3	31,3	18,8	12,5	18,8	6,3	18,8	25,0	18,8	18,8	31,3	12,5	18,8	18,8	12,5	50,0	18,8	12,5	25,0	62,5
53	Загальний	23,6	27,0	23,8	25,6	25,5	26,2	25,2	23,0	15,8	16,0	18,9	16,4	14,8	18,1	21,1	19,4	20,1	19,7	19,7	22,0	25,8	25,0	27,1	32,4	34,3	33,2

Продовження Додатку В

	В якій територіальній громаді Ви проживаєте?	17. Чи вистачає, на Вашу думку, громаді кваліфікованих педагогів, медиків, інженерів, ІТ-фахівців та інших спеціалістів?				18. Чи є у громаді доступ до сучасних освітніх ресурсів (інтернет, бібліотеки, освітні центри, гуртки)?				19. Чи наявні у громаді творчі, наукові або інтелектуальних ініціативи?			20. Як Ви оцінюєте роль громади в підтримці освітніх та інтелектуальних ініціатив?				21. Які зміни, на Вашу думку, найбільше сприятимуть розвитку інтелектуального потенціалу населення області?				
		Так	Частково	Ні	Важко відповісти	Так, у повному	Частково	Обмежений	Немає	Так	Частково	Ні	Дуже важлива	Важлива	Малозначна	Неважлива	Покращення якості освіти	Розширення доступу до	Підтримка талановитої	Створення робочих	Розвиток освітньої та
1	Ставчанська територіальна громада	20,8	25,0	16,7	37,5	33,3	8,3	37,5	20,8	25,0	20,8	54,2	25,0	45,8	12,5	16,7	20,8	8,3	20,8	25,0	25,0
2	Чернівецька територіальна громада	41,2	23,5	23,5	11,8	38,2	29,4	17,6	14,7	52,9	26,5	20,6	20,6	26,5	38,2	14,7	29,4	20,6	20,6	11,8	17,6
3	Чудейська територіальна громада	22,2	33,3	22,2	22,2	27,8	22,2	11,1	38,9	33,3	38,9	27,8	27,8	27,8	16,7	38,9	5,6	11,1	22,2	22,2	22,2
4	Брусницька територіальна громада	23,1	26,9	11,5	38,5	26,9	30,8	15,4	26,9	15,4	38,5	46,2	19,2	50,0	15,4	15,4	23,1	11,5	15,4	30,8	19,2
5	Вашковецька територіальна громада	17,9	25,0	39,3	17,9	39,3	10,7	32,1	17,9	28,6	32,1	39,3	17,9	28,6	14,3	39,3	10,7	17,9	32,1	17,9	21,4
6	Петровецька територіальна громада	16,7	33,3	37,5	12,5	29,2	20,8	25,0	25,0	33,3	41,7	25,0	20,8	33,3	29,2	16,7	8,3	25,0	45,8	16,7	4,2
7	Сторожинецька територіальна громада	18,2	13,6	40,9	27,3	31,8	9,1	36,4	22,7	22,7	27,3	50,0	18,2	40,9	27,3	13,6	13,6	18,2	13,6	27,3	27,3
8	Тереблеченська територіальна громада	32,0	28,0	24,0	16,0	4,0	24,0	44,0	28,0	32,0	16,0	52,0	28,0	32,0	16,0	24,0	20,0	12,0	12,0	32,0	24,0
9	Сокирянська територіальна громада	15,2	36,4	33,3	15,2	15,2	21,2	27,3	36,4	45,5	24,2	30,3	33,3	18,2	27,3	21,2	30,3	21,2	12,1	18,2	18,2
10	Кицманська територіальна громада	45,8	12,5	29,2	12,5	29,2	20,8	29,2	20,8	12,5	58,3	29,2	33,3	29,2	12,5	25,0	25,0	12,5	29,2	20,8	12,5
11	Ванчиновецька територіальна громада	32,0	36,0	16,0	16,0	24,0	28,0	24,0	24,0	32,0	20,0	48,0	32,0	32,0	8,0	28,0	28,0	12,0	16,0	24,0	20,0
12	Мамалигівська територіальна громада	31,6	21,1	15,8	31,6	21,1	21,1	36,8	21,1	36,8	36,8	26,3	26,3	26,3	21,1	26,3	21,1	21,1	31,6	21,1	5,3
13	Кам'янська територіальна громада	20,0	33,3	26,7	20,0	13,3	6,7	20,0	60,0	40,0	26,7	33,3	33,3	13,3	26,7	26,7	20,0	13,3	13,3	26,7	26,7
14	Новоселицька територіальна громада	13,6	40,9	9,1	36,4	18,2	18,2	22,7	40,9	31,8	31,8	36,4	31,8	27,3	13,6	27,3	13,6	9,1	31,8	22,7	22,7
15	Топорівська територіальна громада	44,8	20,7	17,2	17,2	20,7	3,4	37,9	37,9	41,4	27,6	31,0	24,1	34,5	27,6	13,8	20,7	24,1	17,2	13,8	24,1
16	Недобоївська територіальна громада	25,0	20,0	20,0	35,0	45,0	35,0	10,0	10,0	50,0	30,0	20,0	25,0	20,0	25,0	30,0	15,0	20,0	20,0	35,0	10,0
17	Вікнянська територіальна громада	42,9	38,1	4,8	14,3	33,3	19,0	14,3	33,3	28,6	52,4	19,0	19,0	23,8	14,3	42,9	9,5	28,6	23,8	23,8	14,3
18	Кадубовецька територіальна громада	36,8	26,3	10,5	26,3	47,4	15,8	10,5	26,3	36,8	31,6	31,6	21,1	10,5	42,1	26,3	21,1	31,6	5,3	21,1	21,1
19	Лівинецька територіальна громада	10,0	35,0	35,0	20,0	5,0	25,0	30,0	40,0	20,0	25,0	55,0	10,0	25,0	25,0	40,0	15,0	5,0	25,0	30,0	25,0
20	Волоківська територіальна громада	13,3	33,3	33,3	20,0	13,3	33,3	20,0	33,3	46,7	20,0	33,3	33,3	33,3	20,0	13,3	6,7	20,0	13,3	46,7	13,3
21	Рукшинська територіальна громада	23,1	0,0	23,1	53,8	23,1	23,1	30,8	23,1	30,8	46,2	23,1	7,7	46,2	15,4	30,8	46,2	23,1	15,4	0,0	15,4
22	Клішківська територіальна громада	21,1	31,6	21,1	26,3	21,1	31,6	26,3	21,1	26,3	47,4	26,3	21,1	36,8	26,3	15,8	10,5	31,6	26,3	21,1	10,5
23	Кострижівська територіальна громада	25,0	20,8	33,3	20,8	20,8	16,7	37,5	25,0	41,7	45,8	12,5	29,2	25,0	20,8	25,0	8,3	29,2	20,8	25,0	16,7

24	Глибоцька територіальна громада	39,1	21,7	21,7	17,4	17,4	13,0	39,1	30,4	34,8	34,8	30,4	21,7	26,1	21,7	30,4	13,0	26,1	21,7	26,1	13,0
25	Горішньощеровецька територіальна громада	43,8	25,0	25,0	6,3	25,0	6,3	12,5	56,3	43,8	18,8	37,5	18,8	37,5	18,8	25,0	25,0	18,8	25,0	6,3	25,0
26	Мамаївська територіальна громада	29,6	25,9	18,5	25,9	33,3	14,8	22,2	29,6	25,9	29,6	44,4	25,9	3,7	44,4	25,9	29,6	11,1	25,9	18,5	14,8
27	Юрковецька територіальна громада	16,7	27,8	44,4	11,1	27,8	5,6	38,9	27,8	44,4	27,8	27,8	27,8	0,0	33,3	38,9	22,2	16,7	22,2	16,7	22,2
28	Селятинська територіальна громада	36,0	24,0	8,0	32,0	24,0	32,0	16,0	28,0	32,0	44,0	24,0	28,0	24,0	28,0	20,0	12,0	28,0	20,0	12,0	28,0
29	Путильська територіальна громада	37,0	25,9	18,5	18,5	48,1	22,2	7,4	22,2	25,9	33,3	40,7	25,9	37,0	18,5	18,5	22,2	14,8	25,9	25,9	11,1
30	Конятинська територіальна громада	25,0	33,3	25,0	16,7	33,3	25,0	25,0	16,7	33,3	41,7	25,0	33,3	41,7	16,7	8,3	16,7	0,0	16,7	33,3	33,3
31	Неполовецька територіальна громада	38,9	22,2	16,7	22,2	11,1	38,9	22,2	27,8	27,8	27,8	44,4	38,9	22,2	22,2	16,7	11,1	38,9	11,1	33,3	5,6
32	Заставнівська територіальна громада	4,5	45,5	13,6	36,4	13,6	31,8	40,9	13,6	40,9	27,3	31,8	27,3	31,8	18,2	22,7	18,2	13,6	27,3	22,7	18,2
33	Чагорська територіальна громада	14,3	35,7	28,6	21,4	21,4	42,9	14,3	21,4	21,4	64,3	14,3	42,9	21,4	7,1	28,6	28,6	7,1	21,4	35,7	7,1
34	Боянська територіальна громада	26,1	17,4	26,1	30,4	26,1	30,4	21,7	21,7	43,5	26,1	30,4	17,4	52,2	13,0	17,4	13,0	30,4	13,0	26,1	17,4
35	Вашківецька територіальна громада	28,0	28,0	28,0	16,0	36,0	12,0	28,0	24,0	20,0	44,0	36,0	20,0	36,0	28,0	16,0	20,0	20,0	12,0	32,0	16,0
36	Новодністровська територіальна громада	29,2	33,3	16,7	20,8	25,0	16,7	37,5	20,8	37,5	25,0	37,5	29,2	25,0	25,0	20,8	16,7	25,0	8,3	20,8	29,2
37	Кельменецька територіальна громада	38,5	30,8	11,5	19,2	30,8	30,8	30,8	7,7	30,8	34,6	34,6	19,2	34,6	15,4	30,8	26,9	15,4	3,8	30,8	23,1
38	Веренчацька територіальна громада	36,0	24,0	20,0	20,0	16,0	28,0	32,0	24,0	56,0	28,0	16,0	20,0	24,0	36,0	20,0	20,0	0,0	32,0	20,0	28,0
39	Усть-Путильська територіальна громада	33,3	13,3	20,0	33,3	33,3	33,3	13,3	20,0	53,3	20,0	26,7	26,7	26,7	13,3	33,3	13,3	26,7	20,0	20,0	20,0
40	Красноільська територіальна громада	32,0	24,0	16,0	28,0	28,0	36,0	12,0	24,0	36,0	52,0	12,0	16,0	28,0	8,0	48,0	24,0	28,0	16,0	16,0	16,0
41	Карапачівська територіальна громада	20,0	20,0	26,7	33,3	20,0	0,0	26,7	53,3	33,3	40,0	26,7	20,0	33,3	26,7	20,0	13,3	6,7	26,7	20,0	33,3
42	Сучевенська територіальна громада	33,3	26,7	20,0	20,0	6,7	13,3	46,7	33,3	26,7	33,3	40,0	40,0	13,3	26,7	20,0	6,7	20,0	26,7	33,3	13,3
43	Банилівська територіальна громада	22,7	22,7	45,5	9,1	18,2	18,2	27,3	36,4	36,4	27,3	36,4	36,4	18,2	36,4	9,1	13,6	31,8	18,2	27,3	9,1
44	Кам'янецька територіальна громада	27,8	16,7	33,3	22,2	16,7	16,7	44,4	22,2	33,3	22,2	44,4	38,9	11,1	16,7	33,3	27,8	22,2	16,7	5,6	27,8
45	Вижницька територіальна громада	12,5	37,5	18,8	31,3	12,5	25,0	18,8	43,8	37,5	37,5	25,0	31,3	25,0	18,8	25,0	6,3	25,0	12,5	18,8	37,5
46	Великокучурівська територіальна громада	27,8	33,3	16,7	22,2	27,8	38,9	11,1	22,2	44,4	38,9	16,7	11,1	16,7	50,0	22,2	5,6	22,2	22,2	33,3	16,7
47	Магальська територіальна громада	21,4	35,7	21,4	21,4	21,4	28,6	28,6	21,4	64,3	21,4	14,3	28,6	35,7	21,4	14,3	21,4	28,6	21,4	0,0	28,6
48	Острицька територіальна громада	17,6	29,4	29,4	23,5	23,5	35,3	17,6	23,5	35,3	29,4	35,3	17,6	35,3	35,3	11,8	35,3	23,5	0,0	11,8	29,4
49	Тарашанська територіальна громада	30,0	25,0	20,0	25,0	20,0	25,0	40,0	15,0	30,0	35,0	35,0	25,0	10,0	40,0	25,0	10,0	60,0	20,0	5,0	5,0
50	Хотинська територіальна громада	29,6	33,3	22,2	14,8	18,5	18,5	37,0	25,9	7,4	48,1	44,4	25,9	25,9	25,9	22,2	29,6	25,9	11,1	11,1	22,2
51	Герцаївська територіальна громада	12,5	0,0	43,8	43,8	37,5	31,3	12,5	18,8	37,5	31,3	31,3	18,8	25,0	18,8	37,5	25,0	25,0	25,0	12,5	12,5
52	Берегомetsька територіальна громада	25,0	43,8	18,8	12,5	25,0	18,8	25,0	31,3	37,5	50,0	12,5	37,5	25,0	18,8	18,8	18,8	31,3	18,8	12,5	18,8
53	Загальний	27,2	27,0	23,2	22,6	25,0	22,1	26,2	26,6	34,2	33,6	32,2	25,2	27,7	23,5	23,6	19,5	20,4	19,6	21,5	19,0

Додаток Г

Заклади дошкільної освіти за регіонами

	Кількість закладів, од ¹					В них дітей, тис. осіб				
	2020 ²	2021 ²	2022 ³	2023 ³	2024 ³	2020 ²	2021 ²	2022 ³	2023 ³	2024 ³
Україна	15 335	14 974	13 875	13 452	12 921	1 150,5	1 111,4	934,4	861,5	780,5
Вінницька	786	756	712	672	651	48,8	47,7	44,3	42,4	39,8
Волинська	488	485	485	481	469	33,5	33,0	29,0	28,7	27,6
Дніпропетровська	1 003	984	973	968	941	96,4	89,8	80,3	73,8	66,8
Донецька	568	551	340	336	253	45,7	43,4	21,2	16,8	10,5
Житомирська	668	642	626	603	561	40,6	39,7	34,8	32,6	29,2
Закарпатська	598	573	601	599	587	39,6	37,4	34,6	33,3	31,1
Запорізька	538	511	372	319	231	48,7	45,3	33,0	27,7	19,3
Івано-Франківська	464	457	466	456	449	33,9	33,1	31,5	31,0	29,3
Київська	806	825	784	760	744	68,0	67,8	58,9	56,8	53,7
Кіровоградська	486	458	440	433	426	26,5	25,0	22,7	21,9	20,9
Луганська	270	260	к	21	16	13,6	13,0	к	0,3	0,4
Львівська	876	901	929	936	935	68,9	68,5	65,0	62,6	59,6
Миколаївська	555	541	510	463	453	34,9	33,3	26,9	22,9	19,8
Одеська	851	798	820	802	798	69,4	68,0	57,5	51,6	45,7
Полтавська	634	620	599	584	559	41,0	38,7	34,8	32,4	28,9
Рівненська	555	529	517	519	502	37,8	39,2	34,2	33,4	31,4
Сумська	461	425	408	389	361	31,2	29,1	26,1	23,7	21,2
Тернопільська	602	590	571	559	531	28,0	27,6	23,9	23,6	22,3
Харківська	753	745	728	709	668	74,1	71,7	57,6	50,6	44,6
Херсонська	470	468	к	121	131	31,3	30,0	к	8,2	6,0
Хмельницька	749	710	682	651	619	42,2	40,4	37,8	36,3	33,8
Черкаська	617	624	590	554	528	35,1	33,4	30,2	27,8	25,1
Чернівецька	385	388	390	391	391	28,3	28,3	25,6	24,2	22,5
Чернігівська	441	404	402	383	361	26,9	24,8	20,5	18,6	17,4
м.Київ	711	729	723	743	756	106,1	103,2	90,1	80,3	73,6

¹ У 2015р. враховані заклади, які працювали протягом року, з 2020р. – також враховані заклади, які не працювали протягом року або більше з будь-якої причини.

² Без урахування дітей закладів дошкільної освіти тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³ Без урахування дітей закладів дошкільної освіти тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

**Кількість закладів загальної середньої освіти на початок 2024/25
навчального року за регіонами**

	Кількість закладів - усього, од	У них	
		учнів, осіб	вчителів, осіб
Україна	12 291	3 743 887	380 877
Вінницька	602	158 670	17 984
Волинська	518	137 331	16 611
Дніпропетровська	820	308 580	25 788
Донецька	256	76 768	7 051
Житомирська	511	129 897	14 765
Закарпатська	565	159 143	17 649
Запорізька	318	114 930	9 883
Івано-Франківська	550	154 733	19 607
Київська	630	235 647	20 977
Кіровоградська	285	91 473	9 802
Луганська	83	20 586	1 874
Львівська	1 077	282 096	32 924
Миколаївська	416	101 033	9 656
Одеська	707	253 438	22 479
Полтавська	500	132 512	14 175
Рівненська	536	162 822	17 852
Сумська	321	86 870	9 224
Тернопільська	553	102 050	13 764
Харківська	612	207 306	18 764
Херсонська	174	57 001	5 247
Хмельницька	513	132 711	14 867
Черкаська	432	113 031	12 409
Чернівецька	335	103 635	11 448
Чернігівська	377	86 665	10 080
м. Київ	600	334 959	25 997

Додаток Е

Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови у 2024–2025 н. р.

[illegible]

Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії

України у 2024–2025 н. р.

Адміністративні одиниці	8 клас			9 клас			10 клас			11 клас			Бали
	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	
м.Київ			1				1						4
області:													
Вінницька						1							1
Волинська		1	1		1	1			1				7
Дніпропетровська													0
Донецька		1											2
Житомирська			1		1			1					5
Закарпатська	1			1					1			2	9
Запорізька													0
Івано-Франківська	1				1	1				1		1	10
Київська						2	1	1			1	1	10
Кіровоградська			1				1						4
Луганська													0
Львівська		1	1	1		1			1		2		12
Миколаївська			1		1			1				1	6
Одеська					1			1		1			7
Полтавська					1				1			1	4
Рівненська		2				1			1	1	1		11
Сумська				1					1				4
Тернопільська						1			1			1	3
Харківська											1		2
Херсонська													0
Хмельницька			1			1			1			1	4
Черкаська			1										1
Чернівецька			1										1
Чернігівська									1				1

**Результати IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики
у 2024–2025 н. р.**

Адміністративні одиниці	8 клас			9 клас			10 клас			11 клас			Бали
	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	I місце	II місце	III місце	
м. Київ	2	2	3	2	1	2	3	2	1	3	6	5	63
області:													
Вінницька		1						1	1	1			8
Волинська					1	1						1	4
Дніпропетровська		1						1					4
Донецька									1				1
Житомирська			1						1			1	3
Закарпатська					1	1						1	4
Запорізька									1				1
Івано-Франківська						1						1	2
Київська													0
Кіровоградська						1							1
Луганська													0
Львівська		2	1		1	1			1			2	11
Миколаївська													0
Одеська			1			1			1				3
Полтавська			1										1
Рівненська									1				1
Сумська													0
Тернопільська													0
Харківська	1	1	1	1	3			3	1		2		26
Херсонська													0
Хмельницька													0
Черкаська									1				1
Чернівецька			1									1	2
Чернігівська						1							1

Додаток К

**Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної
(професійно-технічної) освіти у 2024 році за регіонами**

	Кількість закладів на кінець року, од	Прийнято протягом року, осіб	Закінчили повний курс навчання (випущено) протягом року, осіб	Кількість учнів, слухачів на кінець року, осіб				
				усього	з них			
					навчалися з отриманням повної загальної середньої освіти	дівчат	дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	осіб з інвалідністю
Україна	653	115 355	109 882	214 395	151 392	80 735	8 230	3 840
Вінницька	32	6 544	6 869	12 176	8 545	4 577	402	114
Волинська	14	3 740	3 397	6 066	4 223	1 781	168	115
Дніпропетровська	57	11 851	9 586	19 496	15 012	7 502	1 120	328
Донецька	41	1 967	2 894	3 932	2 589	1 260	202	170
Житомирська	20	3 485	3 380	6 838	4 948	2 624	337	167
Закарпатська	14	2 534	2 165	5 342	4 146	1 711	174	51
Запорізька	36	5 025	4 576	10 699	7 041	4 645	389	137
Івано-Франківська	20	3 965	3 907	7 741	5 382	2 189	165	129
Київська	24	4 531	4 485	7 953	6 114	2 710	344	85
Кіровоградська	22	2 995	2 562	7 129	5 694	2 990	396	154
Луганська	11	521	745	988	479	530	24	4
Львівська	51	11 038	9 090	20 705	14 901	8 010	512	375
Миколаївська	27	4 643	4 005	9 363	6 510	4 245	366	81
Одеська	28	4 870	4 841	10 513	8 369	3 930	476	140
Полтавська	33	5 325	4 680	9 334	6 367	3 647	383	268
Рівненська	23	5 364	4 830	9 915	6 347	3 691	231	165
Сумська	27	4 433	5 281	8 164	5 324	3 237	321	185
Тернопільська	20	3 094	2 940	6 211	5 134	2 674	150	127
Харківська	31	5 456	6 416	10 595	6 867	3 940	428	265
Херсонська	26	1 896	1 551	3 155	1 265	1 533	91	32
Хмельницька	26	6 638	6 199	9 715	6 567	3 127	271	153
Черкаська	20	3 654	3 914	6 601	4 639	2 395	282	126
Чернівецька	16	2 623	2 790	5 221	3 257	1 840	186	109
Чернігівська	13	3 848	3 817	5 427	3 443	1 931	255	92
м. Київ	21	5 315	4 962	11 116	8 229	4 016	557	268

Додаток Л

Кількість ЗФПО та студентів у них на початок 2024/25 навчального року за регіонами

	Кількість закладів фахової передвищої освіти на початок 2024 \25 навчального року, од	Кількість студентів закладів фахової передвищої освіти на початок 2024 \25 навчального року, осіб
Україна	320	383 454
Вінницька	14	17 275
Волинська	8	11 850
Дніпропетровська	31	41 201
Донецька	к/с	к/с
Житомирська	14	15 360
Закарпатська	7	9 831
Запорізька	10	13 873
Івано-Франківська	12	18 997
Київська	14	11 631
Кіровоградська	11	9 312
Луганська	к/с	к/с
Львівська	20	28 291
Миколаївська	8	10 934
Одеська	22	28 360
Полтавська	13	17 538
Рівненська	4	11 734
Сумська	10	14 311
Тернопільська	13	17 173
Харківська	27	22 014
Херсонська	к/с	к/с
Хмельницька	10	11 866
Черкаська	11	11 067
Чернівецька	14	10 728
Чернігівська	12	8 267
м. Київ	22	36 495

Примітка: к/с - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності

**Кількість ЗВО та студентів у них на початок 2024/25 навчального року
за регіонами**

	Кількість ЗВО на початок 2024/25 навчального року, од	Кількість студентів ЗВО на початок 2024/25 навчального року, осіб	З них навчаються у зкладах, заснованих на державній формі власності
Україна	314	956 407	813 660
Вінницька	11	31 063	27 270
Волинська	7	23 943	19 795
Дніпропетровська	26	67 050	59 460
Донецька	к/с	к/с	к/с
Житомирська	4	18 310	17 191
Закарпатська	7	19 318	15 261
Запорізька	13	43 020	33 180
Івано-Франківська	11	31 842	26 602
Київська	8	17 107	15 595
Кіровоградська	8	13 704	12 642
Луганська	—	—	—
Львівська	21	95 382	84 963
Миколаївська	8	18 555	12 928
Одеська	19	59 578	53 830
Полтавська	8	36 328	31 181
Рівненська	8	22 994	15 436
Сумська	5	16 530	16 433
Тернопільська	6	29 016	27 769
Харківська	28	91 410	88 777
Херсонська	к/с	к/с	к/с
Хмельницька	11	22 159	16 146
Черкаська	8	24 291	21 080
Чернівецька	4	17 565	16 342
Чернігівська	6	12 594	11 834
м. Київ	83	243 463	188 985

Примітка: к/с - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності

Додаток Н

Підготовка аспірантів у 2024 році за регіонами

	Кількість наукових установ та закладів вищої освіти, які мають аспірантуру, од	Кількість аспірантів на 1 січня 2025 року, осіб	У тому числі за формами здобуття освіти		
			денною	вечірньою та заочною	поза аспірантурою
Україна	400	53 430	44 565	7 922	943
Вінницька	8	1 109	876	182	51
Волинська	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с
Дніпропетровська	23	3 057	2 581	421	55
Донецька	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с
Житомирська	3	528	450	78	—
Закарпатська	4	1 141	908	213	20
Запорізька	11	5 407	5 166	233	8
Івано-Франківська	5	1 636	1 330	259	47
Київська	10	669	526	142	1
Кіровоградська	6	561	464	94	3
Луганська	—	—	—	—	—
Львівська	26	4 789	4 174	534	81
Миколаївська	5	525	486	38	1
Одеська	25	2 967	2 292	602	73
Полтавська	8	1 419	1 253	136	30
Рівненська	5	584	491	93	—
Сумська	5	1 517	1 356	161	—
Тернопільська	5	1 456	1 267	181	8
Харківська	49	6 108	4 833	1 179	96
Херсонська	к/с	к/с	к/с	к/с	к/с
Хмельницька	8	934	708	206	20
Черкаська	6	1 016	946	52	18
Чернівецька	3	467	375	75	17
Чернігівська	5	668	557	108	3
м. Київ	176	16 211	12 932	2 868	411

Примітка: к/с - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності

Додаток П

Мережа закладів культури Чернівецької області

Територіальні громади	Клубні заклади	Музеї	Бібліотеки	Мистецькі школи	Театри	Разом	Коефіцієнт локалізації	Коефіцієнт територіальної концентрації
Банилівська сільська громада	4	1	8	0	0	13	1,16	0,95
Берегометська селищна громада	10	1	12	0	0	23	0,74	0,25
Боянська сільська громада	2	0	2	0	0	4	0,31	0,28
Брусницька сільська громада	10	3	3	1	0	17	1,93	1,64
Ванчиовецька сільська громада	7	2	6	1	0	16	1,08	0,82
Вашківська міська громада	8	2	8	1	0	19	1,39	1,06
Вашковецька сільська громада	3	0	2	0	0	5	0,53	0,38
Великокучурівська сільська громада	3	1	2	1	0	7	0,65	0,84
Веренчанська сільська громада	5	0	5	1	0	11	1,14	0,80
Вижницька міська громада	11	9	11	2	0	33	2,46	2,03
Вікнянська сільська громада	8	1	7	1	0	17	2,41	1,29
Волоківська сільська громада	4	0	3	0	0	7	0,50	0,52
Герцаївська міська громада	12	0	13	3	0	28	1,40	1,18
Глибоцька селищна громада	8	1	9	2	0	20	1,00	1,24
Горішньошеровецька сільська громада	4	0	4	0	0	8	0,70	0,42
Заставнівська міська громада	3	0	1	1	0	5	0,66	0,73
Кадубовецька сільська громада	6	1	6	1	0	14	1,61	1,21
Кам'янецька сільська громада	4	3	3	0	0	10	1,07	0,95
Кам'янська сільська громада	8	0	7	0	0	15	0,68	0,56
Карапчівська сільська громада	2	1	2	0	0	5	1,00	0,88
Кельменецька селищна громада	26	8	26	2	0	62	1,68	0,90
Кіцманська міська громада	11	1	10	2	0	24	1,03	1,07
Клішківська сільська громада	10	0	1	1	0	12	0,64	0,41
Конятинська сільська громада	7	3	2	0	0	12	2,44	0,87
Кострижівська селищна громада	3	0	3	1	0	7	1,68	1,74

Територіальні громади	Клубні заклади	Музеї	Бібліотеки	Мистецькі школи	Театри	Разом	Коефіцієнт локалізації	Коефіцієнт територіальної концентрації
Красноїльська селищна громада	2	1	3	1	0	7	0,81	0,43
Лівинецька сільська громада	7	2	7	0	0	16	1,78	0,83
Магальська сільська громада	3	0	3	0	0	6	0,32	0,32
Мамаївська сільська громада	10	0	5	0	0	15	0,37	0,43
Мамалигівська сільська громада	7	1	0	1	0	9	0,84	0,62
Недобоївська сільська громада	5	5	7	1	0	18	1,80	1,56
Неполоковецька селищна громада	6	3	4	0	0	13	1,65	1,91
Новодністровська міська громада	1	1	1	1	0	4	0,72	9,67
Новоселицька міська громада	13	4	13	2	0	32	1,10	1,27
Острицька сільська громада	8	0	9	0	0	17	0,64	0,78
Петровецька сільська громада	3	0	3	0	0	6	0,37	0,33
Путильська селищна громада	11	1	9	2	0	23	1,84	0,81
Рукшинська сільська громада	6	0	6	0	0	12	0,93	0,50
Селятинська сільська громада	5	0	3	0	0	8	0,85	0,10
Сокирянська міська громада	21	9	24	2	0	56	1,45	0,79
Ставчанська сільська громада	5	0	5	1	0	11	1,47	1,10
Сторожинецька міська громада	14	0	20	3	0	37	0,71	0,52
Сучевенська сільська громада	5	0	5	0	0	10	0,64	0,43
Тарашанська сільська громада	5	2	5	0	0	12	1,30	0,97
Треблеченська сільська громада	5	0	5	0	0	10	0,80	0,61
Топорівська сільська громада	2	1	4	0	0	7	0,47	0,40
Усть-Путильська сільська громада	7	1	6	1	0	15	2,41	0,76
Хотинська міська громада	11	0	7	2	0	20	0,95	0,86
Чагорська сільська громада	3	0	3	0	0	6	0,30	0,54
Чернівецька міська громада	13	5	18	5	2	43	0,84	11,41
Чудейська сільська громада	6	0	3	0	0	9	0,31	0,27
Юрковецька сільська громада	8	0	8	0	0	16	0,77	0,44

Додаток Р

Заклади загальної середньої освіти Чернівецької області

Територіальні громади	НВК	Ліцей	Гімназія	Школа	Коефіцієнт територіальної концентрації	Коефіцієнт соціальної щільності	Коефіцієнт локалізації	Забезпеченість населення
Банилівська ТГ	2			2	0,97	1,00	1,15	5,42
Берегометська ТГ	3		1	6	0,39	0,77	1,16	5,42
Боянська ТГ	2			1	0,94	0,75	0,99	4,64
Брусницька ТГ	0			8	1,57	0,80	1,83	8,59
Ванчиковецька ТГ	3			4	0,79	0,70	1,03	4,85
Вашківецька ТГ	3			5	1,04	1,14	1,38	6,46
Вашковецька ТГ	0			2	0,65	0,50	0,90	4,22
Великокучурівська ТГ	1			4	0,98	1,00	0,77	3,59
Веренчанська ТГ	2			3	0,93	0,71	1,31	6,14
Вижницька ТГ	1		1	7	0,94	0,90	1,14	5,33
Вікнянська ТГ	1			4	0,97	0,63	1,80	8,43
Волоківська ТГ	2			2	1,37	1,00	1,22	5,74
Герцаївська ТГ	6	1		10	1,67	1,42	2,01	9,45
Глибоцька ТГ	4	1	1	4	1,38	1,11	1,10	5,17
Горішньощеровецька ТГ	1			3	0,96	1,00	1,46	6,84
Заставнівська ТГ	1		1	2	0,90	1,33	0,91	4,26
Кадубовецька ТГ	5			1	1,21	1,00	1,61	7,53
Кам'янецька ТГ	0	1		2	0,58	0,75	0,63	2,97
Кам'янська ТГ	3			2	0,79	0,71	0,96	4,50
Карапчівська ТГ	0	1		2	1,27	1,50	1,44	6,76
Кельменецька ТГ	15	1		4	0,71	0,77	1,32	6,17
Кіцманська ТГ	1		1	9	1,18	1,00	1,12	5,27
Клішківецька ТГ	5		1	3	0,82	0,75	1,27	5,95
Конятинська ТГ	0			4	0,62	0,40	1,78	8,33
Кострижівська ТГ	0			3	1,53	0,60	1,48	6,96
Красноільська ТГ	1		1	3	0,50	2,50	0,96	4,49
Лівинецька ТГ	3			3	0,88	0,86	1,89	8,87
Магальська ТГ	0			3	0,70	0,60	0,67	3,14
Мамаївська ТГ	2			8	1,22	0,83	1,06	4,99
Мамалигівська ТГ	0			6	0,78	0,75	1,07	5,02
Недобоївська ТГ	3			3	0,89	0,75	1,02	4,76

Неполоковецьк а ТГ	0			3	1,03	0,50	0,85	3,99
Новодністровс ька ТГ	0		1	2	7,82	3,00	0,60	2,82
Новоселицька ТГ	8	1	1	4	1,22	0,93	1,05	4,93
Острицька ТГ	6			3	1,60	0,90	1,42	6,68
Петровецька ТГ	0	3		1	0,99	1,33	1,05	4,92
Путильська ТГ	1		1	7	0,75	0,50	1,69	7,95
Рукшинська ТГ	1			4	0,88	0,83	1,62	7,59
Селятинська ТГ	0			4	0,21	0,40	1,81	8,47
Сокирянська ТГ	15		2	5	0,70	0,88	1,27	5,95
Ставчанська ТГ	0			5	1,29	1,00	1,69	7,95
Сторожинецьк а ТГ	4	3	3	11	0,76	1,17	1,06	4,98
Сучевенська ТГ	3			4	1,21	1,17	1,89	8,86
Тарашанська ТГ	2			2	0,73	0,80	1,12	5,27
Тереблеченськ а ТГ	1			4	1,45	1,00	1,69	7,93
Топорівська ТГ	2			2	0,62	1,00	0,73	3,41
Усть- Путильська ТГ	2			2	0,49	0,31	1,56	7,32
Хотинська ТГ	7		1	4	1,26	1,09	1,40	6,55
Чагорська ТГ	0			4	1,52	1,00	0,84	3,94
Чернівецька ТГ	5	5	7	38	5,84	18,33	0,43	2,02
Чудейська ТГ	1		1	5	0,96	1,40	1,03	4,85
Юрковецька ТГ	1			6	0,81	0,88	1,41	6,61

Додаток С

Результати зовнішнього незалежного оцінювання з основних предметів 2020 року

Територіальні громади	Українська мова та література				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань
Банилівська	46	1687	11	35,2	43	1625	13	40,1	20	279	6	22,5
Берегометська	77	3487	11	43,5	61	2007	11	34,9	28	562	2	32,3
Боянська	16	697	3	41,8	15	456	3	32,2	2	46	0	37,0
Брусницька	25	1165	3	44,7	20	695	2	36,8	11	205	0	30,0
Ванчиковецька	16	517	4	31,0	13	465	3	37,9	5	75	1	24,2
Вашковецька	27	847	10	30,1	13	437	5	35,6	24	249	14	16,7
Вашківська	62	3040	5	47,1	51	1780	9	37,0	28	530	7	30,5
Веренчацька	34	1549	3	43,7	25	907	2	38,5	13	256	2	31,7
Великокучурівська	36	1218	8	32,5	36	995	11	29,3	5	52	2	16,7
Волоківська	22	718	2	31,3	16	448	5	29,7	9	118	2	21,1
Вижицька	116	6031	9	49,9	91	3296	12	38,4	42	898	6	34,4
Вікнянська	21	1145	0	52,3	16	597	1	39,6	5	124	0	39,9
Герцаївська	61	2631	1	41,4	49	1558	16	33,7	15	310	4	33,3
Горішньощеровецька	17	988	0	55,8	13	587	3	47,9	4	104	1	41,9
Глибоцька	99	5241	11	50,8	72	2762	17	40,7	39	931	5	38,4
Заставнівська	48	2542	2	50,8	38	1329	10	37,1	20	447	2	36,0
Карапчівська	16	669	1	40,1	5	117	2	24,8	11	192	4	28,1
Кадубовецька	24	1032	5	41,3	18	605	5	35,6	7	132	0	30,4
Кам'янецька	55	2269	6	39,6	50	1561	13	33,1	13	226	3	28,0
Кам'янська	27	1261	2	44,8	21	649	2	32,8	10	182	3	29,3
Кельменецька	113	5945	10	50,5	95	3510	9	39,2	52	1005	9	31,1
Конятинська	20	851	2	40,8	17	518	5	32,3	8	135	2	27,2
Кострижівська	26	1393	0	51,4	20	832	0	44,1	11	231	0	33,8

Територіальні громади	Українська мова та література				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань
Красноільська	30	870	7	27,8	27	754	8	29,6	3	45	0	24,2
Кіцманська	69	4136	2	57,5	56	2549	7	48,2	20	547	2	44,0
Клішківська	78	3820	9	47,0	62	2192	10	37,5	42	645	8	24,7
Лівинецька	12	681	0	54,5	8	388	0	51,4	7	174	0	40,0
Магальська	20	752	2	36,1	15	437	5	30,9	7	128	1	29,4
Мамаївська	64	3134	4	47,0	47	1571	8	35,4	27	532	2	31,7
Мамалигівська	39	1847	3	45,5	33	1287	5	41,3	13	229	3	28,4
Недобоївська	42	2307	5	52,7	35	1469	2	44,5	15	263	3	28,2
Неполоківська	48	2410	8	48,2	37	1217	10	34,9	22	414	4	30,3
Новодністрівська	108	5605	5	49,8	78	2712	12	36,9	74	1398	10	30,4
Новоселицька	93	5032	8	51,9	66	2682	10	43,1	38	744	6	31,5
Острицька	43	1419	2	31,7	37	1088	16	31,2	7	92	1	21,2
Петровецька	20	624	2	30,0	19	478	11	26,7	2	23	0	18,5
Путильська	96	4312	15	43,1	90	2987	16	35,2	50	780	15	25,1
Рукшинська	23	1415	2	59,1	25	838	3	35,5	7	194	0	44,6
Селятинська	20	683	5	32,8	16	496	3	32,9	5	58	3	18,7
Сокирянська	165	7878	27	45,8	135	4993	27	39,2	70	1348	10	31,0
Ставчанська	15	573	4	36,7	13	380	3	31,0	10	123	4	19,8
Сторожинецька	176	8496	19	46,3	153	6328	14	43,8	73	1598	10	35,2
Сучевенська	34	1799	2	50,8	27	999	3	39,2	10	250	0	40,3
Тарашанська	32	1130	7	33,9	27	764	12	30,0	7	100	1	23,0
Тереблеченська	12	435	2	34,8	9	293	2	34,5	3	51	0	27,4
Топорівська	40	2029	2	48,7	35	1505	3	45,6	11	197	2	28,8
Усть-Путильська	21	995	1	45,5	11	489	0	47,1	9	147	3	26,3

Територіальні громади	Українська мова та література				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідний бал	Рівень знань
Хотинська	93	4885	2	50,4	77	3133	6	43,1	26	553	4	34,2
Чагорська	32	1591	1	47,7	30	1187	2	41,9	4	76	0	30,6
Чернівецька	1281	76690	25	57,5	834	34118	78	43,4	602	16805	41	44,9
Чудейська	16	592	3	35,5	16	482	4	31,9	4	62	1	25,0
Юрковецька	41	1732	3	40,6	35	1172	6	35,5	16	326	2	32,8

Додаток Т

Результати Національного мультипредметного тесту з основних предметів 2022 року

Територіальні громади	Українська мова			Історія України			Математика		
	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань
Банилівська	29	624	61,5	29	523	60,1	29	382	37,7
Берегометська	72	1414	56,2	72	1319	61,0	72	960	38,1
Боянська	26	444	48,8	26	389	49,8	26	289	31,8
Брусницька	33	606	52,5	33	628	63,4	33	425	36,8
Ванчиковецька	18	264	41,9	18	245	45,3	18	169	26,9
Вашківецька	57	1020	51,2	57	1024	59,8	57	712	35,7
Вашковецька	29	514	50,7	29	442	50,8	29	369	36,4
Великокучурівська	34	544	45,8	34	507	49,7	34	324	27,3
Веренчацька	24	424	50,5	24	371	51,5	24	296	35,3
Вижницька	139	2570	52,9	139	2496	59,8	139	1687	34,7
Вікнянська	26	535	58,9	26	478	61,2	26	323	35,5
Волоківська	12	221	52,7	12	224	62,2	12	161	38,4
Герцаївська	47	781	47,5	47	674	47,8	47	542	33,0
Глибоцька	67	1571	67,1	67	1582	78,6	67	1556	66,4
Горішньощеровецька	16	160	28,6	16	172	35,8	16	128	22,9
Заставнівська	52	1388	76,3	52	1316	84,3	52	1088	59,8
Кадубовецька	45	883	56,1	45	876	64,8	45	677	43,0
Кам'янецька	50	954	54,6	50	1027	68,4	50	964	55,1
Кам'янська	25	428	49,0	25	418	55,7	25	240	27,5
Карапачівська	10	205	58,6	10	215	71,6	10	193	55,2
Кельменецька	104	1968	54,1	104	1855	59,4	104	1168	32,1
Кіцманська	86	1716	57,1	86	1749	67,7	86	1165	38,7
Клішківецька	59	1156	56,0	59	1031	58,2	59	663	32,1
Конятинська	26	470	51,7	26	392	50,2	26	327	36,0
Кострижівська	14	263	53,7	14	287	68,3	14	213	43,5

Територіальні громади	Українська мова			Історія України			Математика		
	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Рівень знань
Красноїльська	7	121	49,4	7	112	53,3	7	72	29,4
Лівинецька	25	377	43,1	25	343	45,7	25	195	22,3
Магальська	23	326	40,5	23	316	45,8	23	230	28,6
Мамаївська	66	1325	57,4	66	1396	70,4	66	935	40,5
Мамалигівська	33	580	50,3	33	603	60,8	33	469	40,6
Недобоївська	28	491	50,2	28	559	66,5	28	355	36,3
Неполоковецька	18	358	56,9	18	333	61,6	18	212	33,7
Новодністровська	97	1837	54,2	97	1747	60,0	97	1467	43,3
Новоселицька	115	2313	57,5	115	2135	61,8	115	1726	42,9
Острицька	29	475	46,8	29	479	55,0	29	357	35,2
Петровецька	15	238	45,4	15	214	47,5	15	145	27,6
Путильська	79	1516	54,9	79	1411	59,5	79	1021	37,0
Рукшинська	20	289	41,3	20	298	49,6	20	207	29,6
Селятинська	17	238	40,0	17	212	41,5	17	124	20,9
Сокирянська	138	2534	52,5	138	2419	58,4	138	1965	40,7
Ставчанська	4	47	33,6	4	53	44,1	4	43	30,7
Сторожинецька	136	2608	54,8	136	2845	69,7	136	1985	41,7
Сучевенська	16	309	55,2	16	286	59,5	16	293	52,4
Тарашанська	19	364	54,8	19	362	63,4	19	367	55,2
Тереблеченська	8	148	52,9	8	152	63,3	8	110	39,3
Топорівська	49	876	51,1	49	834	56,7	49	600	35,0
Усть-Путильська	12	237	56,5	12	227	63,0	12	142	33,8
Хотинська	75	1513	57,7	75	1460	64,8	75	1067	40,7
Чагорська	18	302	48,0	18	293	54,2	18	215	34,2
Чернівецька	1755	34731	56,6	1755	32825	62,3	1755	25362	41,3
Чудейська	7	138	56,4	7	163	77,5	7	124	50,7
Юрковецька	36	706	56,1	36	683	63,2	36	593	47,1

Додаток У

Результати Національного мультипредметного тесту з основних предметів 2024 року

Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань
Банилівська	51	983	1	42,8	51	1134	0	41,1	51	493	9	30,3
Берегометська	104	2189	1	46,7	104	2199	0	39,1	104	1016	20	30,6
Боянська	20	408	0	45,3	20	438	0	40,5	20	157	6	24,6
Брусницька	45	920	0	45,4	45	959	0	39,4	45	375	7	26,1
Ванчиковецька	32	525	1	36,4	32	645	0	37,3	32	214	8	20,9
Вашківецька	62	1323	1	47,4	62	1319	0	39,4	62	501	15	25,3
Вашковецька	27	547	0	45,0	27	651	0	44,6	27	276	1	32,0
Великокучурівська	51	1123	0	48,9	51	1156	0	41,9	51	459	11	28,2
Веренчацька	37	697	1	41,8	37	736	0	36,8	37	353	5	29,9
Вижницька	164	3748	1	50,7	164	3851	0	43,4	164	1573	24	30,0
Вікнянська	18	397	0	49,0	18	464	0	47,7	18	178	2	31,0
Волоківська	9	254	0	62,7	9	198	0	40,7	9	93	1	32,3
Герцаївська	76	1172	2	34,2	76	1369	0	33,3	76	489	23	20,1
Глибоцька	98	2029	0	46,0	98	2111	1	39,9	98	904	20	28,9
Горішньощеровецька	28	698	0	55,3	28	760	0	50,2	28	359	1	40,1
Заставнівська	53	1424	0	59,6	53	1686	0	58,9	53	816	2	48,2
Кадубовецька	49	983	0	44,5	49	1143	0	43,2	49	500	7	31,9
Кам'янецька	55	1125	2	45,4	55	1166	0	39,2	55	556	7	31,6
Кам'янська	31	525	0	37,6	31	583	0	34,8	31	194	10	19,6
Карапачівська	11	193	0	39,0	11	187	0	31,5	11	105	1	29,9
Кельменецька	130	3090	0	52,8	130	3154	1	44,9	130	1330	17	32,0
Кіцманська	85	2026	0	52,9	85	2141	0	46,6	85	1022	7	37,6
Клішківецька	83	1760	0	47,1	83	1917	0	42,7	83	781	12	29,5

Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань
Конятинська	22	471	0	47,5	22	533	0	44,8	22	185	5	26,3
Кострижівська	10	187	0	41,5	10	224	0	41,4	10	92	3	28,8
Красноїльська	45	707	1	34,9	45	817	0	33,6	45	249	18	17,3
Лівинецька	23	414	0	40,0	23	469	0	37,7	23	206	6	28,0
Магальська	28	557	0	44,2	28	583	0	38,5	28	285	2	31,9
Мамаївська	99	2108	0	47,3	99	2300	0	43,0	99	978	17	30,9
Мамалигівська	27	549	0	45,1	27	643	0	44,1	27	300	4	34,8
Недобойська	43	899	0	46,4	43	973	0	41,9	43	457	5	33,3
Неполоковецька	27	615	0	50,6	27	617	1	42,3	27	266	5	30,8
Новодністровська	100	2120	1	47,1	100	2313	0	42,8	100	1165	7	36,5
Новоселицька	125	2892	0	51,4	125	3017	1	44,7	125	1192	22	29,8
Острицька	24	442	1	40,9	24	485	0	37,4	24	192	8	25,0
Петровецька	23	401	0	38,7	23	446	0	35,9	23	180	5	24,5
Путильська	102	2267	0	49,3	102	2448	0	44,4	102	1001	15	30,7
Рукшинська	43	1000	0	51,6	43	1096	0	47,2	43	408	11	29,7
Селятинська	37	644	0	38,6	37	787	1	39,4	37	296	11	25,0
Сокирянська	180	3835	1	47,3	180	4613	2	47,4	180	2031	23	35,3
Ставчанська	15	330	0	48,8	15	407	0	50,2	15	170	2	35,5
Сторожинецька	197	4091	0	46,1	197	4693	0	44,1	197	1868	34	29,7
Сучевенська	9	220	0	54,3	9	234	0	48,1	9	76	2	26,4
Тарашанська	25	422	1	37,5	25	514	0	38,0	25	198	5	24,8
Тереблеченська	13	277	0	47,3	13	284	0	40,4	13	100	5	24,1
Топорівська	67	1251	0	41,5	67	1465	0	40,5	67	583	10	27,2
Усть-Путильська	15	285	0	42,2	15	357	0	44,0	15	153	3	31,9
Хотинська	136	3179	1	51,9	136	3200	0	43,5	136	1428	25	32,9

Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань	Всього учнів	Сума балів	Не подолали прохідни й бал	Рівень знань
Чагорська	30	658	0	48,7	30	606	0	37,4	30	258	7	26,9
Чернівецька	2277	5411 1	8	52,8	2277	5583 0	0	45,4	2277	2612 5	262	35,9
Чудейська	28	524	0	41,5	28	589	0	38,9	28	231	5	25,8
Юрковецька	45	1051	0	51,8	45	1253	0	51,5	45	517	2	36,0

Додаток Ф

**Результати III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з основних предметів
у 2024–2025 н. р.**

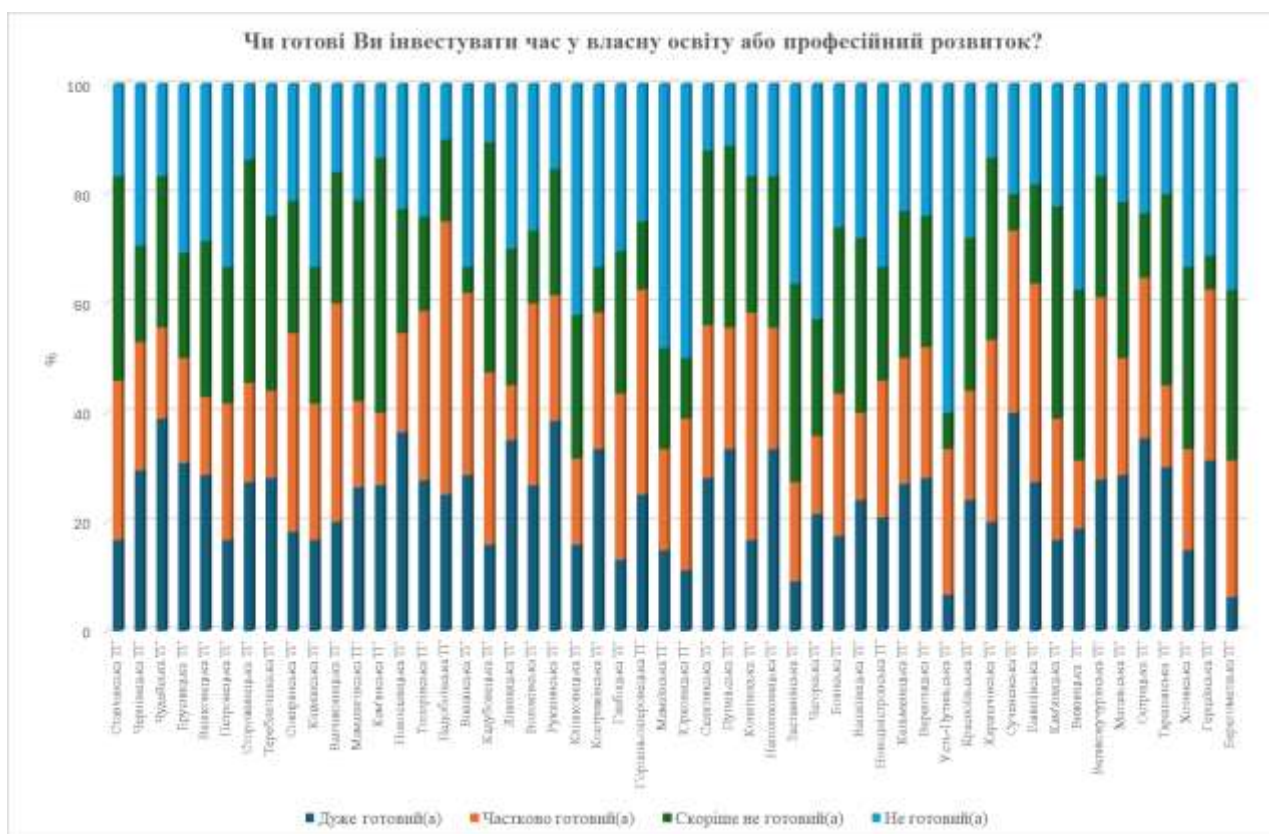
Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали
Банилівська		1	2	4		2	1	5				0
Берегометська		1	2	4		1	2	4		1	3	5
Боянська				0				0				0
Брусницька				0				0		1	1	3
Ванчиковецька				0		1		2				0
Вашківська			2	2	1		2	5			1	1
Вашковецька				0				0				0
Великокучурівська			1	1	1			3			2	2
Веренчацька				0				0				0
Вижницька			2	2			2	2			1	1
Вікнянська		1		2				0				0
Волоківська		1		2				0		1		2
Герцаївська				0			1	1				0
Глибоцька				0			4	4			4	4
Горішньошеровецька		1		2			1	1				0
Заставнівська			2	2				0			2	2
Кадубовецька			1	1			1	1		1	1	3
Кам'янецька		1		2				0				0
Кам'янська		1	2	4		1		2				0
Карапачівська				0				0		1	1	3
Кельменецька		2	5	9		1	1	3		1	3	5
Кіцманська			2	2		1		2			1	1

Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали
Клішківська		1		2		1		2			2	2
Конятинська			1	1				0				0
Кострижівська				0				0				0
Красноїльська				0				0				0
Лівинецька				0				0				0
Магальська				0				0				0
Мамаївська				0	1		1	4			1	1
Мамалигівська				0				0				0
Недобоївська				0			1	1			1	1
Неполоковецька			1	1				0				0
Новодністровська				0			1	1		1		2
Новоселицька		3		6		2	2	6				0
Острицька			1	1				0			1	1
Петровецька				0				0				0
Путильська		1		2			1	1	1		2	5
Рукшинська				0				0				0
Селятинська				0				0				0
Сокирянська		1	2	4	1	1	1	6			2	2
Ставчанська				0				0				0
Сторожинецька		3	2	8		2	2	6	1		2	5
Сучевенська				0				0				0
Тарашанська				0				0				0
Тереблеченська				0				0				0
Топорівська	1			3			1	1		1		2
Усть-Путильська				0				0				0
Хотинська		1		2		2	1	5				0
Чагорська		1		2			2	2			1	1
Чернівецька	5	11	13	50	1	14	11	42	8	12	17	65

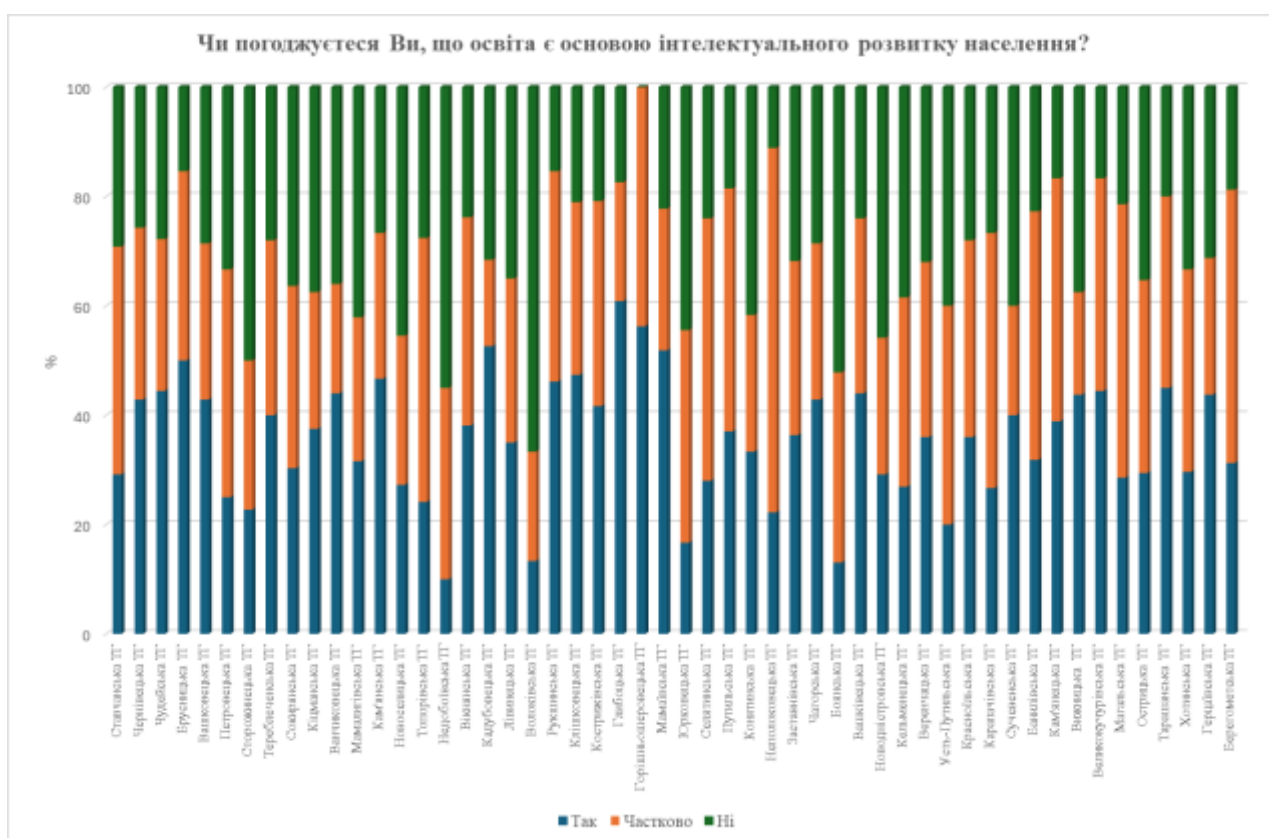
Територіальні громади	Українська мова				Історія України				Математика			
	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали	I місце	II місце	III місце	Бали
Чудейська				0		1		2				0
Юрковецька		1		2			1	1			1	1

Ваш рівень освіти

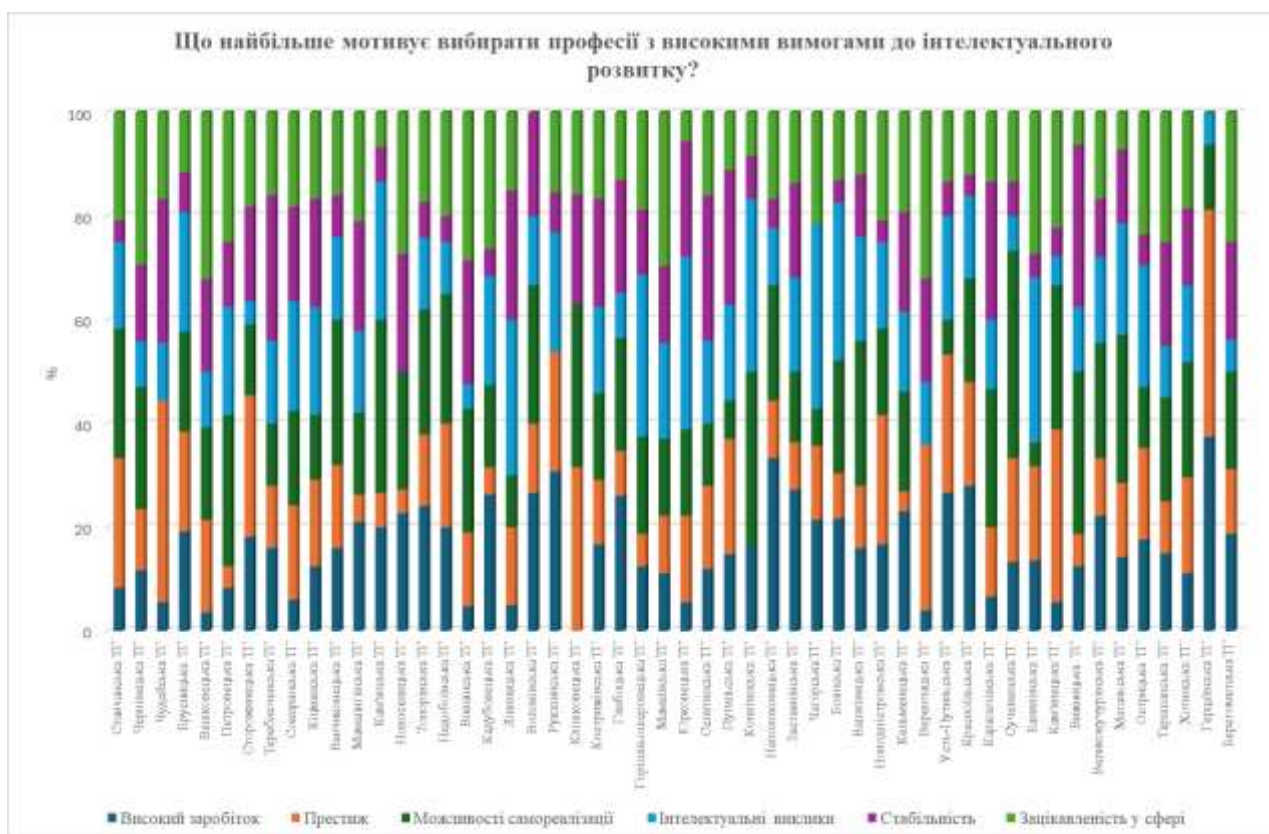

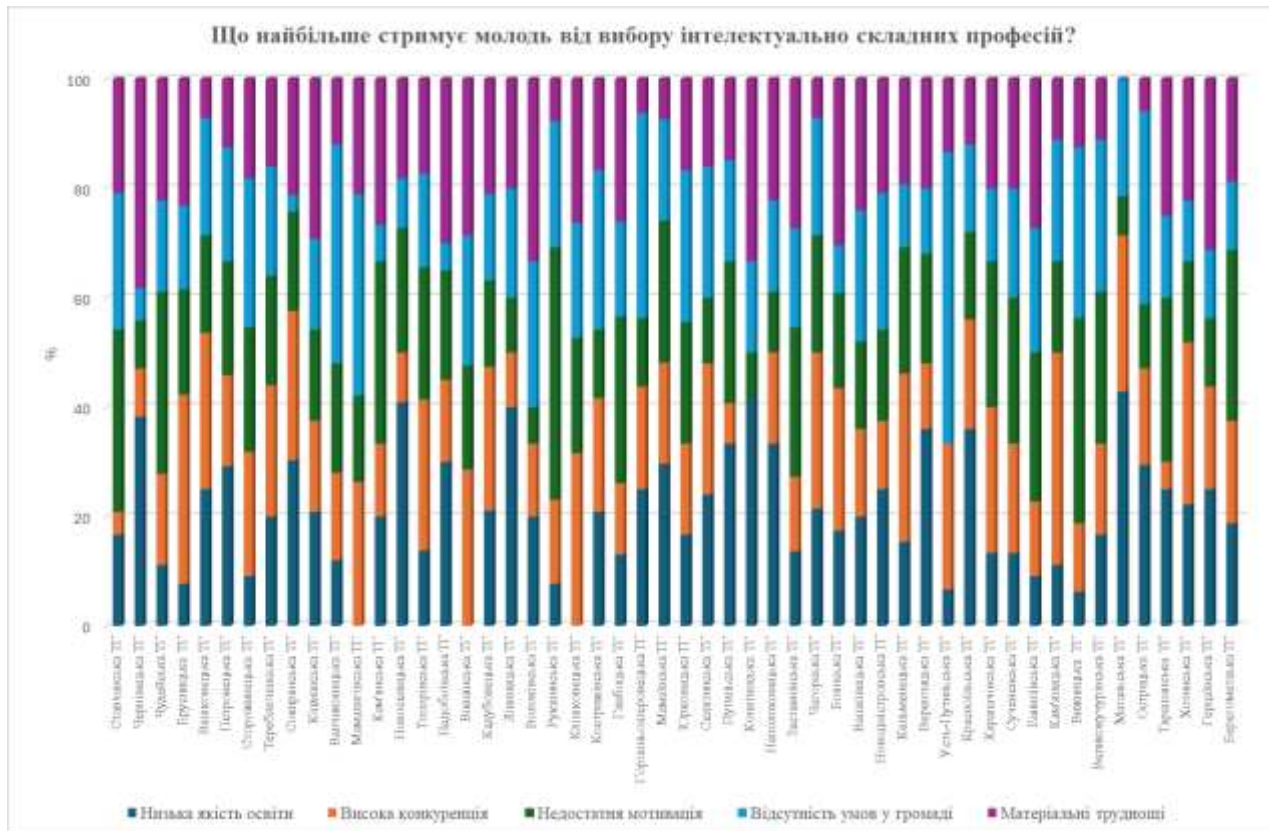
Чи готові Ви інвестувати час у власну освіту або професійний розвиток?"

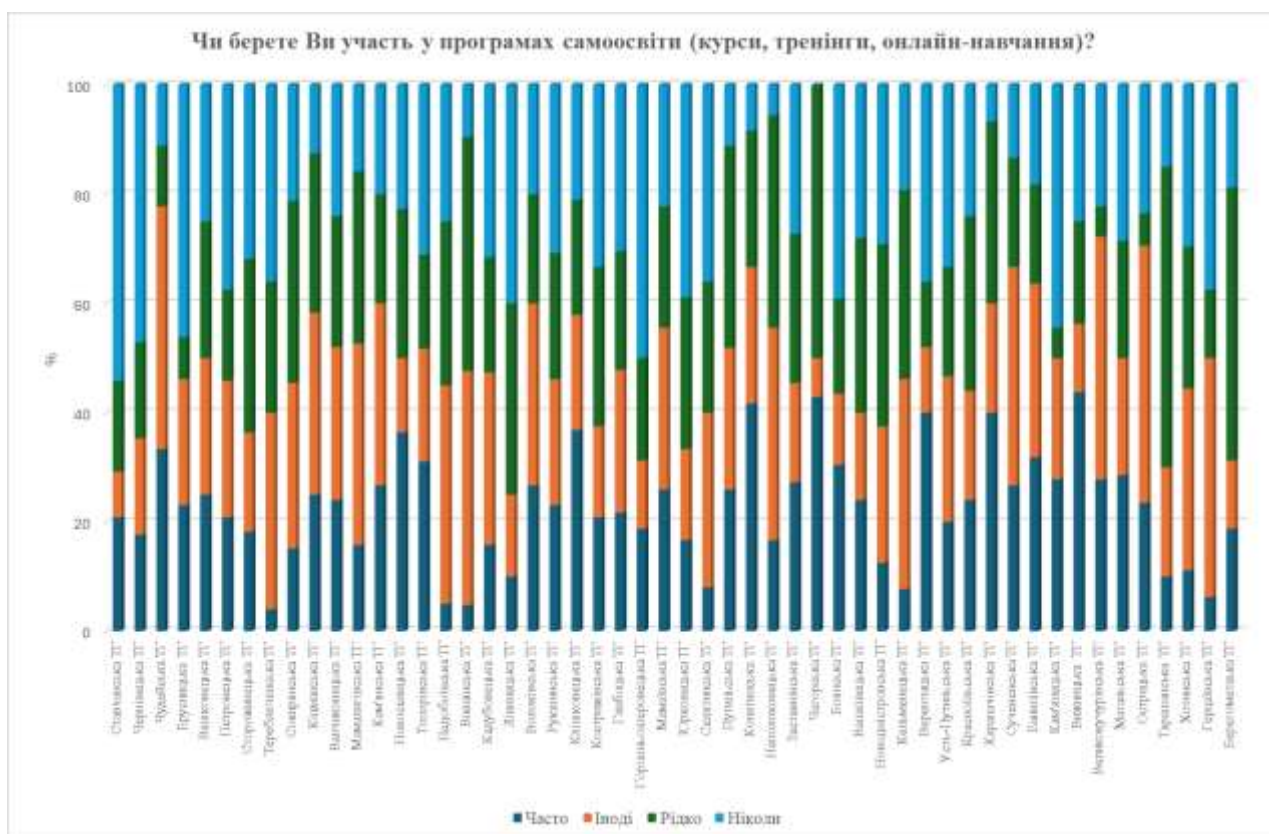
Чи погоджуєтесь Ви, що освіта є основою інтелектуального розвитку населення?"

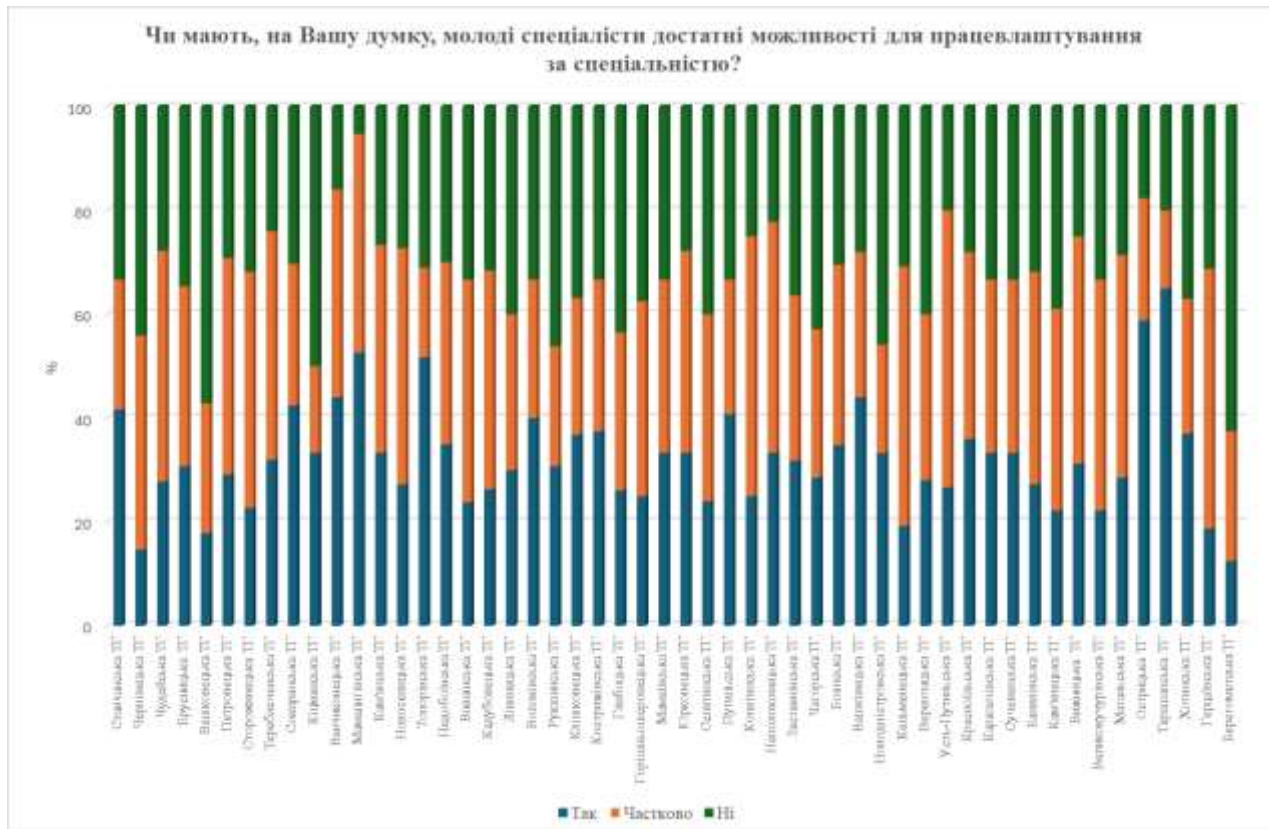
Що найбільше мотивує вибирати професії з високими вимогами до інтелектуального розвитку?

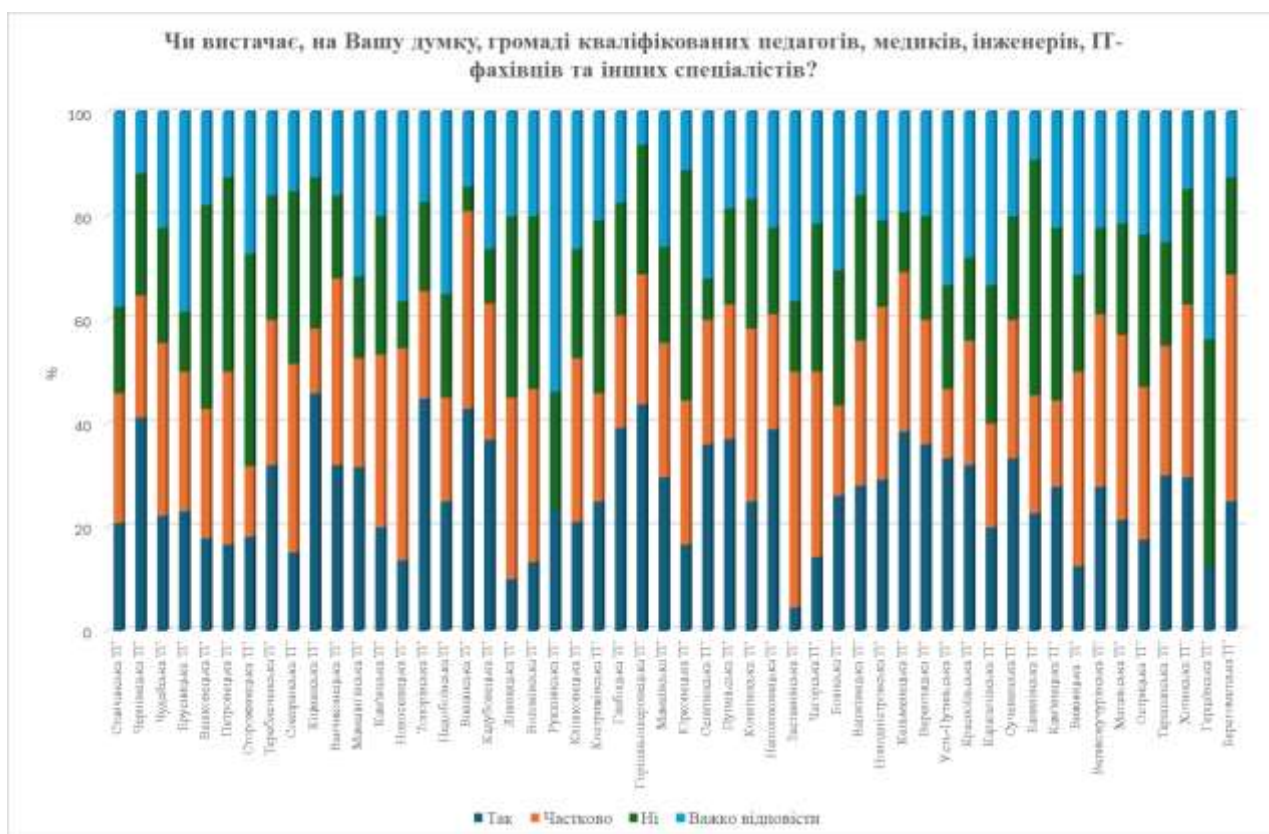
Що найбільше стримує молодь від вибору інтелектуально складних професій?

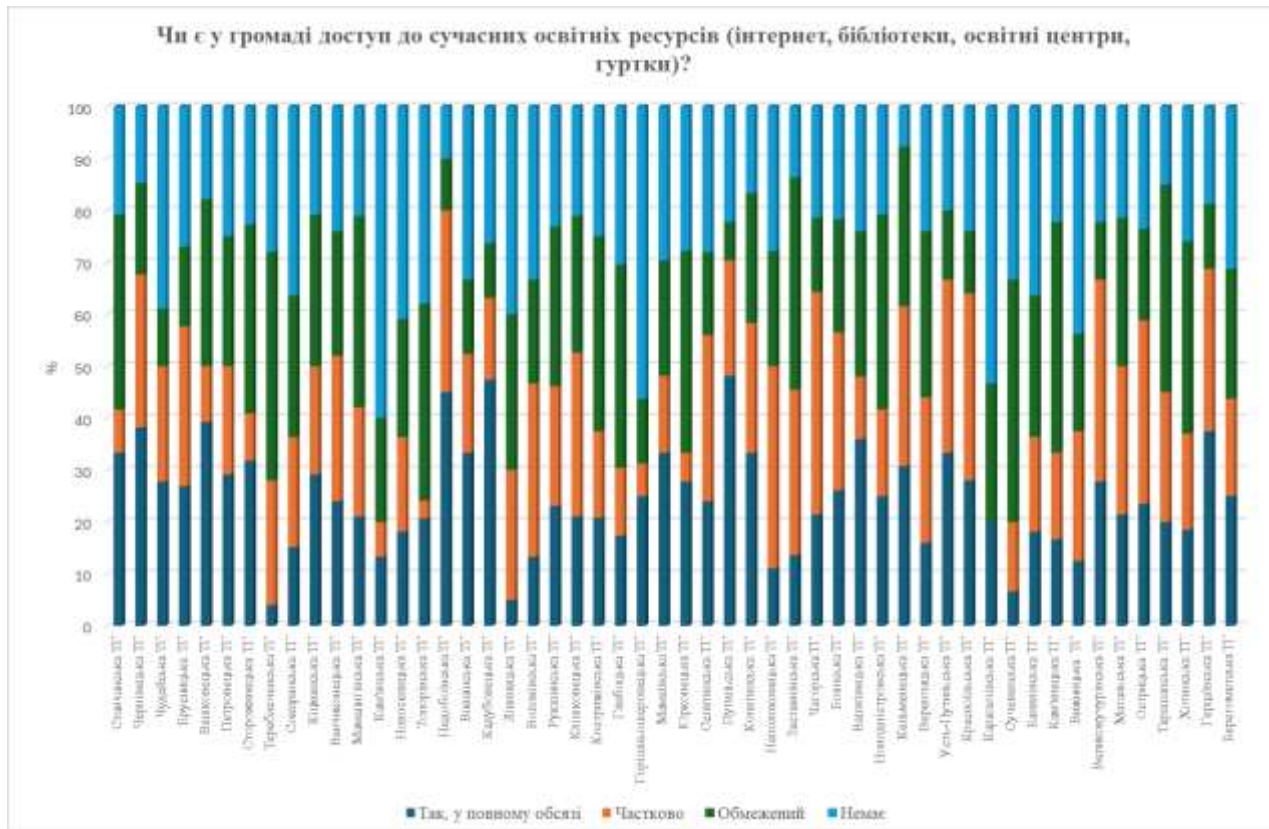
Чи берете Ви участь у програмах самоосвіти (курси, тренінги, онлайн-навчання)?

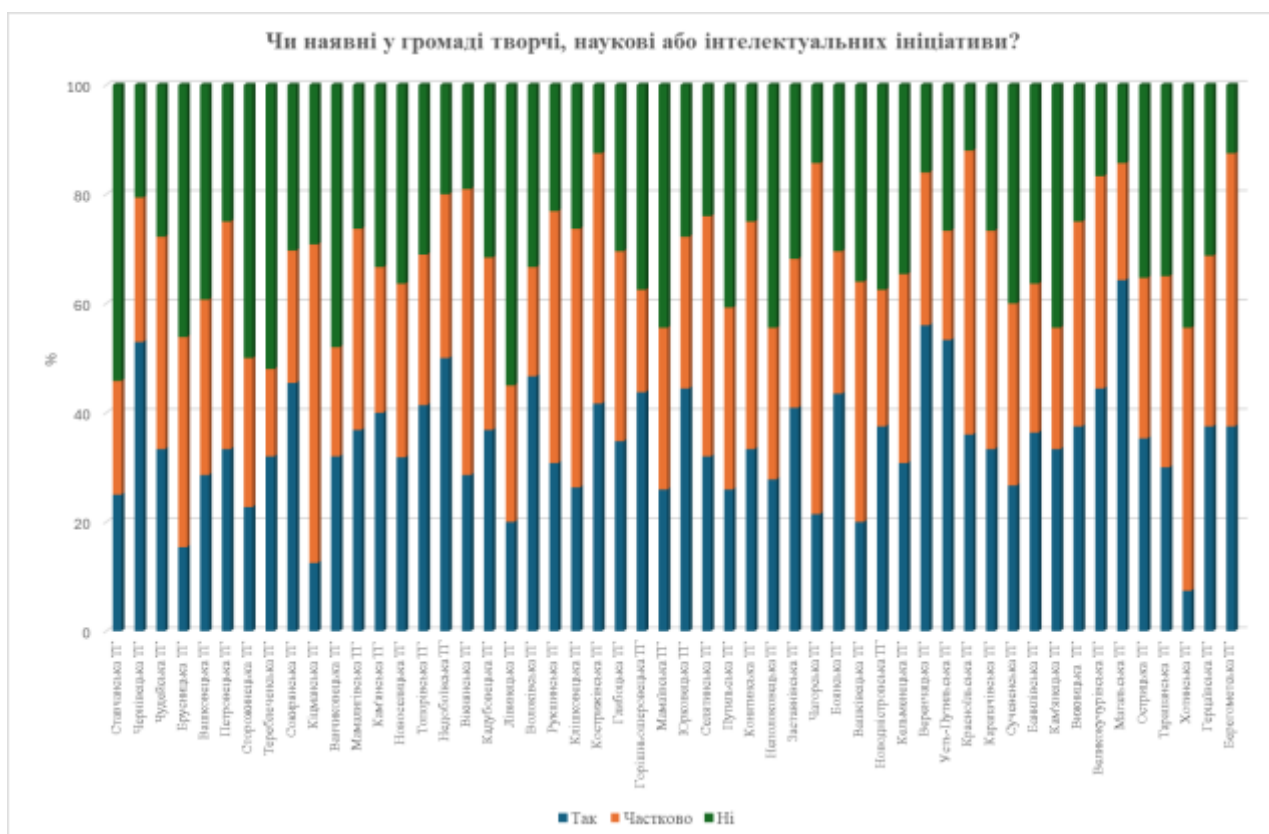
Чи мають, на Вашу думку, молоді спеціалісти достатні можливості для працевлаштування за спеціальністю?

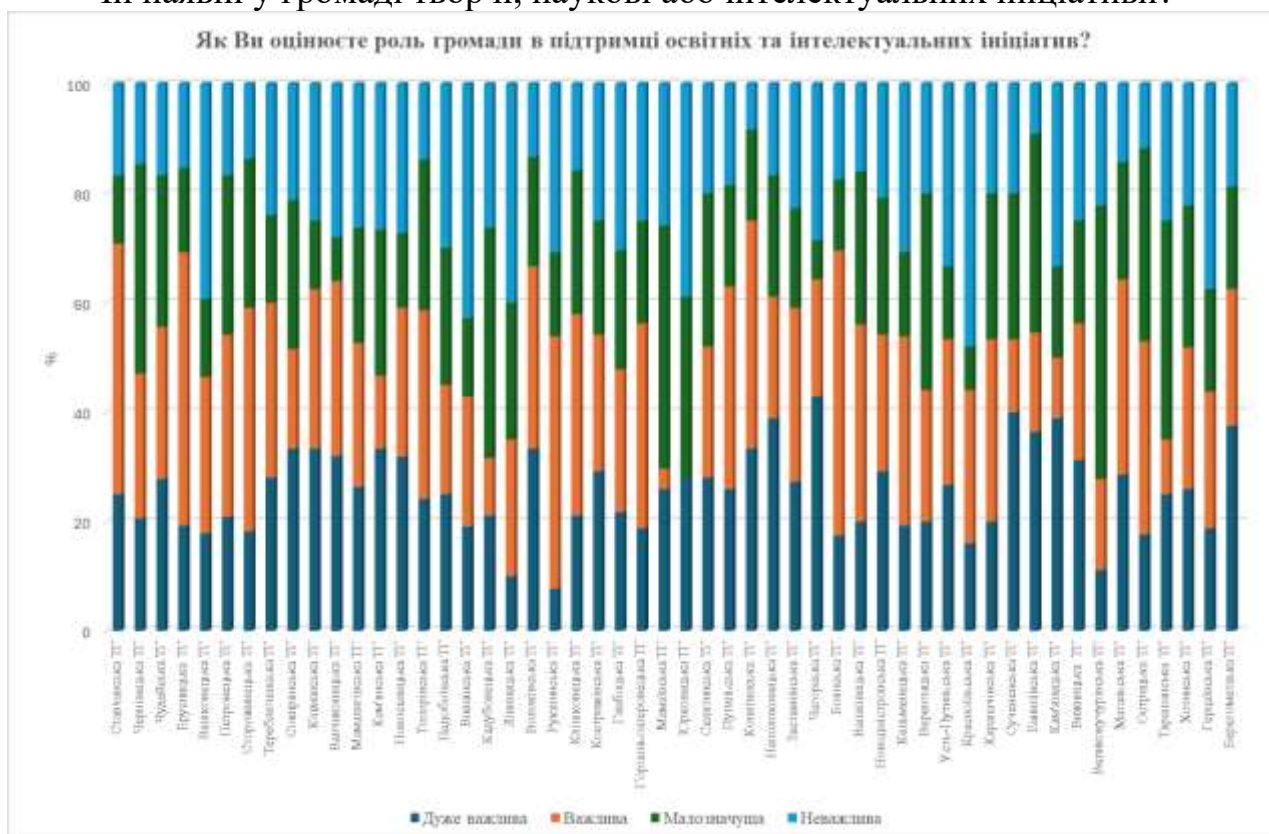
Чи вистачає, на Вашу думку, громаді кваліфікованих педагогів, медиків, інженерів, IT-фахівців та інших спеціалістів?

Чи є у громаді доступ до сучасних освітніх ресурсів (інтернет, бібліотеки, освітні центри, гуртки)?

Чи наявні у громаді творчі, наукові або інтелектуальних ініціативи?

Як Ви оцінюєте роль громади в підтримці освітніх та інтелектуальних ініціатив?

Які зміни, на Вашу думку, найбільше сприятимуть розвитку інтелектуального потенціалу населення області?

Додаток Ц.1.

Довідка про впровадження результатів наукових досліджень

**ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ВИКОНАВЧИЙ АПАРАТ**

 вул. М. Грушевського, 1, м. Чернівці, 58002, тел.: (0372) 55 30 75,
e-mail: or@oblrada.cv.ua Код ЄДРПОУ 25081241

26 ЛЮТ 2026

№ 01-12/23-256

На № _____ від _____

**Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Відділ аспірантури**
ДОВІДКА
 про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Миронюка Станіслава Васильовича
 на тему: «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу
 громад Чернівецької області»,
 поданого на здобуття ступеня доктора філософії
 з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Цим засвідчуємо, що результати дисертаційного дослідження Миронюка Станіслава Васильовича на тему «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області» використані Чернівецькою обласною радою при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік, а також при розробці заходів щодо вдосконалення просторової організації мережі закладів освіти різних ступенів та видів, а також підвищення рівня якості надання освітніх послуг з метою підвищення рівня інтелектуального потенціалу громад області.

**Керуючий справами
обласної ради**

Брижак Петро (0372)55-30-37

Микола БОРЕЦЬ

Довідка про впровадження результатів наукових досліджень

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М.Козацького, 2, м.Чернівці, 58002, тел. (0372) 584811, факс (0372) 552914,
E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 19.02.2026 №16/19-759-26

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Миронюка Станіслава Васильовича
на тему: «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу
громад
Чернівецької області»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Результати дисертаційного дослідження Миронюка Станіслава Васильовича на тему: «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області» використовуються при викладанні нормативних курсів «Географія населення і розселення», «Обробка результатів регіональних досліджень», «Просторове планування транскордонних регіональних систем», «Основи територіального планування» та інших вибіркових дисциплін ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Проректор з науково-педагогічної
роботи та освітньої діяльності

Тетяна ФЕДІРЧИК

Косташук Іван, тел. 58-48-47

КЕП: Федірич Тетяна Дмитріївна 5E984D526F82F38F0400000053CAB301D9273607
Сертифікат дійсний з 2026-02-16 03:54:08.000 до 2027-02-16 11:59:59.000

Довідка про впровадження результатів наукових досліджень

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М.Козацького, 2, м.Чернівці, 58002, тел. (0372) 584811, факс (0372) 552914,
E-mail: recto@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 19.02.2026 №16/19-762-26

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Миронюка Станіслава Васильовича
на тему: «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу
громад Чернівецької області»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Цим засвідчуємо, що результати дисертаційного дослідження Миронюка Станіслава Васильовича «Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області» використані при формулюванні узагальнюючих висновків завершального звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на тему: «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України», номер державної реєстрації №0121U100382.

Проректор з наукової роботи

Юрій ХАЛАВКА

Косташук Іван, тел. 58-46-47

KEP: Халавка Юрій Богданович 5E984D526F82F38F04000000EA7B8B010108BF06
Сертифікат дієвий з 2025-10-13 18:26:00.000 до 2026-10-13 23:59:00.000